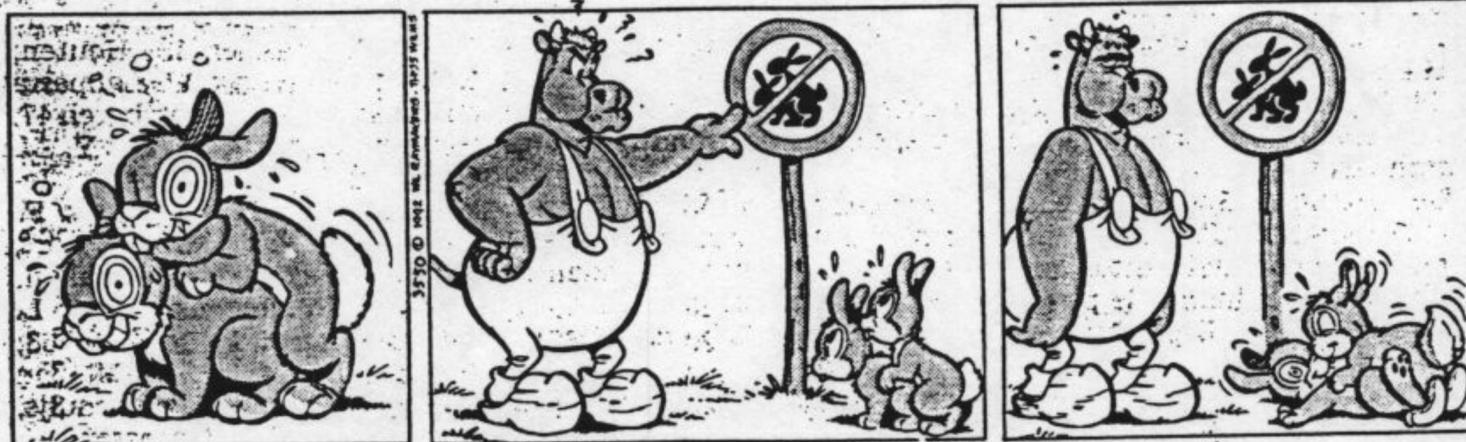

PERSFOCUS

NEGENDE JAARGANG NUMMER 3 - MAART 1993

KNIPSELKRANT VAN VERENIGING MARTIJN
OVER KINDEREN, VOLWASSENEN EN SEKSUALITEIT

BOES

UN 29/3

IN DIT NUMMER:

De Bär is los!	pag. 2
Jamie Bulger; whodunnit?	pag. 11
Een straffere moraal volgens Dasberg...	pag. 14
...en volgens Lubbers; Kampementen!	pag. 15
Billenknippers en "een veilig schoolklimaat"	pag. 19
Verliefd op de meester	pag. 21
Homo-huwelijk / homosueel opvoeden	pag. 22
Groter worden gaat van au!	pag. 26
Ontucht van de maand	pag. 28
Reno minister; de vrouw achter de zaak Fijnje	pag. 32
Schokkende Zwitserse kinderporno	pag. 33
Gestoorde moordenaars	pag. 35
Verkrachting als oorlogsmisdaad	pag. 37
Achtergrond	pag. 38

PERFORMANCES

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
DEPARTMENT OF MUSIC

PERFORMER	PROGRAM	DATE
John Williams	Symphony No. 1	1963
Leonard Bernstein	Symphony No. 2	1964
Richard Strauss	Also sprach Zarathustra	1965
Pyotr Ilyich Tchaikovsky	Symphony No. 4	1966
Wolfgang Amadeus Mozart	Symphony No. 41	1967
Ludwig van Beethoven	Symphony No. 9	1968
Anton Bruckner	Symphony No. 7	1969
Richard Wagner	Die Meistersinger von Nürnberg	1970
Joseph Haydn	Symphony No. 88	1971
George Gershwin	Rhapsody in Blue	1972
Frédéric Chopin	Nocturne Op. 9, No. 3	1973
Franz Liszt	Grand Concerto in E-flat major	1974
Pyotr Ilyich Tchaikovsky	1812 Overture	1975
Wolfgang Amadeus Mozart	Violin Concerto No. 2	1976
Ludwig van Beethoven	Violin Concerto	1977
Pyotr Ilyich Tchaikovsky	Violin Concerto No. 1	1978
Wolfgang Amadeus Mozart	Symphony No. 35	1979
Ludwig van Beethoven	Symphony No. 5	1980
Pyotr Ilyich Tchaikovsky	Symphony No. 6	1981
Wolfgang Amadeus Mozart	Symphony No. 40	1982
Ludwig van Beethoven	Symphony No. 8	1983
Pyotr Ilyich Tchaikovsky	Symphony No. 3	1984
Wolfgang Amadeus Mozart	Symphony No. 31	1985
Ludwig van Beethoven	Symphony No. 6	1986
Pyotr Ilyich Tchaikovsky	Symphony No. 5	1987
Wolfgang Amadeus Mozart	Symphony No. 25	1988
Ludwig van Beethoven	Symphony No. 1	1989
Pyotr Ilyich Tchaikovsky	Symphony No. 4	1990
Wolfgang Amadeus Mozart	Symphony No. 17	1991
Ludwig van Beethoven	Symphony No. 2	1992
Pyotr Ilyich Tchaikovsky	Symphony No. 2	1993
Wolfgang Amadeus Mozart	Symphony No. 13	1994
Ludwig van Beethoven	Symphony No. 3	1995
Pyotr Ilyich Tchaikovsky	Symphony No. 1	1996
Wolfgang Amadeus Mozart	Symphony No. 11	1997
Ludwig van Beethoven	Symphony No. 4	1998
Pyotr Ilyich Tchaikovsky	Symphony No. 2	1999
Wolfgang Amadeus Mozart	Symphony No. 19	2000
Ludwig van Beethoven	Symphony No. 7	2001
Pyotr Ilyich Tchaikovsky	Symphony No. 3	2002
Wolfgang Amadeus Mozart	Symphony No. 28	2003
Ludwig van Beethoven	Symphony No. 9	2004
Pyotr Ilyich Tchaikovsky	Symphony No. 4	2005
Wolfgang Amadeus Mozart	Symphony No. 39	2006
Ludwig van Beethoven	Symphony No. 10	2007
Pyotr Ilyich Tchaikovsky	Symphony No. 5	2008
Wolfgang Amadeus Mozart	Symphony No. 38	2009
Ludwig van Beethoven	Symphony No. 11	2010
Pyotr Ilyich Tchaikovsky	Symphony No. 6	2011
Wolfgang Amadeus Mozart	Symphony No. 26	2012
Ludwig van Beethoven	Symphony No. 12	2013
Pyotr Ilyich Tchaikovsky	Symphony No. 7	2014
Wolfgang Amadeus Mozart	Symphony No. 34	2015
Ludwig van Beethoven	Symphony No. 13	2016
Pyotr Ilyich Tchaikovsky	Symphony No. 8	2017
Wolfgang Amadeus Mozart	Symphony No. 36	2018
Ludwig van Beethoven	Symphony No. 14	2019
Pyotr Ilyich Tchaikovsky	Symphony No. 9	2020
Wolfgang Amadeus Mozart	Symphony No. 37	2021
Ludwig van Beethoven	Symphony No. 15	2022
Pyotr Ilyich Tchaikovsky	Symphony No. 10	2023
Wolfgang Amadeus Mozart	Symphony No. 33	2024
Ludwig van Beethoven	Symphony No. 16	2025

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
DEPARTMENT OF MUSIC

PERFORMANCES
THE UNIVERSITY OF CHICAGO
DEPARTMENT OF MUSIC

PERSFOCUS, NEGENDE JAARGANG, NUMMER 3, MAART 1993

Met knipsels uit:

Volkskrant	Vk
Telegraaf	Tel
Algemeen Dagblad	AD
NRC Handelsblad	NRC
Trouw	Tr
Nieuwsblad van het Noorden	NvhN
Haagsche Courant	HC
Alkmaarse Courant	AC
Utrechts Nieuwsblad	UN
Het Nieuwsblad	NB
Primeur	Prim
VPRO-gids	VPRO
HP/De Tijd	
Groene Amsterdammer	GA
Veronica-gids	
TV-magazine	
Gay Krant	GK
Opzij	
Homologie	

Abonnementen op Persfocus kosten f 65,-- per jaar. Verzending als brief is f 15,-- duurder en komt op f 80,--.

Losse nummers f 8,--.

Giro 5459646 van Vereniging Martijn
Postbus 43.548
1009 NA Amsterdam

Bär tot vertrek gedwongen door ultra-conservatieve katholieken

Van onze verslaggever
HENK MÜLLER 15-3
AMSTERDAM — Het onverwachte vertrek van de Rotterdamse bisschop Bär heeft tot grote teleurstelling geleid bij zijn collega's, de pastoraal werkers, priesters en parochianen. Zij noemen zijn vertrek 'schokkend en dramatisch'. Oververmoeidheid en psychische problemen hebben, volgens de officiële verklaring, geleid tot zijn aftreden. Maar betrouwbare bronnen maken gewag van een heel andere reden. Bär moest sneuvelen.

De bisschop heeft volgens bronnen zijn ontslag ingediend omdat ultra-conservatieve katholieken hem kwijt wilden. Bär's succes en invloed werden te groot naar hun zin. Om hem weg te krijgen hebben zij compromitterend materiaal verzameld dat zij openbaar dreigden te maken als de bisschop nog langer zou aan blijven, aldus deze bronnen. Bär heeft daarop besloten zich terug te trekken en het Vaticaan heeft zijn ontslag aanvraag met ongebruikelijke snelheid aanvaard.

Hoewel er nooit feiten boven tafel zijn gekomen, gingen er geruchten dat Bär 'problemen had met het celibaat'. Er zou, volgens die geruchten, sprake zijn van homoseksuele contacten. Bär, geboren in Menado op Celebes, heeft in zijn puberteitsjaren doorgebracht in

een mannenkamp van de Japanse bezetter. Volgens mensen die hem goed kennen heeft deze ervaring 'een grote stempel gedrukt' op zijn leven. Insiders zijn ervan overtuigd dat tegenstanders van Bär bewust hebben gezocht naar mogelijkheden om hem te compromitteren.

De verklaring luidt dat Bär in ultra-conservatieve ogen een gevaar was geworden voor de kerkprovincie. Hij moest koste wat kost worden verwijderd. Bär had zich de laatste jaren doen gelden als één van de meest invloedrijke bisschoppen in het episcopaat. Hij was mediabisschop, legerbisschop en daarnaast onderhield hij talloze contacten met politici. Bär was zich ervan bewust dat de katholieke kerk weer 'in de tijd moest staan' en elke sekteworming à la Gijsen wees hij af.

De invloed van Bär groeide. Zijn standpunten wonnen in het episcopaat aan macht. Bär was voorstander van meer overleg in de kerk, hij zocht en onderhield samen met mgr H. Ernst van Breda het contact met kritische katholieken in de Acht Mei Beweging. Recentelijk bepleitte hij nog de wijding van *virī probati*, rijpere gehuwde mannen, tot priester, als oplossing voor het grote priestertekort in de kerkprovincie. Kardinaal Simonis veroordeelde die opvatting, Rome niet.

In het Vaticaan werd wel degelijk

naar Bär geluisterd. Vijf jaar geleden, tijdens het verplichte *Ad Limina*-bezoek aan Rome, zei Bär dat bisschop Gijsen van Roermond 'niet langer zijn eigen marsroute kon blijven bepalen'. Gijsen lag te veel dwars in het episcopaat en dat schaafde de onderlinge samenwerking. De steun voor Gijsen brokkelde af en de lijn-Bär won aan invloed.

Begin dit jaar gingen de bisschoppen weer voor hun vijfjaarlijkse werkbezoek naar Rome. Gijsen merkte dat hij zijn steun helemaal kwijt was en koos eieren voor zijn geld. Hij trad wegens gezondheidsredenen af. Tijdens dat laatste bezoek aan Rome presenteerden de bisschoppen gezamenlijk een gematigd document waaruit de geest van Bär sprak. Voorafgaand aan het bezoek schreef bisschop Bomers in het ultra-conservatieve *Katholiek Nieuwsblad* (KN) dat de situatie van de kerkprovincie rampzalig was. Bär vond dat het beter ging, want de polarisatie was afgenomen en het onderling vertrouwen iets toegenomen.

Paus Johannes Paulus II bleek Bär's visie te delen en prees het document. Voor het eerst sinds jaren liet het Vaticaan merken dat de Nederlandse kerkprovincie 'uit het beklagdenbankje' was, zoals Bär het noemde.

Zie verder pagina 3, kolom 1

Simonis noemt vertrek Bär 'zwaar verlies'

Van onze verslaggever
ROTTERDAM — In een brief aan de gelovigen schrijft de zaterdag plotse-ling afgetreden bisschop R. Bär (64) van Rotterdam dat hij 'absoluut niet meer als bisschop van Rotterdam kan functioneren, zoals ik dat zou willen, of zoals dat zou moeten'. Verder zegt hij dat dat besluit hem niet gemakkelijk is gevallen omdat hij met veel vreugde zijn werk deed. Hij erkent dat er mensen zijn 'die met opluchting' op zijn vertrek reageren en 'nu bidden om een opvolger die beter is dan ik'.

Bär was sinds oktober 1983 bisschop van Rotterdam. Daarvoor was hij acht jaar als vicaris-generaal aan dat bisdom verbonden geweest. In 1982 benoemde paus Johannes II hem tot hulpbisschop van Rotterdam. Bär, die ook bisschop voor de strijdkrachten was en mediabisschop, verblijft in de abdij van de benedictijnen Chevetogne in de Belgische Ardennen. Hij is daar bijna veertig jaar geleden ingetreden.

Met het vertrek van Bär zijn drie van de zeven bisschopszetels vacant. Verleden jaar nam mgr H. Ernst van Breda vanwege zijn leeftijd ontslag. In januari dit jaar nam mgr J. Gijsen van Roermond jaar om gezondheidsredenen met onmiddellijke ingang ontslag. Volgens de Nederlandse bisschoppen is het vertrek van Bär is een 'zwaar verlies' voor het bisdom Rotterdam. De bisschop heeft zich ten volle aan zijn ambt gegeven, een ambt dat veeleisend is en dat een mens aan de grenzen van zijn krachten kan brengen, aldus Simonis, voorzitter van de bisschoppen-conferentie.

Simonis meent dat de Bär zijn bisdom met grote bekwaamheid heeft bestuurd. Bij voortdurende trachtte hij in gesprek te blijven met alle gelovigen die aan zijn herderlijke zorg waren toevertrouwd, aldus Simonis. Ook de Vereniging van Pastoraal Werkenden (VPW) in het bisdom Rotterdam betreurt het aftreden van Bär. Volgens het VPW was Bär een sympathieke bisschop die met hart en ziel voor de gelovigen in het bisdom heeft gewerkt.

De secretaris van de Raad van Kerken in Nederland, ds W. van der Zee noemt het aftreden van de bisschop 'een ramp'. Bär was een man van de dialoog aldus Van der Zee. Ook de kritische Acht Mei Beweging betreurt het vertrek van Bär.

Mocht het Vaticaan een bisschop van het type Gijsen benoemen, dan hebben zij gewonnen. Maar uit de reactie van Simonis en anderen valt af te leiden dat de ultra-conservatieven hun hand eerder hebben overspeeld. In ieder geval is Bär, een man die waarschijnlijk kardinaal was geworden, een slachtoffer geworden van zijn succes.

Succes in Rome werd bisschop fataal

Vervolg van pagina 1 15-3
Het Vaticaan liet duidelijk merken dat het voor de toekomst een gematigder en opener aanpak à la Bär waardeerde. De bisschop toonde zich destijds in Rome zeer tevreden met dit resultaat.

Kort voor Rome bezocht Bär als legerpredikant Cambodja, wat hem psychisch erg aangreep omdat zijn eigen kampervaringen weer naar boven kwamen. Toch zou dat niet een reden voor zijn vertrek zijn geweest. Volgens ingewijden wilde hij graag als bisschop, met de uitdrukkelijke steun van het Vaticaan, aan de slag. Het bisschopsambt was zijn lust en zijn leven, verklaarde hij bij die gelegenheid. Slechts een paar weken later, half februari, liet hij zijn medewerkers weten dat hij met ziekteverlof ging wegens 'oververmoeidheid'. Het succes in Rome was hem fataal geworden.

Tot grote woede van kardinaal Simonis schreef het *Katholiek Nieuwsblad* in haar commentaar daags daarop dat er met het vertrek van Bär in Breda en Roermond wéér een vacature was vrij-

gekomen. Simonis reageerde in ongebruikelijk felle bewoordingen op het KN-commentaar. Hij zei dat het artikel, in dit hem doorgaans welgezinde blad, een 'bewuste poging' was de Rotterdamse bisschop 'te killen'. Volgens hem was bij het KN de wens de vader van de gedachte. Het is echter ook mogelijk dat Bär's tegenstanders in het Vaticaan, die contact hebben met de ultra-conservatieven in Nederland, tegenover het KN hebben laten lekken dat de carrière van de bisschop was afgelopen.

Een schandaal rond een bisschop is het laatste dat het Vaticaan wil en de vijanden van Bär hadden het Rome duidelijk gemaakt dat zo'n schandaal niet langer denkbeeldig was. Voor de KRO-televisie verklaarde Simonis zaterdag niet te weten van een complot noch van het dreigen met gebruik van compromitterend materiaal om Bär weg te krijgen. Wel benadrukte hij dat geruchten over vermeende homoseksuele handelingen 'uitermate kwaadaardig kunnen zijn'.

Het *Katholiek Nieuwsblad* wordt medegefinancierd door de uiterst behoudende katholieke multimiljoenair

P. Derksen. Daarnaast staat het blad sinds kort onder invloed van Opus Dei, een ultra-conservatieve organisatie. Het blad geldt als spreekbuis van de fundamentalistische katholieken in Nederland. Deze groeperingen hebben wel contacten in het Vaticaan, maar hun invloed is, mede door het beleid van Bär flink teruggelopen. Derksen veraschuwt het beleid van Bär. Ook diens invloed als mediabisschop op de KRO was hem een doorn in het oog. Derksen streeft al jaren tevergeefs een 'echt katholieke' omroep na, maar Bär steunde hem daarin niet. De bisschop vond de KRO katholiek genoeg.

Nu Bär ontslag heeft genomen en de ultra-conservatieven hun zin hebben gekregen, rijst de vraag welke opvolger het Vaticaan benoemt. De fundamentalisten zijn Gijsen kwijt en het bisdom Breda, met de gematigde Ernst als bisschop, hebben ze ook altijd met afschuw bezien. Met de val van Bär en de dreiging compromitterend materiaal naar buiten te brengen, hebben zij hun 'troefkaart' ingezet voordat de invloed van hun geestverwanten in het Vaticaan nihil dreigde te worden.

de Volkskrant VAN DINSDAG 16 MAART 1993

Chantage was in verzet tegen Bär troefkaart

Toen Bär midden jaren zeventig door Simonis naar het bisdom Rotterdam werd gehaald, stond hij te boek als conservatief en Rome-getrouw. Alras ontpopte hij zich echter als een man die ook oor had voor vooruitstrevende gelovigen. Dat leverde bisschop Bär veel kritiek op, boze brieven en machtige ultra-conservatieve vijanden. Bär's succes bij het laatste bezoek aan Rome zou voor zijn tegenstanders aanleiding zijn geweest om actie te ondernemen.

door Henk Müller

De onverwacht afgetreden bisschop Bär van Rotterdam wacht, evenals de katholieke kerkprovincie, vandaag met spanning het verschijnen van het *Katholiek Nieuwsblad* af. Dan zal bekend worden of de spreekbuis van de ultra-conservatieve katholieken inderdaad alsnog voor Bär compromitterend materiaal brengt. Duidelijk is wel dat de dreiging om op korte termijn met belastend materiaal te komen voor de bisschop reden is geweest zijn ontslag in te dienen.

Insiders spreken van een goed ge-coördineerde actie waarbij de dreiging met chantage als 'troefkaart' is gebruikt. Deze actie moet wel doordacht zijn opgezet, omdat Bär zelf een meester was in het diplomatieke, kerkelijke machtsspel en zich niet snel gewonnen gaf. Individuele tegenstanders kon hij gemakkelijk de baas.

Bär heeft ervoor gekozen niet naar de rechter te stappen om de chantage te pareren. Maar volgens bronnen heeft hij opzettelijk een 'flinterdun' argument voor zijn ontslag gegeven ('oververmoeid'). Daardoor is er ruimte om te speculeren over de ware oorzaak van zijn vertrek en kan hij op die manier de praktijken van zijn vijanden aan de kaak stellen.

Bär zelf is nog niet voor commentaar bereikbaar. Volgens de abt van de abdij in Chevetogne, waar Bär de laatste tijd verbleef, is de ex-bisschop voor een paar dagen vertrokken. Onduidelijkheid heerst er nog over de aard van het mogelijk compromitterend materiaal. Hoewel er al langere tijd geruchten gaan dat Bär homoseksuele contacten zou

hebben gehad, zijn daar tot nu toe geen feitelijke gronden voor gegeven.

Alleen al de dreiging met materiaal te komen maakte het voor de bisschop onmogelijk om door te werken. Het zou kunnen gaan om foto's of om één of meerdere personen die bereid zijn te verklaren dat ze seksuele contacten met de ex-bisschop hebben gehad. Zeker is volgens bronnen dat het de bisschop duidelijk is gemaakt dat compromitterend materiaal zou verschijnen in het *Katholieke Nieuwsblad* of zou worden doorgespeeld naar sensatiebladen.

Het meest waarschijnlijke scenario is dat de tegenstanders van Bär vanaf half januari gebruik hebben gemaakt van de geruchten die er waren. Ze zochten naar feiten en lijkten die te hebben gevonden, want Bär is inderdaad weg. De tegenstanders van Bär hadden geen tijd te verliezen. Hun invloed in het Vaticaan was sterk afgenomen. Jarenlang meende het Vaticaan dat de Nederlandse kerkprovincie door de duivel bezeten was. Alle slechte verhalen over pastorale werkers die hun bevoegdheden te buiten gingen, over liturgien die niet volgens de leer waren en over de lakse moraal in vragen rond seksualiteit, vrouw en gezin werden met graagte gehoord.

Een naam die in dat verband valt is K. Kasteel, werkzaam bij de pauselijke raad Justitia et Pax in het Vaticaan. Kasteel had een open oor voor ultra-conservatieve critici van de kerkprovincie en hij zou er voor hebben gezorgd die kritiek werd verspreid. Die critici hebben zich de laatste jaren verenigd in

een netwerk waarvan de leden elkaar regelmatig zien.

Populair is het conferentieoord in het Brabantse Helvoirt van de Stichting Getuigenis van Gods Liefde van multimiljonair P. Derksen die ook geld uitgeeft aan het Katholiek Nieuwsblad, een krant die twee keer per week verschijnt. Getuigenis van Gods Liefde geeft een eigen blad uit en verder sponsort Derksen evangelisatiewerk, in Europa en daarbuiten. Hij was oprichter van Lumen 2000, een wereldwijde conservatieve evangelisatie-organisatie met het hoofdkantoor in Dallas. De ultra-conservatieve organisaties ontmoeten elkaar ook jaarlijks in het Contact Rooms Katholieken (CRK). Het CRK organiseert dan een dag voor conservatieve katholieken.

Andere conservatieve katholieken organiseren zich rond *De Apostel*, een blad dat in het bisdom Haarlem verschijnt en waarin bisschop Bomers regelmatig schrijft. Daarnaast zijn tegenstanders van Bär te vinden in de Stichting R.K. Voorlichting in Oestgeest die onder meer pauselijke encyclieken in *full-color* met foto's van paus Johannes Paulus II uitgeeft. Bär schreef daarin vroeger het voorwoord.

Daarnaast zijn er felle tegenstanders van de lijn Bär te vinden in de organisaties Stichting Behoud R.K. Leven, de Focolarebeweging, Comunione e Liberazione (Gemeenschap en Bevrijding), een uit Italië overgewaaid conservatieve beweging, de Gemeenschap Emmanuel Nederland, met jonge evangeliserende katholieken die nauwe banden hebben met Getuigenis van Gods Liefde, en de Prelatuur van het Heilig Kruis en Opus Dei. Aanhangers en leden van deze organisaties ontmoeten elkaar op de CRK-dagen.

In persoonlijke gesprekken verzuchtte Bär dat hij inmiddels zo veel boze brieven ontving. Hij was in 1975 binnengehaald door kardinaal Simonis, destijds bisschop van Rotterdam. Bär stond bekend als conservatief en zeer Rome-getrouw. Maar hij ontpopte zich als gematigd, flexibel bestuurder, die ook contact zocht met progressieve katholieken. Dat leverde hem een groeiende stroom brieven van boze en teur-

gestelde conservatieve gelovigen op.

In ongezouten taal vroegen de briefschrijvers waarom hun bisschop zich afgaf met de verderfelijke Acht Mei Beweging. Of waarom de monseigneur Gijsen, de enige bisschop die kerk kon redden, toch altijd weer afviel. Daarnaast was Bär als mediabisschop mede verantwoordelijk voor het katholieke gehalte van de KRO. Veel briefschrijvers vonden dat hij zijn werk niet goed deed. De KRO was helemaal niet katholiek meer. Zag de bisschop dat niet? Waarom steunde hij Derksen, de op-

richter van de echt katholieke Rooms-Katholieke Omroep (RKO) niet? Soortgelijke brieven gingen ook naar de nuntius, de pauselijke ambassadeur in Nederland, en naar het Vaticaan zelf. Bär vond het vervelend, maar zijn positie was sterk.

Kort na het vijfjaarlijkse werkbezoek aan het Vaticaan in januari trad bisschop Gijsen om gezondheidsredenen af. De man die door de ultra-conservatieven op handen werd gedragen, bleek geen enkele steun meer te krijgen in

Rome. Kardinaal Simonis toonde zich gematigder dan tevoren. Alleen bisschop Bomers van Haarlem en Ter Schure van Den Bosch konden de goedkeuring van hun spreekbuis, het Katholiek Nieuwsblad, wegdragen. Maar ook zij moesten gas terugnemen van het Vaticaan. De ultra-conservatieven vonden zich in het nauw gebracht.

Ook in zijn eigen bisdom, Rotterdam, had Bär tegenstanders. Zo is er een aantal in Rolduc opgeleide geestelijken die door Simonis destijds naar Rotterdam zijn gehaald. Toen Bär, eenmaal zelf bisschop, hen tot priester wijdde, zorgde hij ervoor dat zij aan de rand van het bisdom terecht kwamen. Op de grens met Utrecht want daar zat inmiddels Simonis die hen had binnengehaald.

Deze *rolduciens* hebben dat de bisschop niet vergeven. Bär passeerde ook zeer behoudende priesters die carrière wilden maken. Sommigen zijn kerkjurist. Een van hen wilde als officiaal verbonden worden aan de kerkelijke rechtbank van het bisdom. Bär weigerde dat. Een aantal van de *rolduciens* schreven ook in het Katholiek Nieuwsblad. Daarin waarschuwden zij bijvoorbeeld voor grove liturgische fouten die tijdens de diensten in het bisdom zouden worden gemaakt. Dat was pijnlijk voor Bär, die voorzitter was van de bis-

schoppelijke commissie voor liturgie.

Daarnaast is het waarschijnlijk dat Bär tegenstanders heeft die vinden dat zij ten onrechte geen carrière kunnen maken omdat zij problemen hebben gehad met seksualiteit. In de praktijk kan er veel, mits er maar niets in de openbaarheid komt. Een *skandalon*, zoals Bär dat zelf noemde, is het laatste wat de kerk kan gebruiken. Het maakt daarbij overigens niet uit of het om hetero- of homoseksuele affaires gaat: elk sex-schandaal is taboe. De geestelijken die in de openbaarheid komen moeten zich 'als straf' dan jaren rustig houden voordat ze kans krijgen op op interessant werk.

Sommigen zouden het onterecht vinden dat het bisdom hen in hun carrière

belemmerde, terwijl er op zijn minst geruchten gingen dat de bisschop zelf homoseksuele contacten zou hebben. Op zichzelf was dat allemaal nog niet zo bedreigend voor de bisschop. Maar zijn tegenstanders vonden dat het Vaticaan maar eens moest weten dat de machtige bisschop Bär het enige juiste katholieke pad, het ultra-conservatieve, had verlaten en zo de kerkprovincie in gevaar bracht.

Bär had het bestuur van de CRK inmiddels laten weten dat de organisatie zich niet alleen op 'traditionele gelovigen' moest richten, maar ook op 'doorsnee-katholieken'. Hun vroegere medestander was nu echt een tegenstander geworden. Daarbij kwam dat Bär als een van de weinige bisschoppen open stond voor de media. Hij droeg zijn visie uit in interviews en won daarmee aan respect en invloed.

Zijn grootste overwinning behaalde hij in januari tijdens het *ad-limina* bezoek: Bär's ideeën bleken algemeen aanvaard. De ultra-conservatieve organisaties hebben toen, volgens de bronnen, de koppen bij elkaar gestoken en contact opgenomen met mensen die op de hoogte waren van Bär's vermeende homoseksuele handelingen en die een appeltje met hem hadden te schillen. Binnen een paar weken reisde de bisschop af naar zijn 'thuis', de Benedictijner abdij van Chevetogne in de Belgische Ardennen. De plek waar hij veertig jaar geleden intrad. Zijn ontslag aanvraag was toen nog een kwestie van dagen.

KRO dreigt krant met geding wegens artikel over Bär

Van onze verslaggever 16-3
HILVERSUM — De KRO dreigt de *Gay Krant* met een kort geding naar aanleiding van een artikel waarin zou worden gesuggereerd dat de omroep is betrokken bij het aftreden van bisschop Bär. De bisschop van Rotterdam is volgens de officiële lezing opgestapt wegens 'oververmoeidheid', maar uit andere bronnen zou blijken dat Bär onder druk is gezet met onthullingen over zijn vermeende homoseksualiteit.

Een groep ultra-conservatieve katholieken zou hebben bedreigd compromitterend materiaal over Bär te publiceren, uit onvrede over het progressieve beleid van de bisschop. De *Gay Krant* — een tweewekelijks tijdschrift voor homoseksuelen — schrijft in het nummer dat vandaag uitkomt, dat er bij de KRO een uitzending in voorbereiding 'zou zijn' geweest, waarvoor reeds banden met interviews gereed lagen. Het gaat om interviews met homoseksuele mannen die claimen seksuele contacten met de bisschop te onderhouden.

De KRO ziet dat als een poging van de *Gay Krant* om een betrokkenheid van de omroep te suggereren bij het aftreden van Bär. 'Schandelijk', aldus een KRO-woordvoerder, het het bestaan van zulke banden onzin noemt. Hoofdredacteur H. Krol van de *Gay Krant* zegt dat de informatie over de bewuste interviews afkomstig is van 'een KRO-medewerker'. Krol is verbaasd over de dreigementen van de KRO, die hij dinsdag vergeefs om een reactie heeft gevraagd. 'Zij lezen het stukje kennelijk door een andere bril dan ik.' Krol wijst erop dat de KRO-RKK zelf in de uitzendingen van afgelopen week de vermeende homoseksualiteit van Bär onder de aandacht heeft gebracht.

KRO eist uit de handel nemen van de Gay Krant

Door een onzer redacteurs
HILVERSUM, 16 MAART. De KRO wil via een kort geding bereiken dat het vanmiddag verschenen nummer van de *Gay Krant* uit de handel wordt genomen. Aanleiding is een artikel in de *Gay Krant* waarin een directe betrokkenheid wordt gesuggereerd van de KRO bij het overspannen worden van bisschop Bär van Rotterdam.

Bär is zaterdag om psychische redenen teruggetreden als bisschop. In het artikel wordt beweerd dat door de actualiteitenrubriek Brandpunt interviews zijn opgenomen met enkele homoseksuelen, 'die claimen dat ze seksuele contacten hadden onderhouden met de bisschop'. De KRO ontkent ten stelligste dat zulke opnamen zouden zijn gemaakt.

Even na vier uur arriveerde gistermiddag het bewuste artikel op verzoek van de KRO per fax bij deze omroep. Omstreeks zeven uur gisteravond heeft de advocaat van de KRO, mr. P.A.M. Hendrick, de *Gay Krant* per fax gesommeerd de desbetreffende passage uit het artikel te schrappen. Volgens hoofdredacteur Henk Krol van de *Gay Krant* zou vanochtend op zijn redactie burelen een brief van mr. Hendrick worden bezorgd waarin het verzoek tot schrappen zou worden herhaald. 'Het is nu elf uur en ik heb nog geen brief gezien, dus ik kan ook niet reageren. Het nummer ligt straks dan ook in de winkel,' aldus Krol vanochtend.

De KRO zegt in een verklaring zich door het artikel 'ernstig geschaad te voelen in zijn relatie tot

de katholieke kerk en de bisschoppen en in zijn geloofwaardigheid bij het publiek als nieuwsmiddeum'.

In een gisteren uitgegeven verklaring heeft P. Derksen, oprichter van de Stichting Getuigenis van Gods Liefde, elke betrokkenheid bij het aftreden van mgr. Bär ontkent. In verschillende media is op grond van anonieme bronnen de indruk gewekt als zou er sprake zijn van een geslaagde poging van ultra-orthodoxe katholieken om Bär tot aftreden te dwingen. 'Ik ben op geen enkele manier betrokken geweest bij de in de kranten gesuggereerde hetzede,' zo zegt hij in een verklaring.

Volgens Derksen kan het met de KRO-RKK-zending 'alleen maar beter gaan', nu mgr. Bär is afgetreden. 'Als mediabisschop

hield hij dingen tegen, maar dat lag ook aan andere bisschoppen.' Derksen probeert al enige jaren de bisschoppen ervan te overtuigen dat zij de zending van de RKK, die door de KRO wordt verzorgd, beter aan zijn organisatie kunnen afstaan. De bisschoppen hebben hier nooit gehoor aan willen geven. De overeenkomst tussen de KRO en de RKK over de zending dateert van de jaren zestig. 'Er is geen opzegtermijn in opgenomen, aldus KRO-woordvoerder B. Spekman.

In het vandaag verschenen nummer van het Katholiek Nieuwsblad (KN) wordt fel gereageerd op verwijzen van RKK-zendingen die de krant erop uit zou zijn te zetten. 'Direct na de KRO-RKK-zending', aldus de KRO, 'is de zending van de RKK (KRO) alles uit de kast gehaald om paus Johannes Paulus II te killen'.

over vacatures in Rotterdam en in Groningen, waar bisschop Möller problemen met zijn gezondheid heeft gehad. Möller heeft twee jaar geleden een niertransplantatie ondergaan. Het ziekteverlof van Bär werd geïnterpreteerd als een aftreden. Voorzitter J.G. Vorstman van de Armulus Stichting, die het Katholiek Nieuwsblad uitgeeft, noemt het prelude-ten op een mogelijk vertrek van mgr. Möller 'onjuist en voorbarig'.

Maar, zo schrijft de krant: 'Twee decennia lang heeft de RKK (KRO) een consequent beleid gevoerd van 'killing mgr. Gijsen'. In 1985 werd in de zending van de RKK (KRO) alles uit de kast gehaald om paus Johannes Paulus II te killen'.

Compromis KRO - Gay Krant

Geen rectificatie, geen verontschuldiging na artikel over ex-bisschop Bär

Van een onzer verslaggevers 17-3
's-HERTOGENBOSCH — De KRO is gisteren akkoord gegaan met een compromistekst, waarin de *Gay Krant* niets terugneemt van de beschuldiging dat Brandpunt van de KRO opnamen heeft gemaakt van mannen die verklaren homoseksuele contacten te hebben gehad met de onverschillig afgetreden bisschop R. Ph. Bär. Formeel stapte deze op om gezondheidsredenen.

De Katholieke radio-omroep had een kort geding aangespannen bij de rechtbank in Den Bosch. De KRO ontdekt de beschuldiging stellig en voelt zich ernstig geschaad in zijn relatie met de katholieke kerk en de bisschoppen en in zijn geloofwaardigheid als nieuwsmiddeum. Geëist werd dat de gewraakte passage zou worden geschrapt. Het kort geding duurde gisteravond van zes tot negen uur zonder dat het tot een vonnis kwam. Gistermorgen was al bekend dat de KRO het schrappen van de passage eiste. Desondanks werd de *Gay Krant*, een blad voor homoseksuelen, gisteren gewoon de lezers toegestuurd. Op

het moment dat het kort geding diende, was dit een voldongen feit. Na flink 'steggelen over de tekst', zoals een woordvoerder van de KRO het uitdrukte, werden partijen het ten slotte eens over de volgende volzin: 'De *Gay Krant* deelt mee dat zij de betrokken passage niet in het artikel zou hebben gehandhaafd, indien zij vóór het drukken van de krant van de KRO de verzekering zou hebben gekregen dat de KRO nimmer het in die passage bedoelde plan voor uitzending heeft gehad en dat de daar bedoelde interviews nooit zijn opgenomen.' Opmerkelijk is dat de KRO kennelijk akkoord is gegaan met een tekst waarin niet expliciet staat dat de passage onjuist is. Ook is er geen sprake van rectificatie achteraf. Op de vraag of dit niet de indruk wekt dat er misschien toch een kern van waarheid in zit, zegt de woordvoerder: 'Daar ga ik niet vanuit.'

De omroep had zich vooral gestoord aan een passage over mogelijke chantage en 'dreigbrieven' die tot het aftreden van Bär zou hebben geleid en de rol van de KRO daarin. Die passage luidt: 'Met name toen de KRO het plan zou hebben opgevat om naar aanleiding van deze minderwaardige schrijfsels een uit-

zending te plannen, zou bisschop Bär overspannen zijn geraakt. Hoewel de KRO dit officieel niet wil bevestigen noch ontkennen, meent een KRO-medewerker tegenover de *Gay Krant*, dat er al interviews waren opgenomen door de actualiteitenrubriek Brandpunt met een aantal homoseksuelen, die claimden dat ze seksuele contacten hadden onderhouden met de bisschop.'

De schrijver van het artikel, hoofdredacteur Henk Krol, brengt de chantage in verband met ultra-conservatieve katholieken die, onder aanvoering van de multi-miljonair Piet Derksen, Bär zouden hebben gedwongen op te stappen. Van de zijde van de *Gay Krant* was gisteravond geen commentaar meer te krijgen.

Bisschop Bär voelde ^{NKC} zich belemmerd door aanhoudende geruchten

Door een onzer redacteurs

ROTTERDAM, 17 MAART. De aanhoudende geruchtenstroom over het privé-leven van de Rotterdamse bisschop Bär is voor hem de voornaamste reden geweest om aan paus Johannes Paulus II te verzoeken hem ontslag te verlenen.

De bisschop voelde zich in zijn functioneren hoe langer hoe meer belemmerd. Dat heeft de perschef van het bisdom, H. Heruer, vanochtend gezegd na telefonisch contact met de bisschop. Bär heeft zich niet uitgelaten over de aard van de geruchten en de wijze waarop zij hem hebben bereikt. Zaterdag trad Bär terug als bisschop van Rotterdam. Hij verblijft sinds enkele weken in een Benedictijner klooster in de Ardennen.

De voormalige bisschop van Breda, mgr. Ernst, gaat vanavond in een televisie-interview in op de achtergronden van het vertrek van zijn collega Bär. Gisteren zei Bär voor de KRO-radio dat hij een complottheorie „niet voor mogelijk houdt”.

Gistermiddag heeft het kapittel van het bisdom Rotterdam J.G.M. Zuidgeest benoemd tot 'diocesaan administrator', tijdelijk bestuurder, van het bisdom. Dr. W.J. van Paassen is gekozen tot zijn plaatsvervanger. Het kapittel is het hoogste adviesorgaan van de bisschop dat na diens overlijden of aftreden een tijdelijk bestuurder aanwijst en een lijst met maximaal drie kandidaten opstelt voor de opvolging van de afgetreden bisschop.

De bisschoppenconferentie kan aan deze lijst namen toevoegen waarna hij wordt doorgestuurd naar de nuntius die op zijn beurt namen aan de lijst kan toevoegen. Vervolgens wordt de lijst verzonden naar de congregatie van de bisschoppen in Rome. De nieuwe bisschop wordt benoemd door de paus die niet gebonden is aan enige voordacht.

De fungerend president van de rechtbank in Den Bosch, mr. J. Poerink, heeft gisteravond geen uitspraak gedaan in het kort geding dat de KRO had aangespannen tegen de Gay Krant. Beide partijen kwamen overeen gezamenlijk een verklaring op te stellen. Inzet van het geding was een artikel in de Gay Krant waarin directe betrokkenheid wordt gesuggereerd van de KRO bij het overspannen worden van bisschop Bär.

In het artikel wordt gezegd dat de actualiteitenrubriek Brandpunt interviews zou hebben opgenomen met enkele homoseksuelen die zeiden seksuele contacten te hebben gehad met de inmiddels afgetreden bisschop. De KRO ontkende bij monde van mr. P.A.M. Hendrick dat die opnamen zouden zijn gemaakt danwel in voorbereiding zouden zijn. Hij vroeg een verspreidingsverbod van het desbetreffende nummer dat gistermiddag is verschenen. Volgens de Gay Krant zou een verspreidingsverbod lijden tot een schade van 50.000 tot 100.000 gulden. Een schadepost die de krant waarschijnlijk niet zou overleven.

In de verklaring wordt gesteld dat de KRO de Gay Krant met grote stelligheid verzekert dat zij nimmer het in de passage bedoelde plan van uitzending over dreigbrieven heeft gehad en de interviews nimmer zijn opgenomen. De Gay Krant deelt mee dat zij de desbetreffende passage niet in het artikel zou hebben gehandhaafd indien zij vóór het drukken van de krant van het standpunt van de KRO op de hoogte was gesteld.

Redacteur E. Bootsma van de Gay Krant zei vanochtend desgevraagd staande te houden dat zijn krant met een medewerker van de KRO heeft gesproken „die zei te weten dat Brandpunt wel degelijk plannen had voor een dergelijke uitzending”.

Is er nog genade voor de bisschop

Het eerste VN-interview (3 april 1982) met bisschop R. Ph. Bär droeg de kop: 'Mijn hemel, alsof de vrouw niet iets geweldigs is!'

Zoiets herleest men thans, nu de man zowel zijn betrekking als zijn reputatie kwijt is, met gemengde gevoelens.

Het laatste VN-interview (20 februari 1993) met de inmiddels afgetreden prelaat ging over het feit dat de rooms-katholieke kerk inmiddels is gemarginaliseerd. 'Waar zijn de katholieke instellingen, de katholieke scholen, de katholieke ziekenhuizen, de katholieke bejaardentehuizen?'

En waar is de chef van het diocees Rotterdam? Hij zit ondergedoken in een klooster, onbereikbaar voor elk commentaar.

Mgr. Bär had de nevenbetrekking van mediabisschop, dezelfde media die inmiddels breedde de reden van zijn voortijdig aftreden hebben beschreven. Het ochtendblad sprak nog over 'geruchten' over zijn 'problemen met het celibaat', het avondblad gewaagde reeds over een 'homoseksuele geaardheid'.

De geaardheid van de bisschop is waarschijnlijk een onderdeel van de samenzwering die hem ten val heeft gebracht. De betreffende kranten valt dus niets te verwijten, de grenzen van de privacy zijn nu eenmaal vloeiend als het om publieke figuren gaat — in dit geval om een hoge functionaris van een ideologische stroming die een rondweg neurotisch vooroordeel heeft tegenover homoseksualiteit.

Een persoonlijk drama is nooit aangenaam om te zien. Dat geldt ook voor de Rotterdamse bisschop, die intelligent en communicatief genoeg was om het 'nog eens tot kardinaal' (zei de rk-deskundige

Walter Goddijn) te brengen. Hij wordt thans in de diverse beschouwingen als het vooruitstrevende speerpunt van rooms-katholiek Nederland beschreven, wat wáár is bij gratie van het feit dat de diepreactionairen allang de macht in de Nederlandse kerkprovincie hebben overgenomen. Wij moeten de vooruitstrevendheid van de afgetreden bisschop niet overdrijven, maar hij was in de zielzorgende praktijk werkelijk een aardige kerel, waarmee een borrel te drinken viel, die beleefd je brieven beantwoordde en zich niet — anders dan zijn confraters — hulde in een afweermechanisme van plaatsvervangende heiligheid.

Nu reeds neemt de affaire de krankzinnigste proporties aan. Wie zal de afgetreden bisschop opvolgen? Die betrekkelijk jonge conservatief J. H., in welk geval het raadzaam is alvast 'de glaszetter te bellen'? Komt het Katholiek Nieuwsblad inderdaad met onthullingen over zijn Rotterdamse geloofsgenoot? En zo ja, waarom eigenlijk, nu conservatief-katholiek Nederland zijn zin heeft gekregen? En hoe zal het gaan met de Gay Krant die in het

Ontluisterend vertrek

VK 17-3

HET PLOTSELINGE vertrek van bisschop Bär is tragisch en ontluisterend. Tragisch omdat een bisschop die zich ontpopte als een vertegenwoordiger van een gematigd en opener soort rooms-katholicisme moest aftreden omdat hij onder druk is gezet door tegenstanders van zijn beleid.

Bär wilde de gapende kloof tussen het episcopaat en de geloofsgemeenschap kleiner maken door de kerk meer 'in de tijd te laten staan'. Hij werkte daaraan met grote inzet en openheid. Zijn afgedwongen ontslag is tragisch omdat de kerkprovincie nu alleen nog bisschoppen heeft die een conservatieve lijn voorstaan. Daarnaast is het een persoonlijk drama, waardoor Bär er psychisch slecht aan toe is.

Het haastige vertrek is ook ontluisterend, omdat het klimaat in de kerkprovincie wel heel onfris blijkt te zijn. De bisschoppen verklaarden tijdens het *ad-limina* bezoek aan het Vaticaan begin dit jaar dat zij cendrachtig aan een gematigder koers wilden werken, om het onderling wantrouwen en de polarisatie te verminderen. Dat was de lijn van Bär, die door het Vaticaan werd bekrachtigd. Bisschop Gijsen van Roermond, tot dat moment de favoriet van de ultra-conservatieven, was alleen komen te staan in zijn opvattingen en trad kort na het bezoek aan Rome onverwacht af.

Het aantal ultra-conservatieve katholieken in Nederland is niet zo groot en hun invloed was slin-

kende. Maar sommige van die gelovigen wilden deze nederlaag niet accepteren.

In een soort laatste wanhoopspoging om de lijn-Bär om te buigen, moeten zij hebben besloten tot het elimineren van de verpersoonlijking van die lijn. Zij hebben zich daarbij bediend van middelen die absoluut niet stroken met de hoge morele waarden die zij zeggen zelf te verdedigen. Daarmee is bereikt dat de kerkprovincie zo goed als stuurloos is geworden.

Kardinaal Simonis moet nu proberen samen met de conservatieve bisschoppen Bomers van Haarlem en Ter Schure van Den Bosch, bijgestaan door mgr. Möller van Groningen, die met een zwakke gezondheid kampt, te redenen wat er te redden valt. Dat zal lastig zijn nu de laatste bisschop die met succes als bruggenbouwer wist te opereren is vertrokken. De onfrisse manier waarop Bär is weggewerkt zal de kloof tussen het episcopaat en de liberale gelovigen eerder nog vergroten.

Het is nu aan het Vaticaan, aan paus Johannes Paulus II, om bisschoppen te benoemen die de lijn die Bär voorstond op zijn minst voortzetten. De overgebleven bisschoppen zouden zich ook moeten afvragen welke cultuur dit soort affaires mogelijk maakt. In een bisschoppenconferentie waar de broeders in het ambt zich ook iets meer als broeders zouden gedragen, was dit waarschijnlijk niet gebeurd.

Bisschop Bär erkent dat vertrek gevolg is van geruchtenstroom

Van onze verslaggever ^{VK} HENK MÜLLER ¹⁷⁻³

AMSTERDAM — De voormalige bisschop van Rotterdam mgr. Ph. Bär (64) heeft besloten om af te treden nadat het hem duidelijk was geworden dat zijn goede naam in opspraak zou kunnen worden gebracht. 'Als er vervelende geruchten zijn, moet je zoals een staatsman zeggen: dan houd ik er mee op. Dan moet het afgelopen zijn', zegt Bär en bevestigt daarmee dat hij onder druk is gezet om te vertrekken. Hij steunt de mening dat hij het slachtoffer is geworden van zijn succes.

Bär zegt dit in een telefonisch gesprek vanuit de abdij in de Belgische Ardennen waar hij verblijft. De zaterdag afgetreden bisschop moet zich na het onverwachte vertrek van bisschop Gijsen op 23 januari ongemakkelijk zijn gaan voelen. Begin die maand was tijdens het *ad limina*-bezoek aan Rome duidelijk dat het Vaticaan grote moeite had met Gijsens kerkvisie, die in diens bisdom tot een fiasco leidde. Gijsen had

al veel krediet verspeeld toen bekend werd dat er zich in zijn paradepaardje, het seminarie Rolduc, homoseksuele affaires hadden voorgedaan. De nuntius ontnam hem tal van bevoegdheden.

Bär zegt 'verbijsterd' te zijn toen hij hoorde dat Gijsen afrad: 'Ik dacht onmiddellijk: wie is de volgende?' Op 17 februari was het zover. Bär vertrok met nimmiddelijke ingang met ziekteverlof. Hoewel hij geen namen wil noemen, duidt Bär aan dat de plotselinge val van Gijsen zijn tegenstanders ertoe heeft gebracht geruchten de wereld in te brengen. (Er gingen geruchten over de vermeende homoseksualiteit van de bisschop). Hij ontkent rechtstreeks te zijn gechanteerd met het bekend maken van mogelijk compromitterend materiaal. Maar het verspreiden van geruchten maakte het voor hem onmogelijk door te gaan, zo bleek na overleg op het hoogste niveau.

Bär, inmiddels onder doktersbehandeling, zegt niet te hebben willen terugvechten of naar de rechter te hebben

willen stappen: 'Daar was ik te moe voor. Ik kon dat niet meer opbrengen. Ik heb al zoveel bloot gestaan aan spanningen. Ik wil ook niet dat er overwinnaars zijn.' De tegenwerking die Bär ondervond, ook door sommige collega's, hadden hem al veel energie gekost.

Bär is teleurgesteld over de manier waarop het Katholiek Nieuwsblad hem heeft behandeld. Daags nadat bekend werd dat hij met ziekteverlof ging, wist het blad te melden dat Bär voortgevoerd was. Hij beklemtoont dat hij altijd goede contacten heeft gehad met andere kranten. Van het KN hoorde hij nooit iets, zegt hij. Daarom was hij verrast door de berichtgeving.

Bär voelt zich erg slecht. Hij zit onder de kalmerende middelen: 'Als men mij en de kerkprovincie een plezier wil doen, laat het dan afgelopen zijn met alle vervelende publicaties. Men moet mij niets nadragen. Laat het alsjeblieft rustig zijn. Ik ben weg.'

Pagina 9: Commentaar

Oud-bisschop van Breda begrijpt ^{VK} aanval op Bär niet

Van onze verslaggever ^{VK} AMSTERDAM — Mgr. H. Ernst, oud-bisschop van Breda, vraagt zich af waarom ex-bisschop Bär van Rotterdam is aangevallen en hij niet. Ernst heeft die vraag gesteld tijdens een gesprek met de ex-bisschop in het Belgische klooster waar Bär zich heeft teruggetrokken. Volgens Ernst delen Bär en hij dezelfde kerkvisie: 'Waarom willen ze jou nu aanvallen en mij niet, zo vroeg hij Bär. Ernst zei dit gisteravond op de tv tijdens een interview in de actualiteitenrubriek NOVA.

jongste nummer beweert dat de KRO een uitzending in produktie heeft met interviews 'met homoseksuele mannen die dalmen seksuele contacten met de bisschop te onderhouden'. Het is allemaal te onsmakelijk voor woorden, het moet voor de Rotterdamse (ex-)bisschop een ware beproeving zijn en wij kunnen hem, vanuit het heldense Amsterdam, slechts kracht, wijsheid en Gods Genade toewensen.

De oud-bisschop zei dat de groeiende geruchtenstroom over vermeende homoseksualiteit van Bär de druppel is geweest die de emmer deed overlopen. Bär was moe en kon zich tegen deze geruchten niet meer verweren. Tegenover de Volkskrant heeft Bär verklaard dat deze geruchten voor hem de directe aanleiding waren op te stappen.

Volgens Ernst is kardinaal Simonis persoonlijk nagegaan wat er van de geruchten over Bär waar is. De kardinaal onderzocht dit omdat het voor de persoon en kerk van belang is, aldus Ernst, maar 'hij kon er verder niets mee'. Simonis vroeg Ernst met Bär te gaan spreken 'zodra er feiten of getuigen waren, maar die zijn er niet gekomen'.

Op de vraag of Ernst gelooft in een complot om Bär tot vertrek te dwingen omdat na het vertrek van de conservatieve bisschop Gijsen een liberale bisschop moest sneuvelen zei hij dat het niet onlogisch klinkt. 'Maar een complot is zonder zin.'

Ernst ging niet in op de vraag wie de mogelijke tegenstanders van Bär zijn die het op zijn val gemunt hadden. Wel gaf hij aan dat mensen Bär telefonisch hebben benaderd, brieven hebben geschreven en vijandige artikelen hebben gepubliceerd.

Overspannen ex-bisschop Rotterdam werd gedwongen in tien minuten zijn ontslagbrief te schrijven

Bär opgestapt onder grote druk Simonis en nuntius

VK 19 van onze verslaggever HENK MÜLLER

AMSTERDAM — Ex-bisschop Bär van Rotterdam heeft onder sterke druk van kardinaal Simonis en de pauselijke nuntius zijn ontslag ingediend. De overspannen Bär is door die druk overvallen. Hij moest in aanwezigheid van nuntius mgr H. Lemaitre (de pauselijke vertegenwoordiger in Nederland) op 25 februari, in de Belgische abdij waar hij verblijft, in tien minuten zijn ontslagbrief schrijven. Het Vaticaan willigde, hoogst ongebruikelijk, Bär's ontslag na een week al in.

Op 17 februari was de bisschop, tijdens het lunchuur op het bisschoppelijk paleis in Rotterdam, te kennen gegeven dat belastend materiaal bekend

zou worden gemaakt. Bär, die kerngezond was en 's ochtonds nog een vergadering leidde, stortte daarop in en vertrok direct naar België. Dit zeggen betrouwbaare bronnen.

Kardinaal Simonis en bisschop J. ter Schure van Den Bosch hadden oud-bisschop Ernst van Breda eerder gevraagd een vertrouwelijk en diepgaand gesprek te hebben met Bär over de groeiende stroom van geruchten rond vermeende homoseksuele handelingen van de bisschop. Ernst weigerde dat. Daarop is Bär onder valse voorwendsels in contact gebracht met een ultra-conservatieve voormalige hulpbisschop. Op 8 februari, na afloop van de maandelijkse bisschoppenvergadering, aldus de bronnen, kreeg Bär van deze

geestelijke te horen dat er belastend materiaal tegen hem was verzameld. Bär sprak de week daarop verschillende keren van een 'Limburgse mafia', die hem in diskrediet wilde brengen.

In het weekende van 14 februari kreeg het bisdom verschillende telefoontjes van kanunnik W. van der Valk. Van der Valk, die in Antwerpen woont, is de voormalige rechterhand van bisschop Gijzen van Roermond. Hij stond tot eind 1989 bekend als Gijzen's kroonprins, totdat hij in het openbaar enige lichte kritiek op diens beleid uitoefende. De voormalig zakenman wilde in Roermond, net als Bär in Rotterdam, de boodschap van de kerk in eigentijdse verpakking brengen. Hij bewonderde media-bisschop Bär.

De kanunnik was hoofd van het activiteitsbureau van het bisdom Roermond en begon een pr-campagne. Onder het motto 'Katholiek... zo gek nog niet' plaatste hij grote glazen piramides met deze tekst langs de Limburgse snelwegen.

Honderdduizenden mensen reagerden naar zijn zeggen op Van der Valks aanbod hun door de paus gezegende kruisjes toe te sturen. Deze actie stond bekend als de Operatie Pauskruis. Van der Valk stond in het Vaticaan heel hoog aangeschreven. Hij gold als een man die op een moderne manier traditionele opvattingen aan de man wilde brengen. Maar hij maakte zich onmogelijk, door zijn lichte kritiek op Gijzen's starre beleid, zolang Gijzen bis-

schop was. Hij vestigde zich in Antwerpen.

Na de telefoontjes van Van der Valk in het weekende van 14 februari zegde Bär volgens de bronnen zijn afspraken voor dinsdag 16 februari af en vertrok voor enkele uren naar Antwerpen. Daar, aldus de bronnen, liet de kanunnik hem weten dat er veel belastend materiaal was. Van der Valk, die een geheim telefoonnummer heeft, was niet voor commentaar bereikbaar.

Bär keerde terug naar Rotterdam en moest zich toen echt chantage laten voelen, maar woensdagochtend 17 februari zat hij een vergadering voor die in een ontspannen sfeer verliep. Toen medewerkers hem na de lunch wilden

spreken, zagen zij tot hun verbazing dat de bisschop totaal was ingestort. Bär vertelde hun toen dat hij de dag ervoor bij Van der Valk was geweest en dat er 'zo'n hoop rotzooi' was uitgestort dat hij wegging. Hij wilde niet dat deze zaken 'over het bisdom heen kwamen'. Bär was volgens de bronnen een gebroken man.

Al in november van het jaar daarvoor hadden alle bisschoppen een identieke anonieme brief ontvangen, waarin stond dat Bär homoseksuele contacten had gehad. Daarna sprak kardinaal Simonis steeds vaker mensen die vertelden dat er belastend materiaal over Bär bestond.

Zie verder pagina 6, kolom 1

Simonis leidde geruchtencampagne

Vervolg van pagina 1

Simonis die zelf, aldus de bronnen, een leidende rol heeft gespeeld bij het verspreiden van de geruchten over Bär's vermeende homoseksualiteit, verloor begin dit jaar zijn kalmte. Hij vreesde een schandaal en moest meermalen tot rust worden gemaand. Ook bisschop Ter Schure, die Bär in het openbaar een 'ketter' had genoemd, wilde dat er een einde aan de geruchtenstroom kwam.

Tijdens het *ad-limina*-bezoek van de Nederlandse bisschoppen aan Rome, begin januari, sprak Simonis ook in het Vaticaan zijn bezorgdheid uit over Bär. Hij voerde onder meer een lang persoonlijk gesprek met paus Johannes Paulus II. Daardoor kwamen de twee hulpbisschoppen van Utrecht, die op de drempel op hun pauselijke audiëntie wachtten, in tijdnood. Tot woede van mgr dr J. de Kok, getipt als opvolger van bisschop Ernst van Breda, bleek er voor hen nog maar een paar minuten beschikbaar. Tijdens gesprekken met de Vaticaanse instanties die met bisschopsbenoemingen zijn belast, was duidelijk geworden dat Bär daar op dat moment grote steun had.

Simonis had in de weken die volgden meermalen contact met het Vaticaan en de nuntiatuur in Den Haag. Volgens bronnen pleegde Simonis geen serieus onderzoek naar de geruchten. De mensen die hem benaderden, hadden hem maar zijn zeggen geen concreet materiaal geleverd. Simonis zag daarom verder onderzoek af. Hij stelde ook geen prijs op een persoonlijk gesprek met Bär, om hem over de stroom ge-

ruchten te informeren en hem van zijn zorg op de hoogte te stellen.

Bär meende op dinsdag 16 februari dat Van der Valk hem in Antwerpen een vriendendienst bewees door hem op de hoogte te brengen. Volgens bronnen heeft Simonis echter gezegd dat Bär zich daarin vergiste. Deze bronnen sluiten niet uit dat Van der Valk Bär op woensdag 17 februari rond het lunchuur telefonisch heeft bedreigd met het openbaar maken van compromitterend materiaal. Nog die middag vertrok Bär naar de abdij Chevetogne in de Belgische Ardennen. De twee vicarissen-generaal, de topbestuurders van het bis-

Op zaterdag 20 februari bezocht mgr Ernst bisschop Bär in de Belgische abdij. Hij wilde zich persoonlijk op de hoogte stellen van de toestand waarin Bär, zijn geestverwant in kerkelijk opzicht, zich bevond. Na afloop toonde ex-bisschop Ernst zich geschrokken over diens situatie. Ook kardinaal Willebrands, voorganger van Simonis, bezocht de bisschop.

Mensen die Bär goed kennen, pleitten na Bär's overhaaste vertrek ervoor dat de bisschop een half jaar zou uitrusten om tot zichzelf te komen. Daarna zou moeten worden bekeken of hij iets uit zijn zware takenpakket zou kunnen afstoten. Hij zou zich bijvoorbeeld kunnen terugtrekken als legerbisschop. Bronnen wijzen er verder op dat de conservatieve bisschoppen in staat moeten worden geacht om hun ultra-conservatieve aanhangers ervan te weerhouden mogelijk compromitterend materiaal daadwerkelijk naar buiten te brengen.

Vijf dagen na het bezoek van Ernst kreeg Bär in de abdij bezoek van de nuntius. De dag daarop, vrijdag 26 februari, zei hij, aldus bronnen, dat 'de teerling is geworpen; ik ben demissionair'. Hij vertelde van het bezoek van de nuntius, die 'opeens haast kreeg' en snel met de ontslagbrief vertrok. Bär mocht de kopie behouden. Op 4 maart werd, tegelijkertijd in Utrecht en Den Haag, op de nuntiatuur bekend gemaakt dat Bär's ontslag was aanvaard. Simonis noch de nuntiatuur nam, aldus de bronnen, de moeite Bär op de hoogte te brengen. De ex-bisschop hoorde pas drie dagen later van zijn ontslag.

Serius onderzoek kardinaal bleef uit

dom, schreven diezelfde middag een brief aan de gelovigen dat Bär voor onbepaalde tijd met ziekteverlof was.

Daags daarna wist de ultra-conservatieve oud-hulpbisschop die op 8 februari met Bär had gesproken, aan geestverwanten te melden dat Bär, anders dan in de brief van de vicarissen-generaal stond, niet meer terug zou komen. Op 19 februari publiceerde het *Katholiek Nieuwsblad*, spreekbuis van ultra-conservatieve katholieken, in een commentaar dat Bär voorgoed weg was.

Simonis ontkent lakse houding in bestrijding geruchten over Bär

Van onze verslaggever VK HENK MÜLLER

UTRECHT — Kardinaal Simonis zegt 'al het mogelijke' te hebben gedaan om de geruchtenstroom over de vermeende homoseksuele activiteiten van mgr Bär, ex-bisschop van Rotterdam 'in te dammen'. De kardinaal gaf zaterdag een persconferentie naar aanleiding van berichten dat hij in het bestrijden van de geruchtenstroom een te lakse houding zou hebben ingenomen, dan wel een leidende rol daarin zou hebben gespeeld. De kardinaal gaf niet concreet aan waaruit zijn activiteiten bestonden om de geruchten tegen te houden.

Simonis wees het verwijt af dat de bisschoppen 'de laatste dagen onvoldoende open zijn geweest in ons commentaar op het aftreden van mgr Bär'. Hij zei dat de bisschoppen het aandeel van de geruchtenstroom in Bär's besluit niet hebben genoemd, omdat dat 'ongepast' zou zijn geweest. Pas toen Bär telefonisch tegenover de *Volkscrant* verklaarde dat de geruchten een belangrijke rol hadden gespeeld om zich terug te trekken 'was het voor ons voor het eerst mogelijk hierover te spreken', aldus Simonis.

Hij verklaarde geen onderzoek te hebben ingesteld naar de geruchten, omdat hij als kardinaal daaraan dan te veel gewicht zou verlenen. Hij bevestigde dat de geruchten (over 'onvoorzichtigheid') afkomstig waren uit kringen van legeraalmoezeniers. Ze waren zo sterk geworden dat ze 'dodelijk' kunnen zijn voor het functioneren van een bisschop, aldus Simonis.

De kerkjurist prof. dr R. Huysmans zegt in een reactie dat indien een aartsbisschop hoort van 'situaties en toestanden die niet door de beugel kunnen, zeker als het over een bisschop gaat', hij ambtshalve de nuntius hiervan op de hoogte dient te stellen. Een aartsbisschop heeft volgens hem geen bevoegdheid zelf een onderzoek in te stellen.

De kardinaal zei dat de geruchtenstroom die eind vorig jaar op gang kwam, begin dit jaar steeds sterker werd. Vorig jaar november stelde de oud-hulpbisschop van Utrecht mgr Th. Hendriksen bisschop Ernst ervan op de hoogte dat iemand verhalen verspreidde over homoseksuele contacten van Bär.

Daarop heeft Simonis met deze persoon gesproken. Omdat de naam van de informant niet mocht worden gebruikt, kon hij niets met deze verhalen doen, aldus de kardinaal. Volgens Huysmans heeft een aartsbisschop de plicht om in

zo'n geval contact met het Vaticaan te zoeken. Het is niet noodzakelijk dat zo'n informant met naam en toenaam bekend wordt.

De Nederlandse bisschoppen hebben, zo bleek tijdens de persconferentie, niet geprobeerd Bär als bisschop van Rotterdam aan te laten blijven. Toen Bär onder druk van de geruchten plotseling naar een abdij in België was vertrokken, kon de kardinaal Bär zeer moeilijk bereiken. In kringen van het Rotterdamse bisdom wordt gezegd dat er sinds het vertrek van de bisschop vrijwel dagelijks faxen werden uitgewisseld. De bisschop was goed bereikbaar.

Ook bisschop Ernst, die de bisschop van Rotterdam na enkele dagen in België opzocht, heeft niet geprobeerd bij Bär erop aan te dringen om aan te blijven, omdat hij reeds het besluit had genomen af te treden, aldus Ernst. Bär was kapot en zou vastbesloten zijn om af te treden. Bär vroeg hem de nuntius hiervan op de hoogte te stellen. Een aantal dagen daarna bracht de nuntius hem een bezoek in de abdij en Bär schreef zijn ontslagaanvraag, aldus Ernst.

Beide bisschoppen verzetten zich met kracht tegen berichten en interviews, onder meer in de *Volkscrant*, waaruit naar voren komt dat bisschop Bär onder druk van kardinaal Simonis is afgetreden. Simonis noemde dat 'volstrekt onwaar'. Simonis wilde niet zelf met Bär spreken over deze geruchten, omdat dan 'de zaak zo zwaar zou worden aanzet'.

Om dezelfde reden heeft hij afgezien van een gezamenlijke verklaring met de bisschop van Rotterdam, waarin de beschuldigingen zouden worden tegengesproken. Simonis zei de geruchten over Bär altijd te hebben 'gebagatelliseerd'. Hij wilde verder niet ingaan op de aard ervan. Zowel Simonis als Ernst zeiden geen gegevens te hebben die erop wijzen dat er sprake was van een complot om Bär tot aftreden te dwingen. 'Misschien was iemand persoonlijk bezorgd over een persoon of over de kerk, maar ik weet het niet', aldus Simonis.

Beide bisschoppen zeiden dat hen niets bekend was over de rol van kanunnik W. van der Valk bij het aftreden van Bär. Volgens betrouwbare bronnen reisde Bär op 16 februari naar Antwerpen. Daar had hij een ontmoeting met Van der Valk. Bij die gelegenheid, aldus bronnen, kreeg Bär belastend materiaal te zien. De dag daarop, 17 februari, reisde Bär plotseling 'wegens oververmoeidheid' af naar de Belgische abdij Chevetogne.

Simonis weert zich

Vervolg van pagina 1 VK 22-3

Van der Valk bevestigt dat hij op dinsdag 16 februari een gesprek heeft gehad met Bär. 'Over de inhoud wil ik geen enkele mededeling doen. Wel kan ik met nadruk verklaren dat dit onderhoud een vriendschappelijk en respectvol karakter had.'

Aan het slot van de persconferentie verklaarde Ernst dat de schade die de affaire rond het aftreden van Bär aan de kerk heeft toegebracht 'zeer aanzienlijk' is. 'We waren in een opgang.' Hij wees daarbij op het recente *ad-limina* bezoek van de bisschoppen aan het Vaticaan, waar voor het eerst sinds jaren de Nederlandse kerkprovincie niet meer in het beklagdenbankje bleek te zitten.

Kardinaal Simonis sprak van 'een grote beproeving waar we doorheen moeten'. Hij zei zeer te doen te hebben met zijn voormalige collega Bär. Volgens Ernst heeft Bär de hele gang van zaken echter 'niet uitsluitend negatief beleefd. De 'gevoelige man' lijdt onder zijn plotselinge vertrek, maar heeft het idee dat hij 'een taak heeft volbracht'. Ernst riep op om 'niet voort te gaan op deze weg van geruchten'. Ook kardinaal Simonis riep op tot rust onder de gelovigen: 'Ik zou willen vragen zo delicaat mogelijk met personen en de waarheid om te gaan.'

Hf/De Tijd 26.3

Wat vindt Gerard Reve van de affaire-Bär? „Ik ben ervan overtuigd dat de schuld van de hele re uitluitend berust bij kardinaal Simonis, het is een zeer perfide mens. Kijk, er zijn mensen die geloven niet in de duivel, maar die hebben of in de wereld niet goed rondgekeken of ze hebben kak in hun ogen; die Simonis is werkelijk de Satan in eigen persoon.

„Waar hij maar kan zet hij mensen tegen elkaar op. En dan met dat slangachtige gekronkel achter zo'n tafel afgelopen zaterdag op televisie beweren, dat het hem zo'n pijn doet. Het doet altijd hem éérfst pijn. Er is geen beter middel tegen zo'n man dan dat zijn kop op de televisie komt, dan zien de mensen pas wie hij echt is.

„Hij was vroeger de duivelstoeper van de pastoor, kapelaan in de kerk van de Heilige Martelaren van Gorkum in Rotterdam. Toen had hij nog niets te vertellen. In die parochie werkte een non die goddienstlessen gaf aan zwakzinnige kinderen. Die Simonis viel die non voortdurend lastig

— nee, ik bedoel niet wat u denkt — over het feit dat ze een broer had die homoseksueel was. Nou, hier heb je twee dingen, duidelijker kan het niet. Heeft hij zelf nooit moeite gehad als homoseksueel katholiek?

„Je moet de moeilijkheden niet zoeken. Als je bij een pastoor biecht en die bevalt je niet, dan ga je naar een ander bij wie je wel begrip vindt. De indruk wordt gewekt dat de kerk niets anders te doen heeft gehad dan homoseksuelen vervolgen, dat is niet waar: de socialisten vervolgden de homoseksuelen. Ik heb wel eens gezegd, dat als de

katholieken dat zouden doen het zardig leeg zou worden in de kerk. Het is helemaal één pot vol, natuurlijk, met al die jongens.

„Wat heeft die Bär nu gedaan? Als hij zich nu aan kleine kinderen had vergrepen, maar hij was vroeger zielzorger in het leger en dan heb je te maken met jongens in nood, die zwaarmoedig zijn, heimwee hebben, of moeite hebben met hun tegenwoordige seksuele geaardheid. Als aalmoezener beurt je die jongens dan een beetje op, misschien dat Bär soms iets te ver gegaan is in zijn terderheid, maar het is toch ook maar een mens en die soldaten zijn toch meerderjarig. En als die Bär nu echt een vuile, gemene, roomse smoel had, maar hij heeft toch een vriendelijk gezicht op de foto's.

Gerard Reve, katholiek volksschrijver

Leger-aalmoezener tipte Simonis over bisschop Bär

Van onze verslaggever AMSTERDAM — De Limburgse leger-aalmoezener mr. ds. H. Jansen heeft kardinaal Simonis op de hoogte gesteld van de geruchten over homoseksuele contacten van mgr. Bär. Dit heeft de dienst RK-Geestelijke Verzorging bij de Krijgsmacht maandag bekendgemaakt. De stroom van geruchten nam zo toe dat Jansen het 'tot zijn zorg rekende' dat kardinaal Simonis werd geïnformeerd.

De aalmoezener heeft zich volgens het Militair Ordinariaat (verantwoordelijk voor de katholieke geestelijke verzorging in de krijgsmacht) beperkt tot het doorsluizen van informatie. Met deze bekendmaking wil de dienst RK-Geestelijke Verzorging de uitstroom van kardinaal Simonis dat de geruchtenvorming rond Bär afkomstig is 'uit de kring van leger-aalmoezeners' tot 'exactere proporties' terugbrengen.

De Nederlandse strijdkrachten vormen een eigen bisdom. Het wordt geleid door een bisschop, een vicaris-generaal en drie hoofd-aalmoezeners.

Affaire kenmerkend voor kilheid kerktop

Van onze verslaggever AUKJE VAN ROESSEL DEN HAAG — Vlak voor het begin van de zondsdienst proefde deken L. Banning in zijn Haagse rooms-katholieke kerk een steer van verslagenheid. Zelf had de deken de afgelopen week ook lopen vloeken. De media bleven maar schrijven en praten over het aftreden van bisschop Bär, over homoseksuele handelingen, die hem daartoe zouden hebben gedwongen, en over de dubieuze rol van kardinaal Simonis in de hele affaire. 'Verdomme, wat is er aan de hand? Je schaamt je als je ziet hoe we nu in de krant komen.

Banning verwoordt de angst van vele katholieken als hij zegt het griezelig te vinden dat geruchten iemands positie zo ingrijpend kunnen aantasten. Hij weet niet of hij moet geloven dat achter de geruchten een complot zat van conservatieve katholieken om de als vrijdenkend bekend staande bisschop kwijt te raken.

„Ik denk wel dat de geruchten de druppel waren die de emmer deed overlopen. Bär sprak in zijn eigen afscheidsbrief over een grote oververmoeidheid. Dat je knapt als er dan ook nog over je wordt geroddeld, dat snap ik. Zoals bisschop Ernst zei: Bär zou hebben teruggevoeld.

De als conservatief bekend staande pastoor C. Mennen uit Tilburg veroordeelt degenen die de geruchten over Bär in de wereld hebben geholpen. 'Als je iets op iemand hebt aan te merken, moet je dat tegen de persoon zelf zeggen

Simonis neemt twijfels over beleid niet weg

Van onze verslaggever HENK MÜLLER AMSTERDAM — Kardinaal Simonis ontkende tijdens zijn recente persconferentie enige rol te hebben gespeeld in het verspreiden van geruchten over de Rotterdamse ex-bisschop Bär. Hij had juist alles gedaan om de stroom in te dammen. De kardinaal wilde de geruchten die, naar zijn zeggen, vaak in een 'luchtige sfeer' de ronde deden niet onderzoeken, laat staan bisschop Bär daarover benaderen.

Als kardinaal zou hij, gezien zijn topfunctie, aan die geruchten een zware lading geven door er aandacht aan te schenken. Een onderzoek vond hij helemaal niet nodig, want het ging immers om geruchten. Dat roept vragen op. Een kardinaal staat weliswaar aan het hoofd van de bisschoppenconferentie, maar hij is geen voorzitter van een soort clerical raad van bestuur. De kardinaal, tevens aartsbisschop van Utrecht, geeft als aartsbisschop leiding aan dat

en niet achter zijn rug. In een bewuste campagne om de bisschop weg te werken geloofde Mennen niet. 'Het had ook een bisschop kunnen overkomen die de conservatieven welgevallen was. Sommige groepen zijn erg gevoelig voor moreel onjuist gedrag van een ambtsdrager. Ze zijn daar extra alert op.' Ook Mennen denkt dat Bär niet meer de kracht had om terug te vechten. 'De polarisatie in onze kerk is erg groot. Elke bisschop wordt meteen ingedeeld in een kamp, of hij dat nu wil of niet. Dat maakt het ambt zo zwaar. De 8 mei-beweging bejubelt Bär nu wel, maar vorig jaar werd hij daar nog erg onvriendelijk ontvangen. Ze vonden hem te conservatief.'

Volgens pastor H. Tops uit het Brabantse Berkel-Enschot is weer eens gebleken hoe groot het verschil is in de katholieke kerk tussen de top en de basis. 'Heel dit gedoe over wat er daar boven gebeurt, vertroebelt het zicht op wat wij in de parochies aan de basis doen. Dat doet ons geen goed.' Tops meent dat de zaak nu zo hoog oploopt, omdat in de samenleving velen zich afvragen of de katholieke kerk nog wel weet om te gaan met de problemen van deze tijd. 'Heeft de kerk nog wel een antwoord op vragen over oorlog en vrede, over armoede of overbevolking. Dan wordt altijd naar de top gekeken, niet naar wat wij in de praktijk doen.'

Dat Bär gehanteerd werd met geruchten over homoseksuele handelingen, bewijst volgens Tops hoe krampachtig de katholieke kerk nog steeds omgaat met seksualiteit. 'Of iemand ho-

Simonis neemt twijfels over beleid niet weg

omdat de getuige anoniem is. Hij doet dus niets om de geruchtenstroom in te dammen. Simonis voegde daaraan toe geen politiemans te willen spelen, zeker niet als een collega in het geding is. Maar dat heeft hij ook niet. Simonis is ambtshalve verplicht met de nuntius in contact te treden als hij van zaken hoort die niet door de beugel kunnen. Daarbij kan het om verschillende zaken gaan: verduistering, chantage of seksueel wangedrag bijvoorbeeld. De nuntius neemt dan contact op met het Vaticaan, al dan niet tot een onderzoek besluit. Als het tot een onderzoek besluit, kan het in Nederland een onderzoeker aanwijzen, bijvoorbeeld een oud-hulpbisschop.

Een andere vraag is waarom Simonis, toen hem de geruchten ter ore waren gekomen — en zeker nadat de stroom toenam — niet naar zijn collega is gestapt, om hem in te lichten van zijn zorg op de hoogte te stellen. Wel duidelijk is dat de onderlinge verhouding tussen Bär en de overige bisschoppen, Ernst uitgezonderd, niet goed was. Simonis zal er persoonlijk weinig voor hebben gevoeld zijn voormalige medewerker op

de top die in de affaire-Bär uitdraagt. 'Zoals ze met elkaar omgaan, dat vind ik erg onchristelijk. Je hoort niet anders dan dat we allemaal onze fouten hebben. Dan zouden ze nu, als de geruchten al waar zouden zijn, toch nog niet zo met Bär kunnen omgaan. Ze maken de kerk kapot.'

Ze snapt dat veel katholieken de kerk de rug toekeren. 'Er worden telkens mensen benoemd die we niet willen. De kerk moet met zijn tijd meegaan. Dat wil helemaal niet zeggen dat we er geen waarden en normen meer op na zouden moeten houden. Ik was het soms best eens met wat bisschop Gijzen zei, maar als je ziet hoe hij heeft geregeerd. Hij maakte zijn woorden niet waar. Dat hij dan bij zijn vertrek sorry zegt, daar koop ik niks voor.'

Het aantal kerkgangers in de Haagse kerk was voor deken Banning zondag te groot om met de gelovigen afzonderlijk in gesprek te gaan. Om toch bij het plotselinge en geruchtmakende aftreden van de eigen bisschop stil te staan, verving de deken de preek door het voorlezen van een brief van de tijdelijk plaatsvervanger van Bär, monseigneur Zuidgeest.

'Zuidgeest praat over gevoelens van verslagenheid en vertwijfeling. Die voelen wij nu allemaal. Het is goed dat we daarin worden gekend', zegt Banning. 'Je moet lucht kunnen geven aan wat er in je leeft.' Maar in zijn parochie leeft de affaire Bär toch ook weer niet zo dat mensen spontaan de telefoon pakken om bij de deken uit te huilen of hun woede te uiten.

Simonis neemt twijfels over beleid niet weg

zo'n manier te benaderen. Bär was in de loop der jaren in Simonis' ogen te liberaal geworden. In kringen die geregeld, formeel en informeel, met de kardinaal, formeel en hebben was het sinds maanden duidelijk dat Simonis niets deed om de geruchten de kop in te drukken, aldus de bronnen. Integendeel, hij deed de geruchtenstroom aanzwellen door steeds weer over de geruchten te beginnen, aldus die bronnen. Zijn topfunctie gaf die geruchten, die een eigen leven gingen leiden, zo alle zwaarte.

Vragen blijven er ook over de manier waarop Bär ontslag heeft genomen. Simonis en Ernst lieten weten Bär niet te hebben weerhouden van diens voornemen om terug te treden. Bär was psychisch oververmoeid en had volgens Ernst, die Bär drie dagen na zijn vertrek bezocht, toen al het besluit genomen te 'abdiceren'. Hij vroeg hem dit aan de nuntius mee te delen. Dat besluit wilden Simonis en Ernst respecteren. De nuntius kwam enkele dagen later en regelde dit ontslag.

Volgens bisschop Bomers van Haarlem kan een dergelijke belangrijke beslissing alleen worden genomen als de nuntius en de kardinaal met Bär spreken. Bomers achtte het aannemelijk dat Bär in overleg met de kardinaal en de nuntius in een 'sessie' een 'afweging' heeft gemaakt.

Duidelijk is dat een bisschop zich niet tot een kardinaal of een nuntius hoeft te wenden om ontslag te vragen. Hij kan dat besluit desnoods per fax aan het Vaticaan laten weten. Betrouwbare bronnen zeggen dat Bär tegen zijn zin is afgetreden. De vraag is waarom Bär, psychisch ontregeld, niet tegen zichzelf in bescherming is genomen. Zeker gezien het feit dat hij tegenover Ernst heeft verklaard dat hij zou terugverkeken als hij in conditie was.

Zeker is dat alleen Bär zelf uitsluitel kan geven. Onduidelijk is of hij dat zal doen. Bär erkende verleden week in een telefoongesprek met de Volkskrant dat hij was vertrokken wegens de geruchten. In datzelfde gesprek liet hij weten dat de nuntiatuur liever niet heeft dat hij een nadere toelichting geeft op zijn vertrek.

Bär vertrok op woensdag 17 februari. De dag daarvoor had hij, volgens bronnen, in Antwerpen een ontmoeting gehad met kanunnik W. van der Valk. Van der Valk heeft die ontmoeting bevestigd. Tijdens die ontmoeting heeft Bär belastend materiaal gezien, aldus de bronnen. Ze vertellen dat de bisschop van Rotterdam de dag daarop te horen heeft gekregen dat belastend materiaal in de openbaarheid zou komen. Daarop is hij onverwachts vertrokken.

Simonis zei zaterdag dat het naar buiten brengen van de geruchten 'bijzonder ontkies' zou zijn geweest. Pas nadat Bär zelf had gesproken, konden hij en oud-bisschop Ernst hierover publiekelijk spreken. Het zou ook 'zeer ongepast' zijn geweest. 'Immers, we beschik-

ten niet over feitelijk materiaal.'

Ex-perschef Simonis valt kerkleiding aan 'Zwarte kolonne zit achter vertrek Bär'

Van onze verslaggevers **VK**
HENK MÜLLER
FRANK VAN ZIJL 27-3
DEN HAAG — De ex-perschef van het Rooms-Katholieke Kerkgenootschap en oud-woordvoerder van kardinaal Simonis, Th. Palstra, is er rotsvast van overtuigd dat bisschop Bär van Rotterdam doelbewust ten val is gebracht. Op grond van zijn jarenlange ervaring met de bisschoppenconferentie en het Vaticaan twijfelt hij er geen moment aan dat een 'zwarte kolonne' Bär tot vertrek heeft gedwongen. Simonis en de bisschoppen zijn volgens hem angsthaas.

Palstra, die zichzelf een 'Alfrink-katholiek' noemt, vindt het afgedwongen vertrek van Bär onrechtvaardig en wil daarom als voormalig hoogste *public relations*-man in de kerkprovincie een boekje open doen over de belabberde manier waarop bisschoppen omgaan met elkaar en met de gelovigen. Palstra trad in 1991 terug als perschef.

De oud-perschef van de kerkprovincie heeft zich de laatste weken geërgerd aan de rol van zijn vroegere baas Simonis: 'Als je voorzitter bent van de bisschoppenconferentie, leider van de katholieke gemeenschap en vooraanstaand Nederlander, dan geef je toch leiding als je zegt dat je geen leiding hebt gegeven aan het verspreiden van geruchten. Bij een leidende rol hoort ook een sturende rol, en die ontbreekt. Hij verschuilt zich, dat is angsthaas. Het getuigt van een gebrek aan bestuurskracht.'

De Nederlandse bisschoppen zijn in een isolement geraakt waarvan de 'zwarte kolonne' volop misbruik maakt, meent Palstra. Die zwarte kolonne bestaat uit ultra-conservatieve groeperingen en vermogende individuen die zich met veel geld verzekeren van invloed in het Vaticaan. Die invloed wordt volgens

Palstra later ook merkbaar in Nederland.

Palstra had als perschef wekelijks contact met Bär: 'Ik kende hem goed. Ik moest bij zijn vertrek onmiddellijk denken aan een gesprek dat ik had met Marga Klompé (de overleden oud-minister van CRM voor de KVP, red.). Die was altijd heel druk in de kerkprovincie. In het najaar van 1984 — ik was net perschef — was ik een keer bij haar. Ze waarschuwde mij voor — en ik gebruik haar woorden — "de zwarte kolonne in de kerk". Mensen die ongelimiteerd en ongecontroleerd allerlei vage contacten hebben met Vaticaanse instanties.

'Ik heb het over een soort zwarte lobby die zeer invloedrijk is. Bär trok zich daar niks van aan. Hij erkende de invloed, maar dichtte er geen macht aan toe. Een voorbeeld: de heer Derksen. Ik denk dat hij met rente en alles meegerekend een miljard besteedt, of laat besteden, via allerlei stichtingen.

'Derksen heeft geprobeerd een Rooms-Katholieke Omroep van de grond te krijgen. Daarin moest de RKK-zendtijd worden ondergebracht. Dat is niet gelukt, dankzij Bär. Ik weet niet of het anders zou zijn gelopen als Bär, de mediabisschop, er niet was geweest.

'We hebben een bijeenkomst gehad met monseigneur Foley, de president van de Vaticaanse Raad voor de Communicatie. Daar was Derksen geweest. Foley heeft Bär gesteund en gezegd: "in de Nederlandse situatie doen we dat niet". Derksen heeft Bär's rol zeker niet leuk gevonden.'

Palstra wist toen het bericht van Bär's vertrek hem bereikte, dat de bisschop nooit meer zou terugkomen: 'Mijn eerste reactie was dat Bär was weggevoerd. De hele gang van zaken is volstrekt ongebruikelijk.'

Zie verder pagina 9, kolom 5

Bär was geen angsthaas

Vervolg van pagina 1 **VK** 27-3

'Het tempo waarmee het ontslag is aanvaard, om iets te noemen. Het *Katholiek Nieuwsblad* wist daags daarop te melden dat Bär voorgoed weg was. Dat had het blad uit Rome vernomen. Dat zal zeker zo zijn, maar het betekent ook dat de Nederlandse bisschoppen op de hoogte waren.'

Dat Bär's ontslag zo vlot werd ingewilligd, is naar zijn mening een veeg teken. 'Het is nooit eerder voorgekomen dat een bisschop op zo'n korte termijn vertrekt, en mag vertrekken. Mgr Bluysen, oud-bisschop van Den Bosch, moest maanden en maanden wachten en een doktersattest voorleggen voordat hij ontslag kon nemen wegens hartklachten. Ik denk dat er voorwerk is gepleegd, waar Bär ook tijdens het *ad limina* bezoek aan Rome is achtergekomen.'

De 'zwarte kolonne' schenkt volgens de ex-perschef van Simonis niet alleen veel geld aan het Vaticaan, ze bedreigen hun tegenstanders ook: 'Ik heb dat aan den lijve ondervonden. Brieven, telefoontjes, allemaal met een dreigend karakter.'

Degenen die onderdeel uitmaken van de kolonne wijzen alles af wat er in de kerkprovincie is geprobeerd sinds het Tweede Vaticaanse Concilie. Sinds dat concilie kwam er meer ruimte voor pluriformiteit en vernieuwing in de kerk.

Palstra: 'Ze gaan niet in debat, daar hebben ze geen baat bij, ze dreigen. Het is een soort fysieke ondergraving van je persoonlijkheid. Die tasten ze aan. Ik wandel nog wel eens laconiek over de dingen heen. Bär kon het ook heel goed, maar er is ergens een stop doorgeslagen.'

Volgens Palstra hebben deze ultra-conservatieven zoveel invloed omdat de Nederlandse bisschoppen angsthaas zijn. 'Ik denk dat ze zichzelf daardoor kwetsbaar maken. Hoe angstig ze zijn, kun je aflezen aan de wijze waarop de bisschoppen met de media omgaan. Bär was geen angsthaas.'

Hij noemt het opmerkelijk dat er bij het vertrek van Bär helemaal geen verklaring kwam van Simonis, maar wel van het bisdom Rotterdam en van de nuntiatur. 'Dat wijst erop dat de kardinaal zich in eerste instantie op de vlakte heeft gehouden. Zonder doel zal het niet zijn geweest.'

De kardinaal heeft tijdens de persconferentie vorige week zaterdag in Utrecht slecht geopereerd, vindt Palstra. 'Hij ging zich afzetten tegen de pers en zichzelf verdedigen. Hij heeft niks uitgelegd. Ernst was een stuk duidelijker, hij verdedigde Bär en had hem opgezocht.'

Simonis deed aan zelfbeklag: Goh, wat

ben ik toch zelig. Jullie van de pers zijn de schuld daarvan. Kardinaal — emmentie zo u wilt: Dat is geen leiderschap. Dat is geen spreken in de zin waarin de geloofsgemeenschap spreekt.'

Palstra noemt het optreden van de kardinaal vorige week in Utrecht 'een slecht gespeelde wedstrijd'. 'Ernst sprak anders. Met een ander gevoel. Als Simonis een persconferentie beleggt naar aanleiding van de affaire-Bär, dan had hij op zijn minst met Bär moeten spreken. Vóór de persconferentie. Pas daarna had hij een standpunt moeten innemen. Anders moet je geen persconferentie geven.'

Ondanks zijn kritiek acht Palstra de rol van de kardinaal in de affaire-Bär niet bewust actief: 'Maar ik kan me niet voorstellen dat hij verrast is geweest.'

Als de gezamenlijke bisschoppen krachtadiger hadden opgetreden, had dat volgens hem niet tot de val van de bisschop hoeven leiden. 'Als er een homogeen bisschoppencollege was geweest dat tegen Bär had gezegd dat hij even moest rusten, dat ze hem ondersteunen en dat hij geen ontslag moest nemen, dan was hij zeker niet weggegaan.'

'Ze hebben het in het bisschoppencollege altijd over affectief broederschap. Maar ze kennen elkaar als mens niet. Als je de term broeders omschrijft als iets waar affectiviteit aan te pas komt, dan zeg ik: daar geloof ik niets van.'

Palstra is het oneens met verwijten jegens de media in de affaire-Bär. 'Waar komen die verwijten vandaan? Ik heb alles gevolgd, in vijf kranten per dag. Ik heb daar, gelet op de mogelijkheden, geen klachten over. Ik weet dat je soms met anonieme bronnen moet werken omdat je anders helemaal geen bronnen hebt.'

'Dan moet je uitgaan van de integriteit van de journalist en van de krant die het wil publiceren. Daar heb ik helemaal geen problemen mee gehad. Als de kardinaal geen open verhaal houdt, dan werk je jezelf als instituut in een hoek. Als je later zegt dat de boodschappers dat hebben gedaan, is dat nonsens.'

De ex-perschef zegt met nadruk dat hij kardinaal Simonis niet wil aanklagen. 'Ik wil alleen aangeven dat hij fouten heeft gemaakt.' Simonis zou die moeten herstellen door alsnog openheid van zaken te geven.

'Want dat heeft hij niet gedaan. Misschien kan hij het niet, maar dan moet hij dat zeggen. Misschien wil hij het niet, omdat hij onder druk staat van bepaalde kringen en zich onder druk laat zetten. Ik vind in ieder geval dat het bisschoppencollege zijn medebroeder in de steek heeft gelaten. In gevoel en in sfeer. En ik vrees dat dat doelbewust is gebeurd.'

Twee rk-persconferenties

Die ene persconferentie werd, bijna veertig jaar geleden, voorgezeten door de aartsbisschop-coadjutor, bij ontstentenis van de kardinaal, die zick was. In de zaal zat de katholieke pers: De Gelderlander, De Tijd, De Maasbode, de Volkskrant, De Limburger en de Provinciale Noord-Brabantse Courant Het Huisgezin. Zij namen als eerste kennis van het bisschoppelijk mandement *De katholieke in het openbare leven van deze tijd*.

Dit mandement, had de aartsbisschop-coadjutor in zijn inleiding gezegd, bestond uit drie delen: een doctrinaal deel over het 'natuurnoodzakelijk' totalitaire karakter van het christendom, een sociaal getint deel over het maatschappelijk leven in een christelijke maatschappij, en een politiek deel over *onchristelijke stromingen* als liberalisme, humanisme, communisme, socialisme, de Vara, het NVV en de Nederlandse Vereniging voor Seksuele Hervorming. Kort samengevat: seksueel hervormen bleef verboden en de katholieke die het waagde om op zaterdagavond naar Vara's *Showboat* te luisteren zou de H. Sacramenten worden gewelgerd.

Er waren op deze persconferentie slechts twee vragenstellers. 'Monseigneur', zei de een, 'met alle verschuldigde respect voor de zielzorgende aspecten van het eerste deel van het mandement, heeft het episcopaat zich wel gerealiseerd dat het laatste deel, dat over NVV en PvdA, grote politieke deining in ons land zal veroorzaken?'

Het antwoord van de aartsbisschop-coadjutor valt niet meer te reconstrueren. Waarschijnlijk zei hij ja. Even later was de persconferentie afgelopen. De heren verslaggevers spoedden zich naar hun

redacties. Hun lof voor het episcopale schrijven was unaniem. 'Het nieuwe Bisschoppelijke Mandement: *Lichtend baken in de huidige verwarring*', opende Het Huisgezin zijn voorpagina. 'De katholieke neemt het met eerbied en leest het in gehoorzaamheid', schreef de Volkskrant devoot. De Linie constateerde: 'Het Nederlandse volk is eens, in zijn geheel, katholiek geweest. De Kerk werkt gestadig aan het herstel van die gezegende situatie.'

Die andere persconferentie is afgelopen zaterdag belegd, op initiatief van de kardinaal die tegenwoordig aan het hoofd staat van de restanten van de kerkprovincie. Katholieke kranten bestaan niet meer, op dat ene lugubere *Nieuwsblad* na, en het is met name de ex-katholieke Volkskrant die wordt berispt om de 'respectloze wijze' waarop is geschreven over de manier waarop de kardinaal zijn in diskrediet geraakte bisschoppelijke collega... Het is een tragedie voor de man, constateert de kardinaal. 'Je zult maar zo worden behandeld... zoals wij het afgelopen uur op een onbehoorlijke wijze zijn behandeld door de fotografen.' De camera's klikken ongeïntimideerd voort, terwijl de kardinaal andermaal ontkent de Judas te zijn geweest die de betreffende bisschop bij de rk-zedenpolitie heeft aangegeven. 'Goedenmiddag samen', zegt de kardinaal ten slotte en vertrekt. In de wetenschap dat geen hond, katholiek, niet-katholiek en ex-katholiek, ook maar enig geloof aan zijn woorden hecht.

MARTIN VAN AMERONGEN

Motto

Voorzitter H. Wasser: 'In de kerk geldt het oude motto "wat allen aangaat moet door allen worden behandeld en goedgekeurd". Dat zou ook nu moeten gelden. De bisschoppen moeten samen met de geloofsgemeenschap nagaan hoe ze in zo'n geïsoleerde positie zijn terecht gekomen en hoe we daar samen iets aan kunnen doen.'

Wasser ondersteunt van harte de 'treurdienst' die zondag in de kathedrale kerk van Rotterdam wordt gehouden. Het is een dienst van woord en gebed naar aanleiding van het plotselinge ontslag van Bär. Gelovigen kunnen zo uiting geven aan hun gevoelens van verdriet om het vertrek van hun bisschop en bidden om uitkomst voor hem, het bisdom en zichzelf.

Een aantal gelovigen, onder wie de vroegere vicaris-generaal van het bisdom W. van den Ende, hebben een dienst 'rondom de lege zetel' voorbereid.

Volgens de initiatiefnemers hebben de geruchten en de daarop gevolgde verwijten rondom het afscheid van Bär de spanningen onder de gelovigen vergroot. Het bisdom, dat onder het onverwachte vertrek van zijn bisschop moest lijden, is daardoor in nog grotere nood komen te verkeren, aldus het comité.

Bisschoppen opgeroepen tot 'bestuurlijke herbezinning'

de bisschoppen voortdurend met brieven, telefoongesprekken en artikelen onder druk proberen te zetten.

De AMB roept de bisschoppen ook op openheid van zaken te geven over het ontslag van Bär. Alleen volledige openheid kan de geruchtenstroom over het vertrek van de Rotterdamse bisschop stoppen en ervoor zorgen dat de geloofwaardigheid van de kerk behouden blijft, aldus de beweging.

Aalmoezenier informeerde kerk-autoriteiten over Bär

Van onze verslaggever **VK**
HENK MÜLLER 29-3
AMSTERDAM — Aalmoezenier mr drs H. Jansen heeft kort na zijn gesprek met kardinaal Simonis over Bär, vorig najaar, aan hoge kerkelijke functionarissen laten weten dat er veel meer geruchten bekend waren over Bär's vermeende homoseksualiteit dan hij dacht. Jansen waarschuwde ervoor dat bisschop Bär uiterste voorzichtigheid moest betrachten.

De Limburgse aalmoezenier heeft verder enkele bisschoppen schriftelijk van de geruchten over Bär op de hoogte gebracht. Dit zeggen betrouwbare bronnen. Jansen heeft volgens de bronnen juridische diensten bewezen aan een drietal ultra-conservatieve rooms-katholieke organisaties. De aalmoezenier zelf is niet voor commentaar bereikbaar. Hij is met ziekteverlof gestuurd. Dit heeft vicaris-generaal drs H. de Groot, administrator van het rooms-katholieke ordinariaat voor de Nederlandse strijdkrachten, bevestigd. Jansen wordt nu begeleid door een psychiater.

Jansen geldt als een man met zeer strikte opvattingen inzake de kerkelijke leer over seksualiteit. Volgens de bronnen heeft Jansen her en der zijn angst over de geruchten geventileerd. Oud-hulpbisschop mgr Th. Hendriksen hoorde van Jansen over de geruchten en is daarop naar Simonis gestapt. Daarop ontbood de kardinaal de aalmoezenier.

Bij de aalmoezeniers en de leiding van de geestelijke verzorging bij de krijgsmacht is verbaasd gereageerd op de na-

druk waarmee Simonis naar een van hun collega's als bron van de geruchten heeft verwezen. Bär was legerbisschop.

In een verklaring van vicaris-generaal De Groot aan de aalmoezeniers staat dat Jansen zijn rol inmiddels heeft toegelicht aan het bestuur van het ordinariaat. Daarna bestond niet de geringste twijfel over zijn eerlijke bedoelingen en over het feit dat hij verantwoordelijk handelde door de kardinaal op de hoogte te brengen, aldus de verklaring.

'Hij (Jansen, red.) heeft overigens niet als leger-aalmoezenier gehandeld, en zijn informatie kwam grotendeels niet voort uit noch ging over krijgsmacht-aalmoezeniers of de krijgsmacht', aldus de verklaring. Vicaris-generaal De Groot merkt op dat naar zijn persoonlijke inschatting 'het aandeel van aalmoezenier Jansen, namelijk het informeren over het bestaan van geruchten, moeilijk kan worden aangemerkt als de echte oorzaak van de escalatie der gebeurtenissen. Over wat er dan meer is geweest, kan ik alleen maar speculeren', aldus de vicaris-generaal.

In kringen van de leiding van de geestelijke verzorging heerst de overtuiging dat Jansen als 'bliksemalleider' is gebruikt. Zij wijzen erop dat het feit dat Jansen de kardinaal inlichtte over de geruchten, niet zo gewichtig kan zijn geweest, dat dit na ruim drie maanden mede tot het plotselinge vertrek van Bär heeft geleid.

Volgens de eerdergenoemde bronnen

Zie verder pagina 3, kolom 1
Zie ook pagina 4

Aalmoezenier over Bär

Vervolg van pagina 1 **VK** 29-3

wil het bezoek van Jansen aan Simonis niet zeggen dat de kardinaal geen andere informatieverstrekker heeft ontmoet. Ook oud-bisschop Ernst van Breda zei in een interview in de actualiteitenrubriek *Nova* dat hij Bär pas tijdens zijn bezoek in Chevetogne (Ardennen) op 20 februari meedeelde dat Simonis een onderzoek had ingesteld naar de geruchten. Op de vraag of Simonis de geruchten zo serieus heeft genomen dat hij een onderzoek naar feiten en gegevens heeft ingesteld, antwoordde Ernst bevestigend: 'Hij heeft degenen die hem benaderd hebben, nader inzicht gevraagd. Maar dat kreeg hij niet.'

Aalmoezenier Jansen heeft ook juridische diensten bewezen aan de Stichting Behoud R.K. Leven, de stichting Rooms Katholieke Partij Nederland (RKPN) van oud-kamerlid K. Beuker en de Nederlandse tak van de strikt-orthodoxe internationale Una Voce-beweging, die terug wil naar de liturgie van voor het Tweede Vaticaans Concilie.

De Nederlandse tak van Una Voce is vorig najaar opgericht door de Nijmeegse dominicaan dr J. van der Ploeg (84), emeritus-hoogleraar aan de Nijmeegse Katholieke Universiteit. Hij geldt als een fel tegenstander van kerkelijke vernieuwing in Nederland. De Stichting RKPN heeft inmiddels ontkend 'ook maar iets te hebben uitstaan' met de 'lastercampagne tegen Bär'.

De behoudende organisatie Pro Pontifice et Ecclesia heeft in een verklaring afstand genomen van betrokkenheid bij 'een soort rechtse coup tegen mgr Ph. Bär'. De organisatie beklemtont

dat Opus Dei, het *Katholiek Nieuwsblad*, de Stichting Getuigenis van Gods Liefde en de Stichting Behoud R.K. Leven 'geen belastend materiaal in de vorm van brieven of beschuldigingen, hebben geschreven of via chantage hebben uitgespeeld'.

Zij ontkennen verder dat 'een lastercampagne een normaal verschijnsel zou zijn bij bovengenoemde organisaties'. Volgens P. Verhoeven van het actiecomité voor de verdediging van de kerk Pro Pontifice et Ecclesia zijn 'verhalen over de seksuele voorkeur aan het adres van mgr Ph. Bär gebaseerd op leugens. De betreffende bisschop is geen homoseksueel en is dat ook nooit geweest', aldus de verklaring.

Het is niet netjes, maar de kerk wil wraak

Van onze verslaggever **VK**
HARMEN BOCKMA 29-3
HENK MÜLLER

ROTTERDAM — Halverwege de dienst klinkt in de Rotterdamse kathedraal langdurig applaus. Daarmee onderstrepen de honderden aanwezigen de woorden van oud-vicaris-generaal W. van den Ende over bisschop Bär. 'Hij heeft ons bisdom gebracht uit geslotenheid naar enige openheid. Na een beleid van kramp trad wat ontspanning op. Het was bevrijdend dat hij een bisschop was op een intelligente manier.'

Het applaus tijdens de 'dienst van woord en gebed rondom de lege bisschopszetel' die zondagmiddag wordt gehouden, maakt duidelijk dat zowel de persoon Bär als zijn bisschoppelijk beleid kan rekenen op grote sympathie. De bijeenkomst zelf heeft een gemengd karakter: het is een rouwdienst en een protestdienst. 'We zijn hier bijeen omdat de bisschop van ons is weggenomen', zegt Van den Ende, die voorgaat in de dienst. 'Ons verdriet is dat bisschop Bär de vlucht moest nemen.'

Om half vijf, als de dienst begint, is de kerk aan de Mathenesserlaan vol. Ongeveer twaalfhonderd gelovigen uit het bisdom Rotterdam hebben gehoor gegeven aan de oproep samen te bidden voor de bisschop en voor het bisdom zelf, dat volgens de organisatoren van dienst ontredder is achtergebleven.

In zijn rede verwoordt Van den Ende de gevoelens van woede die onder de aanwezigen leven. Hij haalt psalm 140 aan, een vloekpsalm, om uiting te geven aan die woede. 'Red mij Heer, van de boze mensen, bewaar mij voor de mannen van het geweld, die boze dingen in hun hart beramen, zij hebben hun tong gescherpt als een slang, addervergif is onder hun lippen.'

De voorganger benadrukt dat de dienst vooral voor het bisdom is bedoeld: 'Wij zijn zijn bisdom. Je zou dit de laatste weken nauwelijks zeggen, luisterend naar allen die in het openbaar over hem spreken: veel buitenstaanders die onze emoties niet kenden en wier woorden schril klonken. Er waren stemmen die zichzelf belangrijk vonden omdat zij

nu eenmaal "bij iedere bruiloft de bruid willen zijn en bij iedere uitvaart het lijk".'

De gelovigen, zegt hij verder, hebben door bisschop Bär herontdekt dat zij in een kerk leven die 'telkens weer kan opkrabbelen uit het grootste ongenoegen en groter veerkracht en vitaliteit bezit dan in donkere dagen wordt vermoed'. Bovendien is het bisdom door het beleid van Bär een voorbeeld voor andere bisdommen geworden, omdat er 'geen bittere en onoverkomelijke conflicten bleven wrokkend: we werden broeders en zusters. De modaliteiten werden minder belangrijk dan onze saamhorigheid.'

Van den Ende zegt te hopen dat de bewerkers van het kwaad aan de schandpaal worden genageld. De oud-vicaris-generaal geeft toe dat hij met deze wraakgevoelens 'het peil van de Bergrede niet haalt', maar hij beroept zich op de vloekpsalmen: 'Wij zijn opgevoed om netjes en keurig te zijn, maar dan blijft de woede binnen. Dat is erger dan wanneer de drift naar buiten komt.'

Eerder vraagt Van den Ende of de bisschop fout is geweest en hij verkeerd heeft gehandeld. 'Het is iets wat ons het minst interesseert. Als Bär een misstap maakte, was hij een mens. Het verschrikkelijke is niet die mogelijke fout of die schijn ervan, maar het misbruik dat anderen ervan hebben gemaakt. Ik wens en ik hoop dat die namen worden prijsgegeven aan de verachting.'

Aan het einde van de dienst leest oud-vicaris J. Zuidgeest, de diocesaan-administrator van het bisdom, een boodschap voor van Bär. In die boodschap roept Bär de gelovigen op vooral eensgezind te blijven. 'U bent geroepen om het zout der aarde en het licht der wereld te zijn. Blijft u dat ook met en bij elkaar, samen. Niet uiteenvallend in groepen die elkaar niet meer ontmoeten. Hecht u aan Christus, die niet veroordeelde maar bij zich nam iedereen die zich tot hem wendde', luiden de veelzeggende woorden van Bär. 'Bidt u nu dan voor mij, die u nooit, nooit vergeet.' De dienst wordt afgesloten met een opnieuw langdurig applaus.

Door een onzer redacteurs

ROTTERDAM, 29 MAART. Het moest een dienst van verdriet worden, gistermiddag in de kathedrale kerk van Rotterdam. Verdriet om het plotselinge vertrek van bisschop Bär. Maar oud-vicaris W.M.I. van den Ende verwoordt ook gevoelens van woede.

'Er is in het donker op hem geschoten. Is hij fout geweest en heeft hij verkeerd gehandeld? Ik weet het niet en ik heb geen informatie. En eigenlijk is dat iets wat ons het minst interesseert en nauwelijks aangaat. Het verschrikkelijke is niet die mogelijke fout of de schijn ervan, maar het misbruik dat anderen ervan hebben gemaakt. Ik wens en ik hoop dat die namen worden prijsgegeven aan de verachting', aldus Van den Ende die er geen geheim van maakt gevoelens van wraak te koesteren. 'Wij zijn opgevoed om netjes en keurig te zijn, maar dan blijft de woede binnen. Dat is erger dan wanneer de drift naar buiten komt.'

Ruim twaalfhonderd mensen woonden gisteren de dienst bij die was georganiseerd door een werk-

Een bloem ligt op de lege bisschopszetel van Bär

groep van pastores uit het bisdom. Sommigen huilen, anderen kijken strak voor zich uit. Op de lege bisschopszetel, achterin de kerk, ligt een bloem.

Van den Ende: 'Bij een lege stoel zijn wij vanmiddag, de lege stoel van een bisschop. Wij hebben tranen in onze ogen gehad, maar er zijn ook dingen die huilen. Ons verdriet is dat bisschop Bär de vlucht moest nemen. Wij delen in zijn en in elkaars verdriet. Wij delen onze gevoelens van sympathie en genegenheid. Wij zien uit naar een openlijk teken van de bisschoppenconferentie — een teken van broederlijkheid, een ereteken.'

De sympathie voor Bär is langzaam gegroeid, bij zijn benoeming tot bisschop in 1983 was er sprake van argwaan. Van den En-

de maakt er geen geheim van: 'Aanvankelijk dachten wij: hij is een diplomaat. Ik heb dat wan-

'Ons verdriet is dat bisschop Bär de vlucht moest nemen'

trouwen gedeeld, en dat wist hij. Zuinig gingen wij ervaren dat een diplomaat ook goed kan zijn. Hij heeft ons bisdom gebracht uit geslotenheid naar enige openheid. Na een beleid van kramp trad wat

ontspanning op. Het was bevrijdend dat hij een bisschop was op een intelligente manier.' Na deze woorden klinkt spontaan applaus.

Volgens Van den Ende heeft het bisdom mede dankzij Bär in andere diocesen een goede naam gekregen. Het werd een bisdom waar geen ruimte werd gelaten voor bittere en onoverkomelijke problemen: die werden uitgepraat. Daarbij werden de smalle marges waarbinnen Bär moest opereren niet uit het oog verloren.

'We werden broeders en zusters. De modaliteiten werden minder belangrijk dan onze saamhorigheid. Daarom is er ons verdriet. Wij geven om dit bisdom.'

Een bisdom in verwarring. Had hij niet moeten gaan? vraagt Van den Ende zich af. En hij las psalm 55: 'Vrees en beving ko-

men over mij, schrik overstelpt mij, zodat ik zeg: o, had ik vleugelen als een duif, ik zou wegvliegen en een woonplaats zoeken'.

Maar ondanks alle verdriet, de woede en de verwarring over het gebeurde herinnert de oud-vicaris aan de veerkracht van de kerk die telkens weer kan opkrabbelen. 'Er zijn nog zuiverder woorden. Er is een evangelie over onze reis door de storm en de hoge golven, waarbij de Heer lijkt te slapen. Meester, deert het U niet dat wij vergaan? Hij zegt: 'Waarom ben je zo bang? En het werd helemaal stil'. Nadat hij deze woorden had gesproken wordt een minuut stilte in acht genomen, gevolgd door luid applaus.

De tijdelijke opvolger van Bär, J.G.M. van Zuidgeest, leest daarna een groet voor van de afgetreden bisschop. Die roept de gelovigen op bijeen te blijven, 'zoals wij dat samen hebben proberen te doen in de jaren dat ik bij u was. Hecht u aan Christus die niet veroordeelde maar bij zich nam iedereen die zich tot Hem wendde. Die genas en troostte telkens opnieuw'.

Neiging tot relativeren zaak-Bär is bij conservatieven en progressieven even groot

'Kerk heeft dodelijke obsessie voor seksuele vraagstukken'

Vk
 Van onze verslaggever
JEROEN TROMMELLEN - Hij
UTRECHT/HAGHORST - Hij
 geniet er zichtbaar van, ondanks
 de heisa en de drukte. Prof. dr.
 Walter Goddijn (72) serveert koffe
 fe met paasetjes en speelt met
 overgave de rol van orakel van
 Haghorst, het gehucht bij Tilburg
 waar de emeritus hoogleraar
 godsdienstsociologie zich heeft te
 ruggetrokken. Het was er druk,
 de afgelopen weken.

Als het om de kongsi's in de katholie
 ke kerk gaat, geldt Goddijn als een ex
 pert. In de jaren zestig was hij naast
 medewerker van kardinaal Alfrink,
 een andere Nederlandse bisschop die
 het moeilijk heeft gehad met Rome. De
 geschiedenis herhaalt zich, gedeeltelijk,
 en ook dit keer als tragedie.

Nieuws is er in elk geval niet onder de
 zon, vindt Goddijn. Heeft de verslagge
 ver *Kerk en Kudda* (1989) van zijn
 hand niet gelezen? Jammer, daar staat
 eigenlijk alles al in. In zijn nieuwe boek
 ook, trouwens. Maar spijtig genoeg zal
 dat pas eind volgende maand verschij
 nen. 'Lubbers persoonlijk zal het in ont
 vangst nemen. Dan zal hij wel iets over
 betrouwen is vooral dat de uitgeverij het
 feestje niet kan vervroegen.

Goddijn is vriendelijk, op het joviale
 af. Dat over de kwestie-Bär vooral on
 mogelijke vragen worden gesteld is zo
 ta zien geen kwelling. Alles heeft een
 zonzijde. Bij deze affaire is dat aandacht,
 voor de kerk. Het verdwienen van Bär is

een 'onverwacht incident', maar eenje
 met opmerkelijke effecten. 'Zoals het
 feit dat tientallen van uw collega's zich
 ineens met de kerk bezig houden en zo
 een bewustwordingsproces op gang
 brengen. En dat is, begrijpen we, toch
 mooi meegenomen.

Dat de affaire-Bär ergens voor zou
 staan, is voor Goddijn lang niet zeker. In
 commentaren is het gedwongen opstap
 pen van de licht-vooruitstrevende Bär
 uitgelegd als een laatste stuipstrekking
 van het marginale instituut dat de ka
 tholieke kerk in Nederland zou zijn ge
 worden. Als er alleen nog maar ruzie
 wordt gemaakt over de macht, valt er
 inhoudelijk vaak weinig meer te discus
 siëren of is de situatie hopeloos. Zo viel
 zelfs het woord *sekte*. Goddijn wil van
 die hele redenering echter niets horen.

'De kerk is niet klein. Welke criteria
 bepalen of een kerk vitaal is? Als je dat
 doet door te tellen klopt het in elk geval
 niet. Elk weekende zitten er in Neder
 land meer christenen in de kerk dan in
 een heel jaar bij voetbalwedstrijden van
 de eredivisie.' En dan heeft hij het niet
 eens over museum- en theaterbezoek.

Opmerkelijk genoeg zijn het niet al
 leen de conservatieve katholieken rond
 kardinaal Simonis die de behoefte voe
 len de affaire rond bisschop Bär te rela
 tiveren. Ook volgens progressieve ge
 loofsgenoten is het de vraag of dat ge
 dwongen aftreden veel méér betekent
 dan een persoonlijk drama. De theoloog
 E. Borgman (35), onderzoeker in dienst
 van de orde van Nederlandse Dominica
 nen en lid van de progressieve Acht Mei
 Beweging, meent bijvoorbeeld van niet.

'Het is geen principiële conflict en

over de zaak zelf houd ik nog steeds m'n

hart vast', zegt hij. 'Van Bär wordt nu

een soort martelaar gemaakt. Dat is niet

zonder risico. Stel dat er morgen drie

mensen opstaan die zeggen dat ze sek
 sueel door hem zijn misbruikt? Die mo
 gelijkheid bestaat ook, zolang we niet
 weten wat er precies is gebeurd.'

In tegenstelling tot Goddijn vindt
 Borgman de Rotterdamse bisschop ook
 helemaal niet zoveel progressiever dan
 zijn collega's. 'Bär is wel een betere
 bestuurder en kan wat anderen zouden
 moeten kunnen: een bisdom besturen.'

Uiteraard heeft Simonis zijn Rotter
 damse collega niet geholpen. Daar had
 hij kennelijk zijn redenen voor. 'Simo
 nis zei dat mensen die in opspraak ko
 men, moeten opstappen. Kennelijk on
 geacht de vraag of het gerucht dat over
 hen wordt verspreid waar is. Dat is een
 nogal typische houding: rond onze men
 sen geen gezeur. Zo wordt er binnen de
 kerkleiding dus gedacht.'

Maat niet eens zijn met dat standpunt, is

nauwelijks meer om ideologische kwes

ties, maar vooral om dit soort prakti

sche zaken.'

Een complot? Een koningsdrama?

Oud-pastoor J. Reuten (61), gehuwd

priester en voorzitter van de vereniging
 Theologie en Maatschappij houdt alles
 voor mogelijk, maar wijst voorlopig op
 de oorzaak die iedereen met eigen ogen
 kan zien. 'Bij de leiding van de katholie
 ke kerk heerst nog altijd een dodelijke
 obsessie voor seksuele vraagstukken.'

Zelfs bij een onbevestigd gerucht slaan
 de stoppen door. Voor zover ik weet is
 dat overigens nooit anders geweest.
 Duidelijk is wel dat het nu eens moet
 ophouden.'

Reuten ziet het gedwongen vertrek
 van Bär als een 'persoonlijke, onnodige'
 tragedie. Maar ook als een teken van
 onderlinge machtsstrijd binnen het
 episcopaat - iets waaraan vrijwel geen
 waarnemer nog twijfelt.

'Bär was de laatste tijd steeds meer de

feitelijke woordvoerder geworden van
 de bisschoppen. Dat was onhebbelijk
 voor Simonis, die een gebrekkige com
 municatie heeft en volgens mij het
 meest beschadigd uit de affaire is geko
 men. Als iemand in moeilijkheden is, ga
 je toch naar hem toe. En als hij het
 moeilijk heeft, adviseer je een paar
 maanden rust. Maar geen van de bis
 schoppen heeft geprobeerd hem van
 zijn besluit af te houden. Dat betekent
 dat men het wel goed vond.'

Een marginale kerk dus? 'Nee, wel

niets anders meer.' Principiële kwesties

zijn er wel, maar worden vaak niet

meer uitgevochten. 'Je kunt trouwens

wel zeuren over de ambtsstructuur van
 de kerk, maar als je al drie jaar een
 vacature hebt voor een priester en er
 geen kunt krijgen, dan houdt het op.

Die ontwikkeling zie je bijvoorbeeld bij
 ziekenhuizen of bij instellingen voor
 geestelijke gezondheidszorg.

'Formeel moet voor de aanstelling
 van een priester bisschoppelijke goed
 keuring komen. Maar veel goed-katho
 lieke besturen vragen die niet eens
 meer. Je weet niet of het wordt goedge
 keurd, of op welke gronden het wordt
 afgekeurd. Het gaat de laatste jaren dus

'De mening van de bisschoppen doet er niets toe voor de gemiddelde katholiek'

Van onze verslaggever
AMSTERDAM - Kardinaal Simonis
 heeft kritiek geuit op de afgetrede
 bisschop Gijsen. Simonis hoopt dat Gi
 sens opvolger in het bisdom Roermond
 een ander beleid zal voeren, gericht op
 verkleining van de tegenstellingen in
 de rooms-katholieke geloofsgemeen
 schap in Nederland.

Simonis zei dinsdagavond in het *NOS*
Journal dat Gijsen heeft bijgedragen
 aan 'een geweldige polarisatie'. Dat
 heeft volgens de kardinaal 'misschien
 geholpen om de zaak wat meer uit te
 kristalliseren.'

Maar de te benoemen nieuwe bis
 schop van Roermond zal uit ander hout
 moeten zijn gesneden: 'Daar zal een
 schaaap met vier poten uitkomen, dus
 ook weer een met zijn beperktheden. Ik
 hoop dat er een schaaap uitkomt dat ook
 een beetje herder weet te zijn', aldus
 Simonis.

Hij maakte daarbij een vergelijking
 met paus Paulus en zijn opvolger. 'Paus
 Paulus was een hele grote paus, maar
 hij was een man die beladen was met de

zorgen van de tijd. Zijn opvolger noem

den we de lachende paus, en dat was een

verademing. Niemand wilde de groot

heid van paus Paulus ontkennen, maar
 het was wel een verademing en in dat
 opzicht kan ik me voorstellen dat er een
 goeie Limburgse bisschop komt, die wat
 kan lachen. Dat zou mij welkom zijn, en
 veel mensen.'

Enige tijd geleden sprak kardinaal Si
 monis nog in beduidend vriendelijker
 bewoordingen over de conservatieve
 Gijsen. Hij noemde de afgetrede bis
 schop 'mijn geweten'. De opmerkingen
 van Simonis duiden erop dat hij onder
 druk staat om de problemen in de Ne
 derlandse kerkprovincie aan te pakken.

Gijsen maakte dinsdag bekend dat hij
 geestelijk verzorger wordt in het Lore
 to-bezinningshuis van de missiezusters
 van Sint Petrus Claver in Walpersdorff
 bij Herzogenburg in Oostenrijk. Hij zal
 zich daar de komende maand vestigen.

Twee Nederlandse zusters die op het
 hoofdkantoor van de orde in Rome wer
 ken hadden in de *Osservatore Romano*
 over het aftreden van Gijsen gelezen. Ze

hebben daarop de oud-bisschop van

Roermond gevraagd of hij zich voor

hun orde nuttig wilde maken. In Neder

land heeft de orde nog vijf leden in
 Maastricht.

Kort voor zijn vertrek uit Roermond
 heeft Gijsen nog ingestemd met de be
 noeming van een als progressief bekend
 staande priester tot deken van Schin
 nen. De geestelijke, drs J. Scheurs (58)
 volgt de 76-jarige pastoor-deken J. Keu
 len op. De Vereniging van Pastoraal
 Werkenden in Limburg ziet de benoe
 ming als een teken dat er toch kans is op
 een andere wind in het bisdom Roer
 mond.

De Nederlandse bisschoppen hebben
 dinsdag 'indringend' met elkaar en de
 beleidsadviescommissie gesproken over
 de wijze waarop de Rotterdamse bis
 schop Bär is afgetrede. Van het bisdom
 Rotterdam was de administrator mgr
 Zuidgeest aanwezig. De bisschoppen
 conferentie heeft besloten een bood
 schap op te stellen over de kwestie, die
 in de loop van deze week zal worden
 gepubliceerd.

Kardinaal Simonis beschuldigt Gijsen van 'geweldige polarisatie'

Vk 3-3

Van onze verslaggever
AMSTERDAM - Kardinaal Simonis
 heeft kritiek geuit op de afgetrede
 bisschop Gijsen. Simonis hoopt dat Gi
 sens opvolger in het bisdom Roermond
 een ander beleid zal voeren, gericht op
 verkleining van de tegenstellingen in
 de rooms-katholieke geloofsgemeen
 schap in Nederland.

Simonis zei dinsdagavond in het *NOS*
Journal dat Gijsen heeft bijgedragen
 aan 'een geweldige polarisatie'. Dat
 heeft volgens de kardinaal 'misschien
 geholpen om de zaak wat meer uit te
 kristalliseren.'

Maar de te benoemen nieuwe bis
 schop van Roermond zal uit ander hout
 moeten zijn gesneden: 'Daar zal een
 schaaap met vier poten uitkomen, dus
 ook weer een met zijn beperktheden. Ik
 hoop dat er een schaaap uitkomt dat ook
 een beetje herder weet te zijn', aldus
 Simonis.

Hij maakte daarbij een vergelijking
 met paus Paulus en zijn opvolger. 'Paus
 Paulus was een hele grote paus, maar
 hij was een man die beladen was met de

JOS COLLIGNON VK 24-3

416 WEESGROETJES, 1224 VOLLEDIGE ROZENKRANSEN EN 1400 AKTES VAN BEROUW...

Het moest er haast een keer van komen: na de duizenden priesters die met de celibaatswet van de kerk van Rome niet konden leven, is nu een bisschop in de problemen gekomen. Staf en mijter immuniseren kennelijk niet tegen de verlokkingen des vlezes. In het buitenland was dit al herhaaldelijk gebleken - vorig jaar trad een Ierse bisschop af toen bleek dat hij een zoon had. Steeds weer wordt de fundamentele kwestie van de celibaatsplicht afgedaan als een persoonlijk probleem.

Op 13 maart werd bekend dat de paus het verzoek om ontslag van de Rotterdamse bisschop Ronald Bär (64) had ingewilligd, met ongewone haast. Op 17 februari was hij 'wegens oververmoeidheid' plotseling vertrokken naar een Belgisch klooster. Na enkele dagen liet hij aan de Volkskrant weten dat hij was geveeld door de stroom van geruchten over wat een van zijn collega's later 'onvoorzichtigheden' noemde. Een strijdbaar man legde plotsklaps het hoofd in de schoot.

Het leek juist wat beter te gaan met de rooms-katholieke kerk in Nederland. Bij hun laatste gezamenlijke bezoek aan het Vaticaan in januari hadden de bisschoppen geconstateerd dat Nederland daar niet langer in het beklagdenbankje zat. Bisschop Gijzen van Roermond, grootste katalysator van de controversen in de kerk en in het bisschoppencollege, was teruggetreden.

Ook daarbij speelde overigens de seksuele obsessie van het kerkinstituut een rol. Gijzen, nog benoemd door paus Paulus VI, had bij diens opvolger een wit voetje gehaald door weer een gesloten seminarie voor priesters op te richten in Rolduc. Een van de stokpaardjes van Johannes Paulus II is dat er geen priesterterkort hoeft te zijn als er weer ouderwetse seminaries komen. Tot aan Rolduc waren sinds 1967 de priesteropleidingen in Nederland geleerd aan theologische faculteiten - het broeilcasseffect van de oude seminaries was een van de redenen waarom ze hier waren opgedoekt.

Rolduc was twee maal kort na elkaar het middelpunt van een schandaal. Twee afgestudeerden van Rolduc hingen enkele weken na hun priesterwijding hun toog aan de kapstok om hun leven verder met een vrouw te kunnen delen. En er kwam een homo-erotische relatie aan het licht van enkele studenten met iemand uit de leiding van het seminarie. Enkele pogingen tot zelfmoord hadden Rolduc al eerder in opspraak gebracht.

Gijzen legde tijdelijk een deel van zijn activiteiten stil. Maar het moet hem toen al duidelijk zijn geworden dat hetzelfde seminarie dat hem tot *enfant chéri* van de paus had gemaakt, de reden was dat hij nu uit de gratie was. In het bisschoppencollege was hij al een eenzaat geworden. Dus verloor hij, op een handvol gijslaanse gelovigen na, zijn laatste steun. En hij trad af.

Ronald Bär, zoon van een hervormde predikant in Indonesië, bracht zijn puberteitsjaren door in een Japenkamp. Als student theologie in Nederland ging hij eerst over naar de oud-katholieke, daarna naar de rooms-katholieke kerk. Hij trad in bij de Benedictijnen, studeerde in Rome en Parijs, en begon vervolgens een carrière bij de krijgsmacht. Hij bracht het tot hoofdalmoezenier, werd op verzoek van Simonis, toen bisschop van Rotterdam, diens vicaris en later hulpbisschop, om hem in 1983 op te volgen toen Simonis als aartsbisschop naar Utrecht promoveerde.

Bärs trouwonsbestijging werd begeleid door gejuich van rechts en gegrom van links. Volgens iedereen paste hij in het rijtje Gijzen-Simonis-Bomers (de laatste, een uit Afrika geïmporteerde misbisschop, werd tege-

KLIKKERS

Bär moest hangen

Waarvoor is bisschop Bär nu eigenlijk gevallen? Zijn 'onvoorzichtigheden', zijn wonderbaarlijke bekering tot progressief katholiek, zijn oververmoeidheid?

Hoe dan ook is het de geruchtenstroom en de oncollegialiteit van zijn bisschoppelijke broeders die hem de das om deed.

door Richard Auwerda

lijk met Bär benoemd in Haarlem). Maar ambtsdragers maken wel vaker wonderlijke bekeringen door. De befaamde volksbisschop Romero was bij zijn aantreden een traditioneel kerkleider. De geliefde Bossche bisschop Bekkers, kampioen van een open en menselijke kerk en advocaat van een in eigen geweten gewortelde huwelijksbeleving, was door vooraanstaande Brabanders in Rome als kandidaat naar voren geschoven omdat hij het volk zou weten aan te spreken maar hun eigen behoudende opvattingen deelde: hij verdedigde het mandement van 1954 en fulmineerde tegen korte kinderrokjes.

Bär, die een handvol talen spreekt en zich in alle kringen gemakkelijk beweegt, ontpopte zich naarmate zijn episcopatsjaren

klommen als een man van de dialoog. Hij verdedigde de formele standpunten inzake leer en leven trouw zoals Rome die verkondigt, maar verklaarde andersdenkenden niet onmiddellijk tot ketters en sloeg ze niet met sancties om de oren. Hij was geen Bekkers en zou dat ook nooit worden. Maar hij won aan respect bij brede groeperingen gelovigen en beantwoordde niet langer aan de verwachtingen die rechts in de kerk bij zijn benoeming had gekoesterd. Zijn pastorale beleidsvisie won terrein.

Is hem dat fataal geworden? Moest hij vallen omdat de onbetwiste voorvechter van het onverdraagzame katholicisme in Roermond ook al het veld had geruimd en de invloedrijke Bär geen kans moest krijgen met zijn liberale opstelling? In tal van analy-

sen is zo'n complottheorie opgevoerd. Die klinkt niet onwaarschijnlijk, te meer niet omdat Alfrinks vroegere hulpbisschop Hendriksen en ex-kanunnik De Valk van Roermond in de aanloop tot Bärs vertrek een rol hebben gespeeld. Maar het is zeker geen samenzwering van (een deel van) de bekende rechtse groeperingen. Die zijn ook onderling zo intransigent dat een gezamenlijke actie ondenkbaar is.

Een combinatie van enkele solo-acties lijkt waarschijnlijker. Dit leidde tot Bärs val en wel volgens een scenario dat aan de zaak-Aantjes lijkt ontleend. Maar er speelde meer. Zijn kampjaren in Indonesië begonnen op te spelen. Tegelijk werd duidelijk dat het wantrouwen jegens zijn beleid niet alleen kwam van zijn vroegere epigonen, die inmiddels waren teleurgesteld. Dat velen aan zijn goede bedoelingen twijfelden, trof Bär diep. En ook in Rome lag hij minder goed dan velen meenden. Hoewel daar zijn visie veld won dat in het geseclariseerde Nederland de oude recepten voor bisschoppelijk beleid niet langer werkten, waren over zijn persoon al heel wat denunciaties uit Nederland binnengekomen. Daarnaast is het niet ondenkbaar dat zich een spanning aftekende tussen het beleid dat hij voorstond - dat zou moeten uitlopen op een volmondige erkenning van het persoonlijke geweten als laatste maatstaf voor individuele gelovigen - en de voorschriften daarover uit Rome die hij geacht werd te handhaven.

De zelfverzekerde Bär wilde zich door velen gedragen weten (niet de slechtste eigenschap voor een bisschop) maar twijfelde de laatste jaren steeds meer aan zichzelf. De geruchtenstroom die hem van verschillende kanten bereikte, was in dit proces de laatste druppel. De vechter vluchtte zonder zich te verdedigen en vroeg ontslag.

Had hij nu nog steun gekregen van zijn collega's, dan was het allemaal anders gelopen. Maar kardinaal Simonis heeft hem gewoon laten vallen. Een aartsbisschop heeft over zijn medebisschoppen volgens het kerkelijk recht niets te zeggen; hij is alleen hun voorzitter wanneer het college vergadert. Als hem geruchten als rond Bär ter ore komen (eerst zei Simonis daar 'nu pas' van gehoord te hebben, later bleek dat al in november te zijn geweest) dan kan hij Rome om een onderzoek vragen. Dat de denunciant zijn naam tegenover Bär niet genoemd wilde hebben, zou daar niets aan af hebben gedaan - als alle tuchtmaatregelen van de roomse kerk aan de voorwaarde van volstrekte niet-anonimiteit zouden moeten voldoen, waren velen buiten schot gebleven.

De veronderstelde bisschoppelijke broederlijkheid, of anders de christelijke naastenliefde, zou toch impliceren dat zijn collega's hem door dik en dun zouden steunen. Maar wat deed Simonis? Hij sprak niet met Bär in Rotterdam, hij kon hem niet bereiken in België (terwijl het Rotterdams bisdom in faxcontact met zijn bisschop stond), hij kwam niet op het idee naar hem toe te gaan, oefende geen druk uit op Bär om aan te blijven. Hij was laf, deed helemaal niets. Hij liet hem aan zijn lot over. Ook dat moet Bär van alle vechtklust hebben beroofd.

Drie bisschopszetels zijn nu vacant: Roermond, Rotterdam en Breda, waar Ernst leeftijdsontslag heeft gekregen. Pas als bekend wordt wie daar bisschop zullen worden, zal blijken of de klikkers hun gram krijgen. Intussen hebben zij de polarisatie weer volop doen oplaaen.

Auwerda is auteur van *De kromstaf als wapen: Bisschopsbenoemingen in Nederland* (Arbor, 1988).

Omstanders kijken hoe de begrafenisstoet van de vermoorde peuter James Bulger wegrijdt na de dienst in de Heilig Hart kerk in Liverpool. Foto Reuters

Speciale tucht voor de Britse criminele jeugd

NRC 1993

Door onze correspondent HIEKE JIPPES

LONDEN, 3 MAART. Engeland en Wales krijgen een netwerk van „besloten scholingsinstituten” bestemd voor hardnekkig criminele jongens tussen twaalf en vijftien jaar. (HET PAARD ALTIJDER DE WAGEN)

De Britse minister van justitie, Kenneth Clarke, kondigde dit gisteren aan in het Lagerhuis en gaf daarmee gestalte aan de „kruis-tocht tegen criminaliteit” die premier Major in het vooruitzicht stelde na de moord op de tweejarige James Bulger, nu bijna drie weken geleden. De verdachten van die moord, beiden tien jaar oud, worden vandaag opnieuw voorgeleid aan een rechter.

Vanochtend al protesteren zes instellingen op het gebied van kindbescherming en reclasering in een brief aan The Times dat de bedoelde centra „hogescholen voor de misdaad” zullen worden. Zij zeggen dat de minister gedreven wordt door „paniek om de moraal” en beschuldigen hem ervan bewijzen te negeren dat concentratie van jongeren in tuchtscholen alleen maar tot grotere recidive leidt.

Ook Lagerhuisleden reagerden kritisch. Sommige partijgenoten van Clarke vinden dat hij niet ver genoeg gaat, omdat jongens jonger dan twaalf en meisjes van de plannen worden uitgesloten. Dit zijn de parlementariërs die in de afgelopen weken hebben ge-

roepen om herinvoering van de doodstraf en van de lijfstraf op school, om castratie van zedemisdadigers en om herinvoering van de nationale dienstplicht als maatregel voor maatschappelijke opvoeding.

Clarke wuift al die bezwaren weg met de belofte dat zijn tuchtinstellingen anders zullen zijn dan alles wat er ooit is geprobeerd. De minister wil beginnen met het opzetten van zes centra voor 250 tot 300 hardnekkige jonge criminelen elk, waarin de jongens een programma krijgen voorgeschoteld van constructieve training en opbouwend onderwijs, met de bedoeling de oorzaak van hun wan-gedrag weg te nemen. Bij wijze van preventie zullen scholen in het algemeen met een extra financiële injectie in staat worden gesteld het aantal spijbelaars beter onder controle te houden.

De minister wil dat de particuliere sector, vrijwilligersorganisaties en overheidsinstellingen inschrijven op de mogelijkheid om de centra te exploiteren. Wat de exploitatie zal kosten, moet nog worden uitgewerkt en voor de financiering heeft Financiën nog geen toestemming gegeven.

Sunday is niet minder dan vijf volle pagina's. Er werden snel opiniepeilingen gehouden. En de Britten, kijkend in een heldere, niet gekleurde spiegel, werden geconfronteerd met een kreupel, zeer lelijk, op krukken voortstompend volk. Ze keken naar een

zelfbeeld waarvan ze wel moesten walgen. Natuurlijk, neutrale waarnemers hadden het al lang gesignaleerd: al lang was in continentaal Europa de vraag aan de orde hoe lang men de nergens op steunende hoogmoed van de Britten nog zou tolereren. Maar eindelijk leek het dan of de Britten het zelf ook zagen.

De opiniepeilingen veroorzaakten een schok die weinig onderdeed voor het R.I.P. James-trauma. Niet minder dan 49 procent van de Britten zei te willen emigreren. Tachtig procent bleek ontevreden over de regering en de hele politiek. Toen de lijst werd opgemaakt van de ziekten waaraan Groot-Brittannië leed, leek het vreemd dat slechts 49 procent van het volk wilde vluchten, weg van dat eiland. Het gigantische begrotingstekort loopt per dag op door de stijgende werkloosheid (meer sociale uitkeringen, minder fiscale inkomsten). De infrastructuur is zo verouderd dat honderd jaar bouwen continentaal Europa niet zou kunnen inhalen. De handels- en betalingsbalans is in geen halve eeuw recht te trekken, de industriële productiecapaciteit is onder Thatcher gesloopt, de invoer overtreft sterk de uitvoer. De arbeidsproductiviteit per manuur is de laagste van Noord-Europa. Het politiek apparaat is ondermijnd door corruptie. De rechterlijke macht wordt beheerst door een juridische oligarchie. Door de massale ontslagen voelt bijna negentig procent van de nog werkenden zich bedreigd. Honderdduizenden gezinnen wonen in een huis dat veel minder waard is dan de hypotheek die erop drukt. De staatsstructuur is hopeloos archaisch. De binding tussen de Kerk van Engeland en de staat is antiek en werkt verlamd. De monarchie, die tientallen jaren een steun- en rustpunt was, is in diskrediet geraakt. Het aantal echtscheidingen is nu één op twee,

Van onze correspondent HENK STRABBING
LONDEN — Priester Michael O'Connell kon toch nog een lichtpuntje ontdekken in de moord op de tweejarige James Bulger door twee jongens van tien jaar. Tijdens de uitvaartplechtigheid in Liverpool zei O'Connell dat de schok van deze vreselijke moord de Britten ertoe brengt beter voor hun kinderen te zorgen.

De kleine James was op 12 februari door de twee inmiddels gearresteerde jongens meegenomen toen hij met zijn moeder in een winkelcentrum was en zij even niet oplette. De peuter werd later dood gevonden op een spoorbaan in de buurt. De twee jeugdige verdachten worden later deze week nogmaals

Britten zullen nu beter voor kinderen zorgen'

voorgeleid. De eerste keer dat zij naar de rechtbank werden gebracht, waren er wilde taferelen waarbij woedende mensen de busjes met de jongens probeerden aan te vallen.

Slechts één televisieploeg en enkele journalisten mochten gistermorgen de Heilig Hart kerk van de Liverpoolse wijk Kirkdale binnen. De plechtigheid werd afgesloten met het zojuist be-kroonde lied 'Tears in Heaven' dat Eric

Clapton schreef toen zijn eigen zoonje van vier uit het raam van een Newyorkse wolkenkrabber was gevallen. Ook Michael Jacksons 'Heal the World' was door James' ouders uitgezocht. Politie-inspecteur Albert Kirby die het onderzoek naar de moord had geleid, las een bijbeltekst voor op verzoek van de familie.

Voor de plechtigheid begon, had de politie het publiek tot kalmte opgeroepen. Verwacht was dat vele duizenden belangstellenden naar Liverpool zouden komen, mogelijk niet alleen met vreedzame bedoeling. Maar dat viel uiteindelijk mee. Enkele honderden mensen luisterden in stilte buiten de kerk naar luidsprekers die de dienst weerga-

Y bewoog, zullen we waarschijnlijk nooit te weten komen. Wat we wel weten is dat honderden burgers van Liverpool bloemen naar het talud van de spoorbaan brachten waar het verminkte lichaam van peuter James was gevonden. En we weten ook dat de politie met moeite het lynchen kon voorkomen van een knaap van twaalf die werd gearresteerd, maar die na verhoor werd vrijgelaten — de jongen had niets met de moord te maken. En voorts werd in vele toonaarden betoogd dat ook kinderen die wetten overtreden zeer streng dienden te worden gestraft, dat de wederinvoering van lijfstraffen op scholen onontkoombaar moest worden geacht en dat 'hanging' als de straf voor moord weer diende te worden ingevoerd. Ook voor kinderen van tien? Jazeker, zo nodig ook voor misdadige kinderen van tien.

Waarna de media overgingen tot de orde van de dag. Bobby Moore, de arbeider-voetballer, overleed, de Britse cricketploeg ging in India roemloos ten onder, het World Trade Centre in New York werd getroffen door een bom, John Major en Bill Clinton

hadden het in Washington goed met elkaar kunnen vinden, ook al was het nog net niet 'John and Bill', en in één week kwamen er weer bijna tienduizend werklozen bij, zodat het officiële cijfer over de drie miljoen sloeg en het ongemasseerde cijfer ver boven de vier miljoen uitkwam. En de Ira bracht in een drukke winkelstraat in Londen de zoveelste bom tot ontploffing.

Maar toch — de gruwelijke moord op James Bulger bracht een effect teweeg dat met diens lot weinig of niets te maken had. Want alle deskundigen zijn het er wel over eens: de bijna bizarre dood van peuter James kon weinig meer zijn dan een incident, kon niet worden beschouwd als een symptoom, had ook kunnen gebeuren vóór het televisietijdperk, ook in de hoog-conjunctuurdagen van de jaren zestig of tijdens de Thatcher-roes van de jaren tachtig. De moord op James veroorzaakte een schokgolf. De media begonnen massaal aan zelfanalyse te doen. De Independent on

RIP James 6A 3-31

Maandag hebben ze James Bulger (2 jaar) begraven. Twee jongens van tien ontvoerden hem, aangenomen moet worden dat die kinderen worden beïnvloed door televisie en milieu, over de uitleg die psychiaters en psychologen geven aan de wreedheid van kinderen. Maar wat precies de jongens X en

Er zal natuurlijk nog wel ruimte zijn voor algemene beschouwingen over jeugdcriminaliteit, over de vraag hoe kinderen worden beïnvloed door televisie en milieu, over de uitleg die psychiaters en psychologen geven aan de wreedheid van kinderen. Maar wat precies de jongens X en

Aanpak jeugdcriminaliteit verdeelt Britten

Van onze correspondent HENK STRABBINCK Londen — Groot-Brittannië reageert met gemengde gevoelens op de harde aanpak van de jeugdcriminaliteit die minister Kenneth Clarke (Binnenlandse Zaken) voorstaat. Clarke kondigde eerder deze week de details aan omtrent nieuwe 'opleidingen tot goed burgerschap' voor zeer jonge delinquenten die na drie politieke waarschuwingen toch op het verkeerde pad blijven.

Tegenstanders noemen Clarke's nieuwe instellingen een eufemisme voor de ouderwetse tuchtschool. Clarke zelf ontkent met klem dat hij impulsief reageert naar aanleiding van de moord op de tweejarige James Bulger, waarvan twee tienjarige jongens in Liverpool verdacht worden. De minister beweert dat de plannen al in een vergevorderd stadium waren toen de moord plaats vond.

Een ingezonden brief in het dagblad *The Times* van zes liefdadige instellingen, waaronder het gerenommeerde *Save the Children* becht de minister van overhaaste actie in een atmosfeer van 'morele paniek'. De voorzitter van de Britse vereniging voor strafrechtshervorming, Andrew Rutherford, zegt dat onderzoek uitwijst dat het bij elkaar opsluiten van jonge delinquenten er de oorzaak van is dat die 'niet alleen meer misdrijven plegen, maar ook ernstiger misdrijven'.

Ok Tony Blair, woordvoerder van Labour over criminaliteit, wijst op degenetische onderzoeken. Blair: 'Het is veel kieslijker jonge misdadigers te isoleren en hun eigen leefwijze te isoleren en ze niet in het gezelschap te plaatsen van veertig of vijftig andere jeugdige recidivisten. Wat we nodig hebben, zijn scholen die verantwoordelijkheid aankweken en geen misdaadcolleges.'

Minister Clarke wil een netwerk opzetten van vijf van zijn 'opleidingen tot goed burgerschap', verspreid door heel Groot-Brittannië met een totale capaciteit van tweehonderd 'leerlingen'. Het kost naar schatting tweehonderd miljoen gulden deze instituten van de grond te krijgen en rond 1,3 miljoen gulden per week om ze te runnen. Waar dat geld vandaan moet komen, kan het ministerie van Financiën nog steeds niet zeggen. Mogelijk geeft de nieuwe begroting uitsluitsel, die op 16 maart door minister Norman Lamont aan het Lagerhuis wordt voorgelegd.

Ook voor gemeentelijke instellingen die moeilijke kinderen opvangen moet een nieuwe regeling worden bedacht. Deze instellingen vallen onder minister Virginia Bottomley van Volksgezondheid. Zij zegt: 'Er is bezorgdheid onder een breed deel van de bevolking dat we wellicht te ver zijn gegaan bij het benadrukken van de rechten van het kind, vergeleken met de verantwoordelijkheid van ouders en sociaal werkers die toezicht op hen houden.'

Het lijkt er sterk op dat het ministerie van Binnenlandse Zaken wil terugkeren tot praktijken die 150 jaar geleden begonnen en sindsdien langzaam zijn verlaten. De speciale behandeling

van moeilijke kinderen in Groot-Brittannië begon toen Australië nog langer weigerde misdadigers op te nemen die door het moederland naar de kolonie werden afgeschoven. Toen moest het Britse parlement een andere manier vinden om hen buiten de maatschappij te houden.

Er werden vervolgens handenvol gevangenen gebouwd, maar de pedagogische voordeelen van minderjarige delinquenten bij volwassen misdadigers vandaan te houden. Voor hen kwamen er opvoedingsgestichten en tuchthuizen. Rond 1900 zaten er in Groot-Brittannië 21 duizend minderjarigen in dergelijke instellingen. Een succes waren ze niet en eerdere voorvechters van het systeem, zoals de Victoriaanse pedagoog Mary Carpenter, zagen hun fout in. Carpenter: 'Wij moeten niet de familiebanden van al deze jongelieden doorsnijden of de hand van de politiemann plaatsen op zovelen van de opgroeiende generatie.'

Minister Clarke spreekt van 'werkelijk volhardende, smerige kleine jeugd-misdadigers'. Als je de exacte definitie van Binnenlandse Zaken hanteert dan valt het toch allemaal nogal mee met deze categorie: tien aanklachten of waarschuwingen binnen drie maanden. Dat waren er in de afgelopen periode precies 106.

De Londense politie hanteert een losere definitie (zes misdrijven, begaan tussen 12- en 17-jarige leeftijd). Dan kom je op drieduizend, in Londen alleen. Maar het merendeel van die drieduizend wordt slechts één keer per jaar

enkele miljoenen kinderen groeien op in gebroken gezinnen. De gezondheidszorg is failliet, maar wie goed is verzekerd of eigen geld heeft kan in tientallen luxe ziekenhuizen terecht. In de gevangissen (vier en zelfs vijf mannen in een cel) is elke cel een schending van de rechten van de mens, een BBC-reportage heeft twee weken geleden de afschrikwekkende ellende getoond. Een enkele krant (*Daily Mail*) heeft Engeland vergeleken met continentaal Europa en kwam tot de conclusie dat Engeland nog mooi afstak bij landen als Italië en Spanje, maar overtuigend was het verhaal niet.

Wroetend in de diepte van de nationale ziel kwamen bekende columnisten (Levin onder andere) tot de slotsom dat Engeland nooit de teloorgang van het empire heeft kunnen compenseren. En de jaren vijftig en zestig worden algemeen beschouwd als *the good old days*.

De Britten zelf zien de bliksemanalyse van de afgelopen dagen als een nationaal probleem. Ook dat is typisch Brits natuurlijk. Maar wat kanselier Kohl ook moge brullen, het kan niet in het belang zijn van het zich ondanks alles verder verenigend Europa om een rottend derde-wereldland aan de andere kant van de nieuwe Kanaaltunnel te laten doorrotten.

LOUIS VELLEMAN

Anone

In De Groene van 3 maart staat een cartoon van Anone ('Niks doodmaken! Geduld. Over een jaartje gaan we het verkrachten') die me slecht beviel. Ik kon er niet om lachen. Mijn reactie was eerder geschokt. Een cartoon werkt doordat hij naar een algemeen verschijnsel verwijst, naar iets dat veel mensen kunnen herkennen. Maar hier is de afstand te groot: egoïstische aspecten van het ouderschap (echt zo'n Opzij-thema...) zijn niet meer invoelbaar. Ook de beperkingen op het gebied van de eigen seksualiteit - het thema waarin Anone schittert als geen ander - wordt hier niet adequaat aangeroerd. Wat overblijft is een boodschap die niet komisch maar serieus overkomt. Waarmee het omgekeerde effect is bereikt van wat werd beoogd. Volgende keer dus maar terug naar het vertrouwde 'ons kent ons al langer dan vandaag (in bed)'-thema!

Amsterdam, JAN JONGKIND

State of the nation Moral panic

EVER since a two-year-old boy was led away from a Bootle shopping centre by two children and murdered on February 12th, Britain has been examining the dark corners of its soul. Television programmes enlist psychologists, psychiatrists, sociologists, novelists and clerics to explain what has gone wrong. The Sun calls for a "crusade to rescue sick society". The *Sunday Times* opines on "the brutality of Britain". In *The Times* William Rees-Mogg, a well-known pundit of gloom, says that "if we want children to know right from wrong, we should first teach them to pray."

The murder of James Bulger is as ghastly a story as can be imagined. Yet it is a freak. The murder of a small child by a stranger, rather than by a parent or step-parent, is exceedingly rare: there have been ten such deaths in the past decade. This case is nothing to do with a trend in child-murdering. Nor is it obviously to do with a rise in youth crime. In England and Wales convictions or formal cautions to those under the age of 18 peaked in 1985 at 264,000 and dropped to 182,500 in 1991. Yet somehow the case has crystallised an amorphous national sense of unease into rage over delinquent children.

Backlash from Bootle

"Societies appear to be subject, every now and then, to periods of moral panic," wrote Stanley Cohen, a sociologist, in 1972. "A condition, episode, person or group emerges to become defined as a threat to societal values and interests: its nature is presented in a stylised and stereotypical fashion by the mass media; the moral barricades are manned by editors, bishops, politicians and other right-thinking people."

Examples of moral panics include venereal disease in the late 19th century, the temperance movement in America in the early 20th century, the Mods and Rockers (which Mr Cohen studied) in the 1960s, mugging in London in the 1970s and "wilding" (poor kids on the rampage) in New York in the 1990s. Sometimes the symptoms on which the panic focuses go away; sometimes they persist, but people get used to them.

So what is the cause, rather than the trigger, of the current panic? Maybe it is a general fear of crime. Crime does seem to be increasing, though no doubt not as fast as the notoriously unreliable recorded crime figures would suggest. Surveys that ask people if they have been victims of crime suggest a 50% increase over the past decade.

But crime has been rising for four decades, and the country panics only intermit-

tently. It may be that this bout of soul-searching is really about despair over a plethora of things going wrong with Britain. Anybody arriving from abroad notices the deep gloom sitting over Britain like a fog. "National morale approaching a crisis," announced the *Daily Telegraph* this week as it reported a Gallup poll which claimed that half the country wants to emigrate.

The ways in which people have been trying to explain child crime support the idea that the panic is really about a whole bundle of disparate worries. People blame the decline of religion: the rise of one-parent families; boredom; unemployment; poverty. In previous times, people saw quite different reasons for delinquency. The Mods and Rockers, for instance, were blamed on the breakdown of authority through the new prosperity of the young.

This time, though, one thing really is different. The British have got used to the idea that horrible things happen to the minds, as well as the skins, of those in their mid-teens. Now the worry is about children, not adolescents. The younger they are, and the more they look like refugees from "Lord of the Flies", the harder it is to blame them. Their wickedness must either be an essential, original part of their being, or it must be the fault of the adult world. Neither answer offers much room for hope.

Faced with these modern horrors, people react in two ways. First, they seem instinctively to turn to the past. Britain is currently wallowing in nostalgia. Alan Clark, a former Tory minister, lectures the nation about the time when "Britain controlled more than a quarter of the world's land surface and almost half its trade." David Blunkett, Labour's health spokesman, proposes a community-service programme that carries with it the smell of unity, patriotism and the innocent 1950s. The *Daily Telegraph's* poll found that almost everybody thought almost everything was better 20 to 30 years ago.

The other response to moral panic is to demand that Something must be Done. The temperance movement got prohibition in 1919; the Mods and Rockers brought on the Malicious Damage Act. The first did damage, the second no good.

Now the politicians have answered by pushing ahead with a Home Office idea to allow for the imprisonment of persistent offenders under the age of 15. The plan, to be announced within a few days, will involve opening new institutions similar to the old approved schools. They were closed in the 1970s because the children that came out of them committed more crimes in later life than those dealt with in other ways.

Britten zien gebroken gezin als oorzaak jeugdmisdaad

TEL 113

door Henri van der Zee

LONDEN, donderdag

„Jong en toch zo genadeloos." Zo luidde gisteren een kop in een krant als reactie op een serie gruwelijke misdaden, de laatste tijd begaan door schoolkinderen.

Na de geruchtmakende moord op de kleine James Bulger enkele weken geleden door twee kinderen, hebben de Britten ontdekt dat een groot deel van hun jeugd zich op heel gevaarlijke wijze op het verkeerde spoor bevindt.

Zo werd deze week een 81-jarige fragiele weduwe in Oldham beroofd door drie jonge meisjes, werden twee meisjes van zestien jaar voor onbepaalde tijd naar de gevangenis gestuurd omdat ze vorige zomer in Zuid-Wales een 71-jarige vrouw hadden doodgemarteld en werden in Leicester dinsdag drie teenagers veroordeeld wegens het pijnigen — onder andere door hem te martelen met een heet strijkijzer — van een 41-jarige Aziatische winkelier.

„Waar ging het mis?" stond boven een pagina vol ingezonden brieven in de krant *The Independent*. Het antwoord is eenvoudig: niemand kan het zeggen.

Is in Groot-Brittannië het toenemend aantal misdaden en zelfs moorden, begaan door jonge kinderen, het gevolg van het geweld op de televisie? Zijn het de verwaarloosde torenflats die de buitenwijken van de Britse steden tot een betonnen hel voor de opgroeiende jeugd maken? Of is het de werkloosheid, de vrije liefde, het feminisme, het kapitalisme of misschien juist het socialisme wat geleid heeft tot de ontzanding van deze jongeren?

Niemand in Groot-Brittannië ontken dat deze omstandigheden de situatie niet beter maken, maar politici, politie, sociaal werkers en psychologen zijn het er de laatste tijd steeds meer over eens dat het probleem voornamelijk te wijten is aan het uiteenvallen van het gezin.

De cijfers over het gezinsleven in Groot-Brittannië zijn inderdaad schrikbarend. Het blad *Sunday Times* onthulde bijvoorbeeld dat op het ogenblik slechts 25 procent van de Britse huishoudens bestaat uit het vroeger zo normale gezin, dus uit een vader, een moeder en kinderen. Het 'abnormale' gezin is nu de norm geworden.

Ook is ontdekt dat liefst 50 procent van de kinderen uit een gebroken gezin nadat de vader is vertrokken binnen twee jaar het contact met hem verliest.

The Observer publiceerde al even trieste cijfers. Zo wist deze zondagskrant te melden dat in Groot-Brittannië op het ogenblik tweederde van de huwelijken op een echtscheiding uitloopt.

Liefdevol

„Het ziet er dus niet erg veelbelovend uit voor de Britse jeugd", aldus Ceridwen Roberts, hoofd van het Studiecentrum voor Familierelaties. „Deze zou — zoals men meer en meer inziet — opgevoed moeten worden in een liefdevol gezin om de beste kansen te krijgen niet als misdadiger op te groeien."

In Groot-Brittannië, het land van traditie, heeft de gezinsband nooit zo'n grote rol gespeeld. De hogere en middenklassen hadden en hebben de gewoonte kinderen op elfjarige leeftijd naar een kostschool te sturen, en ook de arbeidersklasse had en heeft niet al te veel tijd voor kinderen.

Tegen deze achtergrond is het dus heel normaal dat nu, gezien de sociale ontwikkelingen, het eenoudergezin steeds meer de samenleving bepaalt.

Wat kan er van de kinderen terecht komen, zo vraagt een rapport van het Instituut voor Onderzoek naar Publieke Politiek zich af, wanneer deze opgevoed worden door „meisjes uit een arme gezin die op 16-jarige leeftijd de school verlaten zonder diploma, ervaring of het uitzicht op een baan, wat hen waardigheid, veiligheid en zelfstandigheid verschaft."

Razend

„Het maakt mij razend wanneer men uitsluitend de alleenstaande moeder de schuld geeft", zegt Bruce Liddington, voorzitter van de werkgroep 'Gezinnen hebben vaders nodig'. „En het wordt tijd dat de vaders er met nadruk op worden gewezen dat ook zij bij de opvoeding betrokken moeten zijn."

Hoe men dat kan bereiken is echter de grote vraag. Prof. David Farrington, directeur van het instituut voor criminologie te Cambridge, vertelde de *Sunday Times*: „Gegeven het feit dat een slechte opvoeding een oorzaak kan zijn van misdadigheid onder kinderen en dat de alleenstaande ouder daarop dikwijls wordt aangekeken, geloof ik dat we een harmonieus gezinsleven fors moeten stimuleren."

Dat is makkelijker gezegd dan gedaan, want ook professor Farrington moet toegeven niet te weten hoe hij dat zou moeten aanpakken.

'Begrip' voor pedofilie

(Van onze redactie buitenland) In de Verenigde Staten werd zijn boek goed ontvangen, maar de Britten hebben er geen goed woord voor over. *Child-Loving* van de Amerikaanse hoogleraar James Kincaid had ook niet op een ongelukkiger moment in Groot-Brittannië gepubliceerd kunnen worden.

De Britten zijn in de ban van jeugdige misdadigers die verkrachten en moorden, en staan allerminst open voor de theorie dat de jeugdcriminaliteit helemaal niet toeneemt.

De westerse samenleving heeft slechts een beeld van stijgende misdaadcijfers gecreëerd om haar eigen schuld te verbergen, luidt het betoog van Kincaid, die is verbonden aan de Universiteit van Zuid-Californië.

Omdat *Child-Loving* is gepubliceerd door een gerespecteerde uitgeverij, werd het door vooraanstaande Britse recensenten besproken. Vrijwel alle

de Volkskrant VAN WOENSDAG 10 MAART 1993

Moord op Britse peuter doet debat over tv-geweld herleven

Van onze correspondent LONDEN — De regering-Major en de makers van televisieprogramma's hebben een nieuw ruze-onderwerp: geweld op de buis. De aanleiding is de morele opwinding die in Groot-Brittannië ontstond na de moord op een tweejarige peuter in Liverpool door twee jongens van tien.

Major zei aanvankelijk dat de maatschappij iets minder makkelijk dingen door de vingers moest zien, maar enkele dagen later schoof hij een groot deel van de schuld van de jeugdcriminaliteit op televisie-invloeden. De premier riep ouders op hun kinderen niet naar gewelddadige programma's te laten kijken, maar in één moeite door waarschuwde hij ook de televisiemakers: „Wees niet alleen voorzichtig met het tijdstip waarop je iets toont, maar wees ook voorzichtig met wat je toont."

De eerste die, nogal afwijzend, reageerde was de BBC. Een woordvoerder: „We juichen de aanmoediging van de premier aan ouders toe om mee verantwoordelijkheid te dragen voor het kijkgedrag van hun kinderen. Wat de BBC betreft, zij waakt met de grootste zorg over het uitzenden van geweld en de richtlijnen voor ons beleid in deze worden regelmatig bijgesteld."

Toen kwam Nick Elliott, directeur van *London Weekend Television*: „Ik geloof echt dat we niet schuldig zijn. Als de premier vindt dat we iets verkeerd doen, dan moet hij met voorbeelden komen. Maar beschuldigingen van deze soort zijn zelden specifiek. Elliott wees op de regels die bestaan voor smaak en fatsoen en hij kon zich

uit het nabije verleden geen enkele overtreding daarvan herinneren.

Vervolgens kwam de nieuwe programmadirecteur van BBC 1, Alan Yentob, zijn beklag doen over de uitspraken van de premier bij (inmiddels Sir) David Frost. Yentob hield vol dat de BBC slechts zeer zelden over de schreef gaat. Maar er is toch veel kritiek op geweld in de ziekenhuisserie *Casualty* hield Frost hem voor. Daarop reageerde Yentob met: „De BBC kan er niet voor verantwoordelijk worden gesteld wanneer kinderen via de video naar programma's kijken die 's avonds na negen uur worden uitgezonden.' Negen uur is de zogenaamde waterscheiding op de Britse televisie tussen programma's voor alle leeftijden en die voor volwassenen. Yentob: „Sinds er video is, kun je een programma opnemen en later bekijken. Ik denk dat daároveer in elk gezin moet worden gepraat. Ik heb zelf een kind en ik geloof niet dat je de verantwoordelijkheid uitsluitend op de programmamaker kunt afschuiven."

Harder nog reageerde Michael Winner, wiens *Death Wish* films ook gekritiseerd zijn wegens een teveel aan geweld. Winner: „John Major reageert op politieke druk. Alle opinie-peilingen zeggen dat hij door het toilet wordt gespoeld. Zijn argumenten zijn belachelijk. Geloof er echt iemand dat, wanneer je 10 procent minder geweld op de buis brengt, die oude mevrouw niet meer zal worden beroofd? Dit land is al het meest beensureerd in de vrije wereld op het gebied van televisie en film. Ik

heb familiefilms gemaakt, maar je kunt niet altijd lieve films over lieve mensen maken. Je moet laten zien wat er gebeurt. De meest gewelddadige tv en film heb je in Japan. Maar het misdaadpercentage in Japan is een tiende van dat in Groot-Brittannië."

Maar in zijn column in *The Times* stelt Lord Rees-Mogg vast dat er de afgelopen tien, vijftien jaar steeds gewelddadiger films worden gemaakt: „Het cumulatieve effect daarvan is anti-sociaal'. De tegenstanders van geweldfilms kregen deze week steun uit tamelijk onverwachte hoek. Sir Anthony Hopkins, de (Oscar-winnende) kannibaal Hannibal Lecter uit *The Silence of the Lambs*, zei dat hij er nog heel diep over zou moeten nadenken of hij wel aan een vervolg op deze succesfilm zou willen meewerken. Hopkins moest 'tot zijn verbijstering' horen dat kinderen van twaalf 'van de film hadden genoten'. Ook Hopkins greep terug op de peutermoord: „We hebben in de afgelopen tijd een paar vreselijke dingen gezien. Ik wil dat niet aanmoedigen met mijn films."

Ook de *National Viewers' and Listeners' Association* treedt in het geweer. Voor het eerst sinds dertig jaar zal deze organisatie kinder-tv-programma's onder de loep nemen. De NVLA wil vier weken lang alle kinderprogramma's bekijken die de Britse televisie en controleren op geweld. Vooral tekenfilms en series zullen aan een kritische blik worden onderworpen.

Henk Strabbing

JOS COLLIGNON

VK 3-3

maal zijn ze het erover eens dat het een schande is dat Kincaid's boek in de winkel ligt. Ze vallen niet alleen over zijn ideeën over jeugdcriminaliteit, zijn denkbeelden over pedofilie vinden ze nog verwerpelijker.

Hoewel Kincaid niet zo ver gaat pedofilie openlijk aan te moedigen, is het duidelijk waar zijn sympathie ligt. „Pedofielen neigen ernaar kinderen op een bepaalde manier lief te hebben en kinderen die met hen te maken krijgen, beantwoorden die liefde."

Kincaid beweert dat het volkomen verkeerd is pedofielen af te schilderen als monsters. Het gaat doorgaans om vriendelijke, lieve mensen die geen seksueel verkeer wensen, maar slechts willen knuffelen.

De hoogleraar beschuldigt de Amerikaanse regering en politie ervan een heksenjacht te voeren tegen onschuldige vol-

wassenen, door hen te betichten van pedofilie. Het komt voor dat docenten en welzijnswerkers zo bang zijn voor een aanklacht, dat ze het niet wagen kinderen aan te raken. Knuffelen is een gevaarlijke bezigheid geworden, constateert Kincaid.

In de boekenbijlage van *Sunday Times* schrijft John Carey, hoogleraar Engels in Oxford, bij lezing van *Child-Loving* van de ene in de andere verbazing te zijn gevallen. „Hoe kan een professor zo slecht geïnformeerd zijn? Zijn onwetendheid stimuleert zijn woede jegens de samenleving."

„In zijn visie haten wij pedofielen omdat kinderen volgens ons pure wezens zijn. Met repressieve wetten zouden wij kinderen hun seksuele rechten ontnemen."

De Londense uitgever, Houghton, is beduusd door alle commotie: „In de Verenigde Staten werd het boek beoordeeld binnen de academische context. Ik betreur het dat dit ook hier niet gebeurt."

Pedagoge Dasberg verzet zich tegen minachting voor gehoorzaamheid

'School moet normen bijbrengen'

(Door Christa Carbo)
UTRECHT — Gehoorzaamheid. Het was een deugd, nog niet zo heel lang geleden. Een rotsvaste waarde die kinderen goedschiks of kwaadschiks moest worden bijgebracht. Maar het begrip raakte na de Tweede Wereldoorlog door het 'Befehl ist Befehl' snel in verval en in de anti-autoritaire jaren zestig raakte het reddeloos verloren. Rebelle, eigenzinnigheid, individualisme zijn de begrippen van vandaag. Gehoorzaamheid kreeg een kwalijke klank.

Prof. dr. Lea Dasberg, hoogleraar in de geschiedenis van onderwijs en opvoeding en een van de grote denkers over opvoeding van onze tijd, kwam vorige week uit Israël — waar zij woont — om op de Nationale Onderwijstoonstelling in Utrecht te spreken over 'Meelopers of dwarsliggers?'. Moet het onderwijs kinderen tot gezagsgetrouwe burgers maken of juist niet?

Lea Dasberg is een rebels en eigenzinnig mens. Zij verhuisde, op een leeftijd dat in Nederland haar vut in zicht kwam, in de jaren tachtig naar Israël om te proberen in dat verscheurd land haar ideeën over vredesonderwijs te verwezenlijken. Niemand zal haar van risicooloze meeloperij beschuldigen. Toch verzette zij zich, misschien tot verbazing van haar duizend toehoorders uit de onderwijswereld, in Utrecht, tegen de moderne minachting voor het begrip gehoorzaamheid.

Negatief

„De pedagogiek heeft het gehoorzaamheidsprobleem decennia lang geschuwd”, aldus Dasberg. „Als er al over gesproken werd, gebeurde dat vooral in negatieve zin: weg met de discipline, met de regels, met dwang en gehoorzaamheid. Want het traditionele denken en opvoeden was schuld aan alles.” Een denkfout, volgens Dasberg. „Want deze analyse ging uit van degenen die in de oorlog fout waren gegaan. Maar als je gaat kijken naar de andere kant, dan zie je dat de meeste verzetsmensen uit het kamp van de communisten en de calvinisten kwamen. Mensen die streng waren opgevoed,

met strikte normen en principes. Blijkbaar had de discipline uit hun jeugd hen niet tot meelopers gemaakt. Laten we dat geminachte begrip gehoorzaamheid nu eens vervangen door iets anders. Door 'trouw'. Trouw aan traditie, aan de normen en waarden van thuis.”

door Marijke Janse de Jonge

De commentaren op de inmiddels bekende rede van Lea Dasberg over gehoorzaamheid als deugd, een pleidooi voor morele opvoeding (Trouw, 6 maart) getuigen van een grote belangstelling voor dit vraagstuk. Eerder al gooide minister Hirsch Ballin een balletje op door met name de kerken op te roepen hun koudwatervrees voor uitspraken over moraal te overwinnen.

Minister van onderwijs Ritzen deed op de Podiumpagina van 17 maart een beroep op de scholen inzake morele opvoeding en hij tekent daarbij nadrukkelijk aan dat het welslagen ervan sterk afhankelijk is van de betrokkenheid van burgers. Hij zegt over dit punt: „De verantwoordelijkheid voor morele opvoeding ligt in het verlengde van de verantwoordelijkheid voor moreel handelen en die verantwoordelijkheid hebben wij allen”.

Deze intense en vrij plotselinge interesse komt niet voort uit een verandering in denken van intellectuelen, maar wordt veeleer afgedwongen door de langzamerhand vermoeiende maatschappelijke praktijk: toenemende jeugdcriminaliteit, leuzen-racisme onder vooral voetbalsupporters, sociale onverschilligheid en gebrek aan respect voor het mijn en dijn. Dit laatste is niet als een exclusief jeugdprobleem te beschouwen. Overheid, scholen, opvoeders en ouders voelen zich verantwoordelijk, maar je ziet ook dat ze onderling een beroep op elkaar doen. Echter één aspect blijft buiten beschouwing, hoe staat het met die andere belangrijke invloedssfeer die het kind omringt en waar bewuste ouders hun kind niet voor willen of kunnen afschermen: de heersende cultuur? Want wat bereikt kinderen zoal aan indrukken?

Ongestraft kwaad

Allereerst de lifestyle van de reclamewereld, de televisieseries en videofilms die onverdroten doorgaan met de verheerlijking van geweld en van kwaad dat ongestraft blijft. In de doorlopend swingende wereld van de reclame zal het kind niet snel iemand ontdekken die de tijd en aandacht opbrengt om, tussen de bedrijven door, een gebrekke oudere te helpen met oversteken. Dat padvindersimago past niet in het geheel. En het geweld op de

Dasberg noemde het een 'pedagogische goocheltoer' om jonge mensen tegelijk vertrouwd te maken met de cultuur waarin zij opgroeien en ze kritisch te maken tegenover die cultuur. Lastig, maar niet onmogelijk en bovendien: het moet gewoon gebeuren, benadrukte zij. Waar-

televisie is genoegzaam bekend. Deze negatieve invloeden zijn voor iedereen herkenbaar. Minder herkenbaar en daardoor mijns inziens veel moeilijker grijpbaar is de afwezigheid van gewetensvorming in een andere cultuuruiting, de kinderboeken die verschijnen. Als trouw lezer van de jeugdboekenrecensies in deze krant viel mij al eerder op dat braafheid van personages kenmerkend uit den boze is, maar dat ook goedheid en nobel gedrag geen naam mogen hebben. Ook komen oudere mensen er, met uitzondering van die leuke, ondeugende opa nogal slecht af. Het enig vormende thema dat genade kan vinden in de ogen van kinderboekenschrijvers is het milieuvraagstuk. En soms bloeit er een leuke vriendschap tussen een zwart en een wit kind. Het aanbod van goed geschreven, frisse en fantasierijke kinderboeken is groot, maar door mijding van het vormende aspect krijgt het toch het karakter van kwalitatief hoogstaand vermaak. Er moet door het

Liever geen moeder die zich laat fileren

kind vooral genoten worden, de verbeeldingskracht moet geprikkeld worden en ouders dienen zich in te leven in de wereld van kleintjes. Jeugdliteratuur is enig en toch mist het iets. Niet dat ik een pleidooi wil houden voor het schrijven van miniaturheiligenlevens. Op zichzelf is het toe te juichen als kinderen zich onbekommerd in hun fantasieën kunnen uitleven, maar waarom is er zo'n consequente afkeer van moraal?

Moeten jeugdboeken vooral aanzetten tot lezen en dus een educatief doel dienen? Of komt het huidige kinderboek voort uit de terecht weezin tegen de stuitend moralistische kinderboeken van enkele decennia terug? Is er de angst kinderen klein en onmondig te houden door hen nadrukkelijk het verschil tussen goed en kwaad in te prenten? Of ligt het in de lijn van wat de grote-mensen-literatuur domineert, de gedachte dat de auteur als vrij mens zich niet bindt aan bepaalde groepen of een omschreven wereldbeschouwing en die geen maatschappelijke betrokkenheid toont,

den vrije opvoeding en onderwijs bestaan niet. „Als je de mogelijkheid scheidt karate in plaats van zwemmen te kiezen, zit daar een waarde-oordeel achter. Als creatieve vakken het verliezen van leervakken, zit daar een waarde-oordeel achter.” Dus moeten opvoeders en on-

derwijzers de waarden van waaruit zij werken duidelijk maken en bespreken. Als ze dat niet doen, beïnvloeden ze de kinderen ook, maar dan heimelijk. Zo lopen juist degenen die de het onderwijs waardenvrij willen houden het grootste risico dat ze hun leerlingen indoctrineren, stelde de historica vast.

laat staan een normen- en waardenpatroon uitdraagt? Is dus de waarden-neutrale literatuur het antwoord? Dat gelooft toch geen mens meer! Is het dit gekozen relativisme dat de jeugdliteratuur bepaalt? Een dodelijke angst om belerend te zijn?

Hoe het ook zij, deze onderliggende mogelijke opvattingen lijken mij door de maatschappelijke ontwikkelingen van de laatste tien jaar achterhaald. De praktijk leert dat de generatie die in deze sfeer van denken is opgegroeid geen gram mondiger of minder conformistisch is dan een vorige generatie. Het is zelfs zo dat een kind met onduidelijkheid niets kan beginnen. Het kind dat te vroeg zelf een gedragskeuze moet maken in een wirwar van invloeden krijgt vanzelf de mentaliteit van 'gooi het maar in mijn pet'.

Gebakken moeder

Relativisme is nu eenmaal niet te verenigen met Lea Dasbergs bewering als zij zegt: „Moraal kan niet anders dan absoluut zijn, kan niet relatief zijn. Het morele principe dat leven heilig is, is een absoluut principe”.

En dat ook in de onschuldige wereld van de kinderboeken een overduidelijke sterke inleving van ouders in de denkwereld van kinderen tot bizarre situatie-schetsen kan leiden illustreert een kinderboekje dat op 17 maart besproken werd onder de titel: „Gebakken moeder met spek”. Hier gaat een moeder op bijna masochistische wijze mee met de kannibalistische fantasieën van haar kind. Ze legt uit hoe zij gebakken moet worden en levert er het recept ook nog bij voor haar dochter Rozemarijn. Het lijkt mij toe dat ouders die niet zo nu en dan, maar voortdurend voor hun kinderen door de knieën gaan om op ooghoogte met ze te communiceren op den duur wel pijn in hun gewrichten moeten krijgen. Al van S. Freud leerden wij dat jonge kinderen polymorfe, perverse driftwezentjes zijn en een vleugje kannibalisme zal daar zeker bijhoren. Maar wanneer je als ouder zulke fantasieën aanmoedigt, keer je de werkelijkheid in verschillende opzichten om. Een moeder die zich laat fileren lijkt mij een perversering van de verhouding tussen de generaties. Een kind, ja een kind is soms zo leuk en vertederend dat je het zou kunnen 'opeten'.

Kinderen willen groot groeien en zich spiegelen aan hun ouders en als zij ouder worden willen ze zich tegen hen kunnen verzetten. Neem je dit alles weg door hen voortdurend tegemoet te komen dan doen zij bijgevolg geen stap vooruit.

Kinderen vinden het helemaal niet leuk als ouders zich in bochten

Eerlijkheid

Onderwijs moet dus, behalve over rekenen en taal, gaan over normen en waarden, vindt Dasberg. Over moraal. Eerlijkheid, moed, opofferingsgezindheid, verantwoordelijkheidsgevoel zijn van die 'ouderwetse' waarden waarover op school gepraat moet worden. Een 'zak met deugden' noemt Dasberg die opsomming gekscherend. „Het spreekt vanzelf dat dit geen leerstof is die overhoord kan, of zelfs mag worden. Moraal is niet een bepaald 'vak', net zo min als jus een bepaald gerecht is. Iedere leerling trekt zijn eigen conclusies en maakt zelf zijn eigen, persoonlijke keuzen.”

Die keuzen kunnen weleens 'immoreel' zijn, stelde Dasberg, moeten dat soms zelfs zijn. Zoals in de Tweede Wereldoorlog het doodschieten van een verrader weleens de morele keuze kon zijn, boven het laten verraden en vermoorden van onschuldige onderduikers. „Wie koos voor het doden van een verrader was schuldig. Maar de mensen die het deden, hadden de innerlijke overtuiging dat zij nog schuldiger zouden zijn als ze niets deden.”

Dilemma

Individu of maatschappij, zelfontplooiing of collectivisme? Ook tijdens het vragenronde na afloop kwam dat opvoed-dilemma weer naar voren. Dasberg: „Wie de maatschappij schade berokkent, zaagt de tak af waarop hij zelf zit. Maar we moeten jonge mensen wel bijbrengen dat er ook andere takken zijn en dat ze, als ze op een rotte tak zitten, kunnen overstappen naar een andere.”

Angst voor indoctrinatie bij het moraal-onderwijs noemt Dasberg overdreven. „Dat is een overblijfsel uit het ouderwetse lesgeven, waarbij de leerkracht voor de klas stond en de leerlingen geacht werden de stof als een spons op te zuigen. Wie bang is voor indoctrinatie onderschat de gezonde eigenzinnigheid van jonge mensen. Zij hebben een fabuleus talent voor tegenspreken.”

wringen, behalve dan in een geestige slapstick.

Nee, genoemde Rozemarijn zal ik niet aan mijn dochter voorlezen. Dan toch maar op zolder op zoek naar 'Rozemarijntje en de zwarte jongen'?

De auteur is moeder en predikante.

Waar is de moraal in kinderboek?

Braafheid en nobel gedrag zijn uit den boze

O P dezelfde dag dat Lubbers in Almere pleitte voor het laten drillen door overbodig geworden sergeant-majors van jeugdige criminelen in kampementen las ik in de *Gooi- en Eemlander* een artikel van professor Diekstra over het verschijnsel jeugdcriminaliteit. De meeste criminaliteit komt voor in de leeftijd van vijftien tot achttien jaar. In West-Europa en de Verenigde Staten is ongeveer één op de drie à vier jonge mannen één keer veroordeeld voor het dertigste jaar.

Jeugdcriminaliteit komt niet uit de lucht vallen. De meeste jeugdige criminelen vertoonden als jong kind of als pre-puber al een gedragspatroon dat problematisch was: herhaald agressief pesten, ruziemaken en vechten, wreedheid tegen dieren of mensen, veel liegen, kwaadaardige streken uithalen, brandstichten, vandalisme, stelen, van huis weglopen of tot heel laat in de avond van huis weglopen, problemen op school en spijbelen.

VK 18

CRIMINELE PUBERS

Marcel van Dam

Bij de meesten gaat dit antisociale gedragspatroon in de loop der jaren weer over. Maar bij een aantal blijft het en dan spreekt men van antisociale persoonlijkheden, die een bron van ellende vormen voor de omgeving.

Volgens Diekstra bestaat er geen wetenschappelijke twijfel meer dat antisociale persoonlijkheden een produkt zijn van de wisselwerking tussen erfelijkheid en omgevingsfactoren, zoals gezinsklimaat en ouderlijke gedragspatronen. Emotionele verwaarlozing, ruzie, ontwrichting van het gezin of afwijkende normen en waarden bij de ouders vergroten de kans dat pubers criminele pubers worden.

De groeiende individualisering heeft de kans op ontwrichting van gezinnen groter gemaakt. Daar ligt dus een van de oorzaken van de stijging van de jeugdcriminaliteit.

Wil je structureel wat aan jeugdcriminaliteit doen, dan zul je dus vooral de omgevingsfactoren en de 'risico-ouders' moeten beïnvloeden.

Ik onderschat de leergierigheid van Lubbers niet, maar ik kan mij toch moeilijk voorstellen dat hij zich in de wetenschappelijke literatuur over ontstaan en aard van de jeugdcriminaliteit heeft verdiept, voordat hij in Almere de door griep gevelde Hirsch Ballin verving met een geïmproviseerd praatje over de noodzaak om in Nederland de knoet er over te leggen. Als je de moeite neemt het hele verhaal te lezen, vraag je je af hoe het mogelijk is dat iemand met de kwaliteiten van Lubbers zo'n oppervlakkige en warrige toespraak kan houden.

In de jaren tachtig, maar vooral

tijdens deze kabinetsperiode, is het duidelijk geworden dat de overheid de greep op de samenleving meer en meer is kwijt geraakt. Veel negatieve ontwikkelingen lijken niet of nauwelijks meer te keren. De toenemende criminaliteit, het vastgelopen justitiële apparaat, de afbraak van het milieu, de uit de hand gelopen mobiliteit, het misbruik van de verzorgingsstaat, het groeiende zwarte circuit, het probleem van de oude binnensteden. Het zijn allemaal verschijnselen die de burgers een gevoel van naderend onheil bezorgen.

Daar komt dan aan het eind van de kabinetsperiode, als klap op de vuurpijl, een economische recessie bij, die de sanering van de overheidsfinanciën niet alleen conjunctureel op de tocht zet, maar ook structureel. Waarmee er voor

de regeringspartijen zowat niets overblijft om zich begin volgend jaar mee aan de kiezers te presenteren. In dat klimaat wordt de neiging groot om te laten zien dat je niets aan daadkracht hebt ingeboet. Lubbers deed dat in Almere en Wöltgens deed dat in Hoorn met zijn voorstel om de onderhoudskosten voor het eigen huis weer aftrekbaar te maken.

Je zou Lubbers en Wöltgens onrecht doen door te veronderstellen dat hun voorstellen niet ook voortkomen uit echte bezorgdheid over de negatieve ontwikkelingen. Maar het ontbreekt aan heldere analyses over de oorzaken, voorstellen om bestuurlijke structuren te vernieuwen, het ontwikkelen van nieuwe, bij de cultuur passende regelgeving, en het opruimen van het verouderde instrumentarium en de bijbehorende bureaucratie.

De leidende gedachte achter het kabinetsbeleid is zoek, en dus ook het daarbij horende politieke leiderschap. Het zo maar ad hoc pleiten voor maatregelen die ogenschijnlijk bijdragen tot de oplossing van een probleem kan averechts werken.

Want zou het niet mogelijk zijn dat het bevorderen van orde en tucht tot het belangrijkste vak op school ook de minder antisociale pubers eerder uit school en de criminaliteit in jaagt dan nu al het geval is. En zou het opnieuw aftrekbaar maken van onderhoud, dat destijds is afgeschaft vanwege de onmacht om effectief te controleren, niet een nieuwe impuls geven aan het bedriegen van de fiscus?

De belastingmoraal is al niet erg hoog meer. Om dan uitgerekend de meest fraudegevoelige aftrekpost weer in te voeren, is de kat op het spek binden. Dat is het treurige in het huidige politieke klimaat: met de beste bedoelingen raken we steeds verder van huis.

Drillen die criminele jongeren, want ze groeien op voor galg en rad

Deze jongens willen niets, zeggen de hoofdcommissarissen van Den Haag en Enschede over de groepen criminele jongeren die de grote steden onveilig maken. Er is nog maar één manier om er 'waardige burgers' van te maken, vinden ze: lichamelijk afmatten, normen en waarden bijbrengen, een vak leren. Kortom, gedwongen drillen in werkinrichtingen. 'We zijn hier veel te vriendelijk.'

Corridor in het Brabantse plaatsje Zeeland. Hier beulen criminelen van 18 tot 23 jaar, die nog zes maanden moeten zitten, voor hun plezier het lichaam af. Toch hebben IJzerman en Brand de indruk dat drillen, het bijbrengen van discipline, het lichamelijk afmatten, de scholing in normen en waarden en het leren van een vak de aangewezen weg is om de hardleerse jeugd aan te pakken.

Er moet snel iets gebeuren, menen IJzerman en Brand. De jongeren over wie zij het hebben, vervallen steeds weer in een crimineel gedrag dat een groot gevoel van onveiligheid in de samenleving veroorzaakt. Als er niet wordt ingegrepen, vrezen ze dat deze jongelui in de georganiseerde misdaad terecht komen. Omdat tot nu toe geen enkele hulp of straf effect blijkt te hebben, ontstond het idee van een dwangmatige behandeling in een gesloten inrichting.

streng genoeg, vindt Brand. 'Wij zijn hier veel te vriendelijk. Dat merk je ook in contacten met allochtone jongeren. Allerlei rechten die de gevangenen hebben, dus ook de jongeren, maken het moeilijk hen op de juiste wijze aan te pakken. Dat moet veranderen. We moeten het algemeen belang nu wel wat naar voren halen. Dat hoeft niet te betekenen dat we middeleeuwse toestanden krijgen. Maar het moet mogelijk zijn om een regime te creëren dat concrete zaken weet af te dwingen.'

Brand heeft geen uitgewerkt plan, maar wil wel meteen beginnen. 'We moeten geen werkgroepen instellen; die dit de komende jaren eens gaan bekijken. We hebben nu een oplossing nodig. Laten we maar kijken wat ervan komt. Als je maar 30 procent van die jongens weet te veranderen, ben je al goed bezig. Lukt het niet, dan moet je het nog zwaarder opzetten.'

door Weert Schenk VK 23-3

Jochies van twaalf, dertien jaar in het strafkamp. Waarom niet? De hoofdcommissarissen J. Brand van Den Haag en P. IJzerman van Enschede hebben er geen moeite mee criminele jongeren van deze leeftijd onder een streng regime in een strafkamp te plaatsen.

En de maximum-gevangenisstraf van een half jaar voor jeugdigen van twaalf tot achttien jaar mag gerust worden verlengd. IJzerman, die ook voorzitter is van het Coördinerend Politiebestuur, vindt zelfs dat ze desnoods twee jaar in een werkinrichting kunnen worden opgesloten, als ze er daarna maar als 'waardige burgers en normaal functionerende jongeren' uitkomen.

In het strafkamp krijgen de jonge criminelen scholing in normen en waarden, ze leren een vak en als de

kampporten weer openzwaaien is er voor hen gegarandeerd een baan, zo is de bedoeling. Volgens beide hoofdcommissarissen biedt het huidige justitiële systeem geen goede mogelijkheden om een harde kern criminele jongeren op het rechte spoor te brengen en te houden.

Deze jongens willen niets, zeggen de hoofdcommissarissen. De ontspoorden weigeren elke kans die hun wordt geboden. Ze zijn dan ook niet gemotiveerd om mee te doen aan allerlei plaatselijke projecten. Ze hebben geen zin om op vrijwillige basis te worden gedruild. Een experiment als in Crailo, waar randgroepjongeren door mariniers worden afgeknepen en het 'kampement' na enige tijd vaarwel zeggen met het grootrijbewijs voor vrachtwagens, trekt hen helemaal niet.

Deze jongeren zien evenmin iets in een 'penitentiaal trainingskamp' als De

De twee hoofdcommissarissen hebben deze suggestie vorige week maandag toegelicht in een bespreking met premier Lubbers. 's Avonds lanceerde de minister-president het voorstel voor de CDA-achterban in Almere. Lubbers gebruikte daarbij de, wegens de associatie met concentratiekampen, gevoelige uitdrukking 'kampementen'. Een week lang zei niemand precies te weten op welke jongeren Lubbers doelde. In een brief aan de Tweede Kamer maakte hij dat ook niet duidelijk.

Het ministerie van Justitie kan nog steeds niet zeggen welke categorie Lubbers op het oog heeft. Hoofdcommissaris E. Nordholt van Amsterdam zegt het wel te weten, maar hij wil het niet vertellen. Zijn woordvoerder: 'Als we de groep nader duiden, komen er weer anderen overheen die zeggen wat wel en niet kan. Dat willen we vermijden.'

De hoofdcommissarissen IJzerman en Brand zijn minder terughoudend. In Enschede betreft het een groep van vijftig jongeren, met wie de politie niets kan beginnen. Deze jongens zouden verantwoordelijk zijn voor driekwart van de plaatselijke inbraken in woningen en auto's. In Den Haag groeien ongeveer tweehonderd jongeren op voor galg en rad. Ze houden zich voornamelijk bezig met straatroof. Landelijk wordt het aantal geschat op tweeduizend jongeren.

De Haagse hoofdcommissaris Brand zegt dat deze jongeren heel gericht, bijna individueel, moeten worden benaderd om ze normen en waarden bij te brengen. Hij meent dat de samenleving zo langzamerhand eisen mag stellen: 'Zet er maar druk achter, breng ze maar discipline bij.'

De behandeling van gedetineerden in Nederlandse gevangenis is niet

Politiechefs kijken uit naar invoering strafkamp

Van onze verslaggever VK 22-3
DEN HAAG — Politiechefs in grote steden willen zo snel mogelijk experimenten beginnen met jeugdige criminelen in strafkampen. Enkel van hen hebben het idee van premier Lubbers verwelkomd dat gedetineerde jongeren onder toezicht van oud-beroepsmitairen in 'kampementen' tewerk gesteld moeten worden om hen terug te halen uit het criminele circuit.

Maar in de CDA/PvdA-coalitie is het plan van de minister-president uiterst omstreden. Vooral minister d'Ancona van WVC heeft er in opmerkelijk scherpe bewoordingen tegen geageerd. Met zijn opmerkingen heeft Lubbers volgens haar vooral buitenlandse jongeren in een kwaad daglicht gesteld.

Ook staatssecretaris Kosto van Justitie stelt zich terughoudend op. D'Ancona vindt dat Lubbers de suggestie wekt dat het probleem van de jeugdige allochtone criminelen wel even kan worden opgelost door ze in 'concentratiekampen' op te sluiten. 'Dat is natuurlijk flauwekul', aldus de PvdA-minister bij de VARA. 'Laten we ophouden met die kretologie en geld uittrekken om jongeren die buiten de boot gevallen zijn op een goede manier aan het werk en op het rechte spoor te krijgen.' Zij zei er uitdrukkelijk bij dat de goede manier niet opsluiten in een gevangenis of inrichting betekent.

Haar mening druist rechtstreeks in tegen de korpschefs van politie, die met de dagelijkse praktijk van jeugdige criminelen te maken hebben. Hoofdcommissaris E. Nordholt van de Amster-

damse politie pleitte zondag in *Het Capitoel* voor een reeks 'jeugdrichtingen' voor criminele jongeren verspreid over het hele land. Nordholt verwees naar het kamp-Crailo waar reeds een succesvol experiment met criminele jongeren aan de gang is.

Nordholt toonde zich verontwaardigd dat 'iedereen over Lubbers heenvalt'. Hij maakte er geen enkel geheim dat Amsterdam staat te popelen met dergelijke experimenten te beginnen. Plannen worden reeds gemaakt en kunnen op korte termijn ten uitvoer worden gebracht. Volgens Nordholt moeten voor verschillende groepen criminele jongeren verschillende inrichtingen worden opgezet.

'Het gaat om een individuele benadering en daarin moet gigantisch geïnvesteerd worden. Maar momenteel is er helemaal geen beleid op dit terrein. We keutelen maar wat aan, terwijl met name de grote steden een groot probleem hebben dat al begint met jongeren van tien, elf jaar.' Volgens hem moet worden aangestuurd op een tweesporenbeleid: jongeren krijgen de keuze tussen de cel of een inrichting. In het laatste geval wordt hen een vak geleerd en neemt de politiek de verplichting op zich hen aan het werk te krijgen.

In een interview met *De Telegraaf* van zaterdag verwoordde korpschef P. IJzerman van de regiopolitie Twenthe soortgelijke sentimenten. Volgens IJzerman, voorzitter van het Coördinerend Politiebestuur, kunnen criminele jongeren al in juli op experimentele basis naar strafkampen worden gestuurd.

Niemand wil een 'nerd' zijn op school, een sukkel, dus vele leerlingen hebben een grote bek. Ruzies, dreigementen, vechtpartijen. En wie nog stoerder is loopt achter de jonge dealer aan, die in een dikke auto rondracet. Sommige leerlingen worden er doodziek van, maar niet iedereen verwacht heil van strafkampen voor jonge criminelen. 'Dan stop je criminelen bij criminelen, daar krijg je alleen maar foute vrienden.' De directeur van een Rotterdamse school voor mavo en voorbereidend beroepsonderwijs ziet helemaal niets in de harde taal uit Den Haag. 'Ik vraag me af of het nou allemaal zoveel erger is dan vroeger.'

'Meester' vindt knuffelen veel beter dan strafkamp

Vk 24

door Mirjam Schöttelndreier

'Iedereen dwingt elkaar om mee te doen. Het is stoer om een grote bek te geven, om in de les niet mee te doen en om slechte cijfers te halen. Als je dat niet doet, dan ben je een nerd, een sukkel.' De twintigjarige mavo-leerling Celso Monteiro Sousa verbaast zich elke dag weer over het gedrag van zijn medescholieren. 'Als je in de gang loopt en per ongeluk tegen iemand botst en sorry zegt, dan zeggen ze niet ook sorry, maar is het gelijk dreigend: *brblahù*, ik zal, en dit en dat. Die agressie, dat is vreselijk.'

Margarita Prol Pato, vijftien jaar en leerling in mavo-3, is het roerend met hem eens. Ook zij wordt doodmoe van de onderlinge ruzies op school, die stevast gepaard gaan met dreigementen van het type 'wacht maar, om half vijf'. Hoe de leerlingen meer aardigheid en fatsoen kan worden bijgebracht, weet ze niet. 'Hoe strenger een leraar is, hoe meer verzet hij oproept. Ze doen gewoon hun eigen zin. Ze hebben voor niks of niemand respect.'

Celso en Margarita zijn het met minister Ritzen van Onderwijs eens dat de school medeverantwoordelijk is voor de opvoeding van jongeren. De vraag is alleen hoe dat met die normen en waarden zou moeten, op hun school voor mavo en voorbereidend beroepsonderwijs, de Rotterdamse Geerlandthof. 'Het lijkt wel of ze een blok cement voor hun hoofd hebben', zegt de op de Kaapverdische Eilanden geboren Celso. 'Er dringt niks door.'

Directeur S. Clancy maakt zich minder zorgen over de ruwheid en ongeïnteresseerdheid in zijn bont geschakeerde gemeenschap van ruim 550 leerlingen en zo'n 36 nationaliteiten. 'Onlangs hadden we een reünie van zeshonderd ex-leerlingen. Als je ziet wat er van ze terechtgekomen is, dan heb ik vertrouwen in de jeugd.'

De Geerlandthof is uitgegroeid tot een ervaren school in de opvang van *neveninstromers*: kinderen die bijvoorbeeld in het kader van de gezinshereniging naar Nederland zijn gekomen, dus al ouder zijn, elders op school hebben gezeten en de taal niet spreken. Maar meer dan de helft van de schoolpopulatie behoort tot de tweede generatie migranten. Van een agressieve sfeer is in de vrolijk opgefriste gangen van deze multiculturele samenleving niet direct iets te merken.

Wat niet wil zeggen dat er geen problemen zijn. Clancy: 'Natuurlijk, de meesten hier hebben een problematische achtergrond. De maatschappij is voor veel kinderen al heel hard geweest, daar wapenen ze zich tegen. Maar ik verbaas me juist dat het toch zoveel leerlingen lukt om al na een jaar behoorlijk Nederlands te spreken en een paar jaar later met een mavo-diploma te staan zwaaien. Dat vind ik knap.'

Met de departementale aanbeveling om meer aandacht te besteden aan normen en waarden zijn ze bij hem echter aan het verkeerde adres. 'Als Ritzen denkt met zo'n debat een mentaliteitsverandering te bewerkstelligen, staat hij goed naast de maatschappij. De politiek moet gewoon voor de randvoorwaarden zorgen en ons niet steeds ver-

der afknijpen. Als zij voor de middelen zorgen, doen wij ons werk wel.'

Voor Clancy betekent dit het daadwerkelijk uitdragen van eigen opvattingen. 'Elke ochtend sta ik naast de pilaar bij de voordeur en zeg iedere leerling apart goeiemorgen. Ik wil ze laten voelen dat ze geen stront zijn, maar dat ze welkom zijn. Omgekeerd eis ik dat ze hun baseballpet of walkman afzetten. En dat ze hun jas op de gang hangen of in een plastic tas in de klas meenemen, maar niet zomaar laten rondslingeren. En als ze op hun donder krijgen, gebeurt dat zachtjes. Ik wil geen woedend geschreeuw op de gangen.'

Volgens Yunus Dolgunca uit 2c van het voorbereidend beroepsonderwijs (vbo) maakt het helaas niet veel uit wat de school probeert om jongeren in het gareel te houden. Het zijn je Turkse 'vrienden', of je er nu wel of niet om hebt gevraagd, die zich gewoon bij de schoolpoort melden om degene met wie jij ruzie hebt, een aframming te geven. 'Ze komen gewoon.'

Het zijn deze vrienden die duidelijk maken dat je een *nerd* bent om te gaan werken 'als je op je achttiende toch geld

ze moeten wel een baan krijgen als ze uit het kamp komen, anders vervallen ze natuurlijk weer in hun oude leven.'

Yunus ziet juist om die reden zo'n strafkamp niet zitten. 'Dan stop je criminelen bij criminelen, daar krijg je alleen maar foute vrienden.' Hij spreekt uit ervaring, want een vriend van hem loopt, sinds een opname in een jeugdrichting, steeds weer van huis weg. 'Die moeder komt steeds bij ons: weet je waar m'n zoon is? Ze jankt de hele tijd.'

Celso valt uit: 'Ik snap dat niet. Ik heb veel Turkse vrienden, die zeggen dat ze in Turkije heel braaf en stil waren. Waarom kunnen ze dat hier dan niet zijn. Waarom gedragen ze zich hier dan zo beroerd?' Ook de in Spanje geboren Margarita ergert zich eraan dat veel allochtone jongeren hier dingen doen, die in hun land van herkomst niet zouden worden gepikt.

'Ze laten gewoon de kansen liggen die ze krijgen. Er is geen enkel besef dat ze dingen krijgen en misschien ook iets terug zouden kunnen doen. Veel jongeren maken misbruik van de openhartigheid van Nederlanders.' Yunus knikt, maar om jongeren terug te sturen naar Turkije, zoals onlangs met een paar Marokkanen gebeurde? 'Nee, dat is ook niks. Ik denk gewoon dat je slechte mensen naast goeie moet zetten.'

Celso is daar heel erg van overtuigd. Er moeten positieve helden komen, die de plaats van de bluffende dealer innemen. Zelf heeft hij zijn nichtje, die steeds onhandelbaarder werd, verboden om elke pauze rond te hangen op het winkelcentrum Zuidplein. 'Het is moeilijk voor haar, maar het helpt, ze luistert wel.' Misschien dat hij later als sportleraar zo'n voorbeeldrol kan vervullen.

'Ach, als ik terugdenk aan mijn eigen schooltijd, dan was ik ook lui en dol op spijbelen', mijmert directeur Clancy, 'ik vraag me af of het nou allemaal zoveel erger is dan vroeger.' Celso, Yunus en Margarita daarentegen zijn er stellig van overtuigd dat het met de onderlinge agressie en vooral het wapenbezit 'al uit de hand gelopen' is.

Dr J. Junger-Tas, hoofd van het onderzoeksinstituut van het ministerie van Justitie (WODC) heeft de indruk dat de discussie over het herstel van normen en waarden en het pleidooi voor meer orde en tucht vooral een 'inhaal-slag' is. 'Jaren wordt het onderwerp verwaarloosd en opeens is er volop aandacht. Maar de jeugdcriminaliteit stabiliseert al sinds 1983.'

De belangrijkste oorzaak daarvan is de daling van het aantal kinderen. 'Verder zijn er aanwijzingen dat de grotere aandacht voor absentie en spijbelen, dus de preventie op scholen, z'n vruchten afwerpt.' Dat meisjes naar verhouding iets vaker crimineel gedrag vertonen, komt omdat ze tegenwoordig bijna net zoveel vrijheid krijgen als jongens. 'Onrustbarender' vindt Junger-Tas de toename van het geweld op straat. Daarbij is de groep allochtone jongeren oververtegenwoordigd.

'Hoe langer ik ze hier kan knuffelen, des te beter het is', meent 'meester' Clancy, dwars tegen de kamp-opvattingen in. 'Met innerlijke rust en harmonie zijn ze straks beter gewapend tegen de maatschappij, dan met een harde aanpak.'

'Ze willen allemaal stoer doen, en de meisjes zijn het ergst'

krijgt'. Yunus: 'Het kan kinderen niks schelen als een agent op het Zuidplein tegen ze zegt dat ze moeten doorlopen. Dat doen ze dan niet. Dan krijgen ze ruzie, en dan krijgen ze een boete. Daar moeten ze om lachen en ze zijn er trots op.'

De opgeheven vinger van een leraar, ook al zo'n *nerd*, heeft volgens hem weinig effect als er een 'spijbelfeest' wordt gegeven in de grote hal van het Weena-gebouw. Wie stoer is, volgt de niet-werkende jongere die voor dealer speelt en rondracet in een veel te dikke auto.

'Ze willen allemaal stoer zijn, en de meisjes zijn het allerergst', is Celso opgevallen. 'Zij hebben de grootste mond en vechten het meest, om jongens. Ze vinden het stoer om iemand in elkaar te slaan die zogenaamd gezien is in gezelschap van hun vriendje. Ik ben voor emancipatie, maar als het zo moet, vind ik het doorgesloten. Dit is niet meer normaal.'

Celso en Margarita vinden een strafkamp — zoals gesuggereerd door premier Lubbers — nog niet zo'n gek idee. 'Als het maar niet vreselijke dwangarbeid of geweld betekent. Ik vind dat een psycholoog hun een spiegel moet voorhouden', meent Celso. Margarita lijkt het logisch dat jongeren die niet willen luisteren en maar telefooncellen mollen, boeten voor hun wandaden. 'Maar

LORENZO

Met repressieve maatregelen kan de jeugdcriminaliteit niet structureel worden bestreden, betogen **Femke Halsema** en **Rosan Coppes**. Politici moeten de uitgangspositie van jongeren verbeteren.

Politici roepen maar wat over criminele jeugd

VK 25-3
DE 'kampementen' van Lubbers hebben de afgelopen week een storm van protest losgemaakt. Maaike Helder vat in haar column van 19 maart in de *Volkscrant* de beroering samen als het begin van 'de oorlog tegen de jeugd'.

Daargelaten of de kritiek terecht is, wekt het verwondering dat deze nu pas losbreekt. Lubbers sluit de rij van politici die krachtadige en repressieve maatregelen propageren om de jeugdcriminaliteit te beheersen of te verminderen. Variërend van de vraag naar meer cellen en strengere straffen tot plannen voor speciale inrichtingen voor Marokkaanse jongens en een visumplicht voor jongeren van de Nederlandse Antillen en Aruba, hebben politici van verschillende signatuur hun steentje bijgedragen aan de 'kruisocht' tegen jonge criminelen.

Getuige de politieke consternatie is het blijkbaar hoog tijd dat opgetreden wordt tegen 'normvervaging' en de daarmee gepaard gaande 'explosief groeiende' criminaliteit. Op streng toezicht, orde en discipline, eventueel aangeleerd met militaire tucht, is alle hoop gevestigd.

Van politici die dergelijke ingrijpende maatregelen voorstellen, mag verwacht worden dat ze zich op de hoogte stellen van de oorzaken van de door hen gesignaleerde problemen. In het algemeen is het zo dat de effectiviteit van beleidsmaatregelen afhankelijk is van de kennis van de oorzaken van het probleem waarop ze gericht zijn. Dit betekent dat maatregelen om jeugdcriminaliteit te verminderen alleen werken als ze de oorzaken ervan (voor zover bekend) beïnvloeden. Is dit het geval bij de voorgestelde maatregelen? Wat is eigenlijk (de omvang van) het probleem? En wat zijn de oorzaken die aan het probleem ten grondslag liggen?

Om met de tweede vraag te beginnen. Soetenhorst de Savornin Lohman wijst er in *NRC Handelsblad* van 18 maart terecht op dat het met de jeugdcriminaliteit zo'n vaart niet loopt. In tegenstelling

tot wat algemeen beweerd wordt, is zelfs sprake van een daling van de criminaliteit, zoals ook uit het *Statistisch jaarboek 1993* van het CBS valt op te maken.

Een belangrijke en voor de hand liggende verklaring voor vermindering van de jeugdcriminaliteit is gelegen in de afname van het aantal jongeren. Op het eerste gezicht lijkt er geen directe aanleiding om hardere maatregelen voor te stellen. De verontrusting van politici geldt dan ook voornamelijk twee specifieke aspecten van de huidige jeugdcriminaliteit, namelijk: het toenemende geweld onder jongeren en het feit dat een aanzienlijk deel van de jeugdige criminelen van allochtone afkomst is. Zonder de ernst van deze specifieke problemen te bagatelliseren, blijft het de vraag of streng toezicht, orde en discipline en militaire tucht wel de juiste oplossingen zijn.

Ruim een eeuw criminologiebeoefening heeft wat de oorzaken van jeugdcriminaliteit betreft weinig zekerheid opgeleverd. Wat met zekerheid gesteld kan worden is dat leeftijd een belangrijke rol

nologen is bijvoorbeeld van mening dat opvoeding en controle door de ouders voor een belangrijk deel bepalen of jongeren criminele feiten gaan plegen. Over de precieze waarde die aan gezinsfactoren gehecht moet worden, bestaat echter onenigheid. Een aantal criminologen (de sociale-controletheoretici, in Nederland rijkelijk vertegenwoordigd op het Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatiecentrum van het ministerie van Justitie) stelt dat stabiliteit van het gezinsleven, controle van de ouders en overdracht van conventionele normen en waarden, de doorslaggevendste factoren zijn.

Jeugdcriminaliteit staat niet los van gevoerd sociaal-economisch beleid

speelt. Jongeren komen vaker in aanraking met de politie dan volwassenen. Ook is bewezen dat jongens (nu nog?) vaker strafbare feiten plegen dan meisjes. En ten slotte is in brede kring aanvaard dat er een verband bestaat tussen de sociaal-economische omstandigheden waarin mensen verkeren en criminaliteit. Dit kan ook afgelezen worden uit de oververteenwoordiging van leden uit de lagere sociaal-economische klassen in de gevangenis.

Behalve leeftijd, sekse en sociaal-economische klasse voeren criminologen nog een paar dozijnen andere oorzaken aan. Uitsluitel over het belang van deze oorzaken is er niet. Een groot aantal crimi-

critici stellen echter dat gezinsfactoren nooit losgeweekt kunnen worden uit de bredere maatschappelijke context (de sociale en economische omstandigheden waarin een gezin verkeert). Verwaarlozing van deze beïnvloedende factoren leidt, volgens hen, altijd tot verkeerde conclusies. Onzekerheid en onenigheid alom, althans in de wetenschap.

De wetenschappelijke onzekerheid contrasteert met de stelligheid waarmee politici oorzaken van jeugdcriminaliteit aanwijzen. Normvervaging, individualisering, gebrek aan toezicht en het verdwijnen van het traditionele gezin zijn maar enkele voorbeelden. Van Dam die in zijn column

van 18 maart in de *Volkscrant* de maatregelen die Lubbers voorstelt, kritiseert, noemt 'een antisociale persoonlijkheid' de belangrijkste oorzaak van jeugdcriminaliteit. Volgens Van Dam is deze persoonlijkheid het produkt van 'een wisselwerking tussen erfelijkheid en omgevingsfactoren'. Deze zeer vage en algemene omschrijving laat zien, in overeenstemming met de onzekerheid in het criminologisch debat, hoe weinig over de oorzaken van jeugdcriminaliteit bekend is. Overigens wordt het begrip 'antisociale persoonlijkheid' in het criminologische debat doorgaans geschuwd. Het roept herinneringen op aan de onmaatschappelijkheidsbestrijding die aan het begin van de jaren zeventig ten grave is gedragen.

Van Dams initiatief ten spijt, zijn statements van politici tot nu toe over de oorzaken van criminaliteit niet meer dan een slag in de lucht. Dit doet ernstige twijfels rijzen over de voorgestelde maatregelen. Van de repressieve maatregelen die politici thans voorstellen zijn dan ook weinig succesvolle voorbeelden voorhanden. Neem bijvoorbeeld het lopende experiment in Crailo, waar jongeren onder leiding van militairen tot vrachtwagenchauffeur opgeleid worden. Dit heeft in tegenstelling tot wat de *Volkscrant* op 19 maart berichtte, nog weinig resultaat opgeleverd.

Een deel van de eerste lichter moest voortijdig stoppen omdat de opleiding te hoog gegrepen was of omdat ze de regels overtraden. De genen die het diploma behaald hebben zijn op de vingers van één hand te tellen en de rest moest zich tevreden stellen met deelcer-

tificaten. Overigens onderscheidt dit experiment zich van Lubbers' 'kampementen' door de belangrijke plaats die scholing inneemt.

Terugkerend naar de oorzaken van jeugdcriminaliteit. In de door politici aangevoerde oorzaken is een opvallende overeenkomst te bespeuren. Het onthef hen van de verantwoordelijkheid voor de oorzaken van jeugdcriminaliteit. Jeugdcriminaliteit wordt afgeschilderd als een gedragsprobleem (de 'antisociale persoonlijkheid'), als het produkt van een slechte opvoeding of als een consequentie van een gebrek aan ouderlijke controle.

Op deze manier omzeilen politici kritiek op het gevoerde sociaal-economische beleid. Tegen persoonlijkheidsstoornissen of ouderlijk falen is namelijk geen werkgelegenheids- of scholingsbeleid opgewassen. De repressieve maatregelen die politici vervolgens voorstellen, lijken dan ook de enige remedie: beheersing van jeugdcriminaliteit door de lastpakken op te sluiten.

EERDER is al gesteld dat de politieke onrust voor een deel veroorzaakt wordt door de oververteenwoordiging van leden van etnische minderheidsgroepen onder jongeren met geregistreerde politiecontacten. Het is, opnieuw, comfortabel de problemen die door deze groepen jongeren veroorzaakt worden enkel te wijten aan afwijkende opvoedingsstijlen of het ontbreken van ouderlijke controle.

Hoewel deze factoren ook een rol kunnen spelen, wordt zo te gemakkelijk voorbij gegaan aan de gecompliceerde en vaak uitzichtloze omstandigheden waarin deze jongeren zich bevinden. Taalachterstand, een (zeer) laag opleidingsniveau en discriminatie op de arbeidsmarkt minimaliseren de kans op werk. Deze jongeren (hoe verschillend vaak hun achtergrond, opvoeding en motieven voor het plegen van strafbare feiten) worden verenigd door een slechte uitgangspositie in de Nederlandse samenleving.

Zoals mensen die in de praktijk jeugdcriminaliteit trachten te verminderen (zie bijvoorbeeld Nordholt in *Trouw* van 13 februari 1993) steeds benadrukken, moeten maatregelen tegen jeugdcriminaliteit, om een kans van slagen te hebben, gericht zijn op verbetering van het toekomstperspectief van jongeren. Juist jongeren uit etnische minderheidsgroepen lijken niet gebaat bij repressieve maatregelen die hun achterstand in de Nederlandse samenleving intact laten.

Orde, discipline en militaire tucht verlichten misschien tijdelijk de taak van politici om jeugdcriminaliteit te verminderen, maar of ze verandering in de maatschappelijke uitgangspositie van criminele jongeren teweegbrengen, is twijfelachtig. Een structurele vermindering van jeugdcriminaliteit kan alleen worden bewerkstelligd als de politieke wil aanwezig is om voor de oorzaken van jeugdcriminaliteit verantwoordelijkheid te dragen.

Femke Halsema is medewerker van de Wardi Beckman Stichting en Rosan Coppes is als onderzoeker verbonden aan de Stichting Politie en Allochtonen.

Kampementen

TK 24-3 door Theo Joekes

Er zijn in Nederland nogal wat mensen en groepen die er op zitten te wachten door uitlatingen van anderen gekwetst te worden. U kunt misschien begrijpen hoe diep gegriefd ik als anglofiel was, toen Lubbers de term kampementen gebruikte voor een nieuw te stichten instelling die wij vroeger een tuchtschool noemden; vroeger, toen wij nog niet alle narijheid in eufemismen hadden verzopen.

Nou, ik vind als gediplomeerd anglofiel dat de minister-president zich daar in de polder lelijk heeft laten kennen. Kampementen is een term die hem vooral tegenover anglofielen moet vervullen van diepe schaamte. Kampen zijn camps en het zijn de Engelsen geweest die ongeveer een eeuw geleden de concentratiekampen hebben uitgevonden om de vrouwen en kinderen van de Zuidafrikaanse boeren in op te sluiten.

Ik steek de draak niet met afschuwelijke herinneringen aan de oorlog. Ik stel alleen de schandalige woord-associatie aan de kaak van mensen die beweren in de keuze van het begrip kampement door de minister-president iets te horen doorklinken van Duits concentratiekamp. En langs die weg - *smear tactics* noemt men dat in de Verenigde Staten - wordt dan bijna onderhuids gesuggereerd dat het in die instellingen toch wel niet bij gedisciplineerd werken zal blijven. Of dat althans de mentaliteit van het nazisme de drijfveer vormt.

Toen Lubbers die schandalige reacties merkte, leek het hem kennelijk verstandig een andere term te kiezen. Rijkswerkinrichting. Eerlijk gezegd zou ik mij als zestienjarige boef bij het horen van dat woord meer rot schrikken dan bij kampement. Aangezien dat juist de bedoeling is, zal over het woord werkinrichting ook wel verschil van mening ontstaan. In ieder geval heeft Lubbers door de wijze van presentatie de discussie gestimuleerd.

Dit stuk gaat niet over het onderwerp zelf. Over de uitvoerbaarheid en bruikbaarheid van strafscholen onder leiding van overtollige onderofficieren kan ik niet oordelen. Het lijkt mij duidelijk dat op zijn minst een wijziging van de Wet Gevangeniswezen nodig zal zijn. Hoe de regio Twente van de politie dan nu al met het aanbevolen systeem kan werken, is mij niet duidelijk.

In de afgelopen week zijn er in de omroep veel reacties losgekomen. Twee daarvan kunnen in onderling verband als situatieschets dienen. 'Borrelpraat', roept een vertegenwoordiger van de Coornhert Liga, een bekende linkse particuliere instantie die veel voor de hulpverlening aan delinquenten en slachtoffers heeft gedaan. Maar het gaat nu over het terugdringen van de misdaad. Ik heb natuurlijk als liberaal zoveel beschuldigingen van borrelpraat naar mijn hoofd gekregen, dat ik die uitdrukking herken als een gebrek aan argumentatie van de tegenstander.

Maar ook een meneer Beerenhout, adviseur van de Amsterdamse politie, die in het kamp De Kans misdadige jongetjes via discipline en hard werk met opvallend succes terug voert naar de maatschappij.

TUSSEN 1585 en 1662 steeg het inwonertal van Amsterdam van dertigduizend tot ruim honderdduizend. Het ging daarbij vooral om immigranten, uit de Zuidelijke Nederlanden, maar ook uit gebieden waaruit mensen wegvluchtten omdat zij van de heersende regimes slechts het ergste te vrezen hadden.

Sommigen waren betrekkelijk rijk en droegen bij tot de enorme groei van de Amsterdamse welvaart; velen waren armoedzaaiers, naar het rijke Holland gelokt door hun hoop op een betere toekomst. De rangen van werklozen, paupers en bedelaars werden er door versterkt. Het bestaande stelsel van sociale zekerheid dreigde onder deze druk te bezwijken, de criminaliteit nam ondanks de wreedheid van de straffen in die tijd (ophanging, marteling, brandmerking) ongekende vormen aan en het politieke stelsel zelf kwam in gevaar.

De berechting van een zestienjarige boefje wees stadsbestuurder Spiegel in 1588 weer eens op het hopeloze van de bestaande aanpak.

VAN RASPHUIS TOT KAMPMENT

Een familielid maakte hem enthousiast voor de denkbeelden van Coornhert. Deze had twintig jaar eerder een alternatief voor het even draconische als ineffektieve strafsysteem ontwikkeld. Vagebonden, bedelaars en misdadigers moesten in het belang van de openbare orde en veiligheid uit de samenleving verwijderd worden en gedwongen worden tot productieve arbeid (bosbouw, dijkkaanleg). Daarnaast voorzag Coornhert in een educatief en verstrooiend avondprogramma en een beroepsopleiding.

Een driedubbelslag kortom van overtuigende eenvoud: de openbare orde en veiligheid gegarandeerd; geen extra kosten, maar juist een batig saldo voor de gemeenschap en een rooskleurige toekomst voor de gestraften zelf, die, gewend als zij waren geraakt aan een arbeidzaam leven door de discipline van de dwangarbeid, later zelfstandig in hun levensonderhoud zouden kunnen voorzien.

Koen Koch

Aldus gingen in 1596 de deuren van het Amsterdamse Rasphuis open. Door geldgebrek kwam van Coornherts opvoedkundige programma weinig terecht. De uitvoering van openbare werken verving het Amsterdams stadsbestuur door het raspen van tropisch hardhout, omdat men van de verkoop van het zaagsel, grondstof voor de vervaardiging van kleurstoffen waaraan de textielindustrie grote behoefte had, een hogere opbrengst verwachtte.

Het Amsterdamse experiment trok grote belangstelling, werd als baanbrekend en progressief genoemd en vond onmiddellijk ruime navolging. Soms werd de Amsterdamse opzet met huisreglement en al gewoon gekopieerd. Het uiteindelijke resultaat was nogal teleurstellend.

Het aantal werklozen en vagebonden dat in de rasphuizen terecht kon, viel in het niet bij de

massa's die er buiten bleven. Erg winstgevend was de affaire ook niet, omdat in het vrije bedrijfsleven met behulp van windmolens goedkoper geproduceerd kon worden dan met handkracht in het rasphuis. Vanwege de massale werkloosheid konden de uit het rasphuis ontslagenen maar zelden hun nieuw verworven arbeidsdiscipline in een echte betrekking aanwenden.

Van Coornherts programma bleef niets anders over dan de ontwikkeling van een nieuw dwang-instrumentarium: de gevangenis en de vrijheidsberoving. Eerder bestond iets dergelijks eigenlijk niet. Men werd vastgehouden in kerkers totdat het vonnis (ophanging, marteling, verminking) uitgevoerd kon worden. Onbedoeld legde Coornhert aldus de grondslag voor het moderne gevangenisstelsel.

Zijn driedubbelslag (garantie

van openbare orde en veiligheid, batig saldo en resocialisatie) bleef door de eeuwen heen zijn aantrekkingskracht houden. Juist in tijden van economische depressie, grote werkloosheid en massale vagebonden grijpen overheden telkens weer terug op deze denkbeelden. Aan de verontruste burgerij wordt de indruk gegeven dat 'er iets aan het probleem gedaan wordt' op een manier die haar welgevallig is ('laat die raddraaiers maar flink voor hun broodje werken, van een natte rug is nog niemand slechter geworden').

Steeds ook hadden deze pogingen weinig succes, omdat de voorwaarden voor succes nooit vervuld werden. Tegenover de massaliteit van het probleem schiet het aantal beschikbare plaatsen altijd tekort. De resultaten van de verrichte arbeid zijn nooit erg winstgevend en altijd ook zijn de overheidsfinanciën ontoereikend om werkelijk effectieve resocialisatieprogramma's uit te voeren. Het ergste is

Verbeter de wereld, straf de jongeren

PKIM 30-3

DEN HAAG - De basisbeurs moet lager, de bijstand en de RWW-uitkeringen van jongeren moeten omlaag. Criminele jongeren moeten in kampementen gaan werken. Hasj moet jongeren verboden worden. En op school wordt tucht het belangrijkste vak. Jongeren groeien kennelijk voor galg en rad op, anders zouden politici toch al die barse voorstellen niet bedenken?

door Janneke Vonkeman

CDA en VVD hebben het 't duidelijkst gezegd: het moet nu maar eens uit zijn met dat ongedisciplineerde gedrag van jongeren. De Partij van de Arbeid en D66 zijn vooral bezorgd over criminele jongeren; alleen Groen Links schudt het hoofd over al die dreigende taal. "Het lijkt alsof de één nog stoerder wil doen dan de ander", zegt Peter Lankhorst van Groen Links.

Het verbaast hem dat de regering de laatste jaren zo heeft bezuinigd op jeugdhulpverlening en dat de minister-president nu ineens haast wil maken met plaatsen (kampementen) waar criminele jongeren aan het werk zouden moeten. "Er zijn hele goede internaten, maar daar is de laatste jaren zoveel op bezuinigd, dat ze hun werk niet meer goed kunnen doen", zegt Lankhorst.

Wat vindt hij van het idee om op scholen orde en tucht bij te brengen? "Onzin, dat slaat nergens op", zegt hij. Lankhorst vindt wel dat scholen meer geld moeten krijgen om jongeren extra te begeleiden bij het vinden van werk. "Maar Lubbers doet nu net of er dingen aan de hand zijn waar de politiek geen schuld aan heeft, en dat is dus niet zo."

Niet straffen

Wim Meeus is hoogleraar 'jeugd en adolescentie' in Utrecht. Van het idee om jonge criminelen hard te laten werken, is hij niet geschrokken. "In sommige buurten van grote steden zijn behoorlijke bendes aan het werk. Dat is voor de politie een groot probleem. Jongeren die steeds opnieuw opgepakt worden,

recidivisten, die moet je een tijdje uit het openbare leven weghalen. Zorg dat ze een regelmatig leven krijgen en werk of een studie. Straffen helpt niet."

Meeus vindt het wél verkeerd dat er een idee ontstaat dat jongeren tegenwoordig zo crimineel zouden zijn. "De criminaliteit daalt zelfs iets, sinds 1985. En bij de meeste criminele jongeren is het zo dat ze vanaf hun achttiende, negentiende stoppen met diefstal of vernielingen. Dat wordt ook nog wel eens vergeten. Ik hoorde dat de Utrechtse commissaris Wiarda zei dat jongeren ook maar lijfstraffen moeten krijgen. Eerst kampementen, dan lijfstraffen: het lijkt wel of ze elkaar allemaal meeslepen."

Meeus vindt niet dat de scholen meer zouden moeten doen aan orde en tucht. "Scholen krijgen al zoveel naar zich toe. Ze moeten in de gaten houden of kinderen zelfmoordplannen hebben, of ze seksueel misbruikt zijn, of meisjes anorexia nervosa krijgen... Natuurlijk is de school een belangrijke opvoeder, maar ouders zijn ook belangrijk. Uit onderzoek blijkt dat meer dan tachtig procent van de jongeren goed met hun ouders kan opschieten. Sommige jongeren mogen misschien te veel van thuis, en niet iedereen kan die vrijheid aan, maar over het algemeen gaat het heel goed met de jongeren in Nederland."

Over jongeren worden altijd veel verhalen verteld, zegt Meeus. "In de jaren zestig, na de seksuele revolutie, werd gezegd: iedereen doet het met iedereen. Paniekverhalen: tachtig procent van de jongeren heeft maar één relatie tegelijk. De CDA-politicus Hillen zei laatst op televisie dat jongeren lui zijn. Wat blijkt uit het laatste Nibud-onderzoek? Er zijn nog nooit zoveel jongeren geweest die bijbaantjes hebben. Ach, er wordt veel te veel gekletst."

Wat vinden ouders eigenlijk van de strenge voorstellen? Moet de school hun kinderen harder aanpakken? Ongeveer de helft van de twintig vaders en moeders die wij belden, vindt dat scholieren

te weinig waarden en normen leren. De andere helft vindt het idee van aparte schoolvakken 'orde en netheid' idioot. "Straks is het weer helemaal ouderwets: de jongeren hebben maar te luisteren! Nou ja! Als ze zo streng worden aangepakt, worden ze later niet erg zelfstandig, vrees ik", zegt Rieke Schlösser uit Venlo, moeder van een vijftienjarige scholiere.

Zuinigheid

Verschillende ouders zeggen dat strenge regels alleen maar werken als die thuis ook geleerd worden. Twee vaders en een moeder maken zich bezorgd over de welvaart: de kinderen van nu zijn zo gewend dat ze alles kunnen kopen, ze kennen geen gren-

zen, de school zou ze misschien wat zuinigheid bij kunnen brengen. "Ik vind dat scholen, tussen de regels door, al ontzettend veel doen aan zoiets als eerbied voor anderen. Dus een extra schoolvak? Nee", zegt Joke Kolmans uit Maarheeze, moeder van twee middelbare scholieren.

Van allerlei kanten komt kritiek op de verkiezingstaal. Want dat is het: politici moeten uit alle macht krachtige voorstellen doen, om kiezers te winnen voor de verkiezingen van 1994. "Kennelijk is dit voldoende voor politici om op spreekbeurten simpele oplossingen uit de hoed te toveren", schreef de hoogleraar pedagogiek Jacqueline Soetenhorst-de Savornin Lohman kortgeleden in NRC Handelsblad.

Aan Haagse plannen geen gebrek

'Jongeren' zijn populair bij politici: met de regelmaat van de klok komen er uit Den Haag plannetjes en ideeën die direct gevolgen voor jongeren hebben. Die plannen gaan er in als koek, maar of ze zo prettig voor jongeren zelf zijn? Een greep uit de voorstellen van de afgelopen maanden.

In januari besloot de regering om de basisbeurs voor vwo- en mbo-leerlingen met een paar tientjes te verlagen. Het CDA opperde het idee om erge spijbelaars het recht op een uitkering te ontnemen. Op dezelfde dag stelden de christen-demo-

craten voor om de leerplichtwet drastisch te veranderen. Scholieren mogen pas van school af als ze een bepaald kennisniveau hebben bereikt. En CDA-fractievoorzitter Brinkman verklaarde alweer dat hij sociale dienstplicht voor jongens en meisjes wil.

In februari stelde staatssecretaris Wallage van onderwijs opnieuw voor om de keuzevrijheid voor het vakkenpakket te beperken.

Nog een idee van Wallage: leerlingen die de leerplicht ontduiken, moeten strenger gestraft worden, met boetes en alternatieve straffen.

Staatssecretaris Ter

Veld van sociale zaken stelde in maart voor de uitkering van werkloze jongeren verder te verlagen. Het uitkeringensysteem voor jongeren is zo ingewikkeld geworden dat een verlaging over de hele linie alles een stuk eenvoudiger zou maken, is het idee.

Vlak daarna deed premier Lubbers zijn inmiddels beruchte uitspraken over werkkampen voor criminele jongeren en 'orde en tucht' als verplicht vak op de scholen. En Brinkman lanceerde het idee om de RWW-uitkering (70% van het minimumloon) voor samenwonende jongeren te halveren.

nog dat velen van degenen die met succes geresocialiseerd zijn, precies door de grote werkloosheid toch niet aan het werk kunnen komen.

Mijn kritiek op de plannen van Lubbers en Nordholt is niet moreel of ethisch van aard. Het gaat er om dat overheid en burgerij samen niet bereid zijn de voorwaarden voor succes te scheppen. Het inrichten van kampementen, dat is makkelijk zat; het verschaffen van een beroepsopleiding, niet aan enkele tientallen, maar aan vele duizenden wordt al problematisch; het verschaffen van een garantie van werk onttrekt zich zelfs goeddeels aan de mogelijkheden van de overheid.

Wat resteert is tweërlei. Voor korte tijd wordt de roep van de burgerij om ingrijpen door de overheid bevredigd, op een manier die de duisterder aspecten van het gesundes Volksempfinden stimuleert en legitimeert. Voor langere tijd wordt het repressieve apparaat van de staat versterkt, zonder dat daardoor de oorzaken van het probleem worden weggenomen.

Hulpverlening te tolerant voor jonge seksuele delinquenten

Billenknijpertje is ondeugend

Als een jongetje van vijf jaar dameslingerie van de waslijn pikt of op straat regelmatig vrouwen in hun billen knijpt, wordt dat door de maatschappij en de hulpverleningsinstanties te snel afgedaan als 'ondeugendheid', die wel eenmalig zal zijn. Mannen die op latere leeftijd een zwaar seksueel vergriep hebben gepleegd, blijken hun criminele loopbaan vaak met een dergelijke 'ondeugendheid' te zijn begonnen.

Dat stelt dr. F. Bruinsma, kinderpsychiater en seksuoloog, die sinds 1988 door de Utrechtse politie, direct na aanhouding van jongens die een seksueel delict hebben gepleegd, bij de zedenzaken wordt betrokken. Bruinsma was één van de sprekers tijdens een studiedag over de aanpak van seksuele delicten van jongens met de titel 'De grens van de straf' in Utrecht.

Mild straffen

Volgens de kinderpsychiater wordt vijftig procent van de minder ernstige seksuele ver-

gripen door jongens onder de 18 jaar gepleegd, twintig procent van de zware vergripen zoals verkrachtingen gebeuren echter ook door jongens uit dezelfde leeftijdscategorie. Slechts twee procent van hen wordt onvoorwaardelijk gestraft.

Volgens Bruinsma faalt zowel de rechterlijke macht als de hulpverlening bij de bestraffing en behandeling van jonge daders. De rechterlijke macht gaat naar zijn mening teveel af op de adviezen van deskundigen zoals

psychiaters en seksuologen, en verwacht teveel van de hulpverlening. De hulpverleningsinstanties verwijten justitie weer dat er te mild wordt gestraft.

Zedendelicten

Volgens Bruinsma verdiepen zowel justitie als de hulpverlening zich te weinig in de achtergrond van een jonge dader en de reden waarom hij het seksuele delict pleegde en waarom juist op dat tijdstip.

Volgens Bruinsma wordt een delict te vaak afgedaan als ondeugendheid. Hoe jonger de dader is, hoe sneller dat volgens hem naar voren komt. Ook is bij een dader die zelf ooit slachtoffer van een zedendelict was, naar zijn mening, teveel aandacht voor dat eigen slachtofferschap.

Zedendelicten, ook lichte, mo-

gen volgens Bruinsma zo niet worden afgedaan. Steeds weer zullen de hulpverleners en behandelaars de jonge dader op zijn verantwoordelijkheid moeten wijzen en inzicht moeten geven in de reden waarom hij het delict pleegde. Alleen zo kan hij controle krijgen over zijn gedrag.

Overreageren

Als een jongetje via een wedenschap met vriendjes ondergoed van een waslijn jat, is er volgens Bruinsma vermoedelijk niets aan de hand. Als dagenlang fantaseren aan de daad vooraf ging, dan moeten behandelaars dat te weten zien te komen en zo'n jongen degelijk begeleiden, meent Bruinsma. Bij het afdoen van lichte vergripen als iets onbeduidends kan volgens Bruinsma dat bij ernstiger feiten, zoals een aanranding, als gevolg hebben dat de rechterlijke macht overreageert. De kans bestaat dat iemand dan de maximale straf van zes maanden cel krijgt, terwijl dat dan een te zware straf kan zijn en behandeling meer baat had gegeven.

Volgens Bruinsma zouden rechterlijke macht, hulpverleningsinstanties en deskundigen veelvuldiger contact moeten hebben. Voorop moet staan dat alle partijen zich in het waarom van de daad verdiepen. De rechterlijke macht moet minder op deskundigen leunen. En de hulpverleningsinstanties moeten minder vrijblijvend werken. De jongens moeten volgens Bruinsma gedegen worden behandeld zodat ze daarna zichzelf tegen hun daden kunnen beschermen.

Machtsmisbruik op school komt nog te veel voor

Van onze onderwijsredactie

EDE - Om een einde te maken aan machtsmisbruik in het onderwijs zou iedere school een vertrouwensgroep en een klachtencommissie moeten aanstellen.

Deze extra taken voor de school bepleit Bob van der Meer, onderwijskundig medewerker van het Katholiek Pedagogisch Centrum (KPC) in de publikatie 'Machtsmisbruik op school'. Van der Meer: „Ik weet niet hoe vaak macht in het onderwijs wordt misbruikt. Maar uit verhalen van ouders, leerlingen en docenten blijkt de school helemaal niet zo'n veilige plaats is, als zou mogen worden verwacht. Ook in het onderwijs worden de rechten van velen op allerlei manieren geschonden.“ In de publikatie beschrijft Van der Meer allerlei vormen van misbruik. Dit gaat van docenten die door leerlingen en/of collega's getreiterd worden tot seksueel misbruik van leerlingen door klasgenoten en leerkrachten. Zo beschrijft een ouder hoe zijn zoon Peter door zijn onderwijzer wordt gepest. „Peter kan niet zo goed meekomen. Als hij een onvoldoende heeft, wordt hij de klassen rondgestuurd. Hij moet dan aan de andere leerkrachten en leerlingen zijn werk laten zien. Iedereen lacht hem dan uit en maakt hem belachelijk. Alle andere ouders weten dat hij een kind in zijn klas zo behandelt. Maar ze doen niets. (...) En ze willen ook geen schandaal.“ Ook onder collega's wordt elkaar

het leven soms zuur gemaakt. „Een schoolleider houdt het met zijn mannelijke en vrouwelijke leerkrachten. Als beloning daarvoor krijgen zij een coördinerende taak in de schoolorganisatie of leerlingbegeleiding en dito taakuren. Wanneer de relatie afloopt, ontleent hij hen deze uren. Zij moeten dan weer 'gewoon' lesgeven. (...) Gaan beginnende leerkrachten niet op zijn avances in, dan hoeven zij niet te rekenen op een vaste aanstelling.“ Van der Meer denkt dat een vertrouwensgroep een einde zou kunnen maken aan dit soort machtsmisbruik op scholen. Hij vindt dat de groep onderdeel moet uitmaken van leerlingbegeleiding. De vertrouwensgroep zou misbruik moeten signaleren en de eerste opvang van de slachtoffers verzorgen. Om de groep een onafhankelijke positie te kunnen waarborgen, moet er een klachtencommissie worden ingesteld.

Geweld op Britse School

Het Britse debat over jeugdcriminaliteit strekt zich uit tot in de klas. De afgelopen twaalf maanden zijn in Groot-Brittannië zestien duizend gewelddaden tegen leraren gemeld. Deze week bracht een vijftienjarige leerling een nieuwe golf van verontwaardiging teweeg door zijn muziekleraar een gebroken rib en een kapot gezicht te bezorgen. Eerder arresteerde de politie twee jongens van dertien en veertien wegens verkrachting van hun lerares, in het klaslokaal. Volgens de Britse Nationale Bond van Leraren hebben regering, schoolbesturen en politie berichten over geweld op school nooit serieus genomen. (Reuter)

Conferentie confronteert jongens met intimiderend gedrag op school

Kneep in de billen levert geen aanzien op

Van onze verslaggeefster ELLEN DANHOFF

EDE - In elke school zwalkt wel eens een groepje jongens breeduit over de trappen, in de hoop daarbij een borst of bil te raken. Sommige aantrekkelijke leraressen moeten tijdens hun wandeling door de kantine, een haag van fluitende jongens trotseren. Schoolleiders, vertrouwenspersonen en jongens bespraken donderdag in Ede tijdens de conferentie 'Veilig klimaat in de school', de grenzen rond seksuele intimidatie op scholen.

'Het is bijna belachelijk om als moderne scholier geen seksuele ervaring te hebben. Jongens zijn vaak onzeker, maar moeten zich groot houden. Voor hen geldt vaak, hoe meer sex, hoe beter. Meisjes die veel wisselende contacten hebben, worden voor slet uitgemaakt. Hebben ze weinig ervaring, dan zijn het 'trutten'. Zo verwoordt H. Spanjaard, preventiewerker bij het Riagg in Amsterdam, de heersende opvattingen van middelbare scholieren over seksualiteit.

Spanjaard probeert seksueel geweld op middelbare scholen te voorkomen, door discussies met leerlingen aan te

gaan. Hij probeert jongens aan de hand van voorbeelden bewust te maken van hun stereotype- en soms gewelddadige gedrag.

Spanjaard: 'Jongens zijn vaak bang om afgewezen te worden door een meisje. Ze hebben vaak het gevoel dat vrienden over hun schouder meekijken. Als ze een blauwtje lopen vragen ze zich meteen af wat ze op school moeten vertellen.'

De sfeer en de mate waarin seksueel geweld voorkomt, zijn in toenemende mate bepalend voor het imago van de school. De overheid lanceert binnenkort een Postbus 51-spot, waarin ze jongens aanspreekt op hun gedrag. Het ministerie van Onderwijs maakt voor de bestrijding van ongewenste intimiteiten tot 1996 jaarlijks drie ton vrij en vraagt scholen in de vierde onderwijs-emancipatienota, ten minste één deskundige docent, een klachtencommissie en een vertrouwenspersoon aan te wijzen. Ook zouden scholen contact moeten zoeken met gezondheidsinstellingen in de buurt, die ze voor professionele hulp in kan schakelen.

Intimidatie op school vindt niet alleen op seksueel gebied plaats. Tijdens een discussie tussen drie schoolleiders

komen leraren ter sprake die psychisch door hun klas worden afgebeeld. Leerling Daim Willemse (16): 'Een leraar moet sterk zijn. Hij moet zijn leerlingen recht in de ogen durven kijken. Komt iemand al onzeker de klas binnen, dan is de boot aan. Andere leerlingen zullen het niet voor hem opnemen, want ze vinden het prachtig om een les te verzieken!'

De directeurs op het podium mogen hun licht laten schijnen over een schrijnend geval. Een leraar Duits krijgt van een leerlinge een opstel, waarin ze tal van erotische avonturen beschrijft die ze met hem wil beleven. De man voelt zich enorm in verlegenheid gebracht en kan het niet van zich afzetten.

De directeur van het Kamerlingh Onnes College uit Groningen weet wel raad met deze casus: 'Bij mij op school was een meisje stapelgek op de gymleeraar. Ze werd een blok aan zijn been. Toen de man in kwestie zelf met haar ging praten, ebde het weg. Nu zie ik haar af en toe nog met een zwijmelende blik in de gang staan, maar ze valt hem niet meer lastig.' Een aanwezige merkt op dat meisjes ook grof en plat kunnen zijn. 'Hier is net zo goed sprake

van keiharde intimidatie. Dit heeft niets meer met zwijmelen te maken!'

In hoeverre is een school verantwoordelijk voor het gedrag van haar leerlingen? Over deze vraag zijn de meningen nogal verdeeld. Sommige docenten jagen hun pupillen tot in de vrije avonden na, anderen pleiten voor een grotere verantwoordelijkheid van de leerling zelf en verafschuwen de uitgebreide controle-acties van oplettende collega's.

De dertig aanwezige jongens praten na afloop van de lezingen over een film waarin meisjes worden lastiggevallen door klasgenoten. Als tijdens het stoeien per ongeluk een borst wordt aangeraakt, moet een meisje daar geen ophef over maken, zo redeneren ze. Wordt ze daarentegen speels in haar billen geknepen, dan is er sprake van seksueel geweld. Jongens die dat doen zijn volgens de aanwezigen 'domme macho's', die vergeten dat dergelijke acties echt geen aanzien opleveren.

T. Blokdiijk, loco-secretaris-generaal van het ministerie van Onderwijs, nam de aanbevelingen van deze leerlingen na afloop van de conferentie in ontvangst.

Ook op buitenlandse scholen is orde en tucht ver te zoeken

In België is er chaos op school en in Engeland verkrachtten scholieren een docente

PRIM

AMSTERDAM - Iedereen moet weer met de armen over elkaar keurig netjes stil in de schoolbank zitten. Als de leraar wat vraagt ga je naast de bank staan, zegt duidelijk je naam en geeft vervolgens (zonder commentaar) antwoord. Tenminste als het aan minister-president Lubbers ligt. Volgens hem moeten orde en tucht verplichte vakken worden op de middelbare school. Want scholieren zijn te losbollig en hebben te weinig respect in de lessen. Maar hoe zit dat op Belgische, Franse en Engelse scholen? Die hebben toch het imago een stuk strenger te zijn dan de Nederlandse colleges? Zijn de leerlingen daar dan heel braaf?

door Iris van den Boom

G. Vanswevelt werkt bij de sector onderwijs van de *Algemene Centrale van Openbare Diensten* in Brussel (zoïets als de Nederlandse FNV). Hij vertelt: "Ongeveer twee weken geleden was er op de Belgische televisie een uitzending over een school waar complete chaos heerste. De leraren hielden de leerlingen niet in de hand en iedereen deed zo'n beetje waar hij zelf zin in had. Over die uitzending is toen een grote rel ontstaan. Dat het zo'n zootje in de klas kon zijn, kon niemand zich voorstellen. Mensen stuurden protestbrieven, alle Belgische kranten schreven erover en ministers gingen er vragen over stellen. Toch was het

echt waar. En het ging niet alleen om een enkele school."

In het Franstalige deel van België (Wallonië) is net als in Nederland voorgesteld om les te geven in orde en tucht. Maar dan wel met een veel directere aanleiding. "Een tijdje geleden ging een middelbare scholier zijn docent met een mes te lijf. Dat was de druppel die de emmer deed overlopen. In Wallonië zijn ze zich eens goed gaan bezinnen", vertelt Vanswevelt. Volgens hem zou het wel goed zijn als er meer orde en regelmaat komt op de scholen. De cijfers voor proefwerken en overhoringen zouden beter worden en dat betekent meer kansen voor de schoolverlaters.

Verkrachting

In België is het dus, zacht gezegd, onrustig op veel scholen. En in Engeland? Engelse scholen hebben toch een imago van discipline en orde? "Nou, daar klopt dan helemaal niets van", zegt Nigel deGrunchy algemeen secretaris van de NASUWT, de Engelse vakbond voor leraren. "Vorige week hebben twee scholieren (13 en 14) hun docente Frans verkracht. De jongens zitten nu vast. Per jaar worden er bij ons zestien duizend gevallen van geweld tegen docenten gemeld. Waar blijf je dan met je orde en discipline? Op de staatsscholen zijn afgelopen jaar bijna vijfduizend leerlingen geschorst omdat ze zich slecht gedroegen."

Op de middelbare scholen in

Engeland worden door de klasseleraar speciale lessen gegeven waarin ook *gedrag* aan de orde komt. Maar volgens deGrunchy heeft dat weinig zin. "De leerlingen slaan die lessen allemaal in de wind. Dat strenge imago van onze scholen komt waarschijnlijk doordat leerlingen hier vaak in uniform lopen. Maar dat zegt

niets over hoe het in de klas toe gaat."

Volgens deGrunchy zijn de leerlingen op school vervelend omdat ze het thuis niet zo best hebben. "Engeland zit nou eenmaal in een ernstige economische recessie. Veel ouders zijn ongemotiveerd geraakt en hun kinderen zitten veel voor de televisie."

Ook Vanswevelt uit België denkt dat dat de oorzaak is. "Onze maatschappij wordt steeds moeilijker. En rechtser. Scholieren groeien op tussen racisme en geweld en dat nemen ze mee naar school. Daar moet je dus wat aan doen."

In Frankrijk is het eigenlijk een beetje de omgekeerde wereld.

Daar zijn het niet ministers die om maatregelen vragen, maar de scholieren zelf. "Scholieren vragen hier zelf om meer orde en vooral veiligheid op de scholen", zegt Roger Strijland die in Parijs woont. "Zeker in de voorsteden is de situatie niet zo best. Twee jaar geleden zijn er al grote scholierendemonstraties geweest voor meer leraren en ook voor meer veiligheid. Toen heeft de regering extra geld gegeven om de situatie te verbeteren."

Sinds kort bestaat er in Zuid-Frankrijk een experiment met een soort *creditcards*. Iedere morgen moeten de scholieren hun persoonlijke plastic kaartje in een apparaat stoppen. Zo wordt geregistreerd of je wel naar de les gaat. Op die creditcard staan ook alle cijfers die zijn gehaald voor een overhoring of proefwerk. Ouders van scholieren kunnen thuis op een soort teletekst de resultaten van hun zoon of dochter bijhouden. "In Nederland zou zoïets nooit kunnen", zegt Roger Strijland. "Scholieren zouden het niet pikken en vast en zeker staken. Stalinistisch zouden ze het noemen."

buitenland

Tegenwoordig geeft leerling meester flink pak slaag

Van onze correspondent
Cees van Zweeken

LONDEN — "Arme Traddles!

In zijn nauwsluitende blauwe pak, dat zijn armen en benen op Duitse worstjes deed gelijken, was hij de vrolijkste en ongelukkigste van allemaal. Hij kreeg altijd slaag met het rietje — ik geloof dat hij elke dag van de halve jaar met het rietje werd afgeranseld, behalve op een maandag in de vakantie toen hij slechts met het lineaal op de handen werd geslagen...
Charles Dickens, 1849.
"Een leraar is in haar eigen

klaslokaal verkracht door een 13-jarige jongen terwijl een andere leerling haar vast hield. De vrouw, die in de twintig was, werd aangevallen toen ze de jongens na liet blijven om hen een standje te geven. De jongens kleedden de doodsbenauwde vrouw uit onder bedreiging van een mes, en de 13-jarige verkrachtte haar. Daarna probeerde de 14-jarige haar ook te verkrachten, maar ze slaagde erin hem af te houden..."
De Sun, 24 maart 1993.
Ogenschinlijk zijn de rollen omgedraaid in Engeland. In Dickens' tijd deelden de leer-

krachten de klappen uit, nu de leerlingen. Lord Elton, die namens de regering enkele jaren geleden onderzoek deed naar het probleem, schatte dat wekelijks 3000 leraren werden afgetuigd. Een doorlopende kloppartij dus, hoewel de lerarenbond dit cijfer als zwaar overdreven afdoet.
De verkrachting van een lerares Frans begin deze week heeft de roep om een terugkeer naar de Victoriaanse tijd weer versterkt. Tot grote verontwaardiging van haar collega's zal de 13-jarige verkrachter niet eens worden vervolgd, omdat een 160 jaar

oude wet bepaalt dat kinderen onder de 14 niet in staat zijn tot seksuele delicten. Aggressie van losgeslagen leerlingen is schering en inslag. De Zuidlandense school waar de verkrachting plaatsvond, had al voor dat incident besloten tot het installeren van videocamera's in de klassen.
Leraren zijn verdeeld over de wijze waarop zij moeten reageren. Oudere docenten zeiden dat enkele decennia geleden, toen het rietje nog veelvuldig werd gebruikt, het geweld juist ernstiger was. "Geweld van onze kant," zei een van hen, "ontlokte geweld van hun kant."

Voor de staatsscholen in het Verenigd Koninkrijk is de lijfstraf overigens een gepasseerd station. Het Europese Hof voor de Mensenrechten oordeelde vele jaren geleden dat lijfstraffen alleen nog toegediend mochten worden met toestemming van de ouders. Om apartheid in de klas te voorkomen, verbood de Britse regering daarop het rietje helemaal.
Maar op sommige privé-scholen leeft de traditie nog voort. Hetzelfde Hof in Straatsburg stelde gisteren een Engelse moeder in het ongelijk die de voormalige kostschool van haar zoon had aangeklaagd wegens schending

van de mensenrechten. Omdat hij wat laat was gaan slapen, had haar zoon toen hij 7 jaar was, drie klappen gekregen met een schoen. Het kind zou "uitermate verward" zijn geweest door het pak slaag.

Toch hadden voorstanders van lijfstraffen nauwelijks reden victorie te kraaien. Van de negen Europese rechters die moesten stemmen over het vonnis, kozen er vier de kant van de moeder. En de overige vijf rechters maakten na afloop duidelijk dat het vonnis niet uitgelegd kon worden als een "goedkeuring van lijfstraffen". Nog een paar jaar.

Verliefd op 'vader' voor de klas

Sinds de jaren zestig gaan leraren en leerlingen informeler met elkaar om. Soms worden ze verliefd, soms houden ze er zelfs een relatie aan over.

Pim Versteeg *NRC 11-3*

Sommige leerlingen kijken me wat meewarig aan. Verliefd worden op een leraar? Alleen al het idee. Anderen giechelen benauwd of stotteren dat zoiets natuurlijk idioot is. Drie jongens nemen de vrouwelijke leerkrachten door: niet één wordt goed genoeg bevonden. Een meisje uit de derde klas ziet het nut er niet zo van. "Wat heb je eraan, je kunt na school toch niet met zo iemand de stad in?"

Slechts één meisje op deze Amsterdamse school bekent ooit verliefd te zijn geweest, op haar geschiedenisleraar. Ze was in die tijd een en al oor voor wat haar idool vertelde. Haar zessen werden negens. Ze had het flink te pakken, maar nu ze erover nadenkt: ze wilde eigenlijk niets met hem. Verliefdheid op afstand was voor haar voldoende.

Niet voor iedereen. Annelies Segers (27) werd toen ze vijftien was verliefd op haar leraar Frans. "Ik vond haar van het begin af aan leuk, maar had niet in de gaten dat ik verliefd was. Elke les zat ik te klieren en te kletsen, om maar op te vallen. Een keer moest ik nablijven, wat ik verschrikkelijk en spannend tegelijk vond. Ze vroeg toen of ik een hekel aan haar had. Ik schrok en heb dat in alle toonaarden ontkend."

In de vierde klas kreeg Annelies een vriendinnetje, "een echte". "Maar ik bleef verliefd op mijn Franse juf. In de vijfde heb ik haar een brief geschreven. Toen ik die week langs haar lokaal liep kwam ze naar buiten en sprak me aan." De twee hadden een gesprek in een buurtkroeg waar veel leerlingen kwamen. "Ze had al een vriendin en was niet verliefd op mij. Ik vond het verschrikkelijk", zegt Annelies. "De verliefdheid is nu al lang verleden tijd, maar we zien elkaar nog wel steeds." Annelies, inmiddels zelf lerares, vermoedde vorig jaar dat een meisje in haar klas verliefd op haar was. "Tijdens proefwerken zat ze me maar aan te kijken en als ik terugkeek werd ze rood. Ik heb er nooit met haar over gepraat en ik geloof dat ze nu van school is."

Idolen en vaders

Schooldecaan Gerrit Siebesma (53) weet uit gesprekken met leerlingen dat het vaak voorkomt, in elk geval vaker dan leraren denken. Leerlingen worden om twee redenen verliefd op een leraar, zegt hij: ze val-

len op het 'stuk', het idool, de jonge gymleraar. Maar ze kunnen in de leraar ook een vader zoeken, op zoek naar geborgenheid. Siebesma vindt een verhouding tussen een docent en een leerling "uit den boze", omdat "zo'n relatie altijd ongelijkwaardig is". Bovendien zal de leerling zich vaak geen raad weten, waardoor de studieresultaten kelderen.

Ook A. van Hasselt, vertrouwensinspecteur voor het voortgezet en beroepsonderwijs in Nederland, vindt het "in het algemeen niet gewenst dat leraren er een relatie met een leerling op na houden". Als het toch gebeurt en docenten pakken het op een integere manier aan, is er nog niet zoveel aan de hand. Kwalijk wordt het, zegt zij, als leerlingen on-

der druk worden gezet om door te gaan met een relatie waar ze eigenlijk vanaf willen. Dat kan diepe wonden slaan. Van Hasselt, die een paar keer per jaar met dergelijke gevallen te maken krijgt. "Er zitten oud-leerlingen tussen die pas na jaren met hun verhaal voor de dag durven komen."

John Tressel en Menco Dane, opleiders aan de Hogeschool Holland waar ze leraren trainen in onder an-

'Ik word panisch

als een leerling zo

doet, ik weet niet

hoe ik ermee om

moet gaan'

dere leerlingbegeleiding, voegen daaraan toe dat leerlingen "tegen de leider, de leraar, aanschurken". "Soms ontstaan dan verliefdheden." Dat verschijnsel lijkt van alle tijden, maar met het informeler worden van de samenleving en het naar elkaar toegroepen van leraren en leerlingen in leeftijd en levensstijl, zijn volgens sommigen ook amoureuze verhoudingen tussen beiden dichterbij ge-

komen. Een leraar Frans uit Haarlem, die al dertig jaar in het onderwijs zit: "De laatste jaren lijkt het weer wat rustiger geworden. Bewijzen kan ik het niet, maar ik ben ervan overtuigd dat het in de jaren zestig en zeventig vaker voorkwam dan nu."

Verwikkeld in relatie

Ruud Donkers (34), leraar Duits, kan zich niet voorstellen dat hij ooit een relatie met een leerling aan zal knopen — al kan hij zich indenken dat leraren zich aangetrokken voelen tot leerlingen, met hun "ontluikende lichamen". Donkers merkte dit jaar dat een leerlinge hem maar bleef aankijken. Op haar proefwerken beschreef ze seksuele toeren die ze samen uit zouden kunnen halen, bijvoorbeeld hoe hij haar op de tafel zou 'nemen'. "Ik word panisch van zoiets", zegt Donkers. "Ik weet absoluut niet hoe ik daar mee om moet gaan."

Bij docenten bestaat weinig animo om te praten over verhoudingen met leerlingen, zelfs als het gaat om een relatie die standhield — wat soms gebeurt. Zoals die van Paul en Susan Weijers. Paul (39) zat sinds

1984 in het onderwijs, als leraar scheikunde gaf hij les op een schoolgemeenschap ergens in het oosten van het land. Na twee jaar was hij verwikkeld in een relatie met een leerlinge, Susan. Zes jaar later woont hij met haar samen. Zoon Tim, inmiddels ruim drie, kijkt met argwaan naar de bandrecorder en kruipt weg bij zijn moeder.

Susan Wijers werd het eerst verliefd. "Maar een verhouding met een leraar kon voor mijn gevoel gewoon niet. Van mij kwam geen initiatief om een relatie aan te gaan." Paul Weijers kwam erachter dat er ook wat hem betreft meer aan de hand was. Ze maakten afspraken, zagen elkaar steeds vaker buiten school — en kregen na een paar maanden een verhouding.

Op school ging alles toen nog als altijd. Paul: "Ik kon het goed scheiden, ook bij het nakijken van proefwerken. Susan was een heel goede leerling en iedereen wist dat ze proefwerken bijna altijd foutloos maakte." Maar na een paar maanden werd het moeilijker. Susan: "De afstand tussen leraar en leerling werd steeds kleiner." Gelijke tred daarmee hield de geruchtenstroom in de gangen.

Van haar eigen klasgenoten had Susan nog geen vervelende opmerkingen naar haar hoofd geslingerd gekregen — "Ik lag gewoon goed in die klas" — maar wel van leerlingen van andere klassen. "Rottige opmerkingen, zoals: hé, daar heb je mevrouw Wijers. En er werd gefluisterd, zo dat ik het kon zien. Of er werd gevraagd: is dat nou Susan? Terwijl ik het kon horen."

Signalen

Paul had van zijn collega's en leerlingen aanvankelijk weinig negatieve geluiden gehoord, maar na de kerstvakantie, toen ze elkaar ongeveer een half jaar kenden, kwamen er signalen dat het zo niet langer kon. Paul: "Leerlingen probeerden je te prikken met onderhuidse opmerkingen, er werd een vervelende tekst op mijn schoolbord geschreven." De schoolleiding zette Paul voor het blok: Susan naar een andere school, de relatie verbreken of hij naar een andere school. Susan: "Beëindiging van de relatie is bij ons nooit in overweging geweest. Bovendien zou dat ook niet gewerkt hebben. Niemand zou het geloofd hebben." Paul vertrok van school.

Een jaar later, in juni 1989, ging het stel samenwonen. Twee maanden later werd een zoon, Tim, geboren. Voor de moeder van Susan was de zwangerschap een veel grotere klap dan de relatie zelf, zegt ze. "Ik was verschrikkelijk boos. Een zwangerschap is ontzettend ingrijpend, ze was zeventien. Ik heb hem dat heel erg kwalijk genomen." Susans moeder vindt achteraf dat het anders had moeten lopen. "Ik vind dat je als leraar een zekere verantwoordelijkheid hebt. Het is beter om te wachten, want zo'n relatie brengt flink wat moeilijkheden met zich mee. Ik ken een leraar die verliefd was op een meisje van dertien. Die heeft gewacht tot ze achttien was. Dat vind ik beter."

De namen van enkele docenten en leerlingen zijn om privacy-redenen veranderd.

Homo-huwelijk mogelijk

Kabinet wil samenwonenden gelijkstellen aan gehuwden

Van onze *parlementsredactie*
DEN HAAG - Twee personen die wel samenwonen, maar niet de mogelijkheid hebben om met elkaar te trouwen - bijvoorbeeld omdat ze van hetzelfde geslacht zijn, of broer en zus - kunnen zich in de toekomst bij de burgerlijke stand als samenwonend laten registreren. Door die registratie krijgen zij gelijke rechten en plichten als gehuwden.

Het kabinet gaat hiertoe een wet voorbereiden, zo heeft het de

Tweede Kamer gisteren laten weten. Met deze wet gaat het zogenaamde 'homo-huwelijk' tot de mogelijkheden behoren. De officieel als samenwonend geregistreerden zullen volledig worden gelijkgesteld aan gehuwden, zowel voor de belasting als in de sociale zekerheid. Dit heeft bijvoorbeeld gevolgen voor het erf- en pensioenrecht. Zo zullen geregistreerd samenwonenden in de toekomst voor het erfrecht vallen onder het lage tarief dat ook voor gehuwden geldt. En het Algemeen burgerlijk pensioenfonds (ABP) komt er niet onderuit

aan de nabestaande van een ongehuwd samenwonende pensioen uit te keren.

Voor de officiële registratie moeten de twee betrokkenen volgens het kabinet een gemeenschappelijke verklaring afleggen tegenover een ambtenaar van de burgerlijke stand of een notaris. Registratie is mogelijk voor Nederlanders en EG-ondersdanen. Om 'registratie-toerisme' te voorkomen, stelt het kabinet de eis dat niet-Nederlanders minstens een jaar legaal in Nederland hebben gewoond.

De aankondiging van het kabinet is

een reactie op het rapport van de commissie-Kortmann over samenlevingsvormen. Deze commissie ging twee jaar geleden op aandringen van de Tweede Kamer aan de slag. De regeringsfracties van PvdA en CDA reageerden gisteren positief op het kabinetsstandpunt over dit rapport.

Het kabinet volgt de commissie-Kortmann in één opzicht niet: de commissie wilde ook de mogelijkheid invoeren van een 'lichte' registratie op vrijwillige basis bij de gemeenten. De commissie-Kortmann wilde hiermee uitkeringsfraude (bij-

voorbeeld voor de bijstand opgeven dat men alleenstaand is, terwijl men in feite samenwoont) tegengaan. Het kabinet vindt dat de invoeringskosten van de lichte registratie van 1,3 miljard niet zullen opwegen tegen de geringe bijdrage die de fraudebestrijding zou opleveren. Mensen die liegen over samenwonen, zouden dat bij de vrijwillige registratie immers ook kunnen doen. Bestrijding van het oneigenlijke gebruik van leefvormen kan volgens het kabinet beter worden tegengegaan met bijvoorbeeld koppeling van gegevensbestanden.

Kabinet biedt ongehuwde paren mogelijkheid zich te laten registreren bij burgerlijke stand

'Margarinebriefje' vergroot rechten homo's

Van onze verslaggever
DEN HAAG - Het kabinet wil homoseksuele paren de mogelijkheid bieden zich als zodanig te laten registreren bij de burgerlijke stand. Een homoseksueel stel krijgt daarmee dezelfde status als een echtpaar, uitgezonderd de juridische betrekkingen met eventuele kinderen en in situaties waarin internationale verdragen en richtlijnen gelijkberechtiging in de weg staan.

De registratie-regeling zal gelden voor alle paren die op grond van de Nederlandse wetgeving niet met elkaar kunnen trouwen, dus niet alleen voor homoseksuele paren.

Wat betreft belastingen, sociale zekerheid, pensioen- en erfrecht gaan voor 'geregistreerde' paren identieke rechten en plichten gelden als voor gehuwden. Ambtenaren van Justitie spreken in dit verband van 'het margarinebriefje', een afgeleide van het traditio-

nele boterbriefje voor gehuwden.

Directeur A. van Kooten Niekerk van het COC, belangenorganisatie voor homo's en lesbiennes, noemt het kabinetsvoorstel 'zeker een stap vooruit'. Er zitten volgens haar belangrijke positieve elementen in het voorstel. Het COC constateert met spijt dat 'het conservatieve denken' over homoseksueel ouderschap volledige gelijkberechtiging vooralsnog in de weg staat. 'Dat is natuurlijk reuze jammer voor homo's en lesbiennes met kinderen', aldus Van Kooten Niekerk.

Het kabinet houdt vast aan de regel uit het familierecht dat de ouder van een kind de moeder of de vader is van wie het kind afstamt. Wel stelt het kabinet voor de partner van de ouder die alleen met het gezag over het kind is belast, een vorm van medegezag te geven. Dit kan slechts met goedkeuring van beide partners en de rechter.

De registratie-regeling gaat ook gel-

den voor broers en zusters, ouders en kinderen, en grootouders en kleinkinderen die duurzaam samenleven. Minister Hirsch Ballin van Justitie wil nog in deze kabinetsperiode een wetsvoorstel van deze strekking bij de Kamer indienen.

De regeling heeft geen effect voor stellen die niet *willen* trouwen. Dezen kunnen uiteraard een samenlevingscontract sluiten, maar dat heeft niet dezelfde juridische strekking als het 'margarinebriefje'. Er is hier sprake van een vrijwillige keus, want deze categorie samenlevenden heeft de mogelijkheid het 'boterbriefje' te verkrijgen.

Het kabinetsstandpunt is dinsdag bekendgemaakt door minister Hirsch Ballin van Justitie, mede namens staatssecretaris Ter Veld van Sociale Zaken. Het is de reactie van het kabinet op een eerder uitgebracht advies van de zogenoemde commissie-Kortmann over moge-

lijke antwoorden van de wetgever op de toename van alternatieve leefvormen.

Volgens het kabinet bestaat er grote behoefte aan publieke erkenning van relaties tussen twee personen, die 'duurzame verantwoordelijkheid voor elkaar' op zich nemen. Dat blijkt onder meer uit de toename van het aantal samenlevingscontracten tussen homoseksuelen.

Het 'margarinebriefje' wordt verkregen als partners, mondeling, een gemeenschappelijke verklaring afleggen ten overstaan van een ambtenaar van de burgerlijke stand of een notaris. De registratie wordt vervolgens ingeschreven in de registers van de burgerlijke stand. De partners moeten Nederlanders of EG-ingezetenen zijn, of ten minste één jaar legaal in Nederland wonen. Met die laatste beperking wil Justitie naar eigen zeggen 'registratie-toerisme' voorkomen.

FIENIEG WIL SIRE-SPOT

ARNHEM - Als het aan Hans-Karel Fienieg ligt, komt de Stichting Ideële Reclame (SIRE) op niet al te lange termijn met een voorlichtingsreclame voor ouders van homoseksuele kinderen. De acteur en voormalig COC-afdelingsbestuurslid in Arnhem wil ouders vooral aan het denken zetten zonder een beschuldigende vinger uit te steken. Fienieg heeft zijn idee voorlopig de naam 'Nieuwe Ouders'-campagne genoemd.

SIRE is vooral bekend van reclamespotjes als 'Een slimme meid is op haar toekomst voorbereid' en 'Je bent een rund als je met vuurwerk stunt'. De Stichting neemt echter geen ideeën over die van particulieren afkomstig zijn. Een poging van Fienieg om het COC de aanvraag te laten indienen, is in eerste instantie mislukt. "Het is een leuk idee, maar we hebben momenteel andere prioriteiten," verklaarde COC-directeur Anja van Kooten Niekerk in ondermeer De Telegraaf.

Bij SIRE heeft men kennisgenomen van het initiatief, maar er wordt daar verder niets mee gedaan. "Als we elke keer wanneer iemand roept: 'Dat is wel leuk voor SIRE!' zelf actie zouden moeten ondernemen, hadden we daar meer dan een dagtaak aan. Iedereen die ideeën heeft, kan die kenbaar maken. Wanneer ons dat officieel bereikt, zullen we ons er met genoeg over buigen," aldus een woordvoerder van SIRE.

'LUNASIEUW'
De Ghybrants nr. 223
6 maart '95

Hoezo, homoseksueel?

Boudewijn Büch beklom er zich over op televisie, en menig filmrecensent beaamde dit in waardevrij commentaar: inderdaad, vrijwel elke verwijzing naar de homoseksualiteit van de hoofdpersoon in *De kleine blonde dood* is in de film verdwenen.

En het veelgehoorde argument dat die geaardheid er niet toe doet als de film daar *toch niet expliciet over gaat*, moet maar eens omgedraaid: waarom dit element er per se uit laten als het zo'n kleine rol speelt. Wanneer wordt homoseksuali-

teit een keer vanzelfsprekend?

Die *homofobie* zal ook de film *Alles moet weg* naar het boek van Tom Lanoye treffen. Productent Solleveld liet zich daar weken geleden al over uit op televisie ('die homoseksualiteit is helemaal niet belangrijk in het boek') en volgens hem heeft Bart Peeters, die hoofdpersoon Tony Hanssen gaat spelen, gezegd dat het hem niet uitmaakt of hij het met 'jongens, meisjes of eekhoortjes' moet doen.

Is het waar, vragen wij producent Van Avermaat, dat Tony in de film niet homoseksueel is? 'U bedoelt of hij zich zal afrukken aan plaatjes van blote mannen? Nee, dat doet hij niet.' Hij wil weinig commentaar geven, 'ik ga er de spanning in houden. En ik wens geen enkele polemiek met Lanoye. Wacht u tot de film er is.'

Ook Tom Lanoye verschieft zijn kruik nog niet. Bovendien heeft hij zich verplicht tot afzijdigheid. Maar hij rilt bij de gedachte dat regisseur Jan Verheyen, zoals hij heeft verklaard, het boek pas gaat lezen als het scenario klaar is. 'Niets, maar dan ook helemaal niets, wil ik met die film te maken hebben', huivert Lanoye. *YK 26 - 3*

Mijn moeders vriendin

Het is moeilijk om er mee om te gaan en soms voel ik mij heel naar en raar. Mijn moeder is namelijk lesbisch. Soms vraagt iemand hoe het nou zit met mijn ouders. Dan schaam ik me rot en zeg dat mijn moeders vriendin gewoon bij ons woont. En soms als ze bij mij op school lesbisch of homo als scheldwoord gebruiken, word ik helemaal stil maar dan vraagt mijn vriendin wat er is en speel ik weer verder. Maar ondertussen kan ik wel janken. Het stomme van alles is dat ik niet zeker weet of mijn vrienden en vriendinnen het weten. Ik hoop van niet, anders krijg ik van die stomme vragen. Thuis praat ik er wel eens met mijn moeder over, maar dat helpt niet. Daarom zou ik graag met iemand anders contact opnemen die hetzelfde heeft.

Een meisje van 12

UIT THEO VAN BOKKARD

BRENDA GROENENDAAL

Tegennatuurlijke turfjes

EEN GOEDE OPVOEDING heeft veel mensen voor het leven verknald. Wie heeft niet de helft van zijn volwassen leven besteed aan het afschudden van de pedagogische intenties van zijn ouders? Ook het 'homoseksuele kinderboek' gaat gebukt onder de veelomvattende pedagogische drift van kinderboekenauteurs. Brenda Groenendaal pleit voor de ontvoogding van het homoseksuele kinderboek.

In de Openbare Bibliotheek aan de Prinsengracht in Amsterdam moeffien volwassen lezers hun kinderboeken in een ondoorzichtige plastic tas om ze vervolgens schichtig te laten afstempelen aan de uitdenbalie. Het schaamrood op de kaken spreekt boekdelen: volwassenen geven kennelijk niet graag toe dat zij zich verlustigen aan kinderboeken met enig doel de verstrooiing.

kroningen en het vrijwel ontbreken van literair-wetenschappelijk onderzoek. Recensenten doen het kinderboek af als schaduwwerper van het grotemensboek: de jeugdliteratuur vertoont geen originele creaties van schrijverschap en zou slechts de ontwikkelingsvorm van literatuur voor volwassenen volgen. Als dit waar was zou de kinderboekmarkt inmiddels bezaaid moeten liggen met 'kinderboeken over homoseksualiteit' omdat het aanbod homo-fictie voor volwassenen de laatste jaren flink gegroeid is. In het zogeheten betere kinderboek is homoseksualiteit echter ongeveer tien jaar geleden uitgevonden en de teksten die over homoseksualiteit gaan zijn op twee kleine handjes te tellen. Wat is er aan de hand met het 'homoseksuele kinderboek'? Is dit genre een schaduwwerper van zijn volwassen voorganger of kent het een eigen ontwikkeling?

VERTUIGD NORMAAL

Het negatieve beeld van jeugdliteratuur als schaduwwerper van het grotemensboek heeft te maken met de misvatting rond adaptatie. Adaptatie is het aanpassen van een tekst aan het beoogde lezerspubliek. De adaptatie van een tekst aan de lezer ruikt naar trivialisering, denk maar aan de Bouquet-reeks of aan de Kasteelroman waar het publiek de auteur voorschrijft wat het lezen wil. Volgens de gangbare literatuuropvattingen ontbreekt het geadapteerde teksten aan kwaliteit.

Binnen de jeugdliteratuur is deze adaptatie, adaptatie van de tekst aan de belevings- en leefwereld van jonge lezers echter onvermijdelijk, omdat het lezerspubliek bestaat uit jongeren die zich in een ander ontwikkelingsstadium bevinden dan hun volwassen auteurs. Een kinderboek dat door kinderen gelezen moet kunnen worden, is dus altijd in een bepaalde mate aan die jonge lezers aangepast. De misvatting rond adaptatie is dat adaptatie aan het lezerspubliek per definitie de kwaliteit zou aantasten. En dat is onzin. De jeugdliteratuur toont een verscheidenheid aan teksten van uiteenlopende kwaliteit, variërend van triviale teksten zoals de massa's Kluitmannen en Witte Raafjes, tot de betere kinderboeken van bijvoorbeeld uitgeverij Querido. Voor veel kinderboeken geldt dat het ontbreken van kwaliteit te wijten is aan andere oorzaken dan aan het feit dat de tekst aan het lezerspubliek is aangepast, maar voor een enkel genre kinderboek blijkt dat de adaptatiekwestie inderdaad negatieve invloed heeft op de kwaliteit en daar behoort jammernog het 'homoseksuele kinderboek', dus een kinderboek dat handelt over lesbische of homoseksuele liefde, toe.

In dit genre kinderboek blijkt het volwassen idee van homoseksualiteit geïmproviseerd te zijn naar de belevingswereld van kinderen. De auteur van het 'homoseksuele kinderboek' probeert de lezertjes te overtuigen dat homoseksualiteit normaal is en voegt voor jonge homoseksuele lezertjes de geruststellende boodschap toe dat zij net als elk ander kind problemen moeten overwinnen om gelukkig te worden. Een dergelijke pedagogische boodschap zou een enkel kinderboek geen kwaad doen ware het niet dat zo goed als het gehele genre van het 'homoseksuele kinderboek' laat zien dat die pedagogische drang leidt tot een reeks kinderboeken waarin met name acceptatie van homoseksualiteit centraal staat.

Het 'homoseksuele kinderboek' zonder pedagogische boodschap blijkt niet te bestaan. Dit

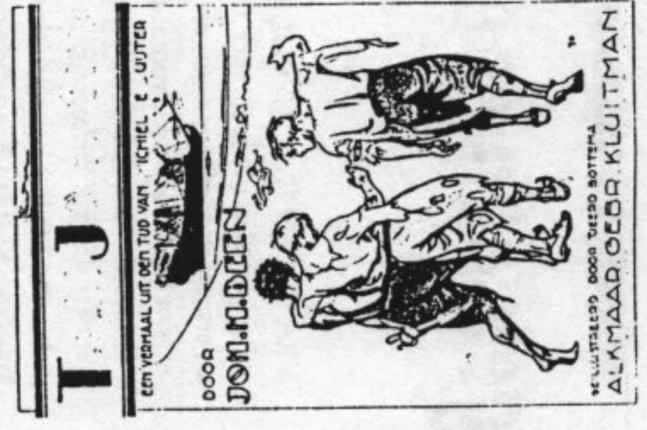

is niet verwonderlijk gezien het feit dat het kinderboek traditioneel onlosmakelijk verbonden is met de opvoeding. Kinderboeken worden gezien als middel in de opvoeding om normen en waarden over te dragen. Elke vorm van seksualiteit werd schadelijk geacht voor de opvoeding van kinderen. De pedagogiek sloot bij voorbaat homoseksualiteit in kinderboeken uit: homoseksualiteit was immers geen kinderspel. Auteurs van fictie voor volwassenen hebben

zich al geruime tijd afgezet tegen de gevestigde orde, zodat een homoseksueel canon is ontstaan. Auteurs van jeugdliteratuur pasten zich daarentegen tot ongeveer twintig jaar geleden aan de gevestigde orde aan, omdat zij dachten pedagogische rekening te moeten houden met de tere kinderziel. Moderne pedagogen hebben hun fiat gegeven om kinderen met seksualiteit te confronteren en daarmee is een homoseksueel-vriendelijk klimaat ontstaan voor kinderboekenauteurs. De veranderende pedagogische bemoeienis met jeugdliteratuur heeft het auteurs in de jaren tachtig mogelijk gemaakt homoseksualiteit onder de aandacht van jonge lezers te brengen. Niet het afscheid van de pedagogische boodschap, maar de vernieuwing ervan heeft het 'homokinderboek' mogelijk gemaakt.

HET 'LESBISCHE MEIDEN'-BOEK

Met het 'lesbische meidenboek' is het droevig gesteld. Tot 1989 hebben kleine Nederlands-talige lesbiennetjes zich moeten behelpen met boeken over homo-jongesjes, voordat een auteur bereid was om deze lezertjes in een boek hun eigen gevoelens ten opzichte van andere meisjes te laten herkennen. Zou Bas Rompa zich gerealiseerd hebben welke verantwoordelijkheid hij op zich nam met het schrijven van *Op een dag als ik durf*? Voor Bas Rompa, maar ook voor zijn opvolgster Cajo Cazemier geldt dat zij bewust geprobeerd hebben zich terdiede van hun opvoedende taak te kwijten. *Op een dag als ik durf* (1989) en *Portrait van*

Een gewoon goed boek

VRAAG EEN HANDJEVOL KINDERBOEKENAUTEURS en -uitgevers zich uit te spreken over *homoseksualiteit* in het kinderboek en een stortvloed van tegenstrijdigheden valt je ten deel. Moet het een *gewoon* goed boek zijn; vooral pedagogisch correct en een kennelijk felbegeerde identificatiemogelijkheid leveren? Of is het pas goed wanneer de zaak *terloops* wordt gepresenteerd? Als vanouds is de status van het lesbische problematisch. Wie schrijft het lesbische kinderboek? Jaap Friso ging cruisen op de Biblebontse berg.

Uit: Pappino, Jan Jantz

tatieve marge met betrekking tot de homoseksualiteit van de hoofdpersoon weegt ruimschoots op tegen de pedagogische intenties van de auteur.

MYSTERIE

Het bewijs dat heteroseksuele auteurs in staat zijn zonder opvoedend gezetw homoseksualiteit in de jeugdliteratuur te integreren vormen de boeken over jongensliefde van Aidan Chambers *Je moet dansen op mijn graf* en van Peter Pohl *Jan, mijn vriend*. De beide jeugdboeken bezitten een dermate ingewikkelde vertelstructuur dat een zekere mate van leeservaring vereist is willen de teksten door kinderen begrepen en geapprecieerd worden. Adollescenten biedt Chambers behalve identificatiemogelijkheden, lees- en denkplezier, terwijl Peter Pohl ongewijfeld lezers van alle leeftijden met zijn *Jan, mijn vriend* in de ban houdt.

Homoseksualiteit is in *Je moet dansen op mijn graf* een gegeven, dat op niet-pedagogische wijze vanzelfsprekend is. Het vormt een achtergrond waartegen een verhaal over vriendschap, leven en dood gestalte krijgt. In *Jan, mijn vriend* is homoseksualiteit geen gegeven maar een mogelijk gevolg van interpretatie door de lezer. De diepgaande affectie van hoofdpersoon Krille voor zijn vriend Jan, alsmede Jans lichamelijke aantrekkingskracht op Krille valt te benoemen als homoseksuele liefde. In één grote flashback krijgt de lezer vanuit Krilles perspectief puzzelstukjes aangereikt die te zamen uitsluitend zouden moeten leveren over deze vraag. Het hangt van de creativiteit van de lezer af of deze zich uiteindelijk duidelijkheid over het mysterie Jan kan verschaffen.

SEKSUELE AMBIVALENTIE

De pedagogische gedrevenheid heeft het homoseksuele kinderboek een eigen ontwikkeling door laten maken, waardoor het zich onderscheidt van de volwassen homo-literatuur. De kinderboeken lijken vooral bedoeld te zijn als bakens in een proces van bewustwording, acceptatie en 'coming out'. De verwarring over de seksuele identiteit bij de veronderstelde lezerjes wordt gesust en in de goede banen van de volgroeiende homoseksuele identiteit geleid. In twee boeken gebeurt dat niet: *Jan, mijn vriend* en *Je moet dansen op mijn graf*. Hier overheerst de ambivalentie en wordt geen weg afgelegd naar een geruststellende permanente identiteit. Het is misschien dan ook niet verwonderlijk dat deze boeken mede door hun complexe schrijfstijl en verhaalstructuur - vooral bij volwassenen zeer geliefd zijn. Is seksuele ambivalentie en ambiguïteit slechts een zaak voor volwassenen? Wellicht wordt het in navolging van de (homo-)seksualiteit binnenkort ook aan een jeugdig publiek voorgeschoteld. —

keurig nette hetero-moeder laat zien dat zij homoseksualiteit accepteert: de lezer kan gerust de boodschap tot zich door laten dringen.

ADAPTATIEDRIFT

Ik ben naar Wladimirovsk (1976) van Jan de Zanger en het zes jaar oude en met een griffel bekroonde *De Trimbaan* van Imme Dros zijn eveneens niet wils van pedagogisch moralisme. In deze twee boeken worden de hoofdpersonages geconfronteerd met onbegrip jegens hun homoseksualiteit dat zij op een eigen manier te lijf gaan en verwerken. In zowel *Ik ben naar Wladimirovsk* als *De Trimbaan* is het volwassen beeld van homoseksualiteit geïnterpreteerd naar de tienerwereld en de boodschap onmiskenbaar pedagogisch bedoeld. Wat deze boeken reeds van de niets ontziende adaptatiedrift is het feit dat het innerlijk homoseksuele rijpingsproces niet al te zwaar beladen wordt, en wordt gerelativeerd door een spannende context en subplot die de aandacht van de lezer vragen.

Een van de eerste tienerboeken over jongensliefde was *Maak me niet knop* (1972) van Lynn Hall. Het verhaal handelt over een jongen die door zijn omgeving in een provincie als Amerikaans studee van homoseksualiteit verdacht wordt omdat hij bevriend is met een oudere, als homoseksueel bekend staande jongen. De pedagogische boodschap leert de lezer welke problemen iemand die mogelijk homoseksueel is, tegen kan komen en hoe onmenselijk de sociale controle en weerstand tegen homoseksualiteit zijn. Desondanks vindt in *Maak me niet knop* geen regelrechte adaptatie van de gangbare volwassen homoseksualiteit plaats. Tot aan het eind van het verhaal blijft het een open vraag of het hoofdpersoonlijke homoseksueel is of niet. De ruime interpretatie

Sanne (1992) zijn twee schoolvoorbeeld van verhalen die door de auteurs gecreëerd zijn rond een goedbedoelde boodschap. Het zijn representaties van openvliegende stadia in de ontwikkeling van lesbische meisjes. Rompa en Cazemier hebben hun volwassen idee over homoseksualiteit in hun kinderboeken geïntegreerd: zij willen kinderen laten weten dat homoseksualiteit niet abnormaal is en in de directe omgeving van de lezerjes voorkomt. De twee boeken bieden niets meer dan een aangeklede, pedagogisch verantwoorde moraal die de lezer door middel van te ver doorgevoerde (verhaal- en taaltechnische adaptatie) krijgt opgelegd.

Elifantje Susan uit *Op een dag als ik durf* adolereert haar jonge katje, eet zuurkool en vindt klasgenootje Susy het liefste meisje op de wereld. *Wat ze voelt voor Susy voelen de meeste meisjes uit haar klas voor jongens.* (p.52) Het enige probleem is: hoe vertel ik het mijn moeder? *Misschien moet ze het aan haar moeder vertellen. Bij haar kan ze met alles terecht, maar Susan weet niet of ze met haar moeder over Susy kan praten. Het maakt haar een beetje bang, bang dat haar moeder het naar zal vinden.* (p.51)

Sanne uit *Portret van Sanne* is een paar jaar ouder dan Susan, ze maakt ruzie met haar moeder, eet een sorbetje in de stad en wordt verliefd op haar beste vriendin. *'Néé! Niet! Ben ik...? Ik toch niet? Dat kan toch niet?! Ik... ik ben verliefd op Monique... Ik ben verliefd geweest op Roos. Ik word verliefd op meisjes, niet op jongens, zoals normale meiden doen...'* (p.79) *Ik ben verliefd op Monique! Dit is pas verliefd zijn, dit is anders, eger, mooier!!'* (p.79) Hoewel Cazemier gedetailleerd verslag doet van Sannes inspanningen haar lesbische identiteit te ontdekken en te accepteren, is de auteur er niet in geslaagd de lezer het proces emotioneel mee te laten beleven. Het verhaal blijft steken in een beschrijving van een proces dat ongewijfeld bij niet-aankomende lesbienties weinig inleving mogelijk maakt. *'Er waren meer dingen die niemand wat aangingen. Wat ze 's avonds in bed deed, was ook iets van haarzelf. Ze had opnienuw toegesproken aan het verlangen zichzelf te bevredigen. Ze had het niet meer mogen doen van zichzelf, omdat ze zo graag 'gewoon' wilde zijn, maar 'gewone' meisjes masturberden natuurlijk ook en uiteraard kon niemand aan haar zien dat ze het deed, zoals ze eerst in haar onnoozelheid dacht. Ze konden ook niet aan haar gezicht zien dat ze op een meisje viel.'* (p.97)

De achterflap van *Portret van Sanne* ondersteunt de pedagogische drang die ik bij de auteur meen te bespeuren: de tekst meldt de opzichtenbare wetenswaardigheid dat Cazemier een getrouwe moeder van twee kinderen is, waarmee het stoute vermoeden over de eventuele lesbische geartheid van de auteur wordt uitgesloten. Met deze informatie wordt eveneens impliciet de betrouwbaarheid van de boodschap in het verhaal geponereerd. Een

Rindert Kromhout is auteur van meer dan twintig kinderboeken. Hij verzorgde tot voor enkele jaren de recensies van jeugd- en kinderboeken in *de Volkskrant*. In zijn boeken komt zelden een homoseksueel personage of een situatie die met homoseksualiteit te maken heeft voor. Momenteel is Kromhout bezig met het schrijven van zijn eerste roman voor volwassenen. Het boek is gesitueerd in Italië en de mannenliefde speelt er een grote rol in. Waarom laat een auteur het thema homoseksualiteit in zijn kinderboeken slechts een sum-

miere rol spelen, terwijl het in zijn eerste roman het belangrijkste thema is? Kromhout: 'Ik weet het niet zo goed. Misschien heeft het er mee te maken dat ik veel aan mijn eigen jeugd denk als ik een kinderboek schrijf; aan hoe ik me toen voelde en waar ik mee bezig was. Homoseksualiteit komt daar niet in voor. Dat ging voor mij pas op mijn twintigste spelen. De roman is een min of meer autobiografisch verhaal over de periode dat ik in Italië woonde. Een tijd waarin liefde en minnaars een rol speelden.'

ke meid met mooie tieten en een lekkere kont. Op die leeftijd zijn jongens daar toch zeker negentig procent van de dag mee bezig.' Hij voegt daar meteen aan toe dat seksualiteit wat hem betreft niet het belangrijkste is. 'Wat ik in jeugd literatuur mis, is erobek zonder dat het voorlichting of seksualiteit is.'

BRAND

*In mij is het langzaam gaan branden
het heeft geen zin om het nog langer te ontkennen.
Ik blus de ergste vlammen door te wrijven zachtes uit.
Ik maak geen geluid. Dat mijn handen langer
kunnen stillen, dorp, maakt mij gretig naar
hoe je echte pijn temt knut strelen. Kan het?*

ONDERGESCHIKTE ROL

Een auteur die er wel woorden voor heeft gevonden is Ted van Lieshout. Hij tekent en schrijft verhalen voor kinderen. In zijn nieuwste bundel *Multiplic Noise* (1992) staan veel grappige tekeningen die seksualiteit verbeelden; mooie homo-erotische schetsen behoren daar ook toe. Een aantal gedichten gaat over seks, verlangen, verliefdheid, zelfbevrediging. Onderwerpen waar de meeste auteurs aan voorbij gaan. (Zie gedicht "Brand" in kader).

Jeugdboekenauteurs zijn er gelukkig wel mee bezig een vorm te vinden om over seksualiteit te schrijven en daarin grenzen te verleggen. Wat homoseksualiteit betreft zou vooral de vanzelfsprekendheid ervan in jeugdboeken vaker naar voren kunnen komen. Er wordt over geschreven, maar nog te weinig op een manier waarbij het als normaal en gewoon wordt gebracht. Cazemier antwoordt op de vraag of in haar volgende boek homoseksualiteit voorkomt ontkenkend. 'Ik heb voor dat boek een ander thema.'

Ook de gedachte dat homoseksualiteit een ondergeschikte rol kan vervullen in het boek en niet het centrale thema hoeft te zijn is niet in haar opgekommen. 'Maar', zegt zij, 'ik zal het onthouden.' Kromhout meent dat het heel belangrijk is dat er meer homoseksuele personages in jeugdboeken opduiken. 'Als je homoseksualiteit als vanzelfsprekend beschrijft, bereik je ook veel andere jongeren die er niet zo mee bezig zijn. Die pakken minder snel een boek uit de kast dat homoseksualiteit als thema heeft. Je laat zien dat het bestaat, het is niet naar of anders. Ik zou heel graag willen dat het zover komt dat veel meer auteurs als vanzelfsprekend homoseksuele personages en situaties in hun boeken opvoeren. Nu ik erover praat en nadenk, ga ik dat steeds belangrijker vinden. Maar misschien moet ik er zelf eerst eens wat meer werk van maken.'

daar zit geen gevoel meer in. Ik zocht naar een meer literaire vorm.'

Kromhout geeft toe destijds iets te hebben gechargeerd om een leuk stukje te krijgen. 'Maar ik dacht wel even waar gaat dit over. Schrijf nou maar gewoon wat ze doen. Het is moeilijk om erover te schrijven. Vaak eindigt het verhaal op het moment dat een stel de slaapkamer in gaat, en gaat het weer verder als zij er uit komen. Dat heeft te maken met de grote angst van volwassenen met kinderen over seks te praten. In mijn boeken wordt veel geknuffeld en aangeraakt, ik stop er veel lijfelijkheid in.'

Dohmen noemt het iritant dat er zo moeilijk over seks wordt gedaan in jeugdboeken. 'Er wordt nooit geschreven over een aantrekkelijk-

waren. 'De juffrouw ging er tegen in, wat nog veel erger is. "Dat mag je niet zeggen," zei ze, "het zijn toch ook mensen." Ik vind zo'n meisje wel eerblij, die is tenminste duidelijk. Meestal wordt er op scholen een beetje gecheilig over gedaan. Statistisch gezien moeten er in zo'n klas toch een of twee homoseksuele kinderen zitten. Daar hoor je nooit over. Zij zijn wel wijzer, zij moeten nog langer mee op school. In mijn hart hoop ik wel dat er kinderen zijn, die geholpen zijn met wat ik schrijf over homoseksualiteit. Dat er een jongetje is dat denkt: "Hé, het valt wel mee". Maar daar schrijf ik het niet om.'

VERHULLEND

Vorig jaar zei Bram Vermeulen bij de opening van de kinderboekenweek dat het hem was opgevallen dat kinderen kennelijk geen seksuele gevoelens hebben. In de kinderboeken die hij had gelezen, trof hij nauwelijks seksualiteit aan. De meeste auteurs geven toe dat seksualiteit een van de moeilijkste dingen is om over te schrijven. Hazelhoff: 'Ik ontwijk het vaak. Er zijn geen goede woorden voor. Of het wordt te ordinaar of het is te verhullend. Ik vind het bijna nooit goed geschreven. Ik schrijf er niet veel over, maar als er in mijn boeken seks wordt bedreven, wappert er tegenwoordig altijd een condoom in beeld. Wat dat betreft zie ik me toch als een opvoeder.'

In *De Trimbaan* komt een passage voor waarin de hoofdpersonages Filip en Rogier met elkaar naar bed gaan. Dros schrijft: '(...) *de huid van Rogier had geen grenzen en hij had dorst, een gevoel van dorst tot hij samen met Rogier vlootbaar werd en het tegenwoordige van dorst* (...)' Kromhout schreef er in *de Volkskrant* over dat hij seksuële zeker was de jongens liefde betrof, alijd een op een merkwaardig ontvrijkende manier van neergeschreven. Hij stelde voor het geciteerde gedeelte te veranderen in: '*Zie kwamen klaar en lieten het smakelijke sperma van elkanders buik*'. Of, vraagt Kromhout zich af, is dat te schokkend voor jonge lezers. Dros vindt het op die manier gewoon niet interessant. 'Ik wilde die liefdescene niet beschrijven als een handeling, dan wordt het veel te technisch. Het gaat om de inleving, om een enorme passie en bewegingheid. Zoals hij het schrijft,

zegt de indruk te hebben dat kinderboeken voornamelijk worden geschreven door vrouwen en homoseksuele mannen.

Imme Dros kreeg voor haar boek *De Trimbaan* (1988) een gouden griffel. Zij vraagt zich af waarom homoseksuele auteurs niet vaker boeken schrijven waarin hun eigen geardeheid een rol speelt. 'Er is mij ooit gevraagd een boek te schrijven over homoseksualiteit omdat er zo weinig was voor homoseksuele kinderen. Ik wilde geen boek over een probleem schrijven, wel een boek over liefde. Het was voor mij niet moeilijk om *De Trimbaan* te schrijven omdat het om dezelfde gevoelens gaat. Toen het boek was verschenen, kreeg ik veel brieven van ouders waarin vaak de vraag stond of ik in een volgend boek wilde schrijven over de liefde tussen twee meisjes. Dat wilde ik niet, maar ik heb het wel tjd een overleg aan enkele collega's voorgesteld. Er werd nauwelijks op gereageerd, kennelijk vindt niet iedereen het een gemakkelijk onderdeel.'

Ik vind dat er veel meer boeken moesten zijn waarmee kinderen zich kunnen identificeren. Dan hoeft het niet meteen over liefde te gaan. Op jongere leeftijd is verering veel meer aan de orde. Ik vereerde als jong meisje een juf van de kleuterschool. Ik vond de manier waarop zij haar voeten een beetje scheef neerzette prachtig. Over dat soort dingen voor kinderen van acht en negen is er heel weinig.'

BELACHELIJK

Kinderboekenauteurs zijn vaak in de gelegenheid reacties van hun publiek te vernemen. Zij worden bijvoorbeeld uitgenodigd op scholen te komen praten over hun werk en in discussie te gaan met de kinderen. Die verhalen frank en vrij was zij van de verhalen vinden. Volgens Dohmen is dat een van de redenen waarom auteurs tot voor enig jaren niet openlijk over hun homoseksualiteit spraken. 'Het heersende beeld was dat homoseksuelen een negatieve invloed op kinderen hadden en hen tot homoseksualiteit konden aanzetten.'

Tijdens een schoolbezoek kreeg Kromhout een vraag over homoseksualiteit. Hij legde uit dat wanneer twee jongens van elkaar houden dat net zo gewoon is als een jongen en een meisje van elkaar houden. 'Kinderen blijken dat dan snel gewoon te vinden.'

Veronica Hazelhoff, auteur van *De Bijenkoningin* (1992), maakte het mee dat een meisje zei het ronduit belachelijk te vinden dat sommige personages in het verhaal homoseksueel

één kinderboek. *Portret van Sanne* (1992) is een boek waarin een meisje van dertien haar lesbische gevoelens ontdekt en erover begint te praten. Cazemier vertelt over het ontstaan van haar debuut. 'Ik wilde een boek schrijven en zocht naar een onderwerp. Over homoseksualiteit is te weinig geschreven, vond ik. De jeugdboeken die er over bestaan geven

Auteurs van kinderboeken over homoseksualiteit

een te negatief beeld of zijn gewoon onloofwaardig.' Om zich in te leven in haar onderwerp sprak Cazemier veel met een lesbische vriendin. Haar opzet was een boek te schrijven speciaal voor meisjes.

Met de klas waaraan ze les geeft, besprak ze het boek. 'De kinderen vonden het erg mooi, voor velen was het echt een openbaring', aldus de schrijfster. Ze waren er verbaasd over dat homoseksualiteit zoveel invloed op iemand's leven heeft. Ik denk dat het boek kinderen inzicht geeft en dat er begrip gekweekt wordt. Op mijn school blijkt homoseksualiteit niet te bestaan. Ik ken geen enkele leerling die homoseksueel is en er wordt maar weinig op een normale manier over gesproken. Het gaat altijd over vieze flikkers. Het onderwerp zit erg in de taboesfeer.'

VOOR HET EERST

Jacques Dohmen werkt bij uitgeverij *Quirida*, dat voor ongeveer vijftig procent kinderboeken in haar fonds heeft. Hij zegt niet zoveel manuscripten aangeboden te krijgen waarin homoseksualiteit een rol speelt. 'Ik let er altijd speciaal op en vraag dat soort boeken ook aan. Maar het criterium blijft of het een goed geschreven boek is. We houden hier niet zo van probleemboeken. Ik heb een heel aantal boeken die helemaal over homoseksualiteit gaan. Maar zo'n boek als *Je moet dan op mijn graf* (1985) van Aidan Chambers is een heel belangrijk boek. Ik denk dat het veel jonge mensen helpt. Het gaat over een jongen die op een leeftijd is waarin hij van alles voor het eerst ontdekt. Op school wordt hij voor moeilijke keuzes gesteld. Hij wordt ook voor het eerst verliefd. Toevallig op een jongen. Kinderen op die leeftijd maken alles voor het eerst mee, veel dingen liggen op een onbekend terrein. En kinderen die homoseksueel zijn op die leeftijd hebben niet zo veel identificatiemogelijkheden, simpelweg omdat er weinig over geschreven wordt.' Dohmen

MODERNE COMING-OUT

Peppino (19) is een van de boeken van de hand van Kromhout waar homoseksualiteit in voor komt, al wordt de term niet gebruikt. *Peppino* is een jongste dat, gehuld in een repak, in een circus optreedt. 'Toen hij ouder werd begon hij er genoeg van te krijgen altijd

iemand te moeten zijn die hij niet was.' Tijdens zijn vlucht uit het circus ontmoet hij in het bos een andere beer. Tussen beide beren ontstaat een intieme vriendschap. De echte beer blijkt van het eind niet zo echt te zijn, maar ook een verkleed jongetje.

Kromhout zegt niet met vooropgezette bedoeling het boek te hebben geschreven. 'Terwijl ik *Peppino* aan het schrijven was, bleek het inderdaad over twee jonges te gaan die van elkaar hielden. Dat gebeurde gewoon, het was gewoon heel vanzelfsprekend. In een recentste NRC stond er over *Peppino* moderne coming-out was. Dat was ik helemaal niet.'

De houding van Kromhout ten aanzicht van homoseksualiteit in kinderboeken is ambivalent. Eigenlijk zou hij heel graag een goed boek over homoseksualiteit willen schrijven. 'L'it angst om er maar over te schrijven zonder dat hij een goede reden heeft dat boek er echt van niet. Ik heb grote angst een boodschap te geven die ik niet wil geven. Het gevoel dat ik een boek zou schrijven dat over jongens die het met elkaar doen, is heel belangrijk. Het boek daarover moet gaan. Het moet er aanvankelijk in terecht moeten vallen. Het is een goed boek schrijven, dat is het uitgangspunt. Aan de andere kant zou ik ook wel over homoseksualiteit voor kinderen willen schrijven. Ik weet hoe eenzaam kinderen op die leeftijd kunnen zijn, vooral met dat soort gevoelens. Een boek heeft toch in zekere zin een soort opvoedkundige functie; dat kan tenminste zo zijn. Je kan laten zien hoe mensen er ook op kunnen reageren. En ik weet hoeveel een boek voor een kind kan betekenen. Ik ken een jongetje van geschieden ouders dat het boek *Wim* (1976) van Wim Hofman (Dat gaat over echtscheiding - JF) onder zijn kussen bewaarde. Hij las er iedere avond even in en putte er veel troost uit.'

Caja Cazemier is lerares Nederlands op een middelbare school in Leeuwarden, getrouwd vader van twee kinderen, en auteur van

Caja Cazemier

Portret van Sanne

Van Holkema & Warendorf

JE NET NIEMAL EEN VUURIGE BAKKER

... ..

... ..

... ..

de krant, d'r staan genoeg boontjes in."

Zulke reacties hebben één ding gemeen: ze stimuleren de jongen zijn gevoelens te ontdekken en te onderdrukken, ze geven hem de indruk dat hij niet stevig genoeg in elkaar zit, niet tegen dit leven is opgewassen, nog niet man genoeg is, en ze hameren er bij hem in dat je gevoelens maar op een andere manier moet zien kwijt te raken dan door er over te praten. Dat is helaas wat bepaalde jongens gaan doen ook: ze geven iets of iemand een trap, dringen zich een stuk in de kraag of halen andere minder gewenste grappen uit. En als dat problemen veroorzaakt, op school, op straat, met politie of justitie, dan krijgen ze daar vervolgens weer even 'hard' voor op hun donder.

Wat veel vaders, ook vaderspolitici, blijkbaar nog altijd niet hebben begrepen, is dat discipline niet in eerste instantie 'tucht' betekent, maar 'leerproces' (van het Latijnse woord discere, leren). Het belangrijkste dat kinderen te leren hebben, is de goede waarneming en hantering van hun gevoelens. Als we in dat opzicht in gebreke blijven, blijft er inderdaad geen andere mogelijkheid over dan om van discipline maar tucht te maken.

ment dat de jongen zich teleurgesteld en gedeprimeerd voelt, hij zich ook innerlijk verzet tegen dat gevoel. Hij bouwt in zijn lichaam spanning op om dat gevoel af te sluiten en te onderdrukken. Door goed te letten op wat voor gevoelsproces zich in zijn zoon afspeelt, door dat onder woorden te brengen en door acceptatie en respect voor die gevoelens over te brengen, geeft de vader David als het ware toestemming zijn gevoelens volledig te ervaren, ze te accepteren en er op een bewuste manier mee om te gaan. David gaat zich beter, minder gespannen voelen, omdat hij zijn gevoelens niet hoeft op te potten. Veel vaders, zegt Gionotti, vinden dit soort gesprekken maar 'sof' gedoe en geven de voorkeur aan een 'hardere' aanpak.

„Wat had je dan verwacht? Dat het de eerste beste keer al raak zou zijn. Zoek je toch gewoon wat anders!”

„Daar hoef je toch niet meteen te teleurgesteld over te doen.”

Het is toch geen drama. Zal je nog wel eens keer gebeuren hoor. Je duikt gewoon weer in

naar een leuke en goedbetaalde vakantiebaan, maar werd niet aangenoemen. Teleurgesteld en misnoedig kwam hij thuis. Zijn vader had met hem te doen en probeerde dat ook zo goed mogelijk over te brengen.

Vader: „Je had die baan echt graag willen hebben, niet?”

David: „Ja, dat kan je wel zeggen ja.”

Vader: „En je was er ook heel geschikt voor, ook.”

David: „Nou dat heeft me nogal veel geholpen.”

Vader: „Wat vervelend zeg.”

David (zuchtend): „Nou zeg dat wel, pa.”

Vader: „Naar een geschikte vakantiebaan zoeken en 'm dan niet aan je neus voorbij zien gaan, daar word je ook niet vrolijker van.”

David: „Ja, vertel mij wat.”

Even viel er een stilte. Toen zet David: „Nou ja, het is nou ook weer niet het einde van de wereld. Ik vind wel iets anders.”

Laten we eens bij deze dialoog stilstaan. Het is heel waarschijnlijk dat op hetzelfde mo-

met andere gezinsleden samen te werken.

Op de vierde plaats tenslotte draait het om het vermogen 'proces-gericht' in plaats van direct 'oplossings-gericht' te ageren. Wat met dit laatste precies wordt bedoeld, kan ik het best illustreren aan de hand van een voorbeeld uit het werk van wijlen Halm Ginnott, kinderpsycholoog en een genie op het terrein van ouder-kind-communicatie. In zijn boek 'Tussen Ouder en Tiener' beschrijft hij de volgende vader-zoon dialoog: David, zeventien jaar oud, had gesolliciteerd

door René Diekstra

mate waarin vaders vier bepaalde sociale competenties of vaardigheden in huis hebben, een belangrijke rol te spelen.

Op de eerste plaats gaat het om het vermogen hulp in te roepen. Is de vader in staat aan de andere gezinsleden te vragen hem te helpen bij het verzinnen van oplossingen voor bepaalde problemen die hij (binnen- of buitenshuis) ervaart? Op de tweede plaats betreft het het vermogen zorgzaam te zijn. Is hij vooral iemand die zich in huis, tuin en keuken laat bedie-

nen of dient hij zelf ook op een evenredige manier? Op de derde plaats, coöperativiteit. Doet hij in en om huis eerst en vooral (meestal) alleen zijn eigen zaken en laat hij anderen de humme alleen doen, of doet hij regelmatig dingen samen met andere gezinsleden zonder dat hij per se de leiding moet hebben? Het is hier van belang te beseffen dat de neiging om in de competitie te gaan de tegenpool van coöperativiteit is.

Naarmate een vader sterker competitief is ingesteld, met een zekere mate van competitie is overigens niets mis, zal hij minder de neiging hebben

welddadig en delinquent gedrag de invloed van vaders op zonen groter lijkt te zijn dan die van moeders. Zelfs bij eetstoornissen als anorexia en boulimia bij meisjes lijkt de invloed van vaders niet onder te doen voor die van moeders.

Er is één gebied waarop het gedrag van vaders zelfs buitengewoon ingrijpend is, en dat is seksueel misbruik. Kinderen die door hun biologische of stiefvader zijn misbruikt, blijken veel vaker - naar schatting in zo'n veertig tot vijftig procent van de gevallen - een ernstige psychische stoornis te ontwikkelen, dan kinderen die door een ander familielid seksueel zijn misbruikt.

Vaders maken dus blijkbaar een groot verschil. Dat verschil is het gevolg van de manier waarop vaders direct met hun kinderen omgaan. Maar ook indirecte factoren spelen een rol. Zoals de manier waarop de vader met de moeder omgaat - is hij dominant, autoritair of klie-

nerend jegens haar? - en de wijze waarop hij spanningen in de huwelijksrelatie of in het gezin aanpakt. Met name lijkt de

Jongens die hun gedachten, gevoelens en toekomstplannen met hun vader delen, gedragen zich minder gewelddadig. Jongens wier vader emotioneel afstandelijk, weinig kindgericht en weinig mededeelzaam is, lopen vaker van huis weg. Als kinderen emotionele of gedragsproblemen hebben, dan leggen vaders de verantwoordelijkheid daarvoor eerder op oorzaken buiten zichzelf dan bij zichzelf. Vaders zijn sterk geneigd om moeders de schuld te geven van de gedragsmoeilijkheden bij hun kinderen.

Dit zijn geen gedachten op de late namiddag van mijzelf. Het zijn drie conclusies uit het artikel 'De rol van vaders bij psychische problemen van kinderen en jongeren', met de veelzeggende ondertitel 'Make room for daddy', dat onlangs in het gezaghebbende tijdschrift Psychological Bulletin verscheen. In het artikel wordt een overzicht gegeven van wat er uit onderzoek bekend is over de rol van vaders tegenover moeders met betrekking tot psychische problemen bij kinderen.

Daartussen blijkt niet veel verschil te bestaan, in tegenstelling tot wat veel mensen geloven. Met deze aantekening overigens, dat bij problemen als alcoholmisbruik en agressief, ge-

Na-zwangerschapverlof

Een berichtje in de krant? Ik kan het me niet herinneren. Het kan ook niet waar zijn dat een kraamverzorgster lastig wordt gevallen door de man die ze de helpende hand reikt. De jonge vader die absoluut geen idee heeft hoe hij zijn nog van een verbandje om het stompje navelstreng voorziene zoon in bad moet doen.

met o.l., ongewenste intimiteiten. Er komt dus een moment dat het jonge vaders verplicht wordt gesteld veertien dagen op vakantie te gaan. Een soort verplichte na-zwangerschapverlof.

Hetzelfde geldt voor wijkverpleegkundigen. Vrouwen die aan huis komen om al dan niet bedlegerige patiënten te helpen bij de allernoodzakelijkste dagelijkse besommingen. Wassen, stofzuigen, boodschappen doen, kan geen kwaad, maar zodra de mannelijke patiënt een washandje ontwaart, blijkt twee op de vijf hulpen te worden geconfronteerd met andere behoeften. Ook de wijkverpleegkundige begon aan zichzelf te twifelen. Er werd een voorbeeld in beeld gebracht. Gespeeld weliswaar, maar het shockeerde wel. Je gelooft het niet, maar het blijkt één van de meest verzorgende problemen in deze verzorgende sector. De veelal jonge vrouwen houden van hun beroep, maar je kan je voorstellen dat hun vak uitstervend is. Weer een schoolvoorbeeld van gebrek aan respect voor de medemens. Gaat er eigenlijk één dag voorbij dat we er via ons beeldscherm niet mee worden geconfronteerd? Neen. Er sluipt dus een proces van gewinning ons brein binnen. En dát mag nou juist niet.

Jan Boerop

Gezien

Hoe hij de pampers moet verwijderen zonder zijn glimmende hoopje vlees en bloed onder de stront te smeren. En uitgerekend die 'steun en toeverlaat in moeilijke tijden' moet hij het hof maken. 't Is niet waar. 't Is wel waar.

De EO had een te summieriere reportage over dit precaire onderwerp voorzien van de titel 'Het verzwegen probleem'. Een lastig gevallen kraamverzorgster vroeg zich af of ze het zich had ingebeeld. Tijdens haar opleiding was dat onderwerp nooit aangeroerd. Daarom was ze gaan twifelen. Logisch, want je komt in de eerste en enige plaats om te assisteren bij de verzorging van moeder en kind en pa en pasant in te wijden in de geheimen van het huishouden. Dat de al dan niet jonge vader de laatste (of alle) maanden van de zwangerschap niet aan zijn gerief is gekomen, kan de kraamverzorgster niet helpen en daarna niet verhelpen. Daar is ze niet voor, maar uit cijfers blijkt dat twee op de drie worden geconfronteerd

Poolse kardinaal tegen voorlichting aan jeugd

De primaat van de rooms-katholieke kerk in Polen, kardinaal Josef Glemp, is tegen seksuele voorlichting op scholen. Dat zei hij zondagavond tijdens een vastenoverweging in Warschau. Hij pleitte voor de oprichting van nieuwe kerkelijke instellingen voor opvoeding en onderwijs. Seksuele voorlichting op scholen is volgens de kardinaal 'bedoeld om kinderen de twijfelachtige verworvenheden van seksuologen bij te brengen en beperkt zich tot seksueel-technische methoden'. Sinds de wet die abortus verbiedt, deze maand van kracht is geworden, is seksuele voorlichting op scholen wettelijk verplicht. De kennis van de jeugd over verschillende voorbehoedsmiddelen is volgens artsen nog steeds minimaal.

UN 19/3

DE KLEINEREN

TV MAGAZINE 71

Ook jongens

Ik lees al een paar jaar *Achterwerk*. Soms staan er berichtjes in van meisjes van 10 die ongesteld zijn. Ik vind het best moedig van ze dat ze erover schrijven zoals in 'Beetje bang' (#7). Je kan er niks aan doen, want de een begint nou eenmaal eerder dan de ander. Zorg er toch maar voor dat je ouders het weten. Of je moeder dan, want ze laten je echt niet in de kou staan. En ze zien het toch wel aan je omdat je groeit. Ik ben een jongen en kreeg ook haren toen ik 10 was en ik heb het aan mijn moeder laten zien. Mijn ouders waren in het begin heel even verbaasd omdat ze het wat vroeg vonden, maar ik kon er daarna juist goed over praten toen er bij mij voor het eerst sperma kwam. Soms heb ik het er wel eens moeilijk mee gehad. Als ze je pesten omdat je lang bent, of als ik een natte droom had gehad. Dan is het fijn als je er over kunt praten als vrienden. Ik hoop dat je hem in *Achterwerk* zet en dat er ook jongens reageren.

Tim (12 jaar)

Achter het fietsenhok

Best meisje van 10 ('Beetje bang', #7). Het is gewoon gewoontjes dat je vroeg borsten krijgt en schaamhaar is heel normaal. Ik ben net 10 geworden. Ik heb borstels als bobbels. Supernormaal. Eerst vroeg ik het aan mijn vriendin. Achter het fietsenhok hebben we ze toen vergeleken. Voor jou raad ik je aan, pak al je moed bij elkaar en zeg het tegen je moeder. De één is vroeg, de ander laat. En vindt ze het stom, dan kun je altijd op je kamer lekker uitrazen. Dat lucht op. Maar wedden dat ze het ook heel normaal vindt. En trouwens, later als je al flinke hebt en de late pas beginnen, ben je er trots op dat je ze al hebt. En eigenlijk ben ik er al heel trots op. Dus maak je nou maar geen zorgen, denk niet dat het iets vreemds is. En dat menstruatie gelijk met borsten komt, is gewoon flauwekul. En als je toch gaat menstrueren kan ik nog maar één ding zeggen: Gefeliciteerd, je wordt een vrouw.

VPRO 6-3

Asha (10 jaar)

VPRO, Postbus 11, 1200 JC Hilversum

Dit is No 10 Brieven aan Katja de Bruin,

AW '2

VPRO-vid 6/2

Ook zo vroeg

Aan een meisje van 10 ('Beetje bang', #7). Ik ben 12 en twee jaar geleden had ik hetzelfde probleem. Ik was namelijk bijna het eerste meisje uit de klas dat volwassen aan het worden was. Ook ik kreeg schaamhaar en m'n borstjes begonnen te groeien. Ik ging ermee naar m'n moeder, nadat ik weken lang in angst had gezeten dat ze het zou merken.

Toen ik het vertelde, zei ze dat ze ook zo vroeg was geweest. M'n moeder zei (niet om je bang te maken) dat ik nu ieder moment ongesteld kon worden. Zo heb ik twee lange jaren in angst gezeten dat ik het zou worden. Ik was bang, vreselijk bang. Elke keer als we op schoolreis (kamp) gingen, dacht ik dat ik het zou worden. Natuurlijk werd ik het niet! Je kunt er niet zoveel aan doen, want het is niet tegen te houden. Toch zou je eens aan je moeder moeten vragen hoe het met haar zat op d'r tiende. Ik werd namelijk in hetzelfde jaar als m'n moeder ongesteld (ook toen ze 12 was). Mijn vriendin was eerder dan mij ongesteld en haar heb ik helemaal uitgehoord. Maar waarschijnlijk ben jij pas over 'n jaar of twee ongesteld, hoor! En zo'n ramp is het niet; het is lastig, maar anderen hoeven er niets van te merken! Succes.

VPRO 27-2

Een meisje van 12

Over viezeriken en kalverliefde

De forse mevrouw van de banketbakker zei het zondagmorgen, bij het overhandigen van de dagelijkse croissants: „Julie mensen met kleine kinderen mogen wel een riem aanschaffen om ze aan de lijn te houden”.

Ze zei dat omdat ze geschokt was, die ochtend, door de laatste van een kinderroof. Een zesjarig meisje, in Sevilla, was meegelokt om bloot te poseren voor een vijftigjarige man die polaroid-foto's van het kind maakte.

Het was niet zomaar een geval van een vieze man. Dit heerschap, op heterdaad betrapt door de politie, verscheen bijna wekelijks in de Spaanse roddelbladen omdat hij de hertog van Fera is, een van de bekendste en meest omstreden

notabelen van het land. De hertog, enkele jaren geleden gescheiden van een modekoningin, stond in Sevilla bekend om zijn liefde voor de cocaïne en blote vrouwen, hoe jonger hoe beter. Maar zes jaar?

Hij zit nu in het gevang, en kan acht tot twaalf jaar gevangenisstraf krijgen. Hij is depressief geworden, zonder de coke en door de nachtelijke roep van zijn medegevangenen.

„Hertogje...”, klinkt het de hele nacht door de galerijen uit tientallen kelen. Het toeval wil dat de vader van het ontvoerde meisje in dezelfde gevangenis zit, vanwege drughandel. Hij heeft al gevraagd een half uurtje met de hertog alleen te mogen zijn op de binnenplaats. Spanje beleefde op dit moment een psychose door de ontvoeringen, verkrachtingen of andere misdrijven

met jonge meisjes. Er lijkt een golf van vermiste tieners te zijn, al is het aantal aangiften waarschijnlijk niet groter dan enkele jaren geleden.

Maar nu zijn er speciale tv-programma's die er volop aandacht aan besteden, en komt dit soort zaken gewoon veel meer in het nieuws dan voorheen. En maar al te vaak moet er na enkele weken een trieste afloop worden gemeld. Het ontziende lichaam is gevonden. „Autopsie moet uitwijzen of het meisje ook verkracht is”, luidt dan de laatste zin van het nieuwsbericht.

Veel ouders slapen niet rustig meer als hun dochters naar de disco gaan. Drie meisjes uit een dorpie bij Valencia werden eind vorig jaar beestachtig mishandeld en met een nekshot vermoord, toen enkele „bekenden” hen met de auto hadden

opgepikt om hen naar een schoolfeest te brengen. Een van de moordenaars, al snel na de vondst van de drie lichamen

geïdentificeerd, loopt nog altijd vrij rond. Spanje is groot en de politie lijkt zijn spoor te zijn kwijtgeraakt. De sneeuwbal van dit soort berichten is inmiddels zo groot geworden, dat elk nieuw geval in de pers ongekende aandacht krijgt toebedeeld en een enkeling al publiekelijk als verkrachter is veroordeeld zonder dat er nog een rechter aan te pas is gekomen.

Dat laatste is het geval met een onderwijzer uit het dorpie Ayamonte, helemaal onderin Spanje, aan de grens met Portugal. Arturo, 34 jaar, was verliefd geworden op een leerlinge. Zij, Nuria, is pas twaalf jaar. „Maar al een heel volwassen meid”, zeiden de

mensen die haar kennen. Zo volwassen, dat Nuria ook smoorverliefd op Arturo is.

Samen vluchtten ze uit het dorp, omdat de ouders van Nuria de relatie niet accepteerden. Spanje stond op zijn kop, opnieuw een meisje vermist. Maar Nuria was niet tegen haar zin meegegaan. Sterker, de vlucht was haar idee. „Ik ga liever dood dan zonder Arturo te leven”, zei ze.

Na een weekje Ibiza zouden ze haar ouders weer treffen, voor de camera's van een van de roddelbladen. Zo konden ze met het verkopen van de primeur financieel wat wijzer worden. Het geld konden ze wel gebruiken, want Arturo was inmiddels voor een half jaar op zijn school geschorst. Maar de politie onderschreepte het verliefde stel.

De papa van Nuria had echter beloofd zijn aanklacht tegen Arturo in te trekken en de relatie te accepteren. Hij stelde slechts één voorwaarde: de leraar mocht geen seks hebben gehad met zijn dochter. Bij het gynaecologisch onderzoek waren in het media-gekke Spanje nog net geen camera's aanwezig. De uitslag was bevredigend, en Arturo werd zonder borgsom vrijgelaten. Spanje haalde opgelucht adem. Vergelijken bij veel vermiste leeftijdsgenoten heeft Nuria geluk gehad. Of dat betekent dat ze ook echt gelukkig zal zijn, is een andere vraag. Die zullen Nuria en Arturo binnenkort wel exclusief in een roddelblad beantwoorden. Op de voorpagina zullen ze dan wel de concurrentie van de hertog van Fera moeten dulden.

EOWIN WINKELS
TUSSEN
SPANJAARDEN

Spaanse hertog in opspraak door aanranding vijfjarig meisje

BARCELONA — Spanje is in de ban van een verkrachtingszaak, waarbij een van de meest vooraanstaande adellijke personen in het land, de hertog van Fera, Rafael Medina y Fernandez de Cordova, een uiterst kwalijke hoofdrol speelt.

De hertog werd afgelopen weekende gearresteerd bij een politie-inval in zijn appartement in Sevilla, terwijl hij zich vergreep aan een vijfjarig meisje. Met hem werden ook drie aan drugs verslaafde prostituees, onder wie een tante van het meisje, aangehouden. Het viertal wordt verkrachting, cocaïne-gebruik, ontvoering en pornografie ten laste gelegd.

De aanpak van de Spaanse kranten betekent: 'interviews' met en foto's van het vijfjarig kind, haar aan drugs verslaafde moeder en verpauperde overige familieleden. Natuurlijk wordt ook het doopceel gelicht van de hertog, die reeds in 1990 terecht moest staan omdat hij cocaïne zou hebben verstrekt aan prostituees, maar toen wegens gebrek aan bewijs werd vrijgesproken.

Zo weten sommige kranten te melden dat de vader van het meisje, die wegens cocaïnehandel een gevangenisstraf van 28 maanden uitzit, heeft aangekondigd met de 'schender' van zijn dochter in de gevangenis te zullen afrekenen. Andere kranten generen zich niet om gedetailleerd te beschrijven welke 'spelletjes' de hertog en 'zijn' prostituees met het meisje speelden.

35-3-8 N/V/N

Ontucht: drie jaar geëist

MIDDELBURG — De officier van justitie heeft gisteren voor de rechtbank in Middelburg tegen de 43-jarige A. de C. uit Hulst drie jaar cel geëist. De C. wordt ervan verdacht in 1990 en 1991 zeker 30 keer seksuele gemeenschap te hebben gehad met een toen 9-jarig meisje.

Het meisje speelde regelmatig op de scheepswerf in Sluiskil waar De C. werkte. Volgens de verklaringen van het meisje zou De C. haar vrijwel iedere dag seksueel benaderd hebben en werd zij gedwongen met de nodige regelmaat en op diverse plaatsen op de werf met hem gemeenschap te hebben. Volgens De C. had hij "slechts 25 tot 30 keer" gemeenschap met haar.

N/V/N 27-7-93

Meisje door familie tien jaar misbruikt

Van onze correspondent SCHIEDAM — Een Schiedams meisje is tussen haar vijfde en vijftiende jaar vele malen, soms met geweld, verkracht en seksueel misbruikt door haar vader, haar broer, twee ooms en een kennis. Alle verdachten hebben bekend.

Het slachtoffer deed, daartoe aangespoord door vrienden, vorig jaar oktober aangifte. Zij was toen vijftien jaar. De aangifte werd gesteund door haar moeder, hoewel deze tegenover de politie verklaarde al die jaren van niets te hebben geweten.

De meeste daders zijn na verhoor weer op vrije voeten gesteld. Zij zullen voor de rechter moeten verschijnen. De vader zit in het huis van bewaring. Het meisje is onder behandeling gesteld van Bureau Slachtofferhulp. Zij verblijft voorlopig bij vrienden.

N/V/N 11-3-93

Grootvader cel in na seksueel misbruik

Van onze justitiemedewerkster ASSEN — Wegens het seksueel misbruiken van zijn kleindochter is de 70-jarige J.B.E. uit Emmen door de rechtbank in Assen veroordeeld tot een jaar gevangenisstraf. Van deze straf is de helft voorwaardelijk opgelegd. Het meisje werd vanaf haar negende tot haar zestiende jaar door haar opa misbruikt als ze bij haar grootouders logeerde.

Van het hebben van gemeenschap met het kind is E. vrijgesproken. Ontucht achtte de rechtbank wel bewezen. De officier had eerder wegens beide feiten twee jaar cel, waarvan acht maanden voorwaardelijk, tegen E. geëist.

— OPMERKELIJK —

Faxlogo van het Buro Jeugd- en Zedenpolitie Amsterdam.

Cel voor ontucht met gehandicapten

AMSTERDAM, 25 MAART. Een 54-jarige Hilversummer is gisteren in Amsterdam tot vijftien maanden gevangenisstraf veroordeeld wegens het plegen van ontucht met twee geestelijk gehandicapte jongens. Er was twee jaar en tbs geëist. De verdachte werkte als vrijwilliger in een inrichting en kreeg daar geregeld de zorg toevertrouwd voor geestelijk gehandicapten. Tussen juni en december 1991 pleegde hij herhaaldelijk ontucht met een 20-jarige jongen. De man heeft alles ontkend. Hij werd al negen keer eerder veroordeeld voor een zedendelict.

Politiecommissaris Marokko berecht na 518 verkrachtingen

Nieuwsdienst El Pais
RABAT — Een commissaris van de gevreesde geheime politie in de Marokkaanse stad Casablanca is aangeklaagd wegens verkrachting van zeker 518 vrouwen. Een groot aantal van zijn slachtoffers durft niet tegen hem te getuigen, maar 27 van hen, gesteund door de Democratische Vrouwenvereniging van Marokko, zijn bereid voor de rechtbank te verschijnen.
Het proces tegen Mustafa Tabit wordt op bevel van de rechters achter gesloten deuren voortgezet. Jarenlang zou de commissaris van zijn positie misbruik hebben gemaakt door vrouwen onder valse voorwendselen of via dwang en bedreiging met wapengeweld in zijn kantoor te krijgen en te misbruiken, soms voor de ogen van hun kinderen. Regelmatig pikte hij vrouwen van straat in zijn auto op. Een meisje dat uit zijn kantoor wilde vluchten kwam om na een sprong uit het raam. Na dit voorval werd de commissaris overgeplaatst, maar niet aangeklaagd.

Ook drie hoofdcommissarissen en een inspecteur van het politiebureau in Casablanca, waar Tabit sinds 1985 had gewerkt, zijn in staat van beschuldiging gesteld. Zij zouden slachtoffers van de verkrachtingen, die op videobanden werden opgenomen, onder druk hebben gezet om hun aanklachten in te trekken.

De officier van justitie verzekert dat deze vier handlangers in 1990 een slachtoffer van Tabit opzochten, nadat zij aangifte van de verkrachting had gedaan bij een ander politiebureau. Het viertal overreedde de vrouw om haar klacht in te trekken in ruil voor de teruggave van de videoband die Tabit had gemaakt. De video-opnamen werden door de commissaris-verkrachter aan vrienden en andere belangstellenden verkocht. De rechtbank heeft 118 videobanden in beslag weten te nemen. Advocaten van de slachtoffers hebben de rechters verzocht om deze opnamen niet op het proces in het openbaar te laten zien.

Mede vanwege de vorige week begonnen vastenmaand Ramadan wordt in de Marokkaanse pers nauwelijks over de zaak geschreven.

Doodstraf voor politieman na massale verkrachting

RABAT (DPA, Reuter) — Een hoge Marokkaanse politieman is maandag door een rechtbank in Casablanca ter dood veroordeeld wegens verkrachting, het ontmaagden van meisjes en seksueel geweld bij orgieën in zijn flat. Haj Mohammed Mustapha Tabet (54), is gehuwd met twee vrouwen en heeft vijf kinderen.

Hij werd ook schuldig bevonden aan het aanzetten tot losbandigheid, ontvoering en geweld bij orgieën die hij met verborgen videocamera's filmde. Tabet, die het hoofd was van de geheime politie in het korps in Casablanca, zei dat hij in drie jaar gemeenschap heeft gehad met 1600 vrouwen. Tabet, die ook ging over de afgifte van visa en paspoorten, dwong de vrouwen in zijn bureau tot intimiteit onder bedreiging met geweld of met valse beloften. Hij heeft tien dagen om in hoger beroep te gaan.

Man verdacht van onzedelijk gedrag bij manege Vries

Van een onzer verslaggevers
VRIES — Bij manege Jan Dolfing in Vries is voor de tweede keer binnen een half jaar een man aangehouden die er van wordt verdacht onzedelijke handelingen bij meisjes te hebben gepleegd. Tegen de man is proces-verbaal opgemaakt. Hij zou meerdere meisjes van 14 en 15 jaar, die les krijgen in de manege, onheus hebben bejegend. Oktober vorig jaar is een andere man voor hetzelfde delict aangehouden. Deze heeft gedeeltelijk bekend. De politie bevestigt dat opnieuw iemand is aangehouden, maar wil geen nadere details verstrekken.

Schadevergoeding voor hellepijn geëist

Vier gezinnen eisen van het bisdom Trenton in de Amerikaanse staat New Jersey een schadevergoeding, omdat zij door seksueel wangedrag van een pastoor hun geloof hebben verloren. Daardoor dreigen zij na hun dood in de hel te komen. Omdat zij daartoe in de hel niet in staat zullen zijn, eisen de Amerikanen reeds op aarde een schadevergoeding voor het te verwachten leed na hun dood. De kerk heeft niets tegen de priester ondernomen, nadat hij zich aan verscheidene meisjes heeft vergrepen, zo staat in de aanklacht. De betrokken priester zou op de Filippijnen verblijven.
Het is de eerste keer dat Amerikanen een schadevergoeding verlangen voor het teloor gaan van hun zieleheil.

EPD

Nieuwsblad van het Noorden • donderdag 4 maart 1993

Anderhalf jaar cel na misbruik van jongens

Van onze justitiemedewerkster
ASSEN — De 62-jarige C.G.M. van der S. uit Erica is wegens het seksueel misbruiken van jongens gisteren door de rechtbank in Assen veroordeeld tot anderhalf jaar gevangenisstraf, waarvan een half jaar voorwaardelijk, plus verplicht reclasseringscontact. Naast ontucht acht de rechtbank orale sex bewezen. In de nieuwe, sinds oktober '91 geldende, wetsartikelen met betrekking tot zedenmisdrijven is 'gemeenschap hebben met' vervangen door 'seksueel binnendringen'. De rechtbank zegt in het vonnis dat de wetgever hierbij in ieder geval ook oraal of anaal binnendringen moet hebben bedoeld.

De advocaat van de veroordeel-

de vond dat de rechtbank het orale contact als ontucht moest bestempelen. De rechtbank heeft de officier van justitie gelijk gegeven. Die noemde dit soort contact net zo ernstig als een vaginale verkrachting.

De man heeft bekend dat hij zeven jongens seksueel heeft misbruikt. Hij leerde hen kennen in een buurthuis in Emmen waar hij leider was. Soms kregen de jongens geld van hem.

De officier had eerder twee jaar cel tegen de jeugdleider geëist.

Eis drie jaar voor ontucht met buurmeisje

(Van een onzer verslaggevers)
UTRECHT — Officier van justitie mr. E.J. Julsing-Nijenhuis heeft gisteren voor de Utrechtse rechtbank tegen een 53-jarige Utrechter een gevangenisstraf geëist van drie jaar waarvan een jaar voorwaardelijk. De officier vond bewezen dat hij een half jaar lang een zevenjarig buurmeisje seksueel had misbruikt.

Oktober 1990 kregen de bureaus van de 53-jarige Utrechter hun zevenjarige kleindochter te logeren. Al snel kwam het meisje bij de alleenwonende Utrechter over de vloer. Op de zitting vertelde de man dat het meisje hem min of meer had verleid. Ook zou zij ondanks haar jeugdige leeftijd al veel van seks hebben afgeweten.

Op de zitting gaf de man toe dat hij haar tongzoenen had geleerd. Hij bekende dat zij hem vier tot vijf maal met de mond bevredigd had en dat zij hem ook wel afstrookte.

De man liet haar verder seksfilms zien en toonde haar hoe je een condoom moet worden omgedaan.

De Utrechter ontkende echter dat hij daadwerkelijk geslachtsgemeenschap met haar had gehad. "Het was een spel dat behoort uit de hand liep", zei hij tegen de rechters.

Later omschreef hij de ontucht met het meisje als een vicieuze cirkel waaruit hij niet had kunnen ontsnappen.

De man, die in 1962 ook al eens werd veroordeeld wegens gemeenschap met een minderjarig meisje, verzekerde de rechtbank dat zo iets niet meer zal gebeuren.

Officier van justitie mr. E.J. Julsing-Nijenhuis vond de gemeenschap met het buurmeisje niet bewezen. De verklaring van het meisje was op dat punt niet duidelijk genoeg. De ontucht vond zij wel bewezen.

Strafverzwarende omstandigheid was volgens de officier van justitie dat in haar ogen het meisje aan zijn zorg en waakzaamheid was toevertrouwd.

"De verklaring dat zij het initiatief heeft genomen, vind ik uiterst ongeloofwaardig. En ook al is dat waar, dan nog had u daar

nooit aan toe mogen geven", aldus de officier.

De officier van justitie vroeg de rechtbank een vordering van f 1500 smartegeld van de moeder van het slachtoffer toe te wijzen.

Raadsman mr. A. van Hardeveld vroeg eveneens vrijspraak van de gemeenschap. Hij vond evenmin bewezen dat het meisje aan de zorg en waakzaamheid van zijn cliënt was toevertrouwd.

De advocaat wees er op dat zijn cliënt alle contact met zijn familie was verloren, waardoor de Utrechter in een isolement terechtgekomen zou zijn.

De vriendschap met het veel jongere meisje, die tot juni 1992 had geduurd, had hij nooit de bedoeling gehad om haar op enige wijze pijn te doen, zo vertelde hij tijdens de zitting.

De rechtbank doet uitspraak op 26 maart.

Strafzaak wegens ontucht met jongens aangehouden

dendelinquenten volgt, op vrije voeten gesteld. De rechtbank wil de uitkomst van deze cyclus van twaalf gesprekken afwachten alvorens de zaak strafrechtelijk af te handelen. President mr. J. van der Vinne gaf de man de waarschuwing mee dat hij onmiddellijk weer in de cel gaat als hij de afspraak niet nakomt. Drie van de acht keer is H. niet komen opdagen voor een gesprek.

van het 7-jarige slachtoffer was aanwezig om 1.500 gulden smartegeld te claimen. Zijn raadsman vertelde dat de jongen erg somber en teruggetrokken is geworden. Hij is bang om de straat op te gaan. Eenmaal kwam hij overstuurd thuis toen hij H. was tegengekomen.
H. heeft enige tijd vastgezeten maar is, op voorwaarde dat hij een speciaal programma voor ze-

de jongens het naar vonden wat er gebeurde. De kans op herhaling is aanzienlijk volgens de psychiater. Er wordt een klinische behandeling geadviseerd.

Bij de politie zei H. dat er sprake was van een zekere verhouding en dat alles gewoon spontaan gebeurde. Alle slachtoffers verklaren echter dat ze het naar en genant vonden. De vader

feestdagen in Hoogeveen in de zomer van 1991 een 7-jarige jongen van de straat heeft opgepikt en hem vervolgens heeft betast.

Een psychiater concludeerde dat H. een primitieve gevoels- en denkwereld heeft. De feiten zouden hem in verminderde mate zijn toe te rekenen. Hij onderdrukt voor zichzelf wat er gebeurt is. Hij onderkent niet dat

Van onze justitiemedewerkster
ASSEN — Om meer duidelijkheid te krijgen over wat de juiste behandeling is voor het pedofiele gedrag van de 25-jarige H.H. uit Hoogeveen heeft de rechtbank in Assen de strafzaak tegen de man gisteren aangehouden. H. heeft toegegeven dat hij vorig jaar ontucht heeft gepleegd met zes jongens beneden de zestien jaar. Ook bekende hij dat hij tijdens

VERENIGDE STATEN

Jo met de banjo

MP/DE TIJD 26-3

Even leek het erop alsof op de benoeming van Clinton's minister van Justitie het Boze Oog rustte. En dus kwamen de onberispelijke levenswandel en de geïllide managementkwaliteiten van Janet Reno als geroepen.

JHIM LAMOREE

In haar geboorteplaats Miami staat ze erop de haar gratis aangeboden hamburger te betalen. Een speciale korting voor het bootje dat ze wilde kopen, wees ze van de hand en van een salarisverhoging van vijfduizend dollar op jaarbasis deed ze afstand. Bovendien betaalde de hoogste ambtenaar van het Openbaar Ministerie in Dade County, Florida, onlangs zelf haar tripje naar Washington om met president Clinton te praten over haar mogelijke benoeming tot minister van Justitie. „Zo zijn er voorbeelden van Janet Reno's eerlijkheid en integriteit te over,” weet Seymour Gelber, burgemeester van Miami Beach en oud stafid op het bureau van Reno. „Dat is een uitzonderlijke kwaliteit voor een hoge ambtenaar in Miami en bovendien kon de president dat goed gebruiken na nanny-gate.”

Even leek het inderdaad alsof het Boze Oog op de benoeming van Clinton's minister van Justitie rustte. Aanvankelijk immers had de president zijn zinnen gezet op advocate Zoe E. Baird, maar toen zij in opspraak raakte over het inhuren van een illegale kinderopas over wier salaris zij bovendien geen sociale lasten had afgedragen, trok Baird haar kandi-

datuur in. Clinton's tweede keuze, rechter Kimba M. Wood, bleek, nog voordat zij officieel door de president werd voorgedragen, ook huishoudelijk personeel tewerkgesteld te hebben dat illegaal in het land verbleef. Waarop Jesse Jackson de politiek maar al te graag correcte president, die zocht naar een kabinet dat een weerspiegeling van de Amerikaanse samenleving is, de oplossing aandroeg: „Kies een Afro-Amerikaanse advocate. They don't use nannies, they use grannies.”

Hoe dan ook, Janet Reno, de onkreukbare, kwam als geroepen. Zij was niet alleen van het vrouwelijke geslacht — het presidentiële echtpaar vond van meet af aan dat de minister van Justitie nu maar eens een vrouw moest zijn — zij was ook een alleenstaande vrouw. Problemen met kinderopas, al dan niet illegaal, waren in ieder geval van de baan. En huishoudelijk personeel hield zij er ook al niet op na, want het huis maakte haar moeder of zijzelf wel schoon. Bovendien bestonden er geen verdachte opnamen van telefoongesprekken of compromitterende videobanden. Mevrouw Reno was gewoon al vijftien jaar lang een hardwerkende openbare aanklager, die in haar vrije tijd het liefst met haar bootje het moerassige natuurpark The Everglades doorkruiste of zich in een duikpak hees om de koraalriffen van Miami en de Keys te inspecteren.

Janet Reno is de Amerikaanse evenknie van 'Jo met de banjo', die niet alleen wat haar lengte van bijna twee meter betreft met kop en schouders boven de andere kandidaten uitsteekt, maar ook wat betreft haar onberispelijke levenswandel en haar geïllide managementkwaliteiten. Natuurlijk dook er in Miami iemand op die de 54-jarige 'oude vrijster' van homoseksualiteit beschuldigde, maar dat bleek een politieke tegenstander te zijn die in 1978 samen met Reno om de positie van openbaar aanklager streed en van haar verloor. Jack Thompson, een fanaticke anti-pornografische kruisridder in Miami, meldt dat hij Reno 'natuurlijk nooit in de smerige daad' heeft kunnen betrappen, maar er zeker van te zijn dat haar voormalige campagneleider 'haar man heeft verlaten om met Reno een verhouding te beginnen'. Thompson's onthulling bracht weliswaar enig rumoer in de plaatselijke pers teweeg, maar de ex-man deed de verhouding af als de 'biggest bunch of bull'.

Thompson's fax-bombardement naar de Republikeinse leden van de commissie in de Amerikaanse Senaat die Janet Reno's benoeming moest bevestigen,

Janet Reno: struis, stoïcijns en gedecideerd

mocht niet baten. De voorzitter van de senaatscommissie was zelfs onverbloemd verrukt over haar optreden: „She's a hell of a witness, she's been knocking them out of the park.”

Zij wist, gelijk haar nieuwe haas, dan ook behendig iedereen tevreden te stellen, conservatief en liberaal. Ja, zij vond zichzelf geschikt voor de positie, hield Reno de senatoren voor. Inderdaad, zij was in de abortus-kwestie *pro-choice* en zal, als ze wordt benoemd, kijken of artsen en vrouwen die naar een abortus-kliniek gaan, beschermd kunnen worden. Persoonlijk was ze weliswaar tegen de doodstraf, maar als openbare aanklager van de staat Florida in Dade County had ze in ernstige gewelddadige gevallen 'regelmatig' om die straf gevraagd. (Tijdens haar bewind werden er in totaal 103 mensen ter dood veroordeeld, verreweg het hoogste aantal van alle districten in Florida). Ja, ze was een voorstander van alternatieve straffen, vooral in zaken zonder geweldpleging. Zeker, zij was even geïnteresseerd geweest in het vrijspreken van de onschuldigen als in het vervolgen van de schuldigen. Druk van belangengroepen? „In Miami stond mijn kantoor voor iedereen open, maar als iemand zei dat ik iets niet kon maken en ze de krant zouden inlichten, schreef ik het telefoonnummer van de Miami Herald alvast voor ze op een papiertje.”

De nieuwbakken minister van Justitie, de eerste vrouw in Amerika die in deze positie is benoemd, is een struis, stoïcijnse en gedecideerde dame. „Janet

Reno is een vrouw van weinig woorden,” zegt Seymour Gelber. Hij was degene die haar in 1972 als medewerker van de vorige openbare aanklager in Dade County aannam. Reno liet zich overhalen de totaal in het slop geraakte jeugdrechtbank te reorganiseren en tot Gelber's eigen verbazing deed zij dat ook, in zestig dagen tijd. „Zij verliet eens een vergadering van jeugdrechters met de opmerking dat het leeghoofden waren.”

Zo te horen doet Janet Reno nog het meest aan len Dales denken. Op de universiteit verwierf ze dan ook de koosnaam 'General Jannie Baby'. Op haar kantoor in Downtown Miami werd ze respectvol aangesproken met Miss Reno of, als variant op James Bond, simpel met 7103, het doorkiesnummer van 'The Boss'. Vijftien jaar lang stond ze als liberale democraat aan het hoofd van een team van zo'n 240 strafvervolgers in een conservatieve streek van het land en bovendien een van de meest complexe. Miami en omgeving is immers een smeltkroes van rassen, kent vele corruptieschandalen en staat bekend om zijn welig tierende handel in drugs. Ze onderscheidde zich met name door zich in te zetten voor de rechten van het kind en hard op te treden in gevallen van kindermishandeling.

President Clinton stond te glunderen toen hij Janet Reno aan zijn kabinet kon toevoegen, maar dat de bevestiging van haar voordracht zo gladjes zou verlopen had hij niet verwacht: „Als je vijftien jaar openbare aanklager bent geweest, zal niet elk telefoontje dat je maakt het juiste telefoontje zijn geweest.” Dat klopt, meneer de president, want haar grootste nederlaag leed Reno in 1980, nog geen twee jaar na haar eerste benoeming. Ze had de strafvervolging van een raciaal gevoelige zaak, die veel gelijkenis vertoonde met die van Rodney King in L.A., niet goed voorbereid. Vijf politieagenten hadden de zwarte verzekeringsagent Arthur McDuffie tijdens een eenvoudige verkeerscontrole dodelijk in elkaar geslagen. Reno voerde een stuntelende kroongetuige op die bovendien een tegenstrijdige getuigenverklaring aflegde. Meteen na het bericht dat de vijf politieambtenaren waren vrijgesproken, trok een verontwaardigde, zwarte jeugd plunderend en brandstichtend door de straten van Liberty City. De openbare aanklager werd het mikpunt van een volkswedde en liep naar eigen zeggen een tijd lang op eieren.

Na het McDuffie-incident duurde het even voor zij het vertrouwen van het zwarte bevolkingsdeel had herwonnen. Dat deed Reno volgens velen vooral

Senaat VS akkoord met Janet Reno als minister van Justitie

Van onze correspondent V.K.-12-3
WASHINGTON — Unaniem heeft de Amerikaanse Senaat donderdag de benoeming van Janet Reno tot de eerste vrouwelijke minister van Justitie van de VS goedgekeurd. Na de stemming werd Reno, tot voor kort officier van justitie in Florida, door de senatoren ongebruikelijk luidrechtig toegejuicht. Reno werd de afgelopen dagen door de Senaat ondervraagd over politieke meningen, haar beleid als officier van justitie en haar ideeën over het ministerie van Justitie. De nieuwe minister kwam geen moment in de problemen. Met de bevestiging van haar benoeming komt voor president Clinton een eind aan de uiterst moeizame samenstelling van zijn regering. Twee andere kandidaten, een advocate en een rechter, bleken bij het in dienst nemen van huishoudelijk personeel de sociale en de vreemdelingenwetgeving te hebben overtreden.

De 54-jarige Reno gaat een van de zwaarste posten in de regering-Clinton vervullen. Zij wordt onmiddellijk geconfronteerd met twee actuele zaken: de gijzeling in Waco en de bomaanslag in New York. Zij moet op korte termijn ook beslissen over de vraag of rechter William Sessions directeur van de FBI kan blijven. Hij zou bepaalde functiegebonden voorzieningen, zoals een auto en een vliegtuig, voor persoonlijke doeleinden hebben gebruikt en de belastingen hebben ontdoken.

Reno wil beginnen met de reorganisatie van het ministerie van Justitie en de afhandeling van een ontwerpwet ter bevestiging van de wapenhandel.

door haar agressieve aanpak van mannen die vrouw en kinderen in de steek hadden gelaten en ook financieel aan hun lot overlieten. De op drift geraakte vaders spoorde zij op en dwong ze alimentatie te betalen. Een van hen componeerde er zelfs een rapsong op: „She chased you down to 15th Avenue, you tried to hide your trail. She found your ass and locked you up and now who can't post no bail?” „Ik kan er niet op dansen,” was Reno's bitse reactie.

Dat onbeholpene is overigens een familietrekje. De ouders van Janet waren even kleurrijk als recht-voor-zijn-raap stel journalisten. Papa, platzak afkomstig uit Denemarken, had de pioniersmentaliteit van een immigrant en was politieverslaggever bij de Miami

Herald die zich van vele geheime bronnen bediende. Mama schreef onder vele mannelijke pseudoniemen en ook wel onder haar eigen naam in The Miami News. Haar moeder was ook de reden waarom Janet Reno aanvankelijk niet beschikbaar was voor de post van minister van Justitie. Na de verkiezingsoverwinning van Clinton werd zij door de broer van The First Lady, die als advocaat in Miami werkt, en door diverse vrouwenorganisaties getipt als kandidaat. Maar haar zieke moeder, met wie Reno de laatste jaren samenleefde, kon ze onmogelijk in de steek laten. Haar recente overlijden en nanny-gate keerden Reno's kansen. Een paar dagen nadat duidelijk werd dat rechter Wood haar kandidatuur moest intrekken, ging de telefoon in Miami. Het Witte Huis. ■

zaterdag 6 maart 1993

De Telegraaf

Kinderseks-hetze hield onschuldige 14-jarige ouderlingszoon twintig maanden in Amerikaanse gevangenis

Ze leefden in Miami als de vleesgeworden 'All American Dream', de Nederlandse familie Fijnje. Mooi huis, mooie auto, vader ouderling, moeder actief in het kerkewerk. Dochter Nanette een succesvol studente, zoon Bobby de beste leerling van zijn klas.

Op 28 augustus 1989 vielen de Fijnjes vanuit hun stralende hemel in een stinkende hel. Bobby (14) werd beschuldigd van het seksueel misbruiken van tientallen kinderen. Hij zou ze van een babylijkje hebben laten eten, hij zou ze hebben verkracht in het vliegtuig naar Nieuw-Zeeland. De hele familie Fijnje, afgeschilderd als heksen, drugdealers en pornohandelaars, zou naakt op het dak op een trampoline hebben gesprongen. De eis was 99 jaar.

Pas na ANDERHALF jaar waanzin en massahysterie werd Bobby Fijnje op alle punten vrijgesproken en onschuldig verklaard. Nu raapt de familie Fijnje in Eind-

hoven de scherven van haar bestaan bij elkaar. Tot vorige maand bekend werd dat Janet Reno, de op publiciteit beluste officier van justitie die de strafvervolgning tegen Bobby leidde, de Amerikaanse mi-

nister van Justitie wordt. „Zij en zij alleen is verantwoordelijk voor het grenzeloze onrecht dat Bobby is aangedaan. Zij mag deze hoge post niet bekleden!” zegt een radeloze vader Fijnje.

een dienst vergelijkbaar met de Nederlandse Kinderbescherming komt langs. Er wordt niets vreemds of onrechtmatig gevonden.

Maar de onrust is gezaaid. Er wordt gepraat. Ouders beginnen hun kinderen met andere ogen te bekijken. En op 28 augustus 1989 wordt Bobby

meegenomen door vier politie-agenten, nadat eerst zijn kamer volkomen onderzocht is gehaald bij een zoektocht naar porno. „Natuurlijk werd er niets gevonden, zulke 'trash' hebben wij niet in huis,” zegt Bob sr., nog steeds verantwoordigd.

De sneeuwbal begint te rollen.

Bobby wordt meegenomen,

alleen om 'te praten', maar ziet zijn huis pas één jaar, acht maanden en één week later terug. Na enkele maanden horen de Fijnjes dat hun zoon niet alleen werd beschuldigd van kindermishandeling, maar ook van zwaar seksueel misbruik. „We konden het allemaal niet geloven, eerst. We waren zo naïef,” zegt Vivian Fijnje. „We dachten dat het met een sissert zou aflopen. Ik vertelde lachend aan een vriendin dat ook wij werden beschuldigd van kinderporno. Ze zei: Dat jij nog kunt lachen!... Toen werd ik bang.”

Voodoo

Een hele horde psychologen stort zich op de zaak. De drie aanklagers, onder leiding van Janet Reno, laten via de pers weten dat dit één van de grootste zaken betreffende seksueel misbruik is die ooit in de Verenigde Staten zijn gehouden. De maanden erna worden zo'n 800 getuigen opgeroepen, onder wie twee zogenaamde 'Satanic Investigators'. Want men is er inmiddels van overtuigd dat Bobby van de duivel is bezeten. Komt hij niet van de Antillen, die eilanden waar ze aan voodoo doen?

De sneeuwbal wordt een lawine.

Dag in, dag uit horen Bob en Vivian Fijnje in de rechtszaal een bonte mengeling van beschuldigingen aan, allen geuit door twee- en driejarigen, onder vuur genomen door hele legers psychologen. Ook zichzelf en Bobby's zusje Nanette worden van alles en nog wat beschuldigd. Bob sr. somt op, zich af en toe verontschuldigend: „Het zijn vieze verhalen mevrouw. Maar ik moet ze vertellen om aan te tonen welk een waanzin er heerste.”

„Bobby zou kinderen mee-

kerkhof. Daar zou hij een baby hebben gedood, een armpje hebben afgesneden en de kinderen hebben gedwongen het op te eten. De politie heeft deze kinderen meegenomen naar het kerkhof en is daar voor hun ogen, op hun aanwijzing, gaan graven. Natuurlijk is er niks gevonden, sterker

nog, er werd niet eens een baby vermist.”

„Een ander jongetje vertelde dat Bobby hem, in het half uur tussen de twee kerkdiensten in, mee naar huis had genomen in een rode truck. Daar zouden wij, mijn vrouw, dochter en ik, naakt op het dak op een trampoline hebben staan springen. De politie heeft onderzocht of wij een truck en een trampoline hadden. Natuurlijk was dat niet het geval. Een kleuter vertelde dat Bobby zijn zuster misbruikte. Gelukkig kon de kleuter haar reddend: omdat hij zijn Supermanpakje aan had, kon hij dwars door het raam heen vliegen en haar meenemen. Ook zou Bobby een kind hebben verkracht in het vliegtuig naar Nieuw-Zeeland. Hij is nooit in Nieuw-Zeeland geweest.”

„Bobby zou een complete kleerhanger in de vagina van een meisje hebben gestoken en die hebben rondgedraaid. Mijn vrouw en ik zouden in drugs en kinderporno handelen en aan voodoo doen. Ik zou ook kinderen hebben misbruikt. Elke dag moesten en konden we alles weerleggen, elke dag werden nieuwe waanzinnige beschuldigingen tegen ons geuit.”

„Tegen Bobby werd 99 jaar geëist. Wij hebben getracht hem op borgtocht vrij te krijgen, zijn oom, een gepensioneerde rechter in Connecticut, zou voor hem instaan. Het werd geweigerd omdat hij een gevaar voor de samenleving zou zijn.”

De familie Fijnje werd regelmatig benaderd met de vraag het op een akkoordje te gooien, het niet tot een rechtszaak te laten komen. Erbij werd gewaarschuwd voor de gevaren die Bobby in de gevangenis zou lopen: binnen een week zou hij aids hebben, hij zou worden opgesloten bij volwassen medegevangenen die wel raad weten met een jongen van veertien. Eén van de ouders benaderde de familie Fijnje: vijftigduizend dollar en de aanklacht zou worden ingetrokken.

„Natuurlijk hebben we dat allemaal afgewezen,” zegt Bob Fijnje. „Bobby was onschuldig en dat zou bewezen worden, daarvan waren we rotsvast overtuigd. Met behulp van

God. Bovendien, ik had niet eens vijftigduizend dollar. Ik was een eerlijke ambtenaar.” Vivian Fijnje bladert in haar 'goede' plakboek. „Als ik vroeger op televisie hoorde over dit soort zaken, dacht ik altijd: er zal toch wel iets van waar zijn?”

Waar rook is, is vuur! Nu weet ik dat volmaakt onschuldigen terecht kunnen komen in een gekmakende mallemlen. En iedereen mag je ongestraft met modder gooien.”

Twee keer per week mochten ze hun zoon een half uur zien. „Daar leefden wij voor. Onze zoon... Hij ging de gevangenis in als een kind en kwam er een jaar, acht maanden en een week later uit als een volwassene,” zegt Bob Fijnje. „Hij was een 'foot', dertig centimeter, gegroeid. Ik ben heel blij dat...” Hij haapt, knippert met zijn ogen. Met trillende stem: „Dat Bobby zo goed is behandeld in de jeugdgevangenis. Dat was een enorme troost voor ons. Ze hadden al heel snel door wat voor soort jongen hij was.”

„Hier, een brief van een gevangenis-verpleegkundige, Bobby had veel met haar te maken omdat hij diabetes heeft. Zij beschouwde hem als haar eigen zoon. Hij mocht helpen in de bibliotheek en op de medische afdeling, hij kreeg zelfs een bewijs van goed gedrag,” zegt Vivian Fijnje. „Bobby is een jongen die bloeit waar hij geplant wordt. Als er in de gevangenis jongens waren die ruzie hadden, werd Bobby erbij gehaald om het te sussen. Zo is hij.”

De lawine rolt intussen met een alles overstemmend gedonder dwars over de Fijnjes heen.

Televisieserie

Dag en nacht liggen persploegen voor de deur om een glimp van de familie op te vangen. Ze krijgen dreigtelefoontjes, 's nachts cirkelt een FBI-helikopter met zoeklichten over hun huis. Er wordt een televisieserie over de zaak vertoond met als titel 'Is er een duivel in onze kerk'. „Je moest je verdedigen tegen de waanzin,” zegt Vivian Fijnje.

„En wie waren wij?” zegt haar man. „Twee buitenlanders die niet eens mogen stemmen. Tegenover ons zestien Amerikaanse ouderparen met kinderen die seksueel misbruikt zouden zijn, iets waarvoor een enorme publieke belangstelling is. Zo'n zaak speelt zich dan af ten overstaan van een gekozen rechter en een gekozen officier van justitie. Ik heb het ze nog gezegd, tijdens de rechtszaak,”

door MARJOLEIN SCHIPPER

EINDHOVEN, zaterdag

Vivian Fijnje, Bobby's moeder, heeft twee plakboeken. Een goed boek en een slecht boek. In het goede boek zitten brieven van hun vele vrienden, steunbetuigingen, zelfs afkomstig van personeel uit de jeugdgevangenis waar Bobby vastzat. In het slechte zitten artikelen waarin haar toen 14-jarige zoon letterlijk wordt uitgemaakt voor de duivel in eigen persoon, voor een seksueel gestoorde gek, voor een beest dat de doodstraf verdient.

Vivian Fijnje is nuchter. „Het is voorbij,” zegt ze in de Eindhovense woning, waar de meubels nog herinneren aan hun leven op Curaçao. „Nu moeten we verder leven, achter ons laten wat is gebeurd.” Maar haar echtgenoot, Bob Fijnje sr., kan niet vergeten. Boom van een vent als hij is, vriendelijk en gastvrij, schieten de tranen hem nog regelmatig in de ogen als hij vertelt over de lijdensweg van zijn zoon, die zo vrolijke jongen die dolblij was met zijn baantje bij BurgerKing. „Hij werd geboeid aan handen en voeten naar de rechtszaal vervoerd, zelfs een ketting om zijn buik. Alsof hij een beest was.”

„Want door toedoen van Officier van justitie Janet Reno werd onze Bobby, een veertienjarig kind, berecht als een volwassene. Zodat hij niet meer de bescherming genoot waar hij als minderjarige recht op had en met naam en foto in de publiciteit kon worden gegooid en misbruikt. Heel veel mensen, mevrouw, zijn over de rug van mijn kind heen een stapje hoger gekomen.”

Bob Fijnje werkte bijna vijftientwintig jaar als ambtenaar op Curaçao. In zijn functie als directeur van de Regeringsvoorzichtingsdienst Nederlandse Antillen ontving hij staatshoofden en regeringsleiders. Tot hij in 1980 van een vervroegd pensioen kon gaan genieten: in Florida, waar het klimaat zo prettig was en zijn vrouw nog familie had wonen. De Fijnjes zijn, nog steeds trouwens, gelovige mensen. Ze zetten zich in Miami met hart en ziel in voor de Old Cutler Presbyterian Church. Vader is ouderling en zingt in het koor, moeder Fijnje leidt bijbelklassen, en de kinderen Nanette en Bobby werken in de crèche van de kerk, waar kleuters tijdens de diensten worden opgevangen.

Dat is het begin van de sneeuwbal.

Volgens de dominee zijn een paar kinderen bang van Bobby. Hij zou te ruw met ze spelen. Zijn ouders zijn verbaasd: de meeste kinderen en ouders lopen juist met Bobby, die zich nergens van bewust is, weg. Eén van de moeders schakelt echter een psychologe in, en

GETUIGE-DESKUNDIGE B. ROSSEN:

„Proces in strijd met alle internationale verdragen“

Drs. Benjamin Rossen, schrijver van onder andere het boek 'Zedenangst' over de Oude Pekela-affaire, heeft de zaak Bobby Fijnje op de voet gevolgd.

„De manier waarop deze zaak is behandeld, is ronduit schandelijk en in strijd met alle internationale verdragen. Er was geen enkel concreet bewijs; toch is een kind van veer-

tien zomaar bijna twee jaar opgesloten. Bovendien is hij berecht als een volwassene,” zegt Rossen, die in diverse zaken is opgetreden als getuige-deskundige.

„Duiken hier in Nederland dikwijls theorieën op over internationale samenzweringen van de porno-mafia, in Amerika zijn veel christelijke fundamentalisten ervan overtuigd dat Satan levend in hun midden is om hen te verleiden. Bobby werd tijdens deze zaak gezien als de verpersoonificatie van Satan.

Een afschuwelijke zaak, waaraan een officier van justitie als Janet Reno een halt had moeten toeroepen.”

■ Drs. B. Rossen

VERVOLG

zegt hij, opgewonden prattend. „Ik zei, rechter, u moet over uw schouder kijken, rekening houden met uw kiezers. Mijn vrouw zei, 'Bob, zeg het niet, daar pakken ze Bobby voor'. Maar ik kan niet tegen onrecht.”

De zaken zo bekeken, is het een Godswonder dat Bobby Fijnje uiteindelijk is vrijgekomen. Maar uiteindelijk had niet één van de honderden getuigen ook maar iets gezien dat als bewijs kon dienen. De verklaringen van de kinderen bleken verkregen te zijn na maandenlange therapeutische sessies, compleet met suggestieve vragen en incorrect gebruik van de zogenaamde anatomische poppen. Psychologen waren geluidsbanden kwijt, politieagenten hun aantekeningen, de 'Satanic Investigators' bleken oplichters te zijn. Honderden leden van de kerk, onder wie vele ouders van kleine kinderen, waren bereid ten voordele van Bobby te getuigen. Tijdens zijn verhoor barstte Bobby, die de maanden ervoor alle beschuldigingen stilzwijgend had moeten aanhoren, in snikken uit.

Op de dag van de uitspraak, 4 mei 1991, moesten het publiek en een doodzenuwachtige familie Fijnje anderhalf uur geduld hebben voor die uitspraak kon worden voorgelezen. Want officier van justitie

Janet Reno wilde er persoonlijk bij aanwezig zijn. Bobby werd op alle zeven punten onschuldig verklaard. Hij ontrolde een spandoek: 'Free by the Faith' stond erop, vrij door het geloof. Bobby Fijnje, 15, was vrij. Zijn naam werd geschrapt uit alle strafrechtelijke archieven.

En de Fijnjes krabbelden weer op. De lawine was voorbij en hun leven lag in scherven om hen heen.

Ze vertrokken naar Curaçao, om in alle rust bij te komen. Daar werd besloten in Nederland te gaan wonen. Dochter Nanette studeert nu in Engeland, Bobby doet de HAVO en wil marinebioloog worden.

Massahysterie

„Het was massahysterie,” zegt Vivian Fijnje, terugblikkend. „Soms stelde ik me in de plaats van die ouders en kon me er iets bij voorstellen. Je bent bezorgd om je kind, gaat elke opmerking interpreteren. Psychologen erbij, er wordt gepraat en gepraat...”

„Maar Janet Reno had, als officier van justitie, eerder moeten ingrijpen in deze volkomen uit de hand gelopen zaak,” meent Bob Fijnje. „Bo-

vendien had ze nooit mogen toestaan dat Bobby als volwassene werd berecht. Ze heeft een heksenjacht tegen hem opgezet, zij was de verantwoordelijke. Zij heeft een jaar, acht maanden en een week van het leven van mijn zoon gestolen. Hoe kan zij minister worden? Hoeveel onschuldigen zullen onder haar regime in de gevangenis belanden?”

Het liefst, zegt Bob Fijnje, zouden hij en zijn vrouw in anonimiteit de draad van hun leven oppakken. Nu is hij druk met brieven schrijven aan instanties in Amerika, aan Tweede-Kamerleden hier in Nederland. „Er moet iemand tegen haar opstaan. Al kunnen we maar één kind redden van het lot dat Bobby heeft getroffen. Begrijp me goed! Kindermishandeling moet bestreden worden. Maar laten we er, ook hier in Nederland, voor oppassen dat zulke zaken niet ont-aarden in massahysterie. Kijk naar Oude Pekela, de Bolderkar-affaire.”

Hij schudt het hoofd. „Janet Reno noemt zich Crusader (kruisvaarder — red.) tegen kindermisbruik. Maar mijn zoon was óók een kind.”

Nannygate: het bestrijden van een symptoom

OPZIJ MRT

Verenigde Staten - Vroeger reserveerden de Amerikaanse media het label gate voor als er echt iets aan de hand was: het Watergate van Richard Nixon, het Irangate van Ronald Reagan. Het nieuwste gate gaat over nanny's, de kindermisjes van Amerika. Het verschil met de andere 'gates' is dat iedereen al wist van de collectieve zonde die hier wordt gepleegd. Driekwart van de Amerikaanse families die een kindermisje of huishoudster in dienst heeft (illegaal of niet) betaalt daarvoor geen belasting. Toen Clinton nog maar één dag president was, kreeg hij de Publieke Woede over zich heen via de kanalen waarlangs hij zelf in het Witte Huis terechtkwam. Talk Radio, Call-in-shows op televisie en de extra telefoonlijnen naar Washington communiceerden de gram van de natie over de vrouw die Clinton aangewezen had om het ministerie van justitie te gaan leiden. Zoë Baird had jarenlang illegale nanny's in huis gehad en daarvoor nooit een cent belasting betaald. Iedereen in Amerika kan daar aardig mee weggelopen, maar niet degene die aan het hoofd komt te staan van een ministerie dat o.a. gaat over de naleving van immigratiewetten.

Het Zoë-Baird-syndroom (de Amerikaanse media zijn nooit te beroerd om hun onderwerpen herkenbaar te maken als zeepoeder in de schappen van de supermarkt) kon uitgroeien tot een gate omdat Clintons tweede keus er ook aan ten onder ging: Kimba Wood, een federale rechter in Manhattan, ook met kinderen. Die combinatie garandeert dat er sprake geweest moet zijn van een nanny. Wood sneuvelde niet omdat ze de wet ontboden had, maar omdat ze iets gedaan had dat leek op Bairds misstap en Clinton oordeelde dat het Amerikaanse publiek te stom zou zijn om het verschil te zien. Wood had namelijk alleen maar vóór 1986 illegale nanny's in dienst gehad en dat was toen nog niet verboden. Uiteindelijk presenteerde een opgeluchte Clinton Janet Reno, openbaar aanklager in Miami als zijn derde keus. Zij is ongetrouwd, kinderloos en kan dus onmogelijk geïnfecteerd zijn met het Zoë-Baird-virus. Dat virus heeft zich inmiddels genesteld in de huidplooi van Washingtons machthebbers en -verdelers. Iedere kandidaat voor de elfhonderd posten die Clinton nog moet verdelen, wordt nu gevraagd naar zijn of haar nanny-verleden. Het is het bestrijden van een symptoom. Het echte probleem is het ontbreken van een systeem waarin illegale nanny's beter af zijn als ze legaal zijn.

Annerieke Goudappel

OPZIJ MRT

Proces tegen het Pentagon

van vier zoons, kwam de realisatie dat ze lesbisch was vrij laat in haar leven. In 1989, toen ze naar een hogere functie bij het leger solliciteerde, werd haar naar haar geaardheid gevraagd. Haar antwoord, lesbisch, was de eerste keer dat ze hier openlijk voor uitkwam. Haar uitmunten staat van dienst mocht niet verhinderen dat ook zij uit haar functie werd ontheven. Cammermeyer laat het hier echter

niet bij zitten. Zij is een proces tegen het Pentagon begonnen om de ongrondwettelijkheid van haar ontslag aan te tonen. Maar ze heeft liever dat haar zaak nooit voor hoeft te komen. Want dat zou betekenen dat president Clinton zijn belofte om een eind te maken aan discriminatie tegen homo's in het leger, zal zijn nagekomen.

Yolanda Gerritsen

Het debat woedt voort in Amerika: moeten homo's uit de strijdkrachten worden geweerd, of mogen ze openlijk voor hun geaardheid uitkomen? Discriminatie tegen homoseksuele mannen en vrouwen in het leger begon in de Tweede Wereldoorlog, maar onder Ronald Reagan verslechterde de situatie dank zij de bepaling dat homoseksuele geaardheid op zich voldoende reden was om iemand uit dienst te ontslaan, ongeacht het gedrag van de betreffende persoon. Een ware heksenjacht was het gevolg. Tussen 1980 en 1990 werden 17.000 homoseksuele mannen en vrouwen uit het leger ontslagen (het topje van de ijsberg omdat er volgens de Amerikaanse regering van de 1,8 miljoen mensen in het leger naar schatting ongeveer 200.000 homo-

seksueel zijn). Mannen en vrouwen die niet alleen uitstekend hadden gefunctioneerd in de strakke discipline van het leger maar die in veel gevallen ook een schitterende militaire carrière hadden opgebouwd, werden zonder enige vorm van proces uit hun functies ontheven. Het gedwongen ontslag van kolonel Margarete Cammermeyer (50) illustreert de waanzin van deze 'zuiveringsacties' van het Pentagon. Cammermeyer, hoofd verplegend personeel van de Nationale Garde in de staat Washington en de hoogst geplaatste officier die dit overkwam, werd na 26 jaar militaire dienst ontslagen omdat ze lesbisch was. Voor haar optreden tijdens de oorlog in Vietnam werd ze onderscheiden met het Bronzen Kruis. Voor Cammermeyer, de moeder

René O. acht Zwitserse justitie vooringenomen

Jura-monster wil in

Nederland blijven

door Fred Soeteman

AMSTERDAM, woensdag

Zwitsers René O. (38), „Het monster van de Jura”, heeft zijn advocaat opgedragen alles eraan te doen dat hij in Nederland kan worden berecht en niet in zijn eigen land.

„Hij denkt dat de Zwitserse justitiële autoriteiten al te vooringenomen zijn. Hij heeft meer vertrouwen in de zakelijke aanpak in Nederland”, zei gisteren zijn advocaat, mr. J.P. Plasman.

Officier van justitie mr. P.C. Kortenhorst vindt echter dat de Amsterdamse rechtbank de door Zwitserland verlangde uitlevering op de meeste punten toelaatbaar kan verklaren, ook al wordt O. ook in Nederland van zeer ernstige misdrijven verdacht. Hetzelfde geldt voor zijn vriendin Augusta S. (24).

Misdragingen

Het uitleveringsverzoek werd, op uitdrukkelijk verlangen van het tweetal, zonder publiek en pers behandeld achter gesloten deuren. Zo is over de houding van beiden ten opzichte van de hun verweten gewelddadige seksuele misdrijven niet meer bekend gewor-

De Zwitsers René O. (links) en zijn vriendin Augusta S.

den dan dat zij de ernstigste misdragingen ontkennen.

Justitie in Zürich beschuldigt René O. ervan dat hij voor 19.000 franken twee kinderen uit Oost-Europa heeft willen kopen om hen seksueel te misbruiken, te mishandelen en te doden. De man zelf houdt vol dat dit een soort schijnbeweging is geweest: hij wilde slechts de beoogde leverancier Peter G. als zodanig ontmaskeren. Alleen om hem te overtuigen, had hij vijftig liter zoutzuur besteld, „zognaamd” om daarin kinderlijkjes te laten verdwijnen. Eind januari vorig jaar deed hij zelf aangifte tegen Peter G. in Zürich.

René O. wordt voorts onder andere verdacht van het seksueel misbruiken en kwellen van twee baby's met het risico dat zij zouden sterven, van misbruik van een dertienjarige jongen en — in Nederland — van het voorbereiden van kindervervoering, ook met misbruik-bedoelingen.

De rechtbank beslist pas over twee weken over de toelaatbaarheid van uitlevering. President mr. R. Blekxtoon liet echter gisteren al weten dat O. niet mag worden overgedragen, zoals de Zwitsers ook wensen, omdat hij wordt verdacht van een reeks niet nader genoemde onopgeloste misdrijven rond de verdwij-

ning van kinderen. Officier Kortenhorst acht uitlevering wegens „uitbeelden van geweld” en verkoop van pornografie niet mogelijk, omdat deze feiten volgens Nederlands recht niet strafbaar zijn. bevoegd

Advocaat mr. Plasman voerde aan dat uitlevering moet worden afgewezen omdat de documenten die Zwitserland daartoe heeft gebruikt „ongenoegzaam” zijn. Volgens hem was officier van justitie B. Meier in Zürich niet bevoegd het desbetreffende arrestatiebevel uit te vaardigen. Dit had een onderzoeksrechter moeten doen.

Voor zover O. in Zwitserland wordt beschuldigd van voorbereiding van misdrijven, mag daarvoor geen uitlevering plaatsvinden, omdat in Nederland voorbereidingshandelingen in het algemeen niet strafbaar zijn”, aldus Plasman.

Van poging tot ontvoering in Nederland is in de visie van O. geen sprake geweest. Hij heeft wel, met een geprepareerde koffer in zijn auto, „met bizarre gedachten” over de Veluwe rondgereden, maar er zijn geen aanwijzingen dat het tot een begin van uitvoering van zo'n delict is gekomen. „Van meer dan fantasieën bij O. is niet gebleken”, aldus de advocaat.

Niettemin staat René O. ook voor de Nederlandse justitie nog steeds te boek als verdachte van deelnemen aan een criminele organisatie, vuurwapenbezit, poging tot vrijheidsberoving, verkrachting en moord. Tot dusver zijn geen Nederlandse slachtoffers bekend.

Als uitlevering toelaatbaar wordt verklaard, gaan O. en S. in beroep bij de Hoge Raad. Uitspraak: 6 april.

Europese pers stort zich op Jura-monster

Van een onzer verslaggevers
AMSTERDAM, woensdag
De Europese pers heeft zich de afgelopen dagen massaal gestort op de lugubere praktijken van „Het monster van de Jura”, de Zwitsers René O. Deze verscheen gisteren samen met zijn vriendin voor de Amsterdamse rechtbank omdat Zwitserland om hun uitlevering heeft gevraagd.

Tot in Scandinavië wordt in de kranten uitgebreid aandacht besteed aan de weerzinwekkende seksuele uitpattingen, waarvan O. en zijn vriendin worden verdacht. Zweedse en Noorse kranten kondigden in grote koppen de praktijken van O. met baby's aan. Ook in België en Zwitserland staan de kranten bol van de affaire. De Zwitserse televisie was gisteren naar Amsterdam gereisd om beelden van de twee vast te leggen.

Zie verder pagina 7

Verzet tegen uitlevering Zwitsers paar

AMSTERDAM (ANP) — Officier van justitie mr. P. Kortenhorst vindt uitlevering van de 38-jarige Zwitsers R. O. en zijn 21-jarige vriendin A. S. aan Zwitserland ontoelaatbaar in verband met het filmen van gewelddadigheden en pornografie. Het eerste is in Nederland niet strafbaar, het tweede is volgens de officier door de Zwitserse autoriteiten „te vaag omschreven”.

Mr. Kortenhorst stelde dat gisteren voor de rechtbank in Amsterdam. Die behandelde het uitleveringsverzoek van Zwitserland achter gesloten deuren. O. verzet zich tegen uitlevering aan zijn vaderland. Omdat hij meer vertrouwen heeft in de Nederlandse dan de Zwitserse justitie wil hij in Nederland worden vervolgd en berecht.

O. en S. worden door de Nederlandse autoriteiten beschuldigd van een reeks misdrijven, variërend van verboden wapenbezit en mishandeling tot verkrachting, moord en vrijheidsberoving.

W.D.
24/3
T.C.L.

Moeder van misbruikte kinderen:

'Ik had het Jura-monster niet door'

Van onze speciale verslaggever

ZÜRICH, zaterdag

De ietwat chique wijk in het Zwitserse dorp onder de rook van Zürich verwelkomt de eerste lente-zonnestrallen, maar in één van de vele prachtige woningen heerst immens verdriet.

Hier vertelt de moeder van de tweejarige Nina en de nu 13 maanden jonge Laura haar onthutsende verhaal over de beestachtige praktijken van het Monster van de Jura, René O., en diens vriendin, Augusta S., met haar beide kleintjes.

„Eigenlijk”, stamelt ze, „verwonderde ik me erover dat mijn beide schatten van die rode biljetjes hadden. Ik dacht toen: misschien kunnen ze hun pampers momenteel minder goed verdragen. Verder sloeg ik er nog geen acht op”.

Lusten

„Uiterlijk viel er namelijk niet aan hen te merken dat ze misbruikt zouden kunnen zijn. Ze waren op de dag dat René zijn lusten had botgevierd zelfs opmerkelijk vrolijk. Maar ze waren wel behoorlijk moe toen ik 's avonds met hen thuiskwam”.

Over de bewuste dag in het najaar van 1992 vertelt de hevig geëmotioneerde moeder S.: „Ik was door René uitgenodigd voor een lunch in het centrum van Zürich. Wij kenden elkaar al enkele jaren door mijn toenmalige werk als kantoorbediende. Toen de kinderen geboren werden, was ik gestopt met werken maar de vriendschap met René bleef voortbestaan. Ook mijn man kon het altijd goed met hem vinden.”

Problemen

„Naar die lunch nam ik Nina en Laura mee. René had zijn vriendin Augusta meegenomen. Tijdens het eten moest zij plotseling naar het toilet. René zei dat ze zich niet zo goed voelde en dat terwijl ze nog diezelfde middag naar zijn vakantiehuis in Montmélon in de Jura moest, omdat er in die woning problemen waren met de verwarming waarnaar dringend moest worden gekeken”.

„René vroeg me of ik Augusta wilde vergezellen, te meer omdat hij in zijn vakantiewoning nog enkele meubeltjes had staan waarvoor ik mogelijk wel interesse zou hebben. Ik mocht er van hem zelfs enkele uitzoeken.”

„Ik kon in zijn rode Porsche mee naar Montmélon. Ik had er toen nog geen flauwe notie van wat die twee voor walgelelijk plan hadden bedacht. René bood aan zolang op de kleinsten te letten. Hij zou goed

voor ze zorgen, voegde hij er nog aan toe. De Porsche vond hij namelijk te klein om ook Nina en Laura in mee te nemen.”

„Ik vroeg René hoelang het uitstapje zou duren. Hij zei: ongeveer drie uur. Uiteindelijk zouden Augusta en ik zes uur wegblijven. Ergens onderweg belde zij René om te vertellen dat we inmiddels alweer op de terugreis waren. Dat vond ik heel netjes van haar”.

Nu, enkele maanden later, zegt ze: „Het kwam als een mokerslag voor me aan toen ik in de krant las over de praktijken van René O. Ik meldde me direct bij de politie en toen werd duidelijk dat ook mijn kinderen op afschuwelijke wijze waren misbruikt. Ik had het nooit van hem verwacht, te meer omdat hij zelf drie kinderen heeft. Godzijdank weet ik tot vandaag de dag niet wat hij met mijn kinderen heeft gedaan. Ik heb ook niets van de videobanden gezien. Het is helemaal onvoorstelbaar als ik zeg dat René's vrouw, met wie mijn man en ik ook heel goed waren bevriend, ook nog eens peettante was van Nina”!

Man mogelijk uitgeleverd wegens misbruik kinderen

Van onze verslaggever

AMSTERDAM — De rechtbank in Amsterdam zal op 6 april laten weten of de 38-jarige Zwitser R. O. en zijn 21-jarige vriendin A. S. aan Zwitserland mogen worden uitgeleverd. O. wordt verdacht van het gruwelijk mishandelen en seksueel misbruiken van jonge kinderen. Alles wat hij met de kinderen deed, nam hij op video op.

De Zwitserse justitie beschouwt zijn vriendin als medeplichtige. Het duo is begin januari in Amsterdam gearresteerd. De Amsterdamse rechtbank behandelde het uitleveringsverzoek dinsdag achter gesloten deuren. Artikel 25 van de Uitleveringswet geeft betrokken personen het recht daarom te verzoeken.

In Nederland wordt R.O. onder meer verdacht van onwettig vuurwapenbezit. De Zwitserse justitie beschuldigt hem van veel meer, zoals moord, verkrachting en vrijheidsberoving. Wat op de videobanden te zien is, tart volgens de politie elke beschrijving. Twee Zwitserse meisjes van nog geen twee jaar oud zijn de slachtoffers. O. pleegt orale sex met de kinderen en pijnigt hen. Hij

steekt ze met naalden, dient ze elektrische schokken toe en houdt hun hoofd zo lang onder water, dat ze bijna stikken. De Zwitserse politie noemt het een raadsel dat de kinderen deze mishandeling hebben overleefd.

Na zijn verhuizing naar Amsterdam trachtte O. in Nederland op dezelfde manier door te gaan. Hij maakte onder meer met zijn auto enkele rondritten om kinderen in handen te krijgen. Ter voorbereiding had hij luchtgaten in de kofferbak van de auto geboord en spullen meegenomen om zijn slachtoffers te kunnen knevelen. Zijn vriendin kocht intussen in Amsterdam allerlei medische apparaten, die moesten dienen als martelwerktuig.

De politie gaat er voorsnog van uit dat O. is aangehouden vóór hij in Nederland zijn plannen kon uitvoeren. De advocaat van O., mr. J. Plasman, vindt dat zijn cliënt niet mag worden uitgeleverd omdat het uitleveringsverzoek van de Zwitserse autoriteiten in te vage termen is gesteld. Van 'moord', zoals in de Zwitserse aanklacht staat, is volgens de raadsman naar Nederlands recht gemeten geen sprake.

Rechtbank dubt over uitlevering Zwitsers paar

Van onze correspondent

AMSTERDAM — De rechtbank in Amsterdam beslist over twee weken over het Zwitserse uitleveringsverzoek van de 38-jarige René O. en zijn vriendin Augusta S. (22). Justitie in het kanton Zürich wil het Zwitserse paar in eigen land berechten voor gruwelijke zedenmisdriven met jonge kinderen.

Gisteren diende het uitleveringsverzoek achter gesloten deuren voor de rechtbank. Beide verdachten beroepen zich op artikel 25 van de Uitleveringswet, die de mogelijkheid van zo'n besloten behandeling biedt. Volgens advocaat mr. J. Plasman, verzet O. zich tegen uitlevering aan zijn geboorteland " omdat hij meer vertrouwen heeft in de Nederlandse dan de Zwitserse justitie". O. loopt de kans in het Alpenland zwaarder gestraft te worden voor de door de Zwitsers ten laste gelegde feiten.

En dat zijn er nogal wat. "Ongeveer alles wat vermeld staat in het wetboek van strafrecht, met uitzondering van brandstichting", aldus advocaat Plasman. Verboden wapenbezit, poging tot vrijheidsberoving, verkrachting, moord, doodslag en deelname aan een criminele organisatie.

In januari werd het paar gearresteerd voor hun woning in Amsterdam. Bij huiszoeking trof de politie behalve wapens en videoapparatuur ook een flinke hoeveelheid videobanden aan met kinderporno. Zes van deze banden betroffen opnamen waarop O. drie kinderen van 6 en 18 maanden en van 12 jaar seksueel misbruikte en mishandelde. De opnamen werden in zijn Zwitserse huis gemaakt.

Verder werd een arsenaal aan medische apparatuur in beslag genomen, die normaal uitsluitend wordt gebruikt door gynaecologen en kinderartsen. Augusta S.

kocht deze spullen in Amsterdam onder valse naam. Het paar bleek regelmatig speurtochten op de Veluwe te hebben gehouden naar slachtoffertjes. In hun auto bevond zich een koffer met luchtgaten en attributen om de kinderen te knevelen.

In Zwitserland wordt O. ervan verdacht buitenlandse kinderen te hebben 'besteld' met het doel hen seksueel te mishandelen, misbruiken en tenslotte te vermoorden. In zijn huis in de Jura had hij daarvoor een speciale martelkamer ingericht. Een vat met zoutzuur moest dienen om daarin de kinderlijkjes definitief te laten verdwijnen. O. wordt daarom wel als het 'monster van de Jura' aangeduid.

Volgens Plasman heeft Zwitserland voor het uitleveringsverzoek "geen been om op te staan". Voorbereiding tot vrijheidsberoving is in Nederland niet strafbaar. Ook de ten laste gelegde

poging tot moord voldoet volgens de Zwitserse formulering niet aan de Nederlandse wetsbepaling. Een ander punt in het uitleveringsverzoek is al door de rechtbank verworpen. Dat betrof alle niet opgeloste delicten met kinderen in Zwitserland. De Zwitserse justitie wil onderzoeken of O. de mogelijke dader is.

Advertentie

Triumph
INTERNATIONAL
Lingerie van
wereldklasse

NV/HN 24-3-93

Twaalfjarige scholiere op straat doodgeslagen

Van onze verslaggever VK 24
AMSTERDAM — Een twaalfjarig meisje is dinsdagmorgen in de Amsterdamse Vrolijkstraat met een stuk hout doodgeslagen. Zeer waarschijnlijk is de dader een 34-jarige benedenbuurman, die door de politie wordt beschreven als een 'tamelijk verward persoon'. De man meldde zichzelf even na negen uur op een politiebureau met de mededeling dat hij 'misschien iemand had neergeslagen'.

Daarna rende hij hard weg. De man was gisteravond nog steeds voortvluchtig. In de loop van de avond begon de politie een zoekactie, waarvoor tweehonderd agenten werden ingezet.

De politie vond Zülbiye Gündüz, die op weg was geweest naar school, bloedend op straat. Het kind overleed even later in de ambulance. Hoewel de politie nog niet weet wat de directe aanleiding is geweest voor de dodelijke klappen, wijst veel erop dat het meisje toevallig het pad van de verdachte heeft gekruist.

Wel is uit het onderzoek al duidelijk geworden dat de man eerst twee andere mensen met een stuk hout heeft bedreigd, voordat hij het meisje neersloeg. Getuigen van de moord hadden zich gisteravond echter nog niet gemeld.

De nu voortvluchtige man bezorgde de mensen die in zijn omgeving woonden veel overlast. Meer dan eens moest de politie eraan te pas komen om na

klachten over stank of geluidsoverlast de gemoederen te sussen. Van zijn kant schold de man op burenen die zich met zijn leven bemoeiden, en die zelf lawaai maakten op de trap.

'Zo iemand zou in een andere straat al lang uit dat huis zijn gewerkt', aldus een buurtbewoner dinsdag. 'Maar de Vrolijkstraat is geen straat meer waar de mensen elkaar kennen en waar ze gezamenlijk actie kunnen ondernemen.'

Een woordvoerder van de politie zegt dat de man weliswaar nogal gestoord was, maar dat er tot nu toe geen redenen waren om aan te nemen dat hij een gevaar voor zijn omgeving zou kunnen zijn. 'Dus bestond er ook geen wettig middel om hem op te nemen in een inrichting of hem anderszins uit de buurt te verwijderen', aldus de woordvoerder.

Ook maandagavond en dinsdagochtend vroeg werd weer geklaagd over overlast. Volgens burenen was de man bezig in zijn huis 'alles kort en klein te slaan'. De politie ging dinsdag nog eens naar hem toe, maar hij liet de agenten niet binnenvallen. Omdat hij inmiddels weer gekalmeerd leek te zijn, gingen de politiemensen weer weg.

Volgens de politie kwamen de klachten niet van de familie van Zülbiye Gündüz, het meisje waarop de toorn van de man zich dinsdagmorgen ontlaadde. Het Turkse gezin woont, twee verdiepingen hoger, in hetzelfde huis.

Verdachte van doodslag op meisje aangehouden

Van onze verslaggever VK 23
AMSTERDAM — De politie heeft woensdagmorgen vroeg de man gearresteerd die ervan wordt verdacht dinsdag in Amsterdam zijn twaalfjarige buurmeisje Zülbiye Gündüz te hebben doodgeslagen met een tafelpoot. De 33-jarige R. V. werd aangehouden in een overnachtingshuis voor daklozen in Amsterdam-West.

V. is de 'enigszins gestoorde' man die zich vlak voor de vondst van het slachtoffer op het politiebureau meldde met de mededeling 'dat hij mogelijk iemand had neergeslagen'. Daarna was hij het bureau uitgerend. Het verhoor van V. had woensdagavond nog niets opgeleverd. Volgens de politie weigert de man een verklaring af te leggen.

Leerlingen van de Amsterdamse Louise de Collignyschool hebben woensdag met een stille tocht hun klasgenootje Gündüz herdacht. De tocht voerde naar de plaats in de Vrolijkstraat waar het meisje om het leven werd gebracht. De plek is overdekt met bloemen.

Van Thijn wil psychisch gestoorde te snel opsluiten

Boris O. Dittrich VK 31-3

VORIGE week dinsdag werd een twaalfjarig meisje door haar benedenbuurman doodgeslagen in de Amsterdamse Vrolijkstraat. Naar verluidt is de man psychisch gestoord. Deze schokkende dood van een onschuldige kind heeft begrijpelijkerwijs heftige emoties opgeroepen. En onbegrip. Waarom was de buurman niet eerder opgepakt en naar een inrichting overgebracht?

De Amsterdamse burgemeester Van Thijn verwoorde die gevoelens door te pleiten voor een snellere opname van psychisch gestoorde 'als zij door hun omgeving als een gevaar worden beschouwd'. Een zeer riskant voorstel.

Dagelijks reis ik als rechter bij de arrondissementsrechtbank van Alkmaar langs psychiatrische ziekenhuizen om te beoordelen of de burgemeesters op juiste gronden beroofd door middel van een inbewaringstelling.

Nog steeds is de Krankzinnigenwet uit 1884 van kracht. Na ruim twintig jaar discussie zal per 1 januari 1994 een nieuwe, aangepaste wet in werking treden, de BOPZ (Bijzondere Opnemings Psychiatrische Ziekenhuizen). Op het punt van de inbewaringstelling verschillen beide wetten nauwelijks van elkaar.

Bij de vraag of iemand terecht door de burgemeester in bewaring is gesteld, geeft het zogenaamde gevaarscriterium de doorslag.

In de praktijk is de gang van zaken als volgt. Op voorstel van een psychiater stelt de burgemeester een psychisch gestoorde in bewaring. Deze wordt dan overgebracht naar een psychiatrisch ziekenhuis. De patiënt mag niet naar huis en kan tegen zijn wil medicatie ingespoten krijgen. Het ziekenhuis kan hem zelfs in een isoleer cel opsluiten en contact met de buitenwereld verbieden.

Binnen een paar dagen moet de rechter de rechtmatigheid van de inbewaringstelling controleren. Hij leest het politierapport, vraagt de patiënt wat er gebeurd is, hoort de behandelend psychiater en vraagt de advocaat van de patiënt, die altijd bij een dergelijk gesprek aanwezig is, naar diens opvatting. Familieleden van de patiënt kunnen bij het gesprek aanwezig zijn.

De rechter zal de inbewaringstelling alleen verlengen als hij

van mening is dat de patiënt een onmiddellijk dreigend gevaar is voor zichzelf, voor anderen of voor de openbare orde. Kan plaatsing op een wachtlijst worden afgewacht, dan wordt de inbewaringstelling opgeheven.

Oordeelt de rechter dat de burgemeester iemand terecht in bewaring heeft gesteld, dan verlengt hij de inbewaringstelling. De patiënt moet dan drie weken in het ziekenhuis blijven, tenzij de behandelend psychiater het verantwoord vindt hem eerder naar huis te laten gaan. De drie weken hoeven dus niet te worden vol gemaakt.

Steeds moet de rechter zorgvuldig het recht van de patiënt om zijn eigen leven in te richten zoals hij dat zelf wil, afwegen tegen de belangen van zijn omgeving. Een verplichte opname is zeer ingrijpend in iemands persoonlijk leven.

Het voorstel van Van Thijn om psychisch gestoorde die door hun omgeving als gevaarlijk worden gezien eerder in bewaring te stellen is riskant, zoals in de dagelijkse praktijk blijkt. Als bijvoorbeeld omwonenden die van een onaangepaste buurman af willen de handen ineen slaan en hun buurman gevaarlijk noemen, dan zou buurman in het voorstel van Van Thijn machteloos staan.

De grondwet waarborgt ieders recht op eerbiediging van zijn persoonlijke levenssfeer. Ieder heeft ook recht op onaantastbaarheid van zijn eigen lichaam. Niemand mag zo maar van zijn vrijheid worden beroofd.

Zouden burgemeesters mensen in bewaring gaan stellen als hun omgeving hen gevaarlijk acht, dan is de kans groot dat de rechter die inbewaringstellingen onrechtmatig acht. In de nieuwe wet heeft iemand die ten onrechte enkele dagen van zijn vrijheid beroofd is geweest, het recht een schadevergoeding te eisen.

Teneinde overhaaste burgemeestersbeslissingen tegen te gaan, lijkt het mij niet ondenkbaar dat in het parlement stemmen zullen opgaan om gemeenten te verplichten de schadevergoedingen die worden toegekend na een onrechtmatige inbewaringstelling uit de gemeentekas te betalen.

Boris O. Dittrich is rechter bij de arrondissementsrechtbank van Alkmaar.

Wet en gespreide verantwoordelijkheid belemmeren actie tegen gestoorde in de straat

Niemand weet wie over rare burenen gaat

Van onze verslaggever VK
PIERRE HEIJBOER 25
AMSTERDAM — Iemand die raar doet, dreigende taal uitslaat of ruzie maakt met zijn burenen, gaat niet achter slot en grendel. Hij wordt niet afgevoerd naar een gevangenis of psychiatrische inrichting en hij wordt niet uit zijn huis gezet. Want de wet beschermt ook de geestelijk gestoorde en de ruziemakers.

In de Amsterdamse Vrolijkstraat, waar een 33-jarige 'enigszins verwarde' man dinsdag een twaalfjarig meisje doodsliep met een tafelpoot, voelden de mensen zich door diezelfde wet en de handhavers ervan in de steek gelaten. Politie, GG en GD en de woningbouwvereniging hebben te laks gereageerd op klachten over de man, zeggen bewoners van de straat.

Om hun grieven daarover te onderstrepen, trokken ze woensdag demonstratief naar het stadsdeelkantoor in Amsterdam-Oost. De straat spreekt van een 'sociale gek' die ongestoord zijn burenen kon terroriseren. De politie heeft het daarentegen over een man, 'van wie niet kon worden aangetoond dat hij een

drama als in de Vrolijkstraat. 'We hebben de zorg voor mensen die de buurt "gestoord" noemt, over veel te veel instanties verdeeld', aldus Fransman. 'Iedereen bemoeit zich een beetje met de betrokkene en het eind van het liedje is soms dat er niets wordt ondernomen terwijl dat wel had moeten gebeuren.'

En dat moet zich dan altijd afspeilen binnen de regels van de wet, zeggen alle betrokken instanties. Wordvoerder C. Klap van het Woningbedrijf Centrum-Oost verwijst daarnaar als hij zegt: 'Zo iemand uit zijn huis zetten? Dat is verdraaid lastig. Daar dient de rechter aan te pas te komen. En een huurder moet het wel heel boont hebben gemaakt, wil de rechter hem op straat zetten.'

'Wat wij kunnen doen, en wat we ook proberen, is met de mensen gaan praten als er moeilijkheden zijn in een portiek. En we schakelen ook wel eens zelf een maatschappelijk werker of de Riagg in. Soms helpt het.' Van problemen rond de woning van Centrum-Oost in de Vrolijkstraat, waar de dader en het slachtoffer woonden, was hem naar zijn zeggen niets bekend.

Fransman en Beyaert zijn het eens over één duidelijk punt van kritiek: dat namelijk geen mens meer weet wie nu eigenlijk verantwoordelijk is voor zo'n

gevaar voor zichzelf of voor zijn omgeving was', en tegen wie daarom niets definitiefs kon worden ondernomen. 'We hebben hem meer dan eens op het bureau gehad', zegt hoofdinspecteur P. Damkat. 'Maar het betrof steeds kleine vormen van overlast. Als iemand een gestoorde indrukt maakt, halen we er zonnig een psychiater van de Riagg bij. Die kan, ook als de persoon het zelf niet wil, inbewaringstelling gelasten.'

'Onze ervaring is echter dat de Riagg-artsen dit alleen doen als er sprake is van wezenlijk gevaar. De betrokken man heeft dat stadium van onderzoek nooit bereikt. Daarvoor was wat hij deed niet ernstig genoeg.'

'In Amsterdam en andere steden lopen honderden van deze mensen rond', aldus Damkat. 'Iedereen kent wel zo iemand in zijn buurt. Ze zijn soms lastig, maar dat wil nog niet zeggen dat je ze kunt opsluiten.'

Vroeger was dat anders, zegt drs J. Fransman van de Amsterdamse GG en GD. Toen waren psychiatrische inrichtingen een soort asiels; daarin kon iemand 'voor zijn bestwil worden opge-

persoonlijke vrijheid, ook van mensen die enigszins gestoord zijn. Fransman vindt die grotere vrijheid winst voor de gemeenschap. Zijn collega prof. F. Beyaert, oud geneesheer-directeur van het Pieter Baan Centrum in Utrecht, heeft daar twijfels over. Het aantal 'loslopende gestoorde' is naar zijn mening wel erg groot. 'Dat is', zegt hij, 'niet alleen zo omdat de wet en de jurisprudentie veranderd zijn, maar ook omdat er bijna geen psychiatrische inrichtingen met gesloten afdelingen meer bestaan.'

Fransman en Beyaert zijn het eens over één duidelijk punt van kritiek: dat namelijk geen mens meer weet wie nu eigenlijk verantwoordelijk is voor zo'n

gevaar voor zichzelf of voor zijn omgeving was', en tegen wie daarom niets definitiefs kon worden ondernomen. 'We hebben hem meer dan eens op het bureau gehad', zegt hoofdinspecteur P. Damkat. 'Maar het betrof steeds kleine vormen van overlast. Als iemand een gestoorde indrukt maakt, halen we er zonnig een psychiater van de Riagg bij. Die kan, ook als de persoon het zelf niet wil, inbewaringstelling gelasten.'

'Onze ervaring is echter dat de Riagg-artsen dit alleen doen als er sprake is van wezenlijk gevaar. De betrokken man heeft dat stadium van onderzoek nooit bereikt. Daarvoor was wat hij deed niet ernstig genoeg.'

'In Amsterdam en andere steden lopen honderden van deze mensen rond', aldus Damkat. 'Iedereen kent wel zo iemand in zijn buurt. Ze zijn soms lastig, maar dat wil nog niet zeggen dat je ze kunt opsluiten.'

Rostov-Ripper typische Sovjet-mix

Andrej 'Tsjikatilo is een beest van een mens.

door
hans geleijnse

correspondent in moskou

Een brute psychopaat, die in twaalf jaar tijd 53 mensen vermoordde. Althans, dat is het aantal moorden dat volgens de rechter in de Russische stad Rostov bewijsbaar aan Tsjikatilo kan worden toegeschreven.

Tsjikatilo wordt na zijn arrestatie wereldnieuws. De Russische maar vooral de buitenlandse pers stort zich in 1992 op het proces van deze seriemoordenaar. Niet omdat de nu 56-jari-

ge Tsjikatilo veel verschilt van gedetailleerde soortgenoten elders ter wereld. Maar het gegeven dat hij huishoudt in het socialistische Sovjet-rijk, waar volgens de propaganda misdaad niet voorkomt omdat dit verschijnsel een exclusief gevolg zou zijn van kapitalistische decadentie, is pikant. Bovendien is Tsjikatilo drie in één: fanatiek partijlid, zachtmoedig vader van twee kinderen, en impotent, kannibalistisch monster, dat slechts bevrediging kan vinden in het lijden van zijn veelal jeugdige slachtoffers.

De Engelse titel van het boek dat journalist Peter Conradi over Tsjikatilo schreef, illustreert het pikante element: *The Red Ripper*. De Nederlandse vertaling, die Unieboek nu op de markt brengt, is neutraler: *De Rostov Ripper*.

Conradi, 32, kwam in 1988 als correspondent naar Moskou. Hij is ervan overtuigd dat de Sovjet-achtergrond

waartegen het drama Tsjikatilo speelt, de zaak uniek maakt. „De combinatie van een naïeve maatschappij, een falend opsporingsapparaat en zijn karakter, is een typische Sovjet-mix”, zegt hij.

Gewilligheid

Tsjikatilo weet zijn moorddadige activiteiten twaalf jaar lang verborgen te houden. Niet alleen voor de politie, ook voor zijn echtgenote en collega's. Conradi: „Om te kunnen moorden blijft hij van zijn werk weg. Hij is maar zelden thuis, hangt vaak op stations rond om zijn slachtoffers op te kunnen pikken. Een baan die je die vrijheid geeft, vind je in het Westen niet”.

Een ander element is de gewilligheid van zijn slachtoffers. Keer op keer slaagt Tsjikatilo erin jongens en meisjes van tussen de negen en twintig jaar oud mee te lokken. Conradi: „Er werd in de Sovjetunie niet over misdaad en sex gepubliceerd. In het Westen zeggen ouders vaak tegen hun kinderen: ga niet met vreemden mee. Bovendien is de Sovjet-maatschappij autoritair. Als een oudere, net geklede man, die ook nog eens intelligent

overkomt, je iets vraagt, komt het niet in je op om te weigeren”.

En dan is er de politie. Tsjikatilo woont en werkt in het district Rostov en wordt tot twee keer toe als leraar ontslagen omdat hij niet met zijn handen van leerlingen kan afblijven. In 1978, als hij zijn eerste moord pleegt, wordt hij gearresteerd, maar wegens gebrek aan bewijs weer vrijgelaten. Een andere verdachte wordt het misdrijf in de schoenen geschoven; de man wordt jaren later geëxecuteerd. In 1984 pakt de politie Tsjikatilo opnieuw op. Dit keer heeft hij de moordwapens bij zich.

Maar Tsjikatilo ontspringt de dans doordat op de slachtoffers gevonden sperma niet overeenkomt met zijn bloedgroep. Justitie is dan nog niet op de hoogte van Japanse onderzoeken die uitwijzen dat er in sporadische gevallen zo'n verschil kan zijn. Conradi: „Die incompetentie van de politie, de angst voor het nemen van verantwoordelijkheid, de competentiestrijd tussen politie en openbaar ministerie, dat zijn allemaal Sovjet-eigenaardigheden”.

Leesbaarheid

Conradi praatte voor zijn boek met

de psychiaters die Tsjikatilo onderzochten, hij liet het proces vorig jaar van dag tot dag door een Russische collega volgen en hij interviewde zelf een groot aantal familieleden en bekenden van Tsjikatilo. „Zo kreeg ik genoeg materiaal in handen om een indruk van zijn karakter, van zijn denken te kunnen krijgen”, zegt hij.

Conradi koos om wille van de leesbaarheid voor een fictie-achtige aanpak, zich beroepend op al het voor hem beschikbare materiaal. In driekwart van het boek verplaatst hij zich in de huid van anderen, de moordenaar, rechnerchours, slachtoffers.

Journalistiek, laat staan wetenschappelijk, kan dat niet worden genoemd. Dat heeft z'n beperkingen, zeker wanneer je, zoals Conradi zegt, „geen boek hebt geschreven over het fenomeen serie-moordenaar in de Sovjetunie, maar een analyse van de factoren die Tsjikatilo tot zijn daden hebben gebracht”.

Conradi wijt de perversiteit van Tsjikatilo vooral aan diens impotentie. Bijkomende factoren zijn voor hem de indrukken die het kind Tsjikatilo tijdens de oorlog opdeed, het feit dat zijn vader geen oorlogsheld was, maar een krijgsgevangene, de pesterijen die hij

op school moest verduren wegens bijzandheid, en later, als leraar en een soort inkoper bij een fabriek, van de leerlingen en collega's die hem niet serieus namen.

Conradi vraagt zich wel af, of iemand met de seksuele problemen van Tsjikatilo in de 'open maatschappijen van het Westen' niet geholpen had kunnen worden. „De gesloten Sovjet-samenleving, waarin sex een taboe was en de man een macho, verhinderde dat hij over zijn problemen kon praten”, zegt hij. Dat deskundige hulp geen garantie is tegen moordlust bewijzen Tsjikatilo's collega's in het Westen, vooral Amerika.

De vraag of je moet proberen van beesten weer mensen te maken in plaats van ze te elimineren, beantwoordt Conradi met ja. Rusland ruisst het probleem zonder verdere discussie onverbiddelijk op. Tsjikatilo zal de beul niet ontlopen. Conradi: „Ik was al tegen de doodstraf en ben dat ondanks de gruweldaden van Tsjikatilo ook gebleven. Denk alleen maar aan de man die ten onrechte is geëxecuteerd”.

Peter Conradi: *De Rostov Ripper*. Uitg. Unieboek, f 22,50

Robert Ressler & Tom Shachtman:
Whoever Fights Monsters.
Simon & Schuster, import Van
Ditmar, f 51,55.
ISBN 0 671 71173 3.

Beginnen met het wurgen van de kat

ZIEKETYPER die, als ze niet meteen worden gegrepen, de ene na de andere afzichtelijke moord begaan, zijn er altijd geweest. Lustmoordenaars werden ze genoemd omdat sex, maar dan in een verknippte en vaak fetisjistische vorm, de drijfveer vormt. Tegenwoordig kennen we hen als seriemoordenaars, wat hun uiterst gevaarlijke karakter beter aangeeft, maar de pathologische (ziekelijke) achtergrond eerder verhuult.

Volgens Bob Ressler was hij de eerste die deze term hanteerde. Hij kwam erop toen hij als FBI-agent in het midden van de jaren zeventig een internationale conferentie van politiefunctionarissen in Engeland bijwoonde. Tijdens een van de voordrachten werd gesteld dat moorden en andere geweldsmisdrijven soms in serie worden gepleegd. Een nieuwe term in het politionele spraakgebruik en vooral in de populaire pers en het misdaadboek was geboren, helemaal toen Thomas Harris doorbrak met *The Silence of the Lambs*. Harris had zijn kennis bij Ressler opgedaan.

In *Whoever Fights Monsters* schetst Ressler met een overdaad aan gruwelijke en stuitende details zijn loopbaan als politieman, die leidde tot een nationaal centrum voor de jacht op gewelddadige misdadigers, dat uiteraard door de FBI wordt beheerd. VICAP heet het project (Violent Criminal Apprehension Program) dat een soort grote databank is en deel uitmaakt van het werk van het NCAVC (National Center for the Analysis of Violent Crimes). Het is heel iets anders dan erop toezien dat oude koelkasten zonder deur bij de vuilnisbak worden gezet. Ook dat is een FBI-taak, die ontstond toen diverse kinderen door verstikking om het leven waren gekomen door zich in een afgedankte koelkast te verstoppen.

De doodsoorzaken waarmee Ressler zich tot zijn pensionering bezighield, hebben niets met een ongelukkig toeval te maken en verstikking komt praktisch alleen maar voor als sluitpunt van martelpartijen en seksuele mishandeling. Ook na de dood van het slachtoffer is de moordzucht vaak niet uitgewoed en doen zich zaken voor als vampirisme, kannibalisme en necrofilie. Gezien de aard van de misdrijven heeft Ressler het nog behoorlijk sec verteld aan zijn ghost-writer Shachtman, die overigens zijn bestaan gewoon op de titelpagina mag onthullen.

Behalve de bedenker van de term 'seriemoordenaar' was Ressler ook een van de eersten die zich bezig gingen houden met het opstellen van een daderprofiel. In Nederland raakte die term pas goed ingeburgerd na de ontvoering van en wat later bleek de moord op Gerrit-Jan Heijn. De politie meende met een mavo-type te maken te hebben, maar moest later toegeven een ingenieur te hebben gegrepen. Het geeft aan hoe makkelijk het is de plank mis te slaan.

Ressler geeft zelf voornamelijk voorbeelden waarbij het profiel wonderwel bleek te kloppen en deelt een kat uit

naar de Engelse politie die zich bij de jacht op de Yorkshire Ripper op een dwaalspoor liet brengen door telefoontjes die later van een wrokkige oud-collega van de leider van het onderzoek afkomstig bleken. Tegelijkertijd vertelt hij dat sommige moordenaars zo duivels slim zijn dat ze allerlei dwaalsporen uitzetten. Bij het opstellen van een daderprofiel moet je daarmee rekening houden.

Oorspronkelijk zou volgens een Nederlandse uitgever die binnenkort met de vertaling komt, een vragenlijst zoals die door de FBI wordt gebruikt in het boek zijn opgenomen, maar besloten is dat na te laten. Uit de vele voorbeelden die Ressler geeft, blijkt dat je erg moet uitkijken met een buurjongen die graag in damesondergoed gekleed zijn plakboek met knipsels over Hitler en andere nazi's zit door te bladeren.

Seriemoordenaars zijn in het algemeen blanke mannen van rond de dertig met een achtergrond die is gekleurd door gewoonten en gebruiken waarin spanning en pijnlijke onlosmakelijkheid met elkaar zijn verbonden. Ressler hanteert een grove tweedeling. Aan de ene kant is er het onbeheerste type van wie niemand vreemd opkijkt dat de stoppen uiteindelijk doorslaan, maar dat iedereen verbijstert door in korte tijd veel gruwelijks aan te richten. De dader wordt meestal snel gegrepen, alleen is dan de rest van het gezin al uitgeroofd of zijn onschuldige voorbijgangers met een bijl de hersens ingeslagen. Meestal zijn vrouwen of homoseksuele mannen

Negen jaar geëist voor doden van 2,5 jarige peuter

DEN BOSCH (ANP) — Bij het gerechtshof in Den Bosch is gisteren negen jaar cel geëist en tbs met dwangverpleging tegen de 20-jarige S.S. uit Echt in Limburg. Zij zou met haar vriend in juli vorig jaar de 2,5-jarige peuter Maikel Nelissen seksueel hebben misbruikt en mishandeld, waardoor het kind overleed.

Medeverdachte A.H. kreeg van de rechtbank in Roermond 10 jaar met tbs. S. had in eerste instantie een celstraf van negen jaar gekregen.

Zowel de verdachte als haar vriend vertelde aan de politie dat zij de peuter, die met zijn 2,5-jarige oude broertje enkele dagen aan hen was toevertrouwd, vier dagen lang vrijwel continu tegen zijn hoofdje hadden geslagen en hem hadden verkracht.

Op haar aandringen brachten ze het kind uiteindelijk, toen het bewusteloos was, naar het ziekenhuis waar hij vijf dagen later

het slachtoffer vanwege de seksuele kanten die de moord heeft.

Daarnaast is er het doordachte en ogenschijnlijk aangepaste type dat iedereen de stuipen op het lijf jaagt. Ted Bundy, de meervoudige vrouwenmoordenaar die in Florida op de elektrische stoel belandde, is een klassiek voorbeeld. Hij sprak met een smoesje vrouwen aan en deed zich zielig voor met een arm in het gips. Met de arm was niets aan de hand en in het gips hield hij het moordwapen, een koevoet, verborgen. Ressler vindt dat Bundy's leven beter gespaard had kunnen blijven. Wraak is het enige motief bij een dergelijke executie, preventie gaat er niet van uit omdat deze moordenaars zich toch niet kunnen beheersen. Levenslange opsluiting zou beter zijn, waarbij de maatschappij erachter kan komen wat hen bezieldt en mogelijk het kwaad zo beter kan smoren.

De studie van de pathologische moordenaar is het levenswerk van Ressler. Er is bijna geen beruchte moordenaar in de VS die hij niet heeft gesproken. Zijn vaste overtuiging is dat dit soort moordenaars vaak klein begint, bijvoorbeeld door de kat te wurgen of door stiekem ergens in de drukte iemands kleren stuk te snijden. Niets vuurt hun ziekelijke lust zo aan als een geslaagde moord en al moordend raken ze steeds bedrever in het misleiden van de politie.

Het profileren van de dader met behulp van de biografie van al bekende moordenaars is een van de technieken die Ressler heeft ontwikkeld. Daarnaast hamert hij er voortdurend op de plek van het misdrijf grondig te bestuderen. Door het uitzonderlijke karakter van dit soort moordzaken zijn veel politiekorpsen niet in staat meteen een adequaat onderzoek op te zetten. En passant vertelt Ressler ook nog dat moordenaars, net als pyromanen, soms in de buurt rondhangen als de politie bezig is en zich zelfs bij het onderzoek aan hen opdringen.

Het boek heeft uiteraard een sensationeel karakter, mede door de foto's van daders en slachtoffers. Ressler zelf komt eerder als saai dan opwindend naar voren. Hij heeft het boek niet voor niets het begin van een citaat van Nietzsche als titel meegegeven. Mensen die misdadigers grijpen, moeten uitkijken welke methode ze hanteren. Wie in de afgrond staart, wordt zelf ook in de ogen gekeken en kan daardoor ten slechte veranderen. Elke romantisering van de beestmensen die hij heeft helpen grijpen, is Ressler een gruwel, evenals politiemensen die de jacht preferen boven de arrestatie en die het opruimen van tuig belangrijker vinden dan het beschermen van de maatschappij.

THEO CAPEL

overleed. Uit psychiatrisch en psychologisch onderzoek bleek dat de vrouw verminderd toerekenbaar is.

De verdachte kwam bij het hof terug op haar eerdere verklaringen, waarin zij onder meer had

gesuggereerd dat de moeder van het slachtoffer zelf ook ontucht met haar zoontje pleegde. De uitspraak is op 22 maart.

Psychische nood bij seksueel misbruikte Bosniërs

Een groep van 130 Bosnische ex-gevangenen in de Haarlemse Ripperrda-kazerne staat onder psychiatrische behandeling, ondermeer omdat ze in Servische kampen elkaar onder dwang seksueel moesten misbruiken. Gedwongen 'daders' en slachtoffers delen nu vaak één vertrek.

Door onze redacteur *NRC*

ALFRED VAN CLEEF
HAARLEM, 25 MAART. Hoe ze hebben, willen ze niet zeggen. "Mijn naam is kampoverlevende, mijn beroep is kampoverlevende", zegt een van hen. De 130 Bosnische ex-concentratiekampgevangenen in de Haarlemse Ripperrda-kazerne hebben afgesproken geen details over zichzelf naar buiten te brengen die het leven van hun in het oorlogsgebied achtergebleven familieleden in gevaar kunnen brengen. De 130 mannen — overlevenden uit de beruchte kampen Keraterm, Manjaca, Trnopolje en Omarska — leven in volstrekte onzekerheid over hun toekomst. Sommigen verkeren inmiddels in het gezelschap van vrouw en kinderen, anderen niet.

De 130 moslims en hun gezinnen — in totaal ongeveer 275

mensen — zijn na hun bevrijding uit de kampen door de overheid uitgenodigd naar Nederland te komen. De eersten arriveerden in december in Nederland, de laatsten twee maanden geleden. De mannen zijn tijdens hun verblijf in de Servische kampen vrijwel allen zwaar mishandeld. Ook moesten ze elkaar onder dwang seksueel misbruiken. 'Daders' en slachtoffers van deze martelingen verblijven nu bij elkaar in het Haarlemse opvangcentrum, soms zelfs delen ze één vertrek. In dezelfde kazerne bevinden zich ook andere vluchtelingen uit het voormalige Joegoslavië: Macedoniërs, Slovenen, Kroaten en Albanesez. Het opvangcentrum herbergt ook uitgenodigde moslim-vluchtelingen die niet in concentratiekampen hebben gezeten en vluchtelingen die vorig jaar op eigen gelegenheid Nederland wisten te bereiken.

Het ministerie van justitie maakte tot voor kort geen principiële onderscheid tussen al deze vluchtelingen. Gisteren deelde Justitie mee bij besluiten over de toekomstige status van vluchtelingen uit het voormalige Joegoslavië voorrang te zullen geven aan de bijna 3.000 door Nederland uitgenodigde vluchtelingen en hun gezinsleden. De kans is groot dat deze groep voor de zogenoemde A-status in aanmerking komt. De 130 ex-concentratiekampgevangenen wensen echter als aparte

groep oorlogsslachtoffers erkend te worden.

De mannen staan allen onder behandeling van twee Kroatische psychiaters die tot 1 juli de Bosnische vluchtelingen in Haarlem zullen begeleiden. Volgens psychiater B. Drozdjick, zijn de ex-kampgevangenen op grond van hun gruwelijke ervaringen vaak getraumatiseerd. Ze hebben last van slaapproblemen, nachtmerries, concentratieverlies en black-

'We kunnen ze slechts adviseren aan hun conditie te werken'

outs. 's Nachts leiden ze aan angstaanvallen, overdag voeren depressies de boventoon. Emotieën zijn ze labiel. "Extreme uitbarstingen van blijdschap en somberheid wisselen elkaar af", aldus Drozdjick. "Anderen bevroren hun gevoelens, zij hanteren het mechanisme van de verdringing."

De twee Kroatische psychiaters zijn bezig de ervaringen en psychische klachten van de ex-gevan-

genen te inventariseren. Drozdjick verhaalt over broers die elkaar onder de ogen van hun ouders moesten misbruiken, over zoons die de penis van hun vader moesten afbijten en daarna opeten, over een speciaal ontworpen stalen 'hockey-stick' waarmee geslachtsgedelen werden afgehaakt, over martelingen en slachtpartijen.

De stemming onder de ex-kampgevangenen is somber. "Tot nu toe ontbrak een centraal aanspreekpunt", zegt de in de kazerne werkzame maatschappelijk werker F. van Haren-Loman. "Ze komen voortdurend naar ons toe met vragen op juridisch en volkenrechtelijk terrein. Wij kunnen niet veel meer dan ze adviseren aan hun conditie te werken, in beweging te blijven. Niet leuk voor deze mensen want voor hen zijn die vragen een levenszaak."

Vorige week brachten vertegenwoordigers van het ministerie van justitie en van Vluchtelingenwerk Nederland (VNN) een bezoek aan het centrum, nadat de spanning onder de vluchtelingen dreigde te escaleren. De vluchtelingen zijn daarbij voor het eerst duidelijk geïnformeerd over de te volgen procedures. Maandag zal Vluchtelingenwerk een permanent kantoorje in het centrum openen, waar de vluchtelingen met hun vragen terecht kunnen.

Ondanks deze toezeggingen zijn de ex-kampgevangenen nog altijd niet gerustgesteld. "We zijn

geestelijk overbelast", zegt een van hen. "Ons leven hier is een zacht soort sterven." Soms leiden de opgekropte emoties van de bewoners tot onderlinge spanningen en vechtpartijen. Maatschappelijk werker Van Haren: "We proberen nu voor elkaar te krijgen dat de mannen een sportschool kunnen bezoeken. Door het beoefenen van vechtsporten kunnen ze misschien leren gedisciplineerd met hun agressie om te gaan."

De huisvesting van de groep is krap bemeeten. Per twee à vier gezinnen — tien tot vijftien personen in totaal — staat één vertrek ter beschikking. Provisorische afscheidingen van afgedankte stalen ziekenhuiskasten bieden nauwelijks enige privacy.

"Binnen de bestaande mogelijkheden proberen we het ieder een zo veel mogelijk naar de zin te maken", stelt W. de Lange van de Interim Stichting Opvang Asielzoekers (ISOA). "In eerste instantie" wordt daarbij geen onderscheid gemaakt naar het land van herkomst of de aard van de beproevingen die de vluchtelingen hebben doormaakt. De karige inrichting van de kazerne in Haarlem wijt hij aan "het moordende tempo waarmee het complex voor de opvang van vluchtelingen gereed is gemaakt". Dat (gedwongen) daders en slachtoffers van seksueel geweld nu bij elkaar zitten, was volgens hem niet te voorzien. "Doorgaans is

net voor vluchtelingen met vergelijkbare ervaringen juist prettig om in elkaars nabijheid te vertoeven. Bij deze ex-kampgevangenen is dat misschien anders, maar dergelijke feiten komen nu eenmaal pas in een later stadium naar voren."

Het ministerie van justitie beschikt over een lijst met achthonderd namen van Bosnische vluchtelingen die in het kader van gezinshereniging het recht hebben naar Nederland te komen, maar van wie niet bekend is waar ze zich bevinden. Vertegenwoordigers van de ministeries van justitie en WVC zijn volgens een woordvoerder "wekelijks" in Kroatië om deze familieleden te traceren. Van hen is tot nu toe "slechts een handjevol" gevonden. Velen zouden zich nog in Bosnië bevinden, maar daar waren de ambtenaren zich niet.

De ex-gevangenen spreken over zichzelf als "wij kampmensen". In de kazerne hebben ze zich ook als zodanig georganiseerd. Maar veel steun aan elkaar hebben ze niet. Een star voor zich uitkijken de man vertelt hoe dertig van zijn familieleden "voor mijn ogen zijn afgemaakt". Zijn drie broers zijn dood, zijn moeder spoorloos. "Mijn enige zuster is verkracht en daarna door haar mond geschoten. Wie moet ik nog helpen? Wie kan ik steun geven? Mijn hoofd is leeg en beschadigd."

Geen abortus voor verkrachte nonnen

Door onze correspondent *NRC*
MARC LEIJENDEKKER

ROME, 4 MAART. Na de oproep aan verkrachte vrouwen in Bosnië om geen abortus te laten plegen heeft het Vaticaan gisteren meegedeeld dat ook verkrachte nonnen geen toestemming hebben gekregen om hun zwangerschap af te laten breken.

"Nooit, in geen enkel geval is abortus toegestaan", zei monseigneur Piero Pennacchini, vice-directeur van de perszaal van het Vaticaan. Hij reageerde daarmee op beschuldigingen van een Italiaanse kloosterling dat het Vaticaan met twee maten zou meten

en nonnen die in Bosnië zijn verkracht, wel zou toestaan wat het andere vrouwen zou willen verbieden.

Volgens berichten in de Italiaanse pers zijn in Bosnië enkele nonnen verkracht en hierbij zwanger geworden. Zij zouden binnenkort hun kinderen ter wereld brengen. Zeker twee slachtoffers zijn novices uit het klooster Nova Topola, bij Banja Luka, die vorig jaar juni voor een paar uur door Servische soldaten zijn meegenomen.

Het Vaticaan heeft vorige week verkrachte vrouwen in Bosnië opgeroepen om geen abortus te laten

plegen en te leren de vijand in zich lief te hebben. De oproep komt nadat de katholieke kerk in Italië een grootschalige campagne is begonnen tegen abortus, die een wereldwijde omvang moet krijgen. Volgens de verklaring van monseigneur Pennacchini is ook bij eerdere verkrachtingen van nonnen, in andere landen, nooit toestemming gegeven voor abortus.

Verschillende theologen hebben bij eerdere gelegenheden voorgesteld om het verbod op anti-conceptiemiddelen op te schorten voor nonnen in gewelddadige gebieden, zoals Midden-Amerika en Afrikaanse landen als Mozambi-

que, Angola en Zaire. De pil zou in deze redenering niet meer een verstoring zijn van het natuurlijke verloop van het leven als getrouwd echtpaar, maar een medicijn dat de gevolgen van geweld moet beperken. Deze redenering is overigens nooit officieel overgenomen door het Vaticaan, al is er vanuit Rome stilzwijgend mee ingestemd.

Nonnen die na een verkrachting zwanger zijn geraakt, moeten volgens de katholieke kerk hun kind ter wereld brengen en kunnen dan kiezen: uittreden en zelf hun kind opvoeden, of de baby ter adoptie afstaan.

Gunilla Kleiverda

Als vertegenwoordigster namens Nederland maakte ik recent deel uit van de missie Warburton, een EG-missie die de verkrachtingen van Moslim-vrouwen

in Bosnië-Herzegovina moest onderzoeken. Zoals bekend, is het verkrachten van moslimvrouwen een duidelijk onderdeel van de oorlogsvoering, waarbij verkrachtingen deel uitmaken van een bewuste strategie van etnische zuivering en genocide van de moslimbevolking. De Serviërs maken zich op de meest grote schaal schuldig aan deze misdaden, waarbij ook jonge meisjes, oudere vrouwen en mannen worden verkracht of op andere wijze mishandeld. Daarbij worden tevens Kroatische vrouwen het slachtoffer. Maar ook het Kroatische leger maakt zich schuldig aan dezelfde wandaden, doch waarschijnlijk op minder grote schaal. Laten we echter niet vergeten dat verkrachtingen niet alleen plaatsvinden als onderdeel van etnische zuivering, maar ook in toegenomen frequentie door mannen van het 'eigen' volk, zoals blijkt uit gegevens van de SOS-telefoonlijn in Belgrado.

De belangstelling voor de verkrachtingen van vrouwen roept ambivalente gevoelens op. Een gevoel van een feministische overwinning - eindelijk eens meer aandacht voor wat er met vrouwen gebeurt in een door mannen gevoerde oorlog - wordt al snel de kop ingedrukt bij de realisering van het feit dat cijfers over verkrachtingen en andere vormen van mishandelingen en oorlogsmisdaden voor een zeer groot deel alleen maar dienen als propaganda om nationalistische gevoelens te vergroten en de haat tegen de tegenpartij te versterken. Niet alleen mannen maken zich aan deze propaganda schuldig, maar ook nationalistische vrouwengroepen. Het is zorgelijk hoe deze groepen hun verkrachte slachtoffers 'misbruiken' om ze opnieuw getuigenissen te laten afleggen, niet alleen voor de vele internationale missies die inmiddels op bezoek zijn geweest, maar ook voor de nationale en internationale pers. Kwaadheid over misdaden van de andere partij in de oorlog en boosheid, hulpeloosheid en teleurstelling over het uitblijven van buitenlandse steun voor daadwerkelijke oplossingen, zijn zeer begrijpelijke en gerechtvaardigde gevoelens. Het 'in uiterste nood' dan maar nog meer bewijzen overhandigen in de vorm van verklaringen van verkrachte vrouwen zelf valt te begrijpen, maar gaat voorbij aan het belang van de slachtoffers. Het oprakelen en herbeleven van de vreselijke vernederingen zal buiten een therapeutische setting alleen maar verder traumatiserend werken en bijdragen aan nog grotere psychische schade.

Ambivalentie geldt niet alleen de nationalistische propaganda, maar ook de rol van de pers. Verkrachtingen zijn sensationeel interessant, zo bleek onder andere uit de overmatige belangstelling van de pers rond mijn deelneming aan de missie. Alhoewel ik goede bedoelingen van journalisten - de wereld te overtuigen van de el-

lende - niet zal veroordelen, vrees ik dat de verkrachte vrouwen van een belangstelling voor hun persoon niet beter worden. Mijn angst voor journalisten die beroepshalve andere grenzen hanteren dan therapeuten is dan ook groot.

De sensationele belangstelling roept daarnaast een tegenreactie op, zowel in de 'serieuze pers' als bij hulpverleners en onderzoekers. Afschuw van sensatie en een poging tot genuanceerde berichtgeving leidden in de NRC tot de kop 'Geen bewijzen voor systematische verkrachting' - suggererend dat er niets méér aan de hand was dan 'normale' oorlogsvranchtingen.

De les die we van dit alles kunnen leren, is dat het nu wel genoegzaam bewezen is dat verkrachtingen op zeer grote schaal voorkomen, zoals recent ook door Mazowiecki is bevestigd. De vraag voor Van Kalshoven, of ze van hogerhand worden opgedragen, valt niet te bewijzen zolang de oorlog voortduurt.

Maar laten we ons niet laten meesleuren in een cijfer- en documentatiestrijd. Laat ons eerste doel zijn een oplossing te vinden voor het probleem dat de verkrachtingen nog steeds doorgaan in deze oorlog. Laten vrouwelijke politici en andere groeperingen zich nationaal en internationaal organiseren om de EG, en andere landen onder politieke druk te zetten daadwerkelijk een oplossing te vinden, al zijn verkrachtingen minder interessant dan olie. En laat de pers zich richten op de verantwoordelijke politici in plaats van op de verkrachte vrouwen zelf.

'Ik ben geen babbelende boodschappentas'

(Door Bernice Breure)

Nee, echt erg vindt ze het niet als mensen haar alleen maar kennen van gezellige praatprogramma's als Service Salon en de 5 uur Show. Al heeft ze het grootste gedeelte van haar journalistieke loopbaan heel wat anders gedaan. „Maar ik vind het wel vervelend als ze denken dat ik alleen maar een babbelende boodschappentas ben, want dat ben ik natuurlijk niet”, aldus Catherine Keyl.

Van de 45-jarige presentatrice is net het boek 'Kind van de Felten' uitgekomen, waarin ze haar woelige jaren beschrijft bij de actualiteitenrubrieken Hier en Nu (NCRV) en Avro's Televisier waar ze van 1976 tot 1988 werkzaam was. In het boek combineert ze spannende reportages, onder meer gemaakt in de Sahel, Indonesië en het toen nog communistische Praag, met herinneringen uit haar jeugd. Keyl koos bewust voor deze opzet; „Ik ben ervan overtuigd dat jeugdervaringen je karakter sterk beïnvloeden en uiteindelijk zelfs je verdere leven bepalen.”

Zo vond vader Keyl, dat meisjes net zoveel kunnen als jongens. Om dit te bewijzen stuurde hij haar op veertienjarige leeftijd in haar eentje naar Parijs om daar in zijn plaats te gaan onderhandelen met zakenrelaties. Het lukte haar om een goede prijs voor zijn landswaard te krijgen.

De heren verslaggevers bij Hier en Nu hadden in het begin wel moeite met hun deuwe vrouwelijke collega die ook nog 'coorde', maar over het algemeen onderond Keyl meer voor- dan nadelen van haar rouw-zijn. „Ik weet zeker dat ik veel dingen heb gedaan die mannelijke collega's nooit adden kunnen doen”, zegt ze. Zo plofte ze tijdens een persconferentie van de Indonesische minister Malik naast hem op een soort van om een paar scherpe vragen te stellen

over de politieke gevangenen in het land. „Een mannelijke verslaggever was meteen van die troon afgeslagen”, zegt ze lachend.

Een andere keer redde Keyl een reportage in Egypte, naar aanleiding van de moord op president Sadat. Na die gebeurtenis zochten tv-ploegen uit alle delen van de wereld oerterdak in Cairo en de Hollandse ploeg werd pardoos uit het hotel gezet omdat een Amerikaans team met 'ongelooflijk veel dollars had gewapperd'. Keyl kocht ergens een zak appels, die daar nauwelijks te krijgen waren, voor de jongen van de receptie en kreeg daarmee de kamers terug. „We hebben het hotel zelfs niet eens hoeven te betalen”, grinnikt ze nog na. „Een man had zoets nooit bedacht”.

Catherine Keyl blijkt in haar jeugd seksueel te zijn misbruikt door haar onderwijzer op de lagere school. Omdat ze zo leuk verhaaltjes kon schrijven, kreeg Keyl van de 63-jarige man 'bijlessen', die altijd eindigden met handtastelijkheden en later uitliepen op seksuele gemeenschap. De ejarige Catherine vertelde dit uiteindelijk aan haar moeder die dit 'kalm en zakelijk' afhandelde. „Ze is zelf naar school gegaan en heeft met die man gepraat, daarna heeft hij me nooit meer aangeraakt.” Niemand anders, zelfs haar vader en zusjes niet, werden hiervan op de hoogte gesteld. Keyl is haar moeder heel dankbaar voor deze aanpak. „Het is geen trauma voor me geworden, ik zie het als een van de incidenten uit mijn jeugd.”

De roddelbladen haakten gretig in op de verkrachting van de bekende presentatrice. „Het was te verwachten”, verzucht ze. „Maar ik wilde me niet door de terreur van die bladen laten weerhouden om ook deze ervaring op te schrijven. Daarvoor is de invloed van deze reportage te groot geweest”.

In Kind van de Felten beschrijft Keyl hoe ze de Indonesische oud-minister Subandrio

in eenzame opsluiting bezoekt. Ze wilde zijn erbarmelijke toestand aan het Nederlandse kijkerspubliek laten zien. Dit 'mede-gevoel voor de underdog', zoals ze het zelf uitdrukt, heeft ze gekregen door haar joodse vader die jaren in een concentratiekamp doorbracht. Hij confronteerde zijn kinderen te pas en te onpas met zijn kampervleden. Zo mag Catherine niet klagen over de kou die het open raam in haar slaapkamer brengt, want in het kamp was het nog veel kouder. Toch kreeg ze hierdoor nooit een hekel aan haar vader. „Ik luisterde met grote schrikogen en dacht altijd: hoe kan ik die man ooit troosten? Er waren wel tijden dat ik zijn verhalen afdeed als 'oude koek', de oorlog was immers voorbij. Maar nu door de oorlog in voormalig Joegoslavië en de gevangenkampen blijkt weer hoe fout die gedachte was. De kinderen van die gevangenen schrijven over dertig jaar mijn boek.”

In het nawoord van Kind van de Felten legt Keyl uit waarom ze na haar tijd bij de actualiteitenrubrieken, 'de voor sommige zo verderfelijke overstap' maakte naar haar huidige show, het *infotainment*. „Na twaalf jaar kreeg ik het gevoel dat ik een bepaalde vraag vijf jaar eerder ook al had gesteld en dat het antwoord ook nog hetzelfde bleek te zijn. Ik wilde mezelf verversen.” Dus stortte ze zich in studioprogramma's als Ontbijttelevisie, Service Salon en presenteert ze nu voor RTL4 de 5 Uur Show. „Soms zeg ik weleens tegen mezelf dat het weer tijd wordt voor iets nieuws. Maar als ik daar met anderen over praat, zeggen ze: waarom zou je? Ja, waarom zou ik eigenlijk? Ik heb het goed naar mijn zin en anderhalf miljoen kijkers is natuurlijk ook niet mis. Hier heb ik nooit het gevoel dat ik een vraag al eerder heb gesteld.”

Kind van de Felten, Catherine Keyl, uitg. Strengholt. Prijs: fl. 24,90.

Allen misbruikte dochter niet NRC

NEW HAVEN, 19 MAART. Psychologisch onderzoek in een kinder-kliniek in New Haven heeft aangetoond dat de Amerikaanse filmregisseur en acteur Woody Allen (57) zich niet schuldig heeft gemaakt aan seksueel misbruik van zijn 7-jarige geadopteerde dochter Dylan. Allen zei dat gisteren op een persconferentie nadat hem in de kliniek de resultaten van het onderzoek waren meegedeeld. Zijn voormalige echtgenote actrice Mia Farrow had hem ervan beschuldigd het kind seksueel te hebben misbruikt. Allen heeft dit altijd ontkend. Farrow, die ook bij het gesprek in de kliniek aanwezig was, wilde na afloop geen commentaar geven. (AP)

Kliniek pleit Allen vrij van seksueel misbruik dochter

Van onze kunstredactie
NEW HAVEN — Woody Allen heeft zijn 7 jaar oude geadopteerde dochter Dylan niet seksueel misbruikt. De filmmaker is donderdag vrijgepleit van deze beschuldiging die werd geuit door zijn voormalige levenspartner, de actrice Mia Farrow.

De politie had voor deze zaak medisch specialisten ingeschakeld van een kliniek in New Haven waar onderzoek naar seksueel misbruik van kinderen wordt gedaan. Het rapport van hun bevindingen bevat volgens Allen de conclusie dat 'hij nimmer zijn dochter heeft aangerand of misbruikt'. Volgens de 57-jarige filmregisseur en acteur wijst alles erop dat de beschuldigingen bewust zijn verzonnen of zijn ingebeeld. Farrow wilde weinig meer zeggen dan dat zij 'altijd achter haar kinderen zal blijven staan'.

Woody Allen heeft dochter niet misbruikt

NEW HAVEN (Rtr,DPA) — Woody Allen heeft zijn 7 jaar oude geadopteerde dochter Dylan niet seksueel misbruikt. De filmmaker is gisteren vrijgepleit van deze beschuldiging die werd geuit door zijn voormalige levenspartner, de actrice Mia Farrow.

De politie had voor deze zaak medisch specialisten ingeschakeld van een kliniek in New Haven waar onderzoek naar seksueel misbruik van kinderen wordt gedaan. Het rapport van hun bevindingen bevat volgens Allen de conclusie dat „hij nimmer zijn dochter heeft aangerand of misbruikt”. Farrow wilde weinig meer zeggen dan dat zij „altijd achter haar kinderen zal blijven staan”. Het onderzoek maakt deel uit van de strijd die het paar al een jaar via de media voert over de voogdij van hun kinderen. Zoals bekend ging het uit elkaar, toen Allen een verhouding begon met de geadopteerde dochter van Mia Farrow, de 21-jarige Soon-Yi Previn.

TEVEEHOEKJE

door Ingrid Harms

Een topuitzending van 'All you need...': Er werd tenminste écht gehuild

Veronica geeft de week 13
NIEUWS

VADER JACKSON GEEFT 'MISHANDELING' TOE

BALTIMORE - Het kon natuurlijk niet uitblijven: vader Joe Jackson moest wel reageren op de opmerkingen van zijn zoon Michael, die in het interview met Oprah Winfrey z'n vader afschilderde als de boeman zelf. Hij zei: „Ik hou van m'n vader, maar ik ken hem niet. Er waren momenten waarop hij me sloeg en mishandelde. Soms werd ik al ziek van angst als ik hem zag aankomen.” Dat verhaal sloot mooi aan bij de verhalen die La Toya, zijn zusje, over haar vader verteld heeft. Vader Jackson verdedigde zich met de volgende wijsheid: „Vroeger, toen ikzelf nog een klein kind was, noemden we het gewoon een pak slaag. Dat hoorde bij het bijbrengen van discipline. Mijn vader deed het bij mij en ik ben er niets slechter van geworden. Dus deed ik het bij mijn kinderen. En nu heet het plotseling kindermishandeling. Ik zie niet in dat ik iets verkeerd gedaan heb; per slot van rekening zijn al m'n kinderen heel aardig terecht gekomen.” (EB)

PRIM 23-3

Heb je het al gehoord? Catherine Keijl is ook al misbruikt! Exclusief voor Weekend onthulde zij haar 'dramatische geheim'. Tenminste, zo stond het op de omslag. Komt ze daar nu nog eens mee aanzetten, dacht ik. Dan lijdt ze wel aan een wanhopige vorm van aandachtbehoefte. Echt exclusief blijkt het verhaal niet te zijn, want het komt uit Catherines net verschenen boek met memoires, *Kind van de feiten*. (Daar is ze trouwens wel erg vroeg mee! Maar dit terzijde) Toen ze elf jaar was, was het begonnen. Een leraar op school die vond dat ze zo mooi schreef kon. En of ze na de lessen even wilde nablijven. Van het een was het ander gekomen. Dankzij haar-begrijpende moeder heeft Catherine er geen trauma aan over gehouden, zegt ze. En vertelt er bij dat zij de allereerste was die in de jaren zeventig een tv-programma over incest en verkrachting maakte. Zou het waar zijn? Toen had je toch Koos Postema en Ria Bremer voor dat soort zware onderwerpen? Hoe dan ook, Catherine herinnert het zich zo.

Dinsdagavond laat kwam mijn buurvriendin bij me boven, want ze wou even lekker samen kwijlen met Gert Berg. Helaas: Gert kwam te vervallen door voetbal, maar *All you need is love* was net van start gegaan. Dat had ze nog nooit gezien! (Hoe is het mogelijk, denk je, maar het is echt waar.) Ze keek haar ogen uit, en wilde meteen weten hoe je op die

dansvloer terecht kon komen waar (sloom maar toch) geschuifeld en geslepen wordt op de slijmmuziek van René Froger en Chess. Dat zou ik ook wel eens willen weten. Een topuitzending: er werd gelukkig weer echt gehuild (door een jongen dit keer) een zekere Maurice had zo veel meiden in de AYNIL-bar dat hij geen keuze kon maken wie nu het 'meest vrolijke, vlotte en sprankelende' meisje van zijn dromen was. Volgende uitzending weten we meer. Daarover nog dit: die Myra Harms van 19, die in 6 Atheneum zit, en in haar contactadvertentie met paarden, honden en een telefoon in de weer was, heeft niks met mij te maken hoor! Ook geen familie!

Kijk je vrijdag vanaf 20.20 uur wel naar Nederland 3, want (dan komt) het *Nationale Songfestival*. Niet alleen als onmisbare voorbereiding op het grote Eurovisie Songfestival van 15 mei (natuurlijk niet vanwege het ongetwijfeld slappe liedje waar wij mee aan zullen komen zetten), maar vooral vanwege Paul de Leeuw, die een droom mag waarmaken: de presentatie van dit topevenement.

Nog een tip: Aanstaand weekend is er in het Stedelijk Museum in Amsterdam een tentoonstelling van Kreatief met Kurk. Je moet er snel bij zijn, want het is maar tot 1 april. Daarna kun je nog terecht in Kasteel Groeneveld in Baarn (van 3 tot 13 april). Zou An-Lies er zijn?

UN 24,

VN-rapport: Verkoop van kinderen is wijdverbreid

Van onze redactie buitenland

GENEVE — De handel in kinderen voor adoptie, huwelijk, prostitutie of voor gebruik van hun organen is wijdverbreid. Dit ondanks tal van internationale conventies die dergelijke praktijken verbieden. Dat meldt VN-rapporteur Vitit Muntarbhorn.

In een voor de Mensenrechtencommissie opgesteld rapport zegt Muntarbhorn dat er over de hele wereld ongeveer 200.000 kindsoldaten zijn. Steeds meer kinderen worden volgens Muntarbhorn geëxploiteerd door criminelen en voor slavenarbeid, zelfs in de Verenigde Staten en andere welvarende landen.

Terwijl veel Latijns-Amerikaanse en Aziatische landen maatregelen hebben genomen om de verkoop van kinderen voor adoptie tegen te gaan, zijn er tekenen dat deze handel toeneemt in delen van Oost-Europa en vooral de voormalige Sovjetunie. Tussenpersonen vragen volgens de rapporteur tussen de 18.500 en 92.000 gulden voor een Russisch kind.

NVA/Advertentie 6-3-93

'Miljoenen ouderen en kinderen zijn slaven'

GENEVE (DPA) — Miljoenen mensen over de hele wereld zijn slaven. Dit heeft de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) maandag gemeld. In het verslag worden gevallen beschreven van slavernij in Afrika (Mauretanië en Soedan), van lijfeigenschap in Azië (vooral in Pakistan en India) en moderne vormen van dwangarbeid in Latijns-Amerika (Brazilië en de Dominicaanse Republiek).

ILO-directeur Michel Hansenne rekent tot de allergeestste vormen van dwangarbeid de uitbuiting van kinderen in bijvoorbeeld Haïti, Sri Lanka en Thailand. 'Of het nu gaat om prostitutie, pornografie, fabrieksarbeid, bordelen of huishoudelijke arbeid, dwangarbeid door kinderen moet energiek worden bestreden en zwaar worden gestraft.' In het door een burgeroorlog ver-

scheurde Soedan roven plunderende soldaten mensen om ze voor zich te laten werken of te verkopen. Arme families verkopen hun kinderen, vooral jongens van zeven tot twaalf jaar, voor honderd gulden. In Pakistan is lijfeigenschap het meest verbreid: naar schatting twintig miljoen mensen, onder wie 7,5 miljoen kinderen, leveren dwangarbeid, bijvoorbeeld om schulden van ouders of voorouders af te lossen.

Volgens schattingen zijn in India vijf miljoen volwassenen en tien miljoen kinderen lijfeigenen. In Brazilië zijn het afgelopen jaar meer dan achtduizend gevallen van dwangarbeid bekend geworden. In Thailand reizen kinderrovers en ronselaars over het platteland en nemen kinderen uit arme families mee. Er bestaan zelfs winkels waarin kinderen te koop worden aangeboden.

Jongeren bellen vaker hulplijn

Den Haag — De Kinder- en Jongerenlijn wordt steeds vaker gebeld. Afgelopen jaar werd ruim negentienhonderd keer contact gezocht met de hulpdienst in Den Haag. Dat zijn vijfhonderd gesprekken meer dan in 1991. Dit blijkt uit het jaarverslag van de stichting. Vooral jongeren tussen de twaalf en achttien jaar bellen de hulplijn. Steeds meer gesprekken gaan over mishandeling en seksueel misbruik. Waarschijnlijk is dit het gevolg van de landelijke campagne tegen kindermishandeling die in het schooljaar 1991/1992 werd gevoerd.

Meer kinderen onder toezicht

Den Haag — De laatste jaren zijn meer kinderen onder toezicht gesteld, als gevolg van problemen in de gezinnen. Daarentegen is het aantal ont-heffingen en ontzettingen uit de ouderlijke macht in de jaren tachtig afgenomen. Ontheffingen en ontzettingen (waarbij de ouderlijke macht wordt overgedragen aan een voogdijinstelling) zijn meestal een gevolg van verwaarlozing of mishandeling door de ouders, bij onder-toezichtstelling heeft ook het kind zelf problemen.

Jongerenblad Primeur op z'n Wegeners herboren

Een zoen voor Aukje Holtrop en een pluim op de hoed van de directie van Wegener: minister Hedy d'Ancona was vol lof en affectie bij de wedergeboorte van de jongerenkrant Primeur. De krant, die in december vorig jaar ten onder dreigde te gaan, werd dinsdag met veel gevoel voor public relations opnieuw gepresenteerd. Op zijn Wegeners.

Krantenbezorgers op fietsen, gehuld in T-shirts met het opdruk Primeur reden de zaal in die bij een Papendrechts hotel behoorde, waar de minister achter het spreekgestoelte zjujst had verklaard dat ze zo gelukkig is met de redding van de jongerenkrant. Voor ze het wist had d'Ancona een glas champagne in de handen gedrukt gekregen en werd ze meegevoerd tussen de fietsen. De fotografen konden hun gang gaan.

Aukje Holtrop reageerde wat onwennig op de wijze waarop de Wegener-directie haar nieuwste aanwinst uitdroeg. Naast haar stond een metershoog billboard met de tekst: 'Vertel je ouders hoe de wereld in elkaar zit', een slogan die voortaan bij de krant past. De hoofdredacteur zag de getallen voor zich schitteren. Was ze altijd gewend aan een kleine maar fijne lezerskring, nu wordt de krant in een oplage van maar liefst 600 duizend exemplaren toegevoegd aan negen regionale dagbladen. Holtrop: 'Wekelijks wordt Primeur gezien door 1,2 miljoen ogen!'

J. Houwert, vice-voorzitter van de Raad van Bestuur van Wegener, had daarvoor al zijn blijdschap getoond. Hij was een 'trotse adoptief ouder' die vast van plan is Primeur 'tot wasdom te brengen' een in 'juist gezinsverband'. 'Achter Primeur zit een gezonde dosis idealisme: we willen jongeren tot krantenlezers brengen om ze zo te vormen tot goed geïnformeerde, mondige burgers.' Daarom was de minister er ook. Zij maakt zich zorgen over de ontleding in de samenleving en die onder jongeren in het bijzonder. Juist met een krant als Primeur kun je dat verschijnsel te lijf. De minister: 'De

tijd die aan lezen wordt besteed loopt nog steeds terug, juist bij jongeren. Ook internationaal gezien slaat het leesniveau van Nederlandse jongeren geen goed figuur. De herverschijning van Primeur is voor haar dus een welkome verrassing. Bovendien kan Primeur een tegenwicht bieden aan 'ongewenste maatschappelijke ontwikkelingen'. Zoals daar zijn: vooroordelen over andere bevolkingsgroepen, of onverschilligheid ten opzichte van problemen van deze wereld. De redacteurs van Primeur kunnen de mouwen opstropen. Maar, haastte Aukje Holtrop zich te verklaren, 'opvoeden is wel het laatste wat we willen. De krant is er vooral ook om plezier aan te beleven'.

Zelf nam ze de gelegenheid te baat de Weekbladers nog eens dank te zeggen. Het was ten slotte deze Amsterdamse uitgeverij die het avontuur aandurfde om in Nederland een jongerenkrant te beginnen. Toen de oplage op 11 duizend exemplaren bleef steken, was de uitgever genoodzaakt het project te staken. 'Wegener stak de helpende hand toe, toen Primeur op sterven na dood was.'

Gisteren werd de krant voor het eerst bij de Wegener-kranten (onder andere het Utrechts Nieuwsblad, de Amersfoortse Courant, de Zwolse Courant, het Deventer Dagblad, de Arnhemse Courant en Tubantia) verspreid. Ook zesduizend oude abonnees kregen hem toegestuurd en de krant ligt ook in de losse verkoop.

Primeur oogt hetzelfde als in december en inhoudelijk is er weinig veranderd. Wel prijkt naast het logo direct een advertentie van een frisdrankfabrikant. De krant mag dan een instrument zijn om jongeren aan kranten te binden, de Wegener-directie is geen filantropische instelling. Als knipoog naar de adverteerders zei directeur M. Kes bij de presentatie: 'Het bestedingspotentieel van de leeftijdscategorie 13- tot 19-jarigen bedraagt 360 miljoen gulden per jaar.'

Frank van Zijl

Argentijnse kardinaal beledigt homo's te vaak

De beweging van homoseksuelen voor de burgerrechten in Argentinië wil een proces aanspannen tegen de behoudende aartsbisschop van Buenos Aires, kardinaal Antonio Quarracino. Ze heeft genoeg van zijn voortdurende 'schadelijke' uittalingen over homo's. Quarracino doet in zijn wekelijkse programma op de staatstelevisie gerugeld een aanval op homoseksuelen. Zo zei hij twee weken geleden in reactie op het beleid van de Amerikaanse president Clinton tegenover homoseksuelen dat 'de persoon die homoseksueel wordt zichzelf in het verderf stort'. De beweging van homoseksuelen beschouwt deze uittaling als een 'misdaad tegen de burgerrechten' en noemt haar 'een belediging van de leer van het christendom, die blijkt geeft van een totaal gebrek aan decorum'. De beweging wil door de aartsbisschop een proces aan

te doen een eind maken aan de discriminatie van homoseksuelen. 'Wij willen geen discussie met de rooms-katholieke kerk', aldus een van de leiders van de beweging, Carlos Jauregui. 'Wij willen kardinaal Quarracino aanpakken omdat hij ons al zo lang aanvalt. De uitspraken van deze kerkelijk leider zijn in flagrante strijd met de evangelische boodschap om de naaste te beminnen.' Quarracino is niet de eerste kardinaal die zich voor de rechter moet verantwoorden voor uitspraken over homoseksuelen. In 1987 daagde de Nederlandse vereniging van homoseksuelen kardinaal Simonis voor de rechter, nadat hij voor de radio had gezegd zich te kunnen indenken dat een huisbaas weigert woonruimte te verhuren aan een homoseksueel paar. De rechtbank in Utrecht en later het hof in Amsterdam wezen de vorderingen af. (ANP)

Bijna veertig procent jongeren is intolerant

Hoewel intolerantie over het algemeen de laatste 25 jaar is afgenomen en jongeren toleranter zijn dan hun ouders, heeft 38 procent van de jongeren intolerante denkbeelden. Dit is de groep waar extreem-rechtse partijen zich op kunnen gaan richten. Die intolerantie is sterker bij lager opgeleiden en bij jongens.

Dit blijkt uit een landelijk onderzoek naar jongeren van 12 tot 24 jaar en hun ouders. Het boek erover - 'Jongeren in Nederland' - is gisteren verschenen. Het onderzoek is uitgevoerd onder ruim 2.900 jongeren door de faculteit sociale wetenschappen van de Rijksuniversiteit Utrecht.

Eenderde van de ondervraagde jongeren blijkt psychische problemen te hebben, variërend van zich ongelukkig voelen (14 procent) tot psychische stress (14 procent) en zware depressies (7 procent). Ruim 11 procent denkt wel eens aan zelfmoord. Deze problemen komen soms ook tegelijk voor. Ze lijken ook niet te verdwijnen als de leeftijd stijgt, zoals wel gebeurt bij jeugdcriminaliteit. De meeste jongeren voelen zich echter goed.

Meisjes ontlenen hun identiteit nog steeds vooral aan relaties en vinden die ook heel belangrijk, blijkt verder uit het onderzoek. Jongens vinden relaties ongeveer net zo belangrijk als school of werk en zijn soms zelfs wat cynisch ten opzichte van hun partner. Toch is er nog maar weinig verschil tussen de schoolloopbaan van jongens en meisjes.

Meer jongens dan meisjes halen een vwo-diploma. Jongens stromen ook vaker door naar de universiteit. In economisch opzicht zijn jongeren conservatiever dan hun ouders. Jongeren stemmen minder dan hun ouders in met nivellering van loon en met de opheffing van verschillen in status en bezit. Onderzoeker prof.dr. W. Meeus voorziet daarom ook 'geen mooie electorale toekomst voor de PvdA'.

Jongeren zijn wel progressiever als het gaat om abortus, euthanasie en een gelijke rolverdeling tussen man en vrouw. Dat laatste spreekt meisjes weer meer aan dan jongens.

Jongeren hebben hun eerste verkering gemiddeld als ze 15½ jaar zijn en gaan voor het eerst met iemand naar bed op hun 17de. Jongeren met een hoge opleiding wachten er langer mee (tot hun 18de) dan laag-geschoolden (14½ jaar). Van degenen met seksuele ervaring heeft 82 procent het afgelopen jaar maar met één partner het bed gedeeld, slechts acht procent met drie of meer. Jongens hebben vaker een losse seksuele partner dan meisjes.

Net als eerdere onderzoeken laat ook deze studie zien dat de meeste jongeren goed overweg kunnen met hun ouders. 25 procent zet zich af. Ouders zijn veel kritischer over jongeren dan jongeren over ouders, maar dan geldt het vooral de jeugd in het algemeen en niet de eigen kinderen. (ANP)

UN 2/3

US cracks down on computer perverts dealing in child porn

MIAMI — Federal agents raided 40 locations around America in the first crack-down on "computer perverts" who use international computer bulletin boards to traffic in child pornography, according to the United States Customs. The authorities said people could use computer modems and phone lines to import child pornography from Danish-based bulletin boards. The cutting-edge porn technology enabled the users to display the images on computer screens, store them on an ordinary floppy disk, or print them with the quality of a photograph. Several hundred federal

agents served 31 search warrants in 15 states and 30 cities on Thursday as a result of "Operation Longarm", the largest-ever anti-child pornography effort mounted by the US authorities, officials said. At the heart of Operation Longarm is the importation of sexually-explicit pictures of children; "high-tech child pornography coming from foreign countries to the US through a modem", says Customs agent Bill Rosenblatt. "It's not only the largest operation in US history, I want you to know it's the first," he added.

"It involves the high-tech exchange of child pornography — basically what we have here is a bunch of computer perverts." The year-long investigation began in March last year, when Customs agents in Miami, pursuing another investigation, learned of a computer bulletin board headquartered in Aalborg, Denmark. The service, called BAMSE, had 6,000 members, at least 100 in the US. The service offered a menu of "hundreds of pictures of children involved in sexually-explicit conduct", the Customs Service said. — AP.

Beroep op rechter blijft voor kinderen onmogelijk

VAN ONZE PARLEMENTSREDACTIE DEN HAAG — Het zal in Nederland onmogelijk blijven voor minderjarigen om met een advocaat naar de rechter te stappen om hun recht te halen. De Tweede Kamer vindt met staatssecretaris Kosto van justitie dat die mogelijkheid alleen maar 'polariserend' werkt. Het aanspannen van een rechtszaak tegen ouders heeft vooral in de Verenigde Staten veel tongen losgemaakt. Kinderen die met rechtshulp hun ouders aanklagen wegens verwaarlozing of om aan een ander toegewezen te worden, dat vinden de Nederlandse politici te ver gaan, zo bleek gisteren tijdens een overleg in de Kamer. Voor Van der Burg

(PvdA) is de eigen rechtsgang van een kind boven de twaalf jaar nog „wel bespreekbaar”. Geen haar op het hoofd van haar CDA-collega Soutendijk dacht erover die weg open te stellen. „Het is een uitholling van het ouderlijk gezag. Bovendien staan er genoeg alternatieven open voor de kinderen.” Het aangaan van een rechtszaak kan voor een kind in nood een oplossing lijken, meende zij, maar „met de hele rimram van advocaten worden de partijen echt lijnrecht tegenover elkaar geplaatst”. Ook volgens de VVD'er Dijkstal heeft een kind voldoende andere mogelijkheden dan een gang naar de rechter: bij voorbeeld het JAC.

AC 3/13/93

Niet kinderachtig

De directie van de Hema in Hoorn is het kennelijk goed zat dat er steeds spelende kindertjes in de etalage belanden. Het beweeglijke grut wordt

geen hoge attractieve waarde toegerekend. Derhalve wordt bedreigd met strenge maatregelen. Kinderen in de etalage worden in de verkoop gooid en vast en zeker tegen niet kinderachtige prijzen.

Foto Marcel Rob

OUDE MOEDERS

Hoeveel vrouwen van boven de zestig zouden er eigenlijk moeder willen worden? Vijf? Het is jammer dat je zo iets nooit precies hoort. Wel worden er vage vragen gesteld. Kunnen hun overwegingen om dat te doen door de heugel? Zijn ze er fysiek wel tegenop gewassen? Worden zulke vragen weleens aan jonge ouders gesteld? Even afgezien van ouders die een jongen aan de trap bonden omdat hij niet zindelijk wilde worden en hem mishandelden tot hij overleed. Ik zie weleens ouders van midden twintig in de supermarkt lopen die je ter plekke uit de ouderlijke macht zou willen zetten.

Een medewerker van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid betoogde onlangs in deze krant dat vrouwen die thuis zitten (mencer Hillen, hoort u mij?) en zich laten onderhouden door een kostwinner, de samenleving nog het meeste geld kosten.

Vrouwen die werken en blijven werken, die lang kinderloos blijven, kosten niets. Ze betalen alleen. Helaas hebben ze geen kans gezien om hun werk met het moederschap te combineren. Dus willen ze dat op oudere leeftijd. Opeens willen ze iets duurs. Die vrouwen hebben een voor hen geldige reden om zwanger te willen worden. Waarom zou dat dan niet mogen als de technologie er is? Is dat zo onnatuurlijk? Een nieuw hart krijgen van een ander was drie decennia terug nog minstens zo onnatuurlijk.

Dat er in de bezwaren een beroep wordt gedaan op sociale en fysieke belemmeringen is al helemaal belachelijk. In ons omringende culturen is de opvoeding door grootouders meer regel dan uitzondering. We zouden de romans van Marquez niet hebben als hij niet door zijn grootouders was opgevoed.

Het is uiteraard een andere kwestie waarom je nog op hoge leeftijd chief bevoorradend van chips en cola zou willen worden. Op de waarom-vraag heeft nog geen enkele aanstaande moeder een bevredigend antwoord kunnen geven. Er zullen vast wel vrouwen zijn die een kind nemen zoals een ander een jong poesje uitkiest. Maar de kans dat je dat doet op latere leeftijd is substantieel kleiner. Jaren des ondersheids heet zo iets. Ieder kind dat liefdevol wordt opgevoed is er weer een meer.

Voor het overige kan ik melden dat er nog 6000 kinderen in kindertehuizen wachten op een pleeggezin en dat er slechts 822 ouderparen per jaar bereid en in staat zijn om zo'n kind op te nemen.

PAULINE TERREEHORST

Hof van Beroep moet binnen twee weken uitspraak doen over toedracht overlijden Stompie Seipei

Winnie Mandela krijgt ongeacht vonnis geen eerherstel

VAN ONZE CORRESPONDENT PHILLIP VAN NIEKERK BLOEMFONTEIN — Het Hof van Beroep in het Zuid-Afrikaanse Bloemfontein was afgelopen week het strijdtoneel van twee juristen die al jaren elkaars tegenstanders zijn. De hoofdrolspeelster was er zelf niet bij tijdens het proces dat vrijdag werd beëindigd, maar de schaduw van Winnie Mandela was wel alom aanwezig.

Aan de ene kant stond de plompe George Bizos, de vermaarde burgerrechtenadvocaat, die een van de grootste nederlagen in zijn loopbaan leed toen zijn cliënte Winnie Mandela tot zes jaar gevangenisstraf werd veroordeeld wegens ontvoering en medeplichtigheid aan de dood van Stompie Seipei.

Tegenover Bizos stond de lange, slanke bureaucraat Jan Swanepoel, wiens carrière een hoge vlucht heeft genomen nadat hij de veroordeling van Winnie Mandela twee jaar geleden had veilig gesteld. Hij was toen nog openbaar aanklager. Nu leidt Swanepoel het Bureau voor Ernstige Economische Overtredingen dat de onderste steen boven probeert te krijgen van de oneindige reeks

omvangrijke fraude- en corruptieschandalen in Zuid-Afrika.

Swanepoel en Bizos deden de bizarre gebeurtenissen van ruim vier jaar geleden herleven, toen vier jongens het slachtoffer werden van ontvoering en een van hen, de veertienjarige activist Stompie Seipei, om het leven kwam. De zaak-Winnie Mandela speelde zich dit keer in Bloemfontein af voor vijf van de belangrijkste rechters van het land, inclusief opperrechter Michael Corbett. Hun vonnis wordt binnen twee weken verwacht en zal bepalend zijn voor de vraag of Winnie Mandela al dan niet de gevangenis in moet.

Net als Winnie Mandela was in Bloemfontein ook de leiding van het Afrikaans Nationaal Congres opvallend afwezig. Twee jaar geleden zat de publieke tribune van het Hooggerechtshof in Johannesburg volgepakt met ANC-coryfeeën om Winnie Mandela bij de aanvang van dat proces morele ondersteuning te geven. Ze stond toen op het toppunt van haar macht, als echtgenote van Nelson Mandela en first lady van het ANC.

Nu staat Winnie alleen en is ze in ongenade gevallen, vervreemd van haar echtgenoot. Haar enige macht ontleent ze nog aan de aanhang die ze geniet bij

ontvrede zwarte jongeren en de werklozen in de krotten van Witwatersrand. Winnie Mandela probeert die groepen te mobiliseren tegen akkoorden over de nieuwe grondwet tussen regering en ANC.

Haar ongebreidelde uithalen hebben volgens ANC-bronnen ertoe geleid dat Winnie Mandela geen politiek eerherstel te beurt zal vallen, ongeacht de uitspraak in Bloemfontein. Toch was juist haar toenmalige rol als ANC-leidster volgens Bizos de uiteindelijke oorzaak van haar ondergang.

Rechter Stegmann achtte het destijds bewezen dat Stompie Seipei, Gabriel Mekgwe, Barend Mono en Kenneth Kgase op 29 december 1988 werden ontvoerd in de methodistenparochie in Soweto en overgebracht naar het huis van Winnie Mandela. Daar werden ze gewelddadig onder handen genomen. Winnie Mandela, Xoliswa Falati en John Morgan werden veroordeeld wegens de ontvoering van het viertal. Falati en Morgan zijn ook in hoger beroep tegen het vonnis gegaan. De lijfwacht van Mandela, Jerry Richardson, zit een levenslange gevangenisstraf uit wegens de moord op Stompie Seipei.

Bizos verklaarde tegenover het Hof van Beroep in Bloemfontein dat rechter Stegmann destijds bij zijn vonnis de lei-

dinggevende positie van Winnie Mandela te veel had benadrukt. "Hij had haar vooraanstaande positie continu in zijn achterhoofd bij het beoordelen van de vraag hoe hij dacht dat ze zich wel en niet had moeten gedragen."

Volgens Bizos had rechter Stegmann zich bij zijn vonnis laten misleiden door de veronderstelling dat er sprake was van een samenzwering waarvan Winnie Mandela deel uitmaakte. Maar de complottheorie is nooit bewezen tijdens het proces, stelde Bizos. Geen enkele getuige is ernaar gevraagd.

De rechter heeft niet juist gehandeld door het bewezen te achten dat Mandela onderdeel was van de samenzwering die erop gericht zou zijn geweest het viertal te ontvoeren en te ondervragen over homoseksueel gedrag. Volgens Bizos had de rechter toen nooit Mandela's bewijsvoering moeten negeren dat de vier jongens zich uit eigen vrije wil in haar huis bevonden om seksueel misbruik te ontlopen door predikant Paul Verryn van de methodistenparochie.

Bizos vindt ook dat de rechter Mandela's getuigenverklaring had moeten aanvaarden, waarin ze zei niet betrokken te zijn geweest bij de mishandeling van het viertal. Haar verklaring onderede dat ze geen contact had met de mensen die in de kamers achter haar

huis woonden, is volgens Bizos door niemand tegengesproken.

Swanepoel, die ook in hoger beroep ging, heeft het Hof in Bloemfontein verzocht Winnie Mandela schuldig te verklaren aan de mishandeling van de vier jongens na hun ontvoering en hun onvrijwillige opsluiting op het terrein van Mandela's huis. Volgens Swanepoel had rechter Stegmann nooit genoeg moeten nemen met Winnie Mandela's alibi dat ze niet in de buurt was toen de vier in elkaar werden geslagen en Stompie werd gedood.

Swanepoel is ervan overtuigd dat Mandela destijds loog bij haar verklaring waarom ze geen stappen had ondernomen om het viertal te bevrijden, toen begin januari bekend werd dat ze bij Mandela werden vastgehouden. Toen die beschuldigingen werden geuit, zou ieder weldenkend mens naar de kamers zijn gegaan om zelf een onderzoek in te stellen of de vier jongeren te laten verwijderen, betoogde aanklager Swanepoel.

Volgens hem moet de stelling van Mandela's verdediger dat Mono en Kgase zijn cliënte vals hebben beschuldigd van betrokkenheid bij het complot, worden verworpen. Mono en Kgase hadden daarvoor geen enkel motief, betoogde Swanepoel.